

Hallituksen vuosikertomus 2020

Liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset

VALTIONEUVOSTON JULKAISUJA 2021:32

vn.fi

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Hallituksen vuosikertomus 2020

Liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtioneuvosto

ISBN pdf: 978-952-383-789-8

ISSN pdf: 2490-0966

ISBN painettu: 978-952-383-773-7

ISSN painettu: 2490-0613

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021

Paino: PunaMusta Oy, 2021

Painotuotteet
4041-0619

Hallituksen vuosikertomus 2020

Liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset

Valtioneuvoston julkaisuja 2021:32

Julkaisija Valtioneuvosto**Kieli** suomi **Sivumäärä** 181**Tiivistelmä**

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Hallituksen vuosikertomuksesta säädetään tarkemmin valtioneuvostosta annetun lain (175/2003) 9 a §:ssä sekä valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) 17 ja 18 §:ssä.

Talousarviolain 18 §:ssä edellytetään, että hallituksen vuosikertomukseen otettavien valtiontalouden ja valtion taloudenhoidon sekä toiminnan tuloksellisuuden kuvausten tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista, valtion taloudellisesta asemasta sekä tuloksellisuudesta (oikea ja riittävä kuva). Säädösten kerronnan sisältöä määrittävät erityisesti myös valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) vaatimukset. Hallituksen vuosikertomus vuodelta 2020 muodostuu viidestä osasta:

- Hallituksen vuosikertomus
- liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset
- liite 2 Tilinpäätöslaskelmat
- liite 3 Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta
- liite 4 Valtion yhtiöomistus

Asiasanat valtioneuvosto, hallituksen kertomukset, tilinpäätös, omistajaohjaus**ISBN PDF** 978-952-383-789-8**ISBN painettu** 978-952-383-773-7**Asianumero** VN/24475/2020**ISSN PDF** 2490-0966**ISSN painettu** 2490-0613**Julkaisun osoite** <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-789-8>

Regeringens årsberättelse 2020

Bilaga 1 Ministeriernas resultatöversikter

Statsrådets publikationer 2021:32

Utgivare Statsrådet**Språk** finska **Sidantal** 181

Referat

Enligt i 46 § i grundlagen ska statsrådet lämna en berättelse till riksdagen om regeringens verksamhet, skötseln av statsfinanserna och om hur budgeten har följts samt om regeringens åtgärder med anledning av riksdagens beslut. Närmare bestämmelser om regeringens årsberättelse finns i 9 a § i lagen om statsrådet (175/2003) och i 17 och 18 § i lagen om statsbudgeten (423/1988).

I 18 § i lagen om statsbudgeten förutsätts det att de redogörelser för statsfinanserna och skötseln av statsfinanserna samt resultat av statens verksamhet som tas in i regeringens årsberättelse ska ge riktiga och tillräckliga uppgifter om hur budgeten följts och om statens intäkter och kostnader, om statens ekonomiska ställning och resultat (rättvisande bild). På författningsnivå fastställs årsberättelsens innehåll i synnerhet i förordningen om statsbudgeten (1243/1992). Regeringens årsberättelse för 2020 består av fem delar:

- Regeringens årsberättelse
- Bilaga 1 Ministeriernas resultatöversikter
- Bilaga 2 Bokslutskalkyler
- Bilaga 3 Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden
- Bilaga 4 Statens bolagsinnehav

Nyckelord statsrådet, regeringens berättelser, bokslut, ägarstyrning**ISBN PDF** 978-952-383-789-8**ISBN tryckt** 978-952-383-773-7**Ärendenummer** VN/24475/2020**ISSN PDF** 2490-0966**ISSN tryckt** 2490-0613**URN-adress** <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-789-8>

Sisältö

1	Valtioneuvoston kanslia	8
1.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	9
1.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	10
1.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	11
2	Ulkoministeriö	15
2.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	16
2.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	18
2.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	19
3	Oikeusministeriö	27
3.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	28
3.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	29
3.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	30
3.4	Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2020.....	42
4	Sisäministeriö	52
4.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	53
4.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	55
4.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	56
5	Puolustusministeriö	65
5.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	66
5.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	67
5.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	68
6	Valtiovarainministeriö	76
6.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	77
6.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	78
6.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys	79
6.4	Maailman paras julkinen hallinto	84

7	Opetus- ja kulttuuriministeriö	86
7.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	87
7.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	88
7.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys	88
8	Maa- ja metsätalousministeriö	106
8.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	107
8.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	108
8.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys	110
9	Liikenne- ja viestintäministeriö	118
9.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	119
9.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	120
9.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys	121
10	Työ- ja elinkeinoministeriö	126
10.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	127
10.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	129
10.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys	130
11	Sosiaali- ja terveysministeriö	137
11.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	138
11.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	139
11.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys	140
12	Ympäristöministeriö	151
12.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	152
12.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	153
12.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys	154

13 Valtion liikelaitokset ja talousarvion ulkopuoliset rahastot	166
13.1 Valtion liikelaitokset	166
Metsähallitus	166
Senaatti-kiinteistöt	168
13.2 Valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot	169
Huoltovarmuusrahasto	169
Maatalouden interventiorahasto (Mira)	171
Maatilatalouden kehittämisrahasto (Makera)	172
Palosuojelurahasto	174
Rahoitusvakausrahasto	175
Valtion asuntorahasto	176
Valtion eläkerahasto	177
Valtion televisio- ja radiorahasto	178
Valtiontakuurahasto	179
Ydinjätehuoltorahasto	180
Öljysuojarahasto	181

1 Valtioneuvoston kanslia

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **72 586 milj. €**

• Valtioneuvoston kanslian osuus **996 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 173 milj. €
- Siirtomenot 37 milj. €
- Sijoitusmenot 288 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

50 %

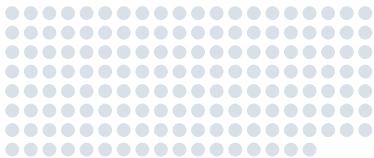
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **74 135 henkilötyövuotta**

• Valtioneuvoston kansliassa **635 henkilötyövuotta**

Virastot **0** KPL

• Ei virastoja

Rahastot **0** KPL

• Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

• Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **29** KPL

FINANSSI-INTRESSI

- Altia Oyj
- Kemijoki Oy
- Nordic Morning Group Oyj
- Suomen Rahapaja Oy

STRATEGINEN INTRESSI

- Arctia Oy
- Boreal Kasvinjalostus Oy
- Finavia Oyj
- Finnair Oyj
- Fortum Oyj
- Gasum Oy
- Leijona Catering Oy
- Motiva Oy
- Neste Oyj
- Patria Oyj
- Posti Group Oyj
- Suomen Lauttaliikenne Oy
- Suomen Siemenperunakeskus Oy
- Suomen Viljava Oy
- Tapio Oy
- Vapo Oy
- VR-Yhtymä Oy

ERITYISTEHTÄVÄT

- Finnipilot Pilotage Oy
- Gasonia Oy
- Governia Oy
- Kuntarahoitus Oyj
- Solidium Oy (omistusta 12 yhtiössä)
- Suomen Erillisverkot Oy
- Suomen Ilmailuopisto Oy
- Veikkaus Oy

Keskeiset hallinnolliset muutokset

Valtion Kehitysyhtiö Vake siirrettiin TEM:öön. Vaken omistuksessa olleet Altia Oyj, Nordic Morning Oyj sekä osuudet Postin ja Vapon omistuksesta jaettiin pääoman palautuksena VNK:n omistukseen.

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Puoluetuet
35,6 milj. €

Valtion osinko- ja myyntituloutukset
823 milj. €

VN TEAS päättyneet hankkeet
49 kpl

Kestävän kehityksen Sitoumus 2050
2 491 kpl

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunnot
11 kpl

1.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Koronavirusepidemian alkaminen Suomessa vuonna 2020 edellytti hallitukselta nopeaa reagoitua epidemian hillitsemiseksi ja terveydenhuollon kantokyvyn turvaamiseksi. Yksi tärkeimmistä yksittäisistä toimenpiteistä oli valmiuslain käyttöönotto. Valtioneuvoston kansliassa valmisteltiin valmiuslain käyttöönoton lisäksi lukuisia muita epidemiaan liittyviä toimia, kuten Uudenmaan liikkumisrajoitukset. Valtioneuvostoon perustettiin covid-19-koordinaatioryhmä ja covid-19-operaatiokeskus tukemaan hallituksen tiedon- saantia ja päätöksentekoa kriisin aikana. Tilannekuvaa päivitettiin hallituksen tarpeisiin. Valtioneuvoston työtilat turvattiin ja henkilöstö siirtyi laajaan etätööhön.

Valtioneuvoston ja hallituksen yhtenäistä poikkeusolojen viestintää johdettiin valtioneuvoston kansliasta. Hallituksen tiedotustilaisuuksia pidettiin poikkeusolojen alkuaikoina päivittäin ja niiden katsojamäärät olivat ennätyksellisen suuret. Poikkeusolojen aikana käynnistettiin täysin uudenlainen Suomi toimii -viestintäkokonaisuus, jonka tehtävänä on tukea yhteiskunnan ja ihmisten toimintaa ja jaksamista sekä henkistä kriisinkestävyyttä.

Epidemialla on ollut taannuttava vaikutus Suomen talouteen, ja julkinen talous velkaantui voimakkaasti kertomusvuonna. Omistajaohjauksessa koronavirusepidemian vaikutukset otettiin huomioon valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden rahoitusasemassa ja liiketoiminnassa. Erityisesti liikennesektorin yhtiöihin vaikutukset olivat poikkeuksellisen suuret, ja yhtiöiden rahoitusasema ja liiketoiminnan näkymät heikkenivät merkittävästi. Omistajatoimenpiteillä tuettiin liikennesektorin yhtiöitä pääomituksella ja valtiontakauksella.

Vahvan, yhtenäisen ja toimintakykyisen EU:n kannalta merkittävä saavutus oli, kun heinäkuussa 2020 saavutettiin sopu monivuotisesta rahoituskehyksestä (2021–2027) samoin kuin koronaviruskriisin vuoksi perustetusta elpymisvälineestä. Ratkaisuihin korostettiin oikeusvaltioperiaatetta ja ilmasto- ja digitalisaatiotavoitteita. Yhdistyneen kuningaskunnan EU-eroa koskeva sopimus tuli voimaan helmikuussa, ja kertomusvuonna saatiin neuvoteltua kauppaa- ja yhteistyösopimus EU:n ja Yhdistyneen kuningaskunnan välille.

1.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 1. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Valtioneuvoston toimintaa ei saada sovitettua yhteen ja yhteisen toimintakulttuurin tuomia synergiaetuja ei synny
	Valtioneuvostotasoinen toiminnan ohjaus toteutetaan tehokkaasti. Valtioneuvoston yhtenäisen toimintakulttuurin tukemiseksi ja yhteisten resurssien käytön tehostamiseksi valtioneuvoston kanslian ohjauksessa kehitetään toiminnan suunnittelua ja yhteistyötapoja sekä otetaan edelleen käyttöön yhteisiä työkaluja. Valtioneuvoston tietotekniikkaa ja -järjestelmiä uudistetaan ja yhtenäistetään teknisen tietoympäristön toimivuuden ja tietoturvan varmistamiseksi.
2	Valtion yhtiöomistusten taloudellinen tulos heikkenee
	Omistajastrategisessa työssä ja analyysitoiminnossa ennakoidaan taloudellinen kehitys ja sen vaikutukset valtion yhtiötuloon. Hyvän hallintotavan mukaista toimintaa vahvistetaan koko valtioneuvoston tasolla ja kehitetään omistajaohjauksen käytäntöjä. Tuetaan omistajan keinoin yhtiöiden kykyä toimia tehokkaasti ja kehittyä myös hitaan talouskasvun ympäristössä.
3	EU heikentyy ja kaupallinen protektionismi voimistuu
	Vaikutetaan Suomen kannalta keskeisiin asioihin ja edistetään unionin yhtenäisyyttä edistäviä ratkaisuja. Jatketaan vaikuttamista vahvojen ja yhtenäisten sisämarkkinoiden sekä avoimen ja vastuullisen kauppapolitiikan puolesta. Unionin strategisen autonomian on perustuttava EU:n omien vahvuuksien kehittämiseksi, reilulle kilpailulle ja maailmantalouteen osallistumiselle sekä EU:n arvojen ja etujen entistä määrätietoisemmalle edistämiseksi ja vastuunkantamiselle ulkoisessa toiminnassa. Samalla varaudutaan unionin yhtenäisyyttä vähentävään kehitykseen ja sen edellyttämiin toimiin.
4	Politiikan tueksi tuotetun tiedon kohteet ja laatu eivät tue päätöksentekoa
	Hallituksen työn tukemiseksi tuotetaan ajantasaista, luotettavaa, poikkihallinnollisesti hyödynnettävää ja laadukasta tietoa. Päätöksenteon tueksi tuotettavat valmistelu ehdotukset ja tilannekuva ovat yhteensovitettua, kattavaa ja monipuolista. Riittävä osaaminen ja resurssit valmisteluun varmistetaan. Edistetään virkamiesjohdon ja poliittisen johdon vuoropuhelua valmistelun suunnitteluvaiheessa.

1.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Sosiaalisesti, taloudellisesti sekä ekologisesti kestävä Suomi

Toteutuminen: **HYVÄ**

Hallitusohjelman toimeenpano

Koronaviruskriisi edellytti hallitukselta nopeaa reagoitua epidemian hillitsemiseksi. Vuonna 2020 hallituksen neuvottelut kutsuttiin koolle yli 50 kertaa. Kriisin hallinnan kannalta keskeiset päätökset tehtiin valtioneuvoston yleisistunnoissa, joita vuonna 2020 pidettiin lähes 100, kun aiempina vuosina niitä on tyypillisesti ollut 50–60. Valtioneuvoston kanslian toimesta valmisteltiin valmiuslain käyttöönotto sekä muut siihen liittyneet toimet. Kertomusvuonna annettiin koronavirusepidemiaan liittyviä hallituksen esityksiä 84, joista 47 annettiin poikkeusolojen ollessa voimassa. Poikkeusolojen aikana annettiin valmiuslain mukaisia käyttöönottoasetuksia sekä niiden jatkoasetuksia 12, soveltamisasetuksia 10 ja kumoamisasetuksia 3. Kriisin aikana koordinoitiin ja ohjattiin muiden ministeriöiden valmistelua sekä turvattiin hallituksen ja valtioneuvoston henkilökunnan työolot. Tilannekuvaa päivitettiin hallituksen tarpeisiin. Poikkeusolojen viestintää johdettiin valtioneuvoston kansliasta. Kanslia teetti selvityksen koronakriisijohtamisen kokemuksesta, jossa todettiin valtioneuvoston kriisijohtamisen toimet ja lopputuloksen keväällä 2020 pääosin onnistuneiksi.

Hallitusohjelman toimeenpano eteni epidemiatilanteesta huolimatta hyvin. Valtioneuvoston kanslian vastuulla olevat poikkeushallinnolliset hankkeet kuten arktisen politiikan strategian valmistelu, Terveet tilat 2028- ja Meripolitiikan toimintaohjelman toimeenpano etenivät suunnitellusti. [Suomen maaraportti](#) Agenda2030:n toimeenpanosta valmistui ja esiteltiin YK:lle. Toimeenpanosta annettiin myös [selonteko](#). Saamelaisten totuus- ja sovintokomission asettamista valmisteltiin.

Hallitus hyväksyi 12.2.2020 hallituksen ensimmäisen monivuotisen lainsäädäntöohjelman eli suunnitelman keskeisistä lainsäädäntöhankkeista vaalikaudella 2019–2023. Valtioneuvosto antoi valtiopäivillä 2020 eduskunnalle 265 hallituksen esitystä. Lainsäädännön arviointineuvosto antoi 11 lausuntoa valmisteilla olleista hallituksen esityksistä.

Valtioneuvoston päätöksentekoa tuettiin tutkimustiedolla. Selvitys- ja tutkimustoiminnan hankkeita käynnistettiin 62 ja valmistui 49. Valtioneuvoston pikaisia selvityksiä

käynnistettiin kahdeksan ja valmistui kuusi. Covid-19-tutkimuskatsauksia julkaistiin kahdeksan. Lisäksi asetettiin kaksi tiedepaneelia: Covid-19-tiedepaneeli ja Väestöpoliittinen tiedepaneeli tutkitun tiedon välittämiseksi vuorovaikutteisesti päätöksenteon käyttöön.

Suomen EU-politiikan johtaminen

Kaikkiaan kertomusvuonna huomio EU-tasolla ja Suomen EU-politiikassa oli koronavirus-epidemiaan vastaamisessa.

Kertomusvuoden merkittävä saavutus oli, kun monivuotisesta rahoituskehiksestä (2021–2027) sekä koronaviruskriisin vuoksi perustetusta elpymisvälineestä saavutettiin sopu. Neuvottelutulos oli kokonaisuudessaan tarkoituksenmukainen ja Suomen tavoitteet huomioiva. Sopu kattoi myös ehdollisuusjärjestelmän talousarvion ja elpymisvälineen suojaamiseksi oikeusvaltiopuutteilta (niin sanottu oikeusvaltioasetus).

Yhdistyneen kuningaskunnan EU-eroa koskeva sopimus tuli voimaan helmikuussa. Kertomusvuonna saatiin neuvoteltua kaupp- ja yhteistyösopimus EU:n ja Yhdistyneen kuningaskunnan välille.

Hallitus käynnisti hallitusohjelmassa luvatus EU-selonteon valmistelun kesällä. Johtoteemaksi valikoitui unionin kriisinkestävyys eli niin sanottu resilienssi eri politiikka-alueilla. Selonteossa esitetään hallituksen EU-politiikan peruslinja keskeisiin Euroopan unionissa esillä oleviin tai esille tuleviin asioihin. Selonteko perustuu hallitusohjelman EU-poliittisille painopisteille. Suomen tavoitteena on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Euroopan unioni. Kaiken toiminnan perustana ovat EU:n yhteiset arvot. [Selonteko](#) viimeisteltiin ja annettiin eduskunnalle tammikuussa 2021.

Valtion aktiivinen ja selkeä omistajapolitiikka

Valtioneuvosto vahvisti uuden omistajapolitiittisen periaatepäätöksen, joka painottaa vahvasti ilmastonmuutoksen torjuntaa, digitalisaation hyödyntämistä sekä yritysvastuuasioita. Valtio-omisteisilta yhtiöiltä edellytettiin tämän mukaisesti ilmastovaikutusten tunnistamista liiketoiminnassaan ja tavoitteen asettamista.

Koronavirusepidemia vaikutti erityisesti liikennesektorin yhtiöiden talouteen ja vaati merkittäviä panostuksia muun muassa Finnairin rahoitusjärjestelyihin liittyen. Epidemiasta huolimatta valtion kaikkien pörssiomistusten arvonkehitys oli markkinakehitykseen verrattuna hyvä. Kaikkien pörssiomistusten kokonaistuotto oli 35,4 (25,3) prosenttia, valtioneuvoston kanslian suorassa omistuksessa olevien yhtiöiden kokonaistuotto oli 46 (29,5) prosenttia. Kokonaistuotto lasketaan päivittäisistä kassavirroista ja markkina-arvon

muutoksesta eli se huomioi ostot, myynnit ja osingot. Tuottoa nosti erityisesti Nesteen osakekurssin kaksinkertaistuminen.

Valtion saama osinkosumma oli 994 (1 515) miljoonaa euroa, josta valtioneuvoston kanslian osuus oli 823 (1 301) miljoonaa euroa. Koronaviruskriisin myötä omaisuustuloarviota alennettiin kertomusvuonna 1 126,4 miljoonaa euroa.

Ilmastorahaston toimintamalli suunniteltiin ja se siirrettiin työ- ja elinkeinoministeriön ohjaukseen.

Valtioneuvoston yhteinen toimintakulttuuri ja kehittämishankkeet

Valtioneuvoston kanslian vastuulla olevissa useissa palvelutyyppeissä tehtävissä (muun muassa käännöspalvelut, tiedonhallinta- ja virastopalvelut sekä ICT) työmäärät kasvoivat kertomusvuonna olennaisesti. Kokonaisuutena tarkastellen tehtävien hoitamisessa pystyttiin vastaamaan hyvin muuttuneeseen toimintaympäristöön sekä kasvaneeseen kysyntään (käännöspalvelut, tiedonhallinta). Vuoden 2020 aikana rakennettiin palvelutarjonnan osalta uusia toimintamalleja tietotuessa, IT-palveluissa, virastopalveluissa ja sisäisessä viestinnässä.

VNK:n laajat palvelu- ja hallintotoimintojen kehittämishankkeet koskivat valtioneuvoston toimintaprosesseja sekä niitä tukevia tietojärjestelmiä ja informaatioteknologiaa. Yhteistä asianhallintajärjestelmä VAHVA:a käytti vuoden 2020 lopussa kymmenen ministeriötä, mikä mahdollisti muun muassa laajan digitaalisen asiankäsittelyn sekä sähköisen allekirjoituksen. Valtioneuvoston kaikissa ministeriöissä käytössä oleva yhteinen virtuaalityöpöytä Kampus tuki virkamiestyön tekemistä hyvin koronavirustilanteen myötä muuttuneessa toimintaympäristössä. Valtioneuvoston yhteisen Virkku-palvelunhallintajärjestelmän palveluvalikoimaa laajennettiin. Valtioneuvoston kokonaisarkkitehtuurin hallintamalli päivitettiin uuden tiedonhallintalain vaatimukset huomioivaksi ja valtioneuvoston salassa pidettävien aineistojen käsittelymääräys annettiin. Valtioneuvoston yhteisiä turvallisuusohjeita ja henkilöstöpoliittisia linjauksia päivitettiin.

Valtioneuvoston juhlahuoneiston Smolnan ja Merikasarmin laajat rakennushankkeet etenevät, samoin Meritullinkatu 10:n peruskorjaus käynnistyi. Valtioneuvoston linnan korttelin ja valtioneuvostokorttelin peruskorjaus- ja uudistushankkeesta laadittiin hankesuunnitelma. Valtioneuvoston tilaturvallisuusmääräys päivitettiin.

Valtioneuvoston yhteisten palvelu- ja hallintotehtävien menot kasvoivat noin 5,6 miljoonaa euroa. Muutos aiheutui pääosin henkilöstömenojen sekä toimitila- ja turvallisuuspalveluiden kustannusten kasvusta. Kustannukset kasvoivat edellisvuodesta myös tietohallintopalveluissa sekä muissa tukipalveluissa.

Taulukko 2. Valtioneuvoston yhteisten hallinto- ja palvelutoimintojen menot 2018–2020

Toteuma	2018	2019	2020
Toimitilavuokrat	34 328	33 149	30 934
Toimitilapalvelut ja turvallisuus	12 168	11 353	14 343
Tietohallintopalvelut	39 723	37 469	39 210
Muut tukipalvelut	7 472	7 237	7 822
Henkilöstömenot	24 237	24 934	27 478
Yhteensä	117 928	114 142	119 787

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- **Selvitys** koronaviruskriisin aikana toteutetun valtioneuvoston kriisijohtamisen ja valmiuslain käyttöönoton kokemuksista

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Kestävän kehityksen kansallista koordinaatiota ja toimeenpanoa sekä globaalin kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda2030:n toimeenpanoa toteutetaan valtioneuvoston kansliassa pääministerin johdolla. Valtioneuvoston kanslia koordinoi Suomen toimia EU:ssa Agenda2030:n ja kestävän kehityksen edistämiseksi. Myös Suomen kestävän kehityksen toimikunnan pääsihteeristö toimii valtioneuvoston kansliassa. Valtioneuvoston kanslia tukee muiden ministeriöiden työtä ja edistää kestävän kehityksen politiikkaperiaatteiden toteuttamista sekä vastaa Agenda2030:n toimeenpanon seurannasta. Kestävän kehityksen tilaa seurataan Suomessa seuranta- ja arviointijärjestelmällä, jolla vahvistetaan kestävää kehitystä koskevan tutkimustiedon ja poliittisen päätöksenteon välistä kytkentää. Vuonna 2020 annettiin selonteko Agenda2030:n toimeenpanosta sekä aloitettiin Agenda2030-tiekartan laadinta.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Valtioneuvoston kanslian tilinpäätös 2020

2 Ulkoministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **72 586 milj. €**

- Ulkoministeriön osuus **1 749 milj. €**

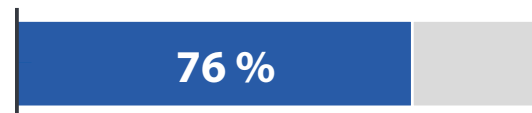

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 303 milj. €
- Siirtomenot 815 milj. €
- Sijoitusmenot 215 milj. €
- Muut menot 1 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

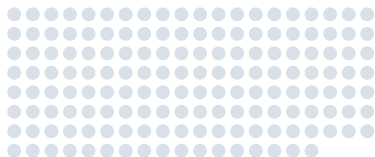
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **74 135 henkilötyövuotta**

- Ulkoministeriössä **1 419 henkilötyövuotta**

Virastot 0 KPL

- Ei virastoja

Rahastot 0 KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset 0 KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt 1 KPL

- Teollisen yhteistyön rahasto Oy (Finnfund)

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Ulkomaanedustustot

90 kpl

Edustustojen vuosimenot

143 milj. €

Kehitysyhteistyön maksatukset (ennakko)

1 119 milj. €

Kehitysyhteistyön osuus BKT:sta (arvio)

0,48 %

Kehitysyhteistyömäärärahat

1 091 milj. €

2.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimintaympäristö on voimakkaassa muutoksessa, johon vaikuttavat globaalit haasteet, kuten ilmastonmuutos ja pandemiat. Suurvaltojen välinen voimistunut vastakkainasettelu, jännitteisyys Yhdysvaltojen ja Kiinan välillä ja kilpailu globaalista johtoasemasta ovat vaikeuttaneet yhteistyötä sääntöpohjaisessa kansainvälisessä järjestelmässä. Samanmieliset maat ovat jatkaneet monenkeskisen yhteistyön puolustamista, jonka merkitys korostui koronaviruspandemian myötä. Kiinan toimintaa arvioitiin aiempaa kriittisemmin Euroopassa.

Kehittyvissä maissa kyse on terveyskriisin ohella laajasta ja merkittävästä taloudellisesta ja sosiaalisesta kriisistä, jolla on vaikutusta myös maiden vakauteen ja turvallisuuteen. Monet konfliktit ja kriisit ovat jatkuneet etenkin Afrikassa ja Lähi-idässä ylläpitäen jännitteitä kansainvälisissä suhteissa. Koronaviruspandemia on entisestään lisännyt humanitaarista hätää näillä alueilla. Pandemia on myös edelleen vaikeuttanut haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tilannetta. Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen on vaikeutunut pandemian vuoksi.

Euroopan unioni pysyi Suomen ulkosuhteiden tärkeimpänä viitekehyksenä sekä turvallisuusyhteisönä. Unionin tavoite globaalin painoarvonsa vahvistamisesta ja arvojen ja intressien edistämisessä näkyi myös ulkosuhteiden saralla. EU neuvotteli sovintoja keskeisistä kysymyksistä muun muassa monivuotisesta rahoituskehiksestä ja uudesta suhteestaan Iso-Britannian kanssa haastavassa pandemiatilanteessa.

Pohjoismainen yhteistyö tiivistyi pandemian aikaisista rajoihin ja yhteydenpitoon liittyvistä hankaluuksista huolimatta. Arktisen alueen geopoliittinen, ympäristöllinen ja taloudellinen merkitys säilyi keskeisenä.

Lännen ja Venäjän suhteissa ei tapahtunut olennaista edistystä. Huomio kohdistui itäalueen konflikteihin, erityisesti Valko-Venäjän tilanteeseen. Keskeisiksi teemoiksi nousivat kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän ja kansainvälisen oikeuden puolustaminen ja kansalaisyhteiskunnan tukeminen yhteistyössä samanmielisten maiden kanssa.

Yhdysvallat erosi Maailman terveysjärjestöstä heinäkuussa 2020 reaktionaan järjestön väitettyyn epäobjektiivisuuteen suhteessa Kiinaan. Bidenin valinta Yhdysvaltain presidentiksi tarkoitti maan politiikan suunnanmuutosta ja sen vaikutusten ja yhteistyöalojen kattava kartoitus aloitettiin ulkoministeriössä.

Koronaviruspandemia vaikeutti ihmisoikeuksien toteutumisen seurantaan ja muun muassa keskeytti YK:n ihmisoikeussopimusten valvontaelinten toiminnan.

Taloudellisissa ulkosuhteissa näkyi kansainväliseen talouteen ja kauppaan liittyvä protektionismi, erityisesti Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen vastakkainasettelu ja pandemia. Kansainvälisen talouden kehitykseen kohdistuvat odotukset ja toteuma näyttävät edellisiä vuosia vaisummilta. Kansainvälinen kauppajärjestelmä oli edelleen haasteissa. Maailman kauppajärjestön tulevaisuudesta ja mahdollisesta uudistamisesta ei saavutettu yhteisymmärrystä.

Globalisaatio, kaupan vapauttaminen ja globaalit haasteet ja niiden vaikutukset ovat vaikuttaneet Euroopan unionin kauppapolitiikan sisältöön ja kannanmuodostukseen. Kauppa ja kestävä kehitys sekä ilmastonmuutos ja ilmastotoimien tärkeys ovat korostuneet myös kauppapolitiikassa. Tällä on linkki suomalaisen osaamisen vienninedistämiseen. Protektionistiset paineet ja kasvunäkymien heikentyminen heijastuvat Team Finland -verkostoon muun muassa kaupan esteisiin liittyvän neuvontatyön ja markkinatietoa koskevien tarpeiden lisääntymisenä.

Koronaviruspandemia käynnisti ennennäkemättömän laajan tarpeen avustaa ulkomailla olleita Suomen kansalaisia ja Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia. Tilanne vaikutti poikkeuksellisen paljon Suomen ulkomaanedustustojen toimintaan, ulkomaalaisten Suomeen matkustamiseen sekä maahantulolupa-asioiden käsittelyyn.

Kansainvälisten ja kahdenvälisten suhteiden hoitaminen sekä sisäinen yhteydenpito siirtyivät koronaviruspandemian vuoksi pääasiassa digitaalisille alustoille. Tämä vaikeutti luottamuksellisten keskustelujen ja neuvottelujen käymistä ja suhteiden luomista. Pitkittynyt globaali kriisi on myös vaikeuttanut kehitysyhteistyön suunnittelua, valmistelua, toimeenpanoa sekä seurantaa. Kriisiaika on alleviivannut edustustojen merkitystä ja ennakkovarautumisen tärkeyttä häiriö- ja poikkeustilanteiden varalta. Pitkittynyt tilanne matkustusrajoituksineen on aiheuttanut turvallisuushkia ja korjausvelkaa edustustoissa, ja rajoitustoimet ovat vaatineet henkilöstöltä poikkeuksellista kriisinkestävyyttä.

2.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 3. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Pandemia
	Pandemiat muuttavat valtioiden välisten suhteiden hoitamista. Kansainvälisten ja kahdenvälisten suhteiden hoitamisen jatkuminen digitaalisilla alustoilla voi olla riski Suomen kaltaisten pienten valtioiden vaikutusvallan heikentymiselle ja vallan keskittymiselle entisestään isoille valtioille, mukaan lukien Euroopan unionissa. Ongelmat digitaalisten välineiden toimivuudessa ovat merkittävä riski hallinnonalan toiminnalle ja tavoitteiden saavuttamiselle ja voivat vaikuttaa kielteisesti Suomen maakuvaan.
2	Turvallisuusriskit, kuten konfliktit, luonnonkatastrofit, terrori-iskut, vakoilu ja rikollisuus
	Riskienhallinnan systematisoinnin kehittämistä ja sen kytkemistä käytännön työtehtäviin jatketaan. Hallinnonalan riskienhallintapolitiikka on laadittu ja hyväksytty käyttöön. Kehittämistoimia tuetaan pitämällä riskianalyysi osana toiminnan ja talouden suunnitteluprosessia. Terveysturvallisuuteen liittyvä suunnittelu painottui edustustojen varautumissuunnitelmissa koronaviruksen myötä.
3	Tietoturvariskit
	Tieto- ja kyberturvallisuuden merkitys on entisestään kasvanut hallinnonalan toiminnassa. Kohdennetut haittaohjelmat, kehittyneet verkkohyökkäykset, valeuutisointi sekä muut erilaiset tiedonkeruu- ja hybriditoiminnaksi katsottavat vaikuttamisyritykset ovat nousussa. Tietoturvariskeihin varaudutaan niin teknisissä, henkilöstön osaamisen kehittämiseen liittyvissä kuin tilaratkaisuissakin. Ministeriön tietoturvallisuus sertifioitiin kertomuskaudella ISO27001-standardin mukaisesti. Ulkoasianhallinnon erityistarpeet tulee huomioida valtioneuvoston keskitetyissä ratkaisuissa. Korkean luottamustason tietojen välittyminen ei etäyhteyksin ole mahdollista, mistä koituu hidastuksia ja muita vaikeuksia ulkopoliittisesti herkkien aiheiden työstämisessä. Ulkoasiainhallinnon tarpeet (edustustoverkon tietoturvallisuuden huomioiminen etätöissä) korostuvat.
4	Toimintaympäristön nopeat muutokset
	Toimintaympäristön nopeat muutokset ja myös kahden tai useamman suuren poikkeustilanteen ajoittuminen yhtäaikaisina edellyttävät varautumista ja valmiutta sekä korostavat toimivan tilannejohdon merkitystä. Koulutuksella ja harjoittelulla parannetaan edustustojen varautumistasoa ja kykyä hoitaa tilanteita itsenäisesti. Muutokset vaikuttavat henkilöstöön niin Helsingissä kuin edustustoissa (evakuoinnit, toimintakyvyn ylläpito). Toimintaympäristön nopeat muutokset, kuten koronaviruspandemia, vaikuttavat kahden- ja monenvälisten suhteiden hoitamiseen ja tämän tulokset voidaan arvioida vasta myöhemmin.
5	Ulkomaanedustustossa työympäristöön liittyvät kuormitustekijät ja henkilöresurssien rajallisuus sekä henkilöstön vaihtuvuus
	Riskienhallinnan systematisointia ja sen kytkemistä käytännön työtehtäviin jatketaan edelleen. Töiden priorisointia on entisestään vahvistettava. Huomiota on kiinnitettävä rekrytointiin, soveltuvan henkilöstön riittävyyteen ja tehtävien hoidon kannalta riittävään ammattitaitoon sekä tietojärjestelmien toimivuuteen.

2.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto edistää Suomen ja suomalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia

Toteutuminen: **HYVÄ**

Ulkoasiainhallinto edisti kansallista ja kansainvälistä turvallisuutta ja vakautta harjoittamalla ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä kansainvälisten järjestöjen kautta että yhteistyössä eri valtioiden kanssa monen- ja kahdenvälisesti. Toiminnassa huomioitiin kansainvälinen tilanne ja Suomen turvallisuusympäristö sekä näissä tapahtuvat muutokset. Lokakuussa 2020 julkaistu ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko määrittelee Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittiset tavoitteet ja painopisteet, joita ovat muun muassa Suomen kansainvälisen aseman vahvistaminen, valtion itsenäisyyden ja alueellisen koskemattomuuden turvaaminen sekä Suomen turvallisuuden ja hyvinvoinnin ylläpitäminen.

Konfliktinehkäisyn ja rauhanvälityksen merkitys Suomen turvallisuuden edistämiseksi on kasvanut. Ulkoministeriöön perustettiin syksyllä 2020 rauhanvälityskeskus, jonka tarkoituksena on vahvistaa Suomen rauhanvälitysosaaamista ja -kapasiteettia ja koordinoida ulkoministeriön omaa toimintaa ja yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa.

Ulkoasiainhallinto jatkoi EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämistä sekä laaja-alaista kumppanuusyhteistyötä Naton kanssa. Ulkoasiainhallinto osallistui myös Etyjin työhön laajan turvallisuuden edistämiseksi. Lisäksi ulkoasiainhallinto edisti kansainvälistä yhteistyötä hybridi- ja kyberuhkien torjumiseksi.

Suomi toimi osana Euroopan unionia yhtenäisen Venäjä-politiikan edistämiseksi pitämällä yllä johdonmukaista pakotepolitiikkaa ja käymällä dialogia Suomelle tärkeissä asioissa. Suomi jatkoi tukeaan Itä-Ukrainan konfliktin ratkaisupyrkimyksille ja tuki Ukrainan uudistuksia. Suomi osallistui Euroopan unionin Valko-Venäjä-politiikan muotoilemiseen ja myötävaikuttii itäisen kumppanuuden ja Keski-Aasian vakauteen EU:n kautta ja kahdenvälisesti muun muassa kehitysyhteistyöhankkeihin.

Suomen, Ruotsin ja Norjan sekä muiden pohjoismaiden välinen ulko- ja turvallisuuspoliittinen yhteistyö oli tiivistä. Suomi toimi aktiivisesti Pohjoismaiden ministerineuvoston sekä N5-yhteistyön puitteissa valmistautuessaan vuoden 2021 puheenjohtajuuksiinsa ja käynnisti huoltovarmuus- ja varautumisyhteistyön tiivistämisen Pohjoismaiden välillä.

Pohjoismaiden ja Baltian maiden (NB8) vuoropuhelu jatkui hyvänä Suomen valmistautuessa puheenjohtajuuskauteen myös tässä kokoonpanossa. Suomi jatkoi Itämeri-yhteistyön edistämistä.

Suomi antoi vahvan tukensa EU:n ulkosuhderahoituksen strategisuuden vahvistamiselle, kun EU:n ulkosuhderahoitus uudistettiin uudeksi yhtenäiseksi välineeksi (NDICI-asetus, nk. Global Europe). Suomen tavoitteena oli väline, joka omalta osaltaan tukee unionin politiikkatavoitteita ja sitä kautta vahvistaa EU:n roolia ja näkyvyyttä ulkoisena toimijana, ja jäsenvaltioilla säilyy mahdollisuus osallistua päätöksentekoon välineen strategisessa ohjauksessa ja etenkin ohjelmoimattoman rahan käytössä.

Suomi järjesti yhdessä YK:n kanssa merkittävän Afganistanin avustuskonferenssin, jolla tuettiin Afganistanin ponnisteluja kestävän rauhan aikaansaamiseksi.

Lähi-idän merkitys kansainvälisen politiikan ytimessä säilyy ja Suomen aktiivisuus alueella kasvoi vuonna 2020. Edistimme alueen maiden kanssa laaja-alaisia kahdenvälisiä suhteita ja tuimme keskusteluja alueen yhteistyön kehittämisestä.

Ulkoministeriö jatkoi suhteiden monipuolistamista, syventämistä ja maantieteellistä laajentamista Afrikan maiden kanssa ja lisäsi poliittista ja taloudellista vuorovaikutusta. Toiminnan johdonmukaisuuteen ja vaikuttavuuteen kiinnitetään lisääntyvää huomiota valmistelussa olevan Afrikka-strategian pohjalta.

Suomi vahvisti entisestään edustustoverkkonsa roolia tiedonhankinnan sekä Suomen intressien mukaisen vaikuttamistyön välineenä ja onnistui pandemiaoloissa toteuttamaan hallitusohjelman mukaisen tavoitteen suurlähetystön avaamisesta Manilaan ja edustuston uudelleenavaamisen Bagdadiin.

Ulkoministeriön rooli suomalaisia maailmalla palvelevana organisaationa korostui pandemian luomassa poikkeustilanteessa. Ministeriö antoi ohjeita ja neuvoja kymmenille tuhansille ulkomailla olleille, ja avusti tuhansia matkailijoita palaamaan Suomeen sekä ulkoministeriön järjestämällä kotiutuslennoilla että muiden Pohjoismaiden ja EU-maiden järjestämällä lennoilla. Kansainvälinen koordinaatio oli avustamisen tärkeä kulmakivi. Matkustusilmoitusjärjestelmää käytettiin globaalisti ennätysellisen paljon.

Suomi toimi aktiivisesti myös Syyrian Al-hol-leirillä olleiden suomalaisten lasten auttamiseksi. Ulkoministeriössä toimintaa veti ulkoministerin erityisedustaja.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto edistää Agenda2030:n toimeenpanoa ja toimii ilmastonmuutoksen torjumiseksi

Toteutuminen: **HYVÄ**

Ulkoasiainhallinto edisti Suomen kunnianhimoisia ilmasto- ja kestävän kehityksen tavoitteita sekä Euroopan unionissa että kansainvälisesti diplomatian keinoin. Ulkoasiainhallinnon johdolla valmistellussa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa linjattiin, että Suomi edistää ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista kaikilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan sektoreilla, mukaan lukien kauppa- ja kehityspoliittikka, ja että Suomen ja EU:n on edistettävä Pariisin sopimuksen tehokasta toimeenpanoa ja hiilidioksidipäästöjen hinnoittelua maailmanlaajuisesti.

Suomi esitteli maaraporttinsa ja korosti sitoutumistaan kestäväan kehitykseen YK:n korkean tason kestäväan kehityksen seurantakokouksessa kesällä 2020. Pääministeri Marin puhui tilaisuudessa yhdessä YK:n pääsihteerin Guterresin kanssa. Suomi tuki myös pääsihteerin periaatteita, joiden keskiössä on vihreä siirtymä, kestävä kasvu ja resilienssi.

Ulkoasianhallinto ajoi Suomen tavoitetta koronaviruspandemian elvytystoimien suuntaamisesta kestäväan kasvuun ja edisti yhdessä pohjoismaiden kanssa pohjoismaiseen arvopohjaan perustuvaa vihreää elpymistä ”Build Back Better and Greener”. Tämä lähestymistapa kattaa vihreän elpymisen ja ilmastotoimien lisäksi elementtejä yhteiskuntien resilienssistä ja terveydestä, työpaikoista ja inklusiivisesta kasvusta, sukupuolten tasa-arvosta, ihmisoikeuksista, demokratiasta ja oikeusvaltiosta.

Suomi jatkoi ilmastorahoitustaan pääasiassa finanssisijoitusmäärärahasta ja monenkeskisen tuen kautta. Ulkoasianhallinto edisti kestäväan kehityksen ja ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen tavoitteita arktisella sekä Barentsin ja Itämeren alueella pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuuden ja muun alueellisen yhteistyön puitteissa (muun muassa mustan hiilen päästöjen vähentäminen). Suomi edisti myös alkuperäiskansojen osallistumista arktiseen yhteistyöhön ja vahvisti rooliaan Etelämannen-yhteistyössä.

Suomi edisti myös ilmastonmuutoksen ottamista EU:n poliittisiin keskusteluihin Afrikan maiden kanssa. Lähi-idässä ilmastonmuutoksen voimakkaat vaikutukset alueeseen huomioitiin suhteissa alueen maihin ja muun muassa osaamisen tarjoamisessa.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto edistää sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää

Toteutuminen: **HYVÄ**

Ulkoasiainhallinto toimi johdonmukaisesti monenvälisen yhteistyön vahvistamiseksi sekä sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän ja oikeuden edistämiseksi eri foorumeilla, mukaan lukien Euroopan unionissa. Ulkoasiainhallinto on jatkanut tukeaan YK:n uudistusten edistämiseksi ja toimeenpanemiseksi.

Ulkoasiainhallinto tuki YK:n kansainvälisen oikeuden toimikunnan ja sen suomalaisen erityisraportoin työtä ja osallistui kansainvälisen humanitaarisen oikeuden tunnetuksi tekemiseen mukaan lukien ympäristö- ja ilmastokysymyksiin liittyen. Ulkoasiainhallinto tuki kansainvälisten oikeuslaitosten ja -mekanismien työtä ja rankaisemattomuuden lopettamista edistäviä hankkeita. YK:n ihmisoikeussopimusten valvontaelinten vahvistamiseksi nettelyn tarkastelussa ulkoasiainhallinto vaikutti EU:n kannanmuodostukseen pyrkimyksensä vahvistaa riippumattomia sopimusvalvontaelimiä ja niiden toimintaedellytyksiä.

Suomi osallistui kansainväliseen yhteistyöhön terrorismin torjumiseksi, korostaen erityisesti kansainvälisen oikeuden noudattamista sekä ennaltaehkäisevän ja monialaisen työn merkitystä terrorismin ja väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyssä. Kansallisesti ulkoasiainhallinto osallistui terrorismilainsäädännön kehittämiseen. EU:n piirissä ulkoasiainhallinto tuki unionin kyberpakotejärjestelmän kehittämistä ja EU:n Venäjä-politiikkaan vaikuttamista oikeudellisella asiantuntemuksella ja jatkoi pakotteisiin liittyvää yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa.

Ulkoasiainhallinto osallistui uusiin teknologioihin ja hybridiuhkiin liittyvään kannanmuodostukseen. Vuonna 2020 julkaistiin Suomen kantapaperi kansainvälisestä oikeudesta kyberympäristössä. Lisäksi annettiin asiantuntemusta esimerkiksi teknologiaan liittyviin lainsäädäntöhankkeisiin, esimerkiksi 5G ja satelliitit.

Ulkoasiainhallinto toimi asevalvonnan kansainvälisen sopimusjärjestelmän vahvistamiseksi ja sopimusten käytännön toimeenpanon edistämiseksi muun muassa isännöimällä kansainvälisiä neuvotteluja. Tukea keskeisille sopimusjärjestöille vahvistettiin ja yhteistyö niiden kanssa jatkui tiiviinä.

Ulkoasiainhallinto jatkoi osallistumista Euroopan unionin rauhanvälitys- ja vuoropuhelukonseptin päivitysprosessiin, joka käynnistettiin Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella. Lopputuloksen voidaan arvioida olevan Suomen kannalta onnistunut ja vahvistavan EU:n roolia rauhanvälityksessä ja sen tukemisessa.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto työskentelee ihmisoikeuksien, tasa-arvon, demokratian ja oikeusvaltiokehityksen vahvistamiseksi

Toteutuminen: **HYVÄ**

Ihmisoikeudet, tasa-arvo ja demokratia olivat vahvasti esillä Suomen kahden- ja monenvälisessä toiminnassa. Ihmisoikeusperustaisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan periaatteiden mukaisesti ulkoasiainhallinto nosti ihmisoikeuskysymyksiä ja -loukkauksia säännönmukaisesti esille osana kahdenvälistä vuoropuhelua sekä monenvälisessä yhteistyössä. Suomi pyrkii YK:n ihmisoikeusneuvostoon kaudelle 2022–2024 ja vahvasti profiiliaan neuvostossa valmistautuen mahdolliseen jäsenyyteen.

Ulkoasiainhallinto edisti erityisesti tasa-arvon, naisten ja tyttöjen sekä haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden aseman ja oikeuksien huomioimista EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan eri sektoreilla ja YK:ssa diplomatian keinoin. Pääministeri Marin puhui YK:n naistenpäivän tilaisuudessa New Yorkissa naisten oikeuksista ja tasa-arvosta. Suomi tuki ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja demokratiaa koskevia kansainvälisiä aloitteita sekä poliittisesti että taloudellisesti. Erityistä huomiota kiinnitettiin koronaviruspandemian vaikutuksiin koskien ihmisoikeuksia, demokratiaa ja oikeusvaltiota.

Suomi edisti Euroopan unionin liittymistä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjunnasta tehtyyn Euroopan neuvoston yleissopimukseen (Istanbulin sopimus) ja yleissopimuksen mahdollisimman laajaa hyväksymistä, ja osallistui näiden tavoitteiden vastustamispyrkimysten torjumiseen. Suomi osallistui EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän kehittämiseen ja hyväksymiseen ja vaikutti unionin liittymiseksi Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Euroopan neuvostossa Suomi vaikutti Euroopan ihmisoikeussopimusjärjestelmän pitkän aikavälin kehittämiseen ja oli aloitteellinen YK:n ihmisoikeussopimusten valvontaelinten vahvistamisen menettelyn tarkastelussa.

Suomi toimi UN Womenin johtokunnan puheenjohtajana ja piti naisten ja tyttöjen oikeuksia ja tasa-arvoa esillä vahvasti ja johdonmukaisesti. Suomi nousi myös UN Womenin suurimmaksi yleisrahoituksen antajaksi. Suomi valittiin UN Womenin johtaman Generation Equality -hankkeen teknologia ja innovaatiot -toimintakoalition yhteisjohtajaksi. Ulkoasiainhallinto edisti vammaisten oikeuksia normatiivisessa ja operatiivisessa työssään.

Ulkoasiainhallinto jatkoi rauhanvälitys- ja rauhanprosessien tukemisessa inklusiivisen lähestymistavan painottamista korostaen erityisesti naisten ja nuorten osallistumisen merkitystä kestäväen rauhan saavuttamisessa.

Ulkoasianhallinto tuki EU-erityisedustajan toimintaa vuoropuhelussa, jonka tavoitteena on Kosovon ja Serbian suhteiden täysi normalisointi. Suomella on Länsi-Balkanilla useita maiden julkisen hallinnon kehittämiseen tähtääviä Twinning-hankkeita, joilla on tuettu alueen maita EU-jäsenyysskriteerien vaatimissa uudistuksissa.

Ulkoasiainhallinto piti ihmisoikeuksien, tasa-arvon, demokratian ja oikeusvaltiokehityksen vahvistamista säännönmukaisesti esillä suhteissa Afrikan ja Lähi-idän maihin. Suomi tukee alueen omaa monenkeskistä toimintaa sekä kansainvälisen monenkeskisen järjestelmän toimintaa alueeseen liittyvissä kysymyksissä niin poliittisen dialogin kuin rahoituksen avulla. Ulkoasiainhallinto selvittää mahdollisuuksia uusiin kumppanuuksiin.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto edistää Suomen kasvua tukevia avoimia taloussuhteita ja tukee suomalaisyritysten osallistumista kansainväliseen kauppaan ja arvoketjuihin

Toteutuminen: HYVÄ

Ulkoasiainhallinto jatkoi kauppapolitiikassa Suomen määrätietoisien toiminnan edistämistä vapaan ja avoimen kaupan sekä sääntöpohjaisen kauppajärjestelmän puolesta, vaikka vuosi 2020 oli edeltävän vuoden tapaan vaikea niin suurvaltojen vastakkainasettelun kuin pandemian johdosta. Kauppapolitiittiset kysymykset kytkeytyvät myös muihin politiikka-lohkoihin ja arvojen merkitys osana kauppapolitiikkaa on vahvistumassa. Toimintaympäristö on muuttunut monimutkaisemmaksi ja ennalta-arvaamattommaksi, ja Euroopan unionin kauppagenda on entistä kokonaisvaltaisempi. Globaali poliittinen tilanne korostaa EU:n tarvetta toimia oikea-aikaisesti ja vahvasti omien intressiensä puolustamiseksi. Maailmantaloudessa tapahtuvat muutokset ja protektionismin lisääntyminen ovat yhä riskitekijöitä, joilla on vaikutuksia Suomeen EU:n jäsenmaana.

Yhdeksi merkittävimmistä ennakkovaikuttamisen kohteista muodostui Euroopan unionin kauppapolitiittisen strategian uudistus, jonka on määrä valmistua alkuvuonna 2021. Ennakkovaikuttamista tehtiin niin yksin kuin yhteistyössä samanmielisten muiden jäsenmaiden kanssa. Osana ennakkovaikuttamista laadittiin myös kauppaa ja kiertotaloutta kauppasopimuksissa koskeva tavoitepaperi. Suomi on pitänyt tärkeänä, että EU säilyy avoimena kaupalle ja investoinneille samalla kun se vahvistaa kykyään vastata kilpailua vääristäviin toimiin entistä määrätietoisemmin.

Ulkoasiainhallinto vaikutti Suomen linjausten mukaisesti EU:n ja Ison-Britannian uutta suhdetta koskevaan neuvottelutulokseen ja teki tiivistä sidosryhmäyhteistyötä. Sopimuksen jonka puitteissa määritellään yritysten markkinoillepääsy 1.1.2021 alkaen, aikaansaaminen oli tärkeää. Neuvottelusovun myötä käynnistettiin kartoitus Suomen tavoitteista kahdenvälisessä suhteessa Iso-Britanniaan.

Ulkoasiainhallinto on vaikuttanut EU:n kahdenvälisissä neuvotteluissa ja Suomen tavoitteet ovat olleet pääosin mukana kesken olevissa neuvotteluprosesseissa. Neuvotteluprosesseja saatiin päätökseen tai lähes päätökseen: vapaakauppasopimus Vietnamin kanssa tuli voimaan 2020, Kiinan kanssa saavutettiin läpimurto investointineuvotteluissa ja

ratifiointiprosessit investointisuojaopimuksissa Vietnamin ja Singaporen etenevät. Myös muissa neuvotteluissa on edetty. Lisäksi ulkoasiainhallinto edisti EU-keskustelua jo solmitujen kauppasopimusten toimeenpanon tehostamisesta.

Ulkoasiainhallinto sai Suomen kannat esiin Euroopan unionissa ja liike-elämän eduista onnistuttiin huolehtimaan olosuhteisiin nähden hyvin Yhdysvaltain kanssa käydyissä keskusteluissa, vaikka näkemyserojen vuoksi tulokset ovat toistaiseksi jääneet vähäisiksi. Yhdysvaltain vaalien myötä odotukset uutta hallintoa kohtaan yhteistyöstä eri aiheissa ovat kasvaneet. Ulkoasiainhallinto jatkoi vaikuttamista EU-keskusteluun kaupallis-taloudellisista suhteista Kiinan kanssa ja on ylläpitänyt kahdenvälisiä suhteita. Ulkoasiainhallinto on vaikuttanut suomalaisyritysten toimintaedellytysten parantamiseksi Venäjällä sekä kahdenvälisesti että EU-yhteistyössä, mutta pakotteet ja riidat maailman kauppajärjestössä jatkuvat.

Vientivalvonnassa ulkoasiainhallinto saavutti asetetut tavoitteet hyvin.

Koronaviruspandemia vaikutti erityisesti Team Finland -vierailujen toteuttamiseen. Vuoden ensimmäisinä kuukausina järjestettiin muutamia korkean tason vierailuja, mutta pääosa suunnitellusta ohjelmasta hoidettiin etäyhteyksin. Ulkomaille suuntautuneiden vierailujen vähyys tarjosi tilaisuuden kotimaan verkoston aktivoimiseen ja kehittämiseen.

Virtuaalinen vienninedistäminen osoittautui hyväksi täydentäjäksi perinteisemmille viennin ja kansainvälistymisen edistämistoimille. Ulkoasiainhallinto päätti loppuvuodesta käynnistää poikkihallinnollisen Virtual Finland-hankkeen, jolla pyritään vahvistamaan Suomen kilpailukykyä viennin, osaajien ja investointien houkuttelun sekä maakuvan osalta.

Ulkoasiainhallinto panosti työhön pandemian ulkomaankaupalle aiheuttamien haasteiden minimoiseksi ja uusien markkinamahdollisuuksien kartoittamiseksi Team Finland -kumppanien kanssa. Erityistä huomiota kiinnitettiin digitalisaation ja vihreän siirtymän sekä kaupan ja kehityksen rajapinnan tarjoamiin mahdollisuuksiin suomalaiselle elinkeinoelämälle. Ministeriö käynnisti vuoden lopussa prosessin 20 Team Finland -erityisasiantuntijan rekrytoimiseksi ulkomaanedustustoihin tukemaan suomalaisyritysten edellytyksiä hyödyntää avautuvia markkinamahdollisuuksia.

Ulkoasiainhallinto käynnisti yhteistyön yrityskehittämisen kanssa EU-elpymissuunnitelmiin liittyvien liiketoimintamahdollisuuksien kartoittamiseksi ja Elinkeinoelämän keskusliiton kanssa laajan kartoituksen vaikutuksista, joita suomalaisyrityksille aiheutuu Kiinan ja Yhdysvaltain kasvavasta vastakkainasettelusta. Suuriin hankekokonaisuuksiin tähtäävä Business Finlandin Mega Opportunities -ohjelma tunnistettiin Latinalaisessa Amerikassa tärkeäksi toimintamuodoksi, kuten myös Afrikan ja Lähi-idän markkinoilla, joissa lisäksi kehittyvien talouksien kaupallisia mahdollisuuksia kartoittava Developing Markets Platform -ohjelma on tärkeä.

Mittavat elvytysmahdollisuudet saattavat tarjota merkittäviä mahdollisuuksia suomalaiselle elinkeinoelämälle. Toisaalta maiden mahdolliset protektionistiset toimet elvytyksen suuntaamisessa taikka myöhästyminen vienninedistämistoimissa keskeisistä kilpailijamaista ovat riskejä suomalaisen vientisektorin elpymiselle ja edelleen kotimaiselle hyvinvoinnille.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Suomen ulkopoliitiikka kokonaisuudessaan edistää kestävästä kehityksestä, ja toiminnan johdonmukaisuutta parannetaan kaikkien hallinnonalojen kesken. Kehityspoliitiikan perustana on Agenda2030 ja sillä tuetaan kehittyvien maiden kykyä saavuttaa kestävä kehityksen tavoitteet tuoden myös esille Suomen kokemuksia ja käytänteitä. Siten koko Suomen kehitysyhteistyö tukee kestävästä kehityksestä tavoitteita. Lisäksi ulkoasiainhallinto toimii Agenda2030:n tavoitteiden saavuttamiseksi muun muassa kauppapoliittisin keinoin sekä edistää ilmastonmuutoksen torjuntaa ja sopeutumista ilmastonmuutokseen kaikilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan sektoreilla. Ulkoasiainhallinto toimii omassa kehityspoliitikassaan ja EU-vaikuttamisessaan niin, että kehittyvien maiden kestävästä kehityksen investointeihin saadaan mukaan yksityistä rahoitusta ja yrityksiä. Koronaviruspandemia vahvisti entisestään sitä, että tavoitteita ei saavuteta vain julkisen rahoituksen avulla vaan myös yksityinen sektori on kytkettävä yhä tiiviimmin mukaan. Ulkoasiainhallinto tukee kestävästä kehityksen edellytyksiä myös siviilikriisinhallinnan, rauhanrakentamisen ja -välityksen keinoin.

Ulkoasiainhallinto on vahvistanut kehitysyhteistyön aloille suuntautuvaa tulosohejausta maaohjelmien kautta. Näiden kautta toteutetaan pitkäjänteistä, ihmisoikeusperusteista kehitysyhteistyötä, jota tehdään hallitusohjelman painotusten ja käytettävissä olevien resurssien mukaisesti. Maaohjelmat ovat ennen kaikkea kehitysyhteistyön tulosohejauksen väline. Riskienhallintaa ja seuranta on vahvistettu uusissa ohjelmissa. Maaohjelmat tuottavat konkreettisia, mitattavia tuloksia kaikilla kehityspoliitiikan painopistealueilla. Maaohjelmat ovat osa kehitysyhteistyön kumppanimaiden maastrategioita, joissa on kuvattu yhteistyötä laajemmin, mukaan lukien poliittiset ja kaupallis-taloudelliset suhteet.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Ulkoministeriön tilinpäätös 2020

3 Oikeusministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **72 586 milj. €**

• Oikeusministeriön osuus **1 109 milj. €**

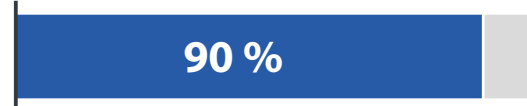

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 891 milj. €
- Siirtomenot 105 milj. €
- Sijoitusmenot 5 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

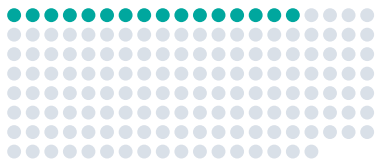
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **74 135 henkilötyövuotta**

• Oikeusministeriössä **9 189 henkilötyövuotta**

Virastot **16** KPL

- Tuomioistuinvirasto
- Tuomioistuimet 36 kpl
- Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit 6 kpl
- Kuluttajariitalautakunta
- Ulosottolaitos
- Konkurssiasiamiehen toimisto
- Syyttäjälaitos
- Rikosseuraamuslaitos
- Oikeusrekisterikeskus
- Onnettomuustutkintakeskus
- HEUNI (Euroopan Kriminaalipoliitiikan Instituutti)
- Tietosuojavaltuutetun toimisto
- Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- Tiedusteluvalvontavaltuutetun toimisto

Rahastot **0** KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

Keskeiset hallinnolliset muutokset

Uusi **Tuomioistuinvirasto** aloitti toimintansa 1.1.2020. Virastolle siirtyi pääosa niistä tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävistä, joita hoidettiin oikeusministeriössä. | **Ulosottolaitoksen** organisaatiouudistus tuli voimaan 1.12.2020. Valtakunnanvoudinvirastosta ja 22 ulosottovirastosta muodostettiin valtakunnallinen Ulosottolaitos.

3.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Vuosi 2020 oli rikollisuus- ja turvallisuustilanteeltaan hyvin poikkeuksellinen edellisiin vuosiin verrattuna koronavirusepidemiasta johtuen. Esitutkitaviranomaisten tietoon tuli 19 prosenttia enemmän rikoslakirikoksia kuin vuonna 2019. Syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksiin vaikuttaa keskeisesti epidemian aiheuttama juttujen ruuhkautuminen ja niiden purkaminen. Rikosseuraamuslaitoksessa rangaistusten täytäntöpanojen aloitusta on jouduttu epidemian vuoksi lykkäämään, mikä aiheuttaa vankiluvun nousua tulevana vuosina.

Haastavasta tilanteesta huolimatta Suomi sijoittuu erinomaisesti kansainvälisissä yhteiskuntarauhaa ja rikollisuutta mittaavissa vertailuissa. Sama koskee demokratiaa, perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, lehdistönvapautta, korruptoitumattomuutta, tuomioistuinlaitoksen riippumattomuutta ja hallinnon toimivuutta sekä luottamusta viranomaisiin ja oikeusjärjestelmään.

Arki Suomessa on turvallisempaa kuin koskaan aiemmin. Vuotta 2020 lukuun ottamatta rikollisuuden määrä on laskenut jo 30 vuotta niin viranomaisten tietoon tullessa rikollisuudessa kuin uhritutkimuksissa. Tämä seuraa yleistä länsimaiden pitkän ajan kehityssuuntaa. Henkirikoksen uhriksi joutumisen todennäköisyys on nyt noin puolet pienempi kuin 1980-luvulla. Sama kehityskulku pätee myös useilla muilla arjen turvallisuuden osa-alueilla.

Merkittävimmät turvallisuuden eriarvoisuustekijät Suomessa liittyvät väkivallan, onnettomuuksien, syrjinnän ja viharikosten sekä eri tavoin ilmenevän kaltoinkohtelun uhkaan. Vihapuhe erityisesti verkkoympäristössä on lisääntynyt. Hyvien väestösuhteiden tukeminen on avaintekijä rasististen rikosten ja vihapuheen ehkäisyssä ja sovittelussa. Koronavirusepidemia on lisännyt riskiä väestöryhmien väliseen eriarvoistumiseen.

Kansalaiset ovat kiinnostuneita aiempaa monimuotoisemmasta vaikuttamisesta. Sähköisiä osallistumismahdollisuuksia on kehitetty ja kansalaisaloitteen suosio on säilynyt korkealla. Uusiksi haasteiksi ovat osallistumisen eriarvoistumisen lisäksi nousseet kyberuhat, disinformaatio sekä muun muassa epädemokraattisen, vaaleihin kohdistuvan häirinnän uhka. Kansainvälisesti demokratia ja siihen kohdistuvat uhat ovat nousseet vahvasti keskusteluun.

Koronavirusepidemia on entisestään lisännyt tarvetta turvata demokraattisen järjestelmän resilienssiä ja vaalien toimivuutta kriisitilanteissa. Varautumissuunnittelun tarve korostuu kriisitilanteessa. Epidemia on lisäksi kärjistänyt syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden yksinäisyyttä ja eristyneisyyttä. Tästä syystä dialogin ja osallisuuden merkitys korostuu, sillä niillä voitaisiin vahvistaa luottamusta. Vähemmistöryhmien osallisuuden vahvistamisen näkökulmasta toimiva ja luotettava tiedonvälitys on noussut keskeiseen rooliin poikkeustilan aikana.

3.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 4. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Lainvalmistelun kehittämistarpeet ja sääntelyn kiivas tahti johtavat yhä monimutkaisempaan ja tulkinnanvaraisempaan lainsäädäntöön
	Lainvalmistelun osaamisen ja koulutuksen vajeet sekä kireässä aikataulussa valmisteltu lainsäädäntö voivat johtaa perusoikeuksien ja oikeusturvan vaarantumiseen sekä oikeudenhoidon kustannusten lisääntymiseen hyötyjen ja säästöjen sijaan. Riski on mahdollinen ja vaikutuksiltaan merkittävä. Sen toteutumisen estämiseksi tarvitaan yhtenäinen näkemys lainsäädäntöuudistusten suhteesta lainvalmistelun voimavaroihin sekä lainvalmisteluosaamisen ylläpitämisestä ja kehittämisestä valtioneuvostossa. Lainvalmistelun suunnitelmallisuuteen ja johtamiseen tulee myös edelleen panostaa.
2	Väestöryhmien välinen polarisaatio ja viharikollisuuden lisääntyminen johtavat laaja-alaisiin ongelmiin monilla elämän osa-alueilla
	Eriarvoisuuden kokemus ja väestöryhmien välinen polarisaatio voivat horjuttaa yhteiskunnan vakautta, heikentää turvallisuuden tunnetta ja altistaa konflikteille. Riski on mahdollinen ja vaikutuksiltaan kohtalainen. Hyvien väestösuhteiden tukeminen on avaintekijä rasististen rikosten ja vihapuheen ehkäisyssä ja sovittelussa. Riskin torjumiseksi on myös edistettävä paikallista rikosten ehkäisyä kansallisen rikosentorjuntaohjelman mukaisesti. Lisäksi on ehkäistävä syrjintää ja vihapuhetta yhdenvertaisuustyöllä ja edistämällä hyviä väestösuhteita laaja-alaisesti poikkihallinnollisessa yhteistyössä.
3	Rikosvastuu ei toteudu joutuisasti ja tasapuolisesti kaikille kansalaisille rikosasioiden laadusta ja käsittelypaikasta riippumatta
	Syytteeseen ja seuraamusten määräämiseen johtaa aikaisempaa merkittävästi pienempi osa syyttäjien käsiteltäviksi tulleista rikosepäilyistä, mikä heikentää rikosvastuun toteutumista. Riski on mahdollinen ja vaikutuksiltaan merkittävä. Sen torjumiseksi on varmistettava, että voimavarat ovat oikeasuhtaiset koko rikosoikeudellisessa ketjussa, eli poliisitoimessa, Syyttäjälaitoksella, tuomioistuimilla, oikeusavulla ja Rikosseuraamuslaitoksella. Tällöin käsittelyajat eivät pidenny missään rikosketjun kohdassa, eivätkä oikeusturva ja rangaistusten täytäntöönpano heikkene tai vankilaturvallisuus vaarannu.
4	Hallinnonalan merkittävien ICT-hankkeiden tavoitteita ei saavuteta eivätkä tietojärjestelmät vastaa käyttäjien odotuksia
	Riskin toteutuessa uudet sähköiset palvelut eivät vastaa hallinnonalan virastojen ja asiakkaiden tarpeita ja käytettävyyssvaatimuksia, eikä toiminnan tehostamis- ja tuottavuushyötyjä ei saavuteta. Riski on mahdollinen ja vaikutuksiltaan kriittinen hallinnonalalle. Sen toteutumisen ehkäisemiseksi on panostettava muutosjohtamiseen, digihankkeiden ohjaukseen ja seurantaan sekä kehitettävä riskien havaitsemista ja oikea-aikaista hallintaa. Lisäksi on huolehdittava tietosuojan sekä tieto- ja kyberturvallisuuden toteutumisesta tietojärjestelmien ja toiminnan uudistamisessa.

3.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Osallistumisoikeudet ja vaikutusmahdollisuudet toteutuvat yhdenvertaisesti

Toteutuminen: **HYVÄ**

Suomi sijoittuu maailman kärkimaiden joukkoon kansainvälisten järjestöjen julkaisemissa demokratiaa, ihmisoikeuksia ja hallinnon toimivuutta mittaavissa vertailuissa. Demokratiaa tukevia tekijöitä Suomessa ovat laajat osallistumisoikeudet, vakaa ja laillisuusperiaatteeseen nojautuva hallinto, vapaa kansalaisyhteiskunta, korkea sivistystaso, hallinnon epähierarkkisuus, vähäinen korruptio sekä sukupuolten välinen tasa-arvo.

Oikeusministeriön rahoittaman [eduskuntavaalitutkimuksen](#) (2020) mukaan selkeä trendi sekä Suomessa että muualla Euroopassa on se, että kansalaiset ovat siirtyneet käyttämään yhä yksilöllisempiä osallistumisen muotoja. Suomi sijoittuu eurooppalaisessa vertailuissa eri poliittisten osallistumismuotojen osalta harvoin kaikkein aktiivisimpien maiden joukkoon, mutta suomalaiset ovat kuitenkin keskimääräistä aktiivisempia poliittisia osallistujia. Suomen osallistumisprofiilissa on tutkimuksen mukaan yksi erityispiirre muuhun Eurooppaan verrattuna, ja tämä on kansalaisaloitteen suosio. Kansalaisaloitteiden kautta kansalaiset voivat suunnata vaatimuksia poliittiseen päätöksentekoon. Kansalaisaloitteet voivat lisätä myös edustuksellisen demokratian legitimeettiä.

Perusoikeusbarometrin tietojen perusteella voidaan kuitenkin tunnistaa huolestuttavia eroavaisuuksia joidenkin vähemmistöryhmien ja koko väestön välillä perusoikeuksien toteutumisessa, tietoisuudessa oikeuksista ja oikeussuojasta sekä luottamuksessa viranomaisiin. Erityinen ongelma on etnisiin vähemmistöihin kohdistuva syrjintä, joka ilmenee häirintänä, nimittelynä ja fyysisenä väkivaltana, ja estää yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien toteutumista eri elämänalueilla.

Vuonna 2020 toteutetun [kielibarometrin](#) mukaan vuosina 2012–2016 selvästi havaittu yleisen kieli-ilmapiiirin huonontuminen ei ole jatkunut. Kieli-ilmapiiiri ei ole olennaisesti parantunut viime vuosina, mutta ei myöskään heikentynyt entisestään. Ruotsinkielisten mahdollisuuksien saada palvelua omalla kielellä koetaan heikentyneen valtion palveluissa. Ruotsin- ja suomenkieliset arvioivat esimerkiksi hätäkeskuksen ja poliisin kielellisen palvelun hyvin eri tavoin. Suomenkieliset ovat kyseisten toimijoiden palveluun merkittävästi tyytyväisempiä.

Viittomakielibarometri toteutettiin vuonna 2020 ensimmäistä kertaa. Suurin haaste viittomakielisten viranomaisasioinnissa on tulkkauspalvelun järjestäminen. Vuoden 2020 **saamebarometrin** mukaan saamenkielisten kielellisten oikeuksien toteutumisen osalta haasteena on saamenkielisten työntekijöiden puute sekä puutteellinen tieto palvelun saatavuudesta. Yleisesti ottaen palveluiden saatavuutta pidetään ongelmana. Yleinen kokemus palvelutilanteesta ei vaikuta juuri muuttuneen viime vuosina.

Vaikuttavuustavoite: Ajanmukainen ja kannustava oikeusjärjestys edistää ja turvaa ihmisten, yritysten ja yhteisöjen toimintamahdollisuuksia

Toteutuminen: HYVÄ

Oikeusministeriö asetti maaliskuussa 2020 ohjausryhmän ja kaksi alatyöryhmää valmisteamaan positiivista luottotietorekisteriä ja sen edellyttämää lainsäädäntöä. Positiivinen luottotietorekisteri on keskeinen väline ylivelkaantumisen torjunnassa.

Koronavirusepidemiasta kuluttajille aiheutuvien velkaongelmien vähentämiseksi kuluttajansuojalain (38/1978) kuluttajaluottoja koskevaa 7 lukua muutettiin väliaikaisesti kahdesti. Kuluttajaluottoja koskevan korkokaton tilapäinen alentaminen on vaikeuttanut osan kuluttajien luotonsaantia, kun taas osa kuluttajia on saanut väliaikaisen lain voimassaoloaikana edullisemmin luottoa. Vuoden 2020 lopussa valmistui pysyvien lainsäädäntömuutostarpeiden arvioimiseksi tehty **selvitys** vuoden 2019 hintasääntelyuudistuksen vaikutuksista kuluttajaluottosopimuksiin velkomustuomioiden valossa. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti on lisäksi tehnyt valtioneuvoston tilauksesta syksyllä 2020 **katsauksen** viime vuosien ylivelkaantumiskehitykseen.

Ennakoivan talousneuvonnan hankkeessa on luotu ja vahvistettu sidosryhmäverkostoja eri viranomaisten ja kolmannen sektorin kanssa. Hankkeessa on kehitetty muun muassa Talousneuvola, jonne kansalainen voi tulla ilman ajanvarausta talous- tai velka-aiheisen kysymyksen kanssa. Talousneuvolassa kysymyksiin vastaavat eri alojen asiantuntijat sosiaalipalveluista, ulosotosta ja talous- ja velkaneuvonnasta ja muista palveluista. Ulosottolaitokseen on rekrytoitu hankkeeseen liittyen koko maan kattava ennakoivan talousneuvonnan suunnittelijoiden verkosto.

Kertomusvuonna on edistetty yritysten ja yhteisöjen toimintamahdollisuuksia. Yhteisölinen kansalaistoiminta 2020-luvulla -hankkeessa on valmisteltu ehdotuksia yhdistysmuotoista kansalaistoimintaa helpottaviksi lainsäädäntömuutoksiksi sekä pienimuotoisemman kansalaistoiminnan helpottamiseksi. Oikeusministeriössä on myös laadittu laaja arvio asunto-osakeyhtiölainsäädäntöä koskevista tarkistustarpeista. Osakeyhtiölain tarkistamistarpeita on puolestaan selvitetty kahdessa valtioneuvoston yhteisen selvitys- ja

tutkimustoiminnan puitteissa valmistuneessa hankeraportissa ”[Selvitys osakeyhtiölain muutostarpeista kilpailukytekijänä](#)” ja ”[Selvitys osakeyhtiön velkojien suojan selventämisestä ja suojamenettelyiden helpottamisesta](#)”.

Vaikuttavuustavoite: Laadukas lainvalmistelu turvaa edellytykset hyvinvoinnille ja kilpailukyvyille

Toteutuminen: HYVÄ

Lainvalmistelun laadun parantamiseen on kertomusvuonna panostettu. Lainvalmistelukoulutusta on uudistettu siten, että ensimmäiset uudenlaiset koulutukset käynnistyvät vuonna 2021. Uutena elementtinä koulutuksessa on yhteinen, kaikille valtioneuvoston lainvalmistelijoille suunnattu perehdytyskoulutus, joka on tarkoitus järjestää vuosittain muutaman kerran.

Kertomusvuonna käynnistettiin myös vaikutusarviointien kehittäminen. Vuoden alussa käynnistyi VNTEAS -selvitys ”Lainsäädännön jälkiarviointi ja sen merkitys: nykytilan analyysistä kehittämisehdotuksiin”. Tarkoituksena koota systemaattista tietoa siitä, missä laajuudessa ja millä tavoin vaikutuksia arvioidaan ministeriöissä jälkikäteen.

Loppuvuodesta asetettiin valtioneuvoston vaikutusarvioinnin osaamisverkosto, jonka tavoitteena on vahvistaa ministeriöiden välistä yhteistyötä sekä tukea säädösvalmistelijoita vaikutusten tunnistamisessa ja arvioinnissa. Kertomusvuonna käynnistettiin myös vuodelta 2007 olevien säädösehdotusten vaikutusten arviointiohjeiden uudistaminen.

Vaikuttavuustavoite: Korkealaatuinen oikeusturva on kaikkien saatavilla

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Tuomioistuimissa haasteita liittyy prosessin kokonaiskesto, oikeudenkäyntikulujen voimakkaaseen nousuun sekä tuomioistuinten käsittelyaikojen pituuteen tietyissä asiaryhmissä, kuten talousrikosasioissa, laajoissa riita-asioissa ja vesi- ja ympäristöasioissa. Lisäksi koronavirusepidemia on vaikuttanut asioiden käsittelyyn ja aiheuttanut ruuhkaa, jonka purkaminen jatkuu vuonna 2021.

Rikosasioiden kokonaiskäsittelyaikaan kuuluu esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja tuomioistuimissa asian käsittelyyn yhteensä kulunut aika. Siviiliasioissa kokonaiskäsittelyaika muodostuu käräjäoikeuskäsittelyn ja hovioikeuskäsittelyn yhteenlasketusta ajasta. Kaikkien rikosasioiden keskimääräinen kokonaiskäsittelyaika hovioikeusvaiheessa oli 27 kuukautta (2019: 25 kuukautta) ja siviiliasioden kokonaiskäsittelyaika oli 23 kuukautta

(2019: 20 kuukautta). Käräjäoikeuksien laajoissa riita-asioissa keskimääräinen käsittelyaika oli 9,2 kuukautta (2019: 9,7 kuukautta) ja rikosasioissa 5,3 kuukautta (2019: 4,8 kuukautta). Vuoden 2020 lopussa käräjäoikeuksissa oli 2 159 yli 12 kuukautta vireillä ollutta laajaa riita-asiaa (2019: 1 811). Hovioikeuksien keskimääräinen käsittelyaika vuoden 2020 lopussa oli 6,3 kuukautta (2019: 5,8 kuukautta). Vuoden 2020 lopussa hovioikeuksissa oli 753 yli 12 kuukautta vireillä ollutta asiaa, mikä on 19,6 prosenttia kaikista vireillä olleista asioista (2019: 516).

Hallinto-oikeuksissa keskimääräinen käsittelyaika oli 8,9 kuukautta (2019: 9,1 kuukautta), vakuutusoikeudessa 9,4 kuukautta (2019: 9,6 kuukautta) ja markkinaoikeudessa 7,9 kuukautta (2019: 8,5 kuukautta).

Asianosaiset voivat vaatia hyvitystä, jos asian käsittely on pitkittynyt. Vuonna 2020 viivästymishyvitystä maksettiin noin 150 000 euroa 39 diaariasiassa. Vaikka viivästymisiä ei saisi olla lainkaan, vuosittain käsiteltävien asioiden kokonaismäärään nähden hyvityksiä ei ole kohtuuttoman paljon. Hyvitysten määrä ei kuitenkaan aukottomasti kuvaa oikeudenkäyntien viivästymisten kokonaistilannetta, koska viivästyminen voidaan ottaa huomioon rikosasioissa tuomiota alentavana tekijänä ja rangaistusluonteisten hallinnollisten taloudellisten seuraamusten yhteydessä seuraamuksen määrää alentavana tekijänä.

Ulosottolaitoksen toimintaan aiheutti kertomusvuonna haasteita koronavirusepidemia sekä ulosottotoimen rakenneuudistushankkeen loppuun saattaminen ja uuden Ulosottolaitoksen toiminnan aloittaminen. Haasteet huomioiden kokonaistulos oli kuitenkin hyvällä tasolla. Epidemian mahdolliset vaikutukset näkyvät ulosotossa muuta hallinnonalaan myöhemmin.

Ulosottolaitoksen perintätulos oli edellisvuosien tapaan korkealla tasolla. Ulosoton perintätulos on ollut jo useamman vuoden yli miljardi euroa ja tulos on yli kaksinkertaistunut 2000-luvulla. Tulokseen vaikuttavat velallisen maksukyky, ulosoton tehokkuus sekä vireille tulleiden asioiden määrä ja laatu. Ulosoton tietojärjestelmien ja työskentelymallien kehittäminen on edesauttanut tuloksen kehittymistä. Taloudellisuus- ja tuottavuuslukuihin vaikutti käsiteltyjen asioiden arviota suurempi määrä.

Taulukko 5. Ulosottolaitoksen tavoitteet ja tulokset. Lähde: Ulosottolaitos

	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Tavoite 2020	Toteuma 2020
Perintätulos eli hakijoille tilitetty rahamäärä, miljoonaa euroa	1 105	1 130	1 000	1 157
Käsittelyaika, kuukautta	6,7	6,9	7,2	7,3
Taloudellisuus, euroa/käsitelty asia	33	33	40	29
Tuottavuus, käsitellyt asiat/henkilötyövuosi	3 007	3 322	2 513	3 472
Erikoisperinnästä tilitetty suoraan velkojille, miljoonaa euroa	43	30	20	29

Ulosottoon saapuneiden asioiden määrä nousi edellisvuodesta yli kolmen miljoonan saapuneen asian tasolle (2019: 2,9 miljoonaa, 2020: 3,3 miljoonaa). Velallisten määrä nousi myös edellisen vuoden tasosta. Vireille tulevien asioiden määrään vaikuttavat taloustilanteen ohella erityisesti suurten velkojien, kuten Verohallinnon, perimistöimistöjen ja pankkien toimet sekä perinnän rytmitys. Vuonna 2020 erityinen vaikutus oli veronpalautusten ajankohdan vakiintuminen edellisen vuoden muutoksen jälkeen. Yksittäisistä ulosottoasioiden asiaryhmistä muun muassa sairaala- ja terveyskeskumaksujen sekä muiden yksityisoikeudellisten saatavien määrä nousi edellisestä vuodesta.

Koronavirusepidemia ja sen rajoittamistoimenpiteet ovat vaikuttaneet julkisen oikeusavun, talous- ja velkaneuvonnan ja yleisen edunvalvonnan toimintoihin ja toiminnalliseen tulokseen. Oikeusaputoimistojen ja edunvalvontatoimistojen asiakaspalveluissa siirryttiin kevään aikana etäpalveluun. Käyntiasiointi toimistoissa ei ole pääsääntöisesti ollut mahdollista. Toimipaikkojen toimintakyky pysyi kuitenkin hyvänä.

Julkista oikeusapua annettiin kertomusvuonna noin 83 000 oikeusapuasiassa (2019: 83 039). Oikeusaputoimistoon saapuneiden neuvonta-asioiden määrä kasvoi edellisestä vuodesta. Oikeusaputoimistot antoivat asiakkaalle maksutonta puhelinneuvontaa ennätysellisen paljon noin 18 000 kertaa (2019: 13 468). Oikeusaputoimistojen tuloksessa neuvon suuri määrä näkyy arvioitua pienempänä tuottavuuslukuna ja asiakasmaksutulojen vähenemisenä. Tuomioistuimet tekivät yksityisten avustajien maksatuspäätöksiä edellistä vuotta vähemmän noin 34 000 oikeusapuasiassa (2019: 36 301).

Talous- ja velkaneuvontaa annettiin kertomusvuonna noin 40 900 asiassa (2019: 40 320). Talous- ja velkaneuvontapalveluiden tarvetta lisäävät kotitalouksien talousongelmat ja kansalaisten velkaantuminen. Koronavirusepidemia ei lisännyt asiakkaiden määrää merkittävästi vuonna 2020. Palveluun ohjautumiseen on voinut vaikuttaa muun muassa se, että pankit ovat aktiivisesti markkinoineet velkojen lyhennysvapaita kuukausia.

Talousohjelmaiset asiakkaat saattavat myös hakeutua palvelun piiriin vasta sen jälkeen, kun taloudellinen tilanne on heikentynyt kestävämmäksi. Yleisen taloustilanteen heikentymisen arvioidaan kuitenkin lisäävän viiveellä talous- ja velkaneuvontapalveluiden kysyntää.

Yleistä edunvalvontaa annettiin kertomusvuonna noin 43 000 päämiehelle (2019: 42 710). Edunvalvontatoimistoissa päämiesmäärä ja päämiehiltä perittyjen edunvalvontapalkkioiden määrä oli arvioitua pienempi. Edunvalvontatoimistoihin tuli uusia päämiehiä vuonna 2020 noin 1 500 edellisestä vuodesta vähemmän. Uusien päämiesten määrään on vaikuttanut muun muassa Digi- ja väestötietoviraston pitkä käsittelyaika edunvalvontasasioissa (noin 4 kk). Edunvalvontapalveluiden tarvetta lisää edelleen väestön ikääntyminen. Yli 64-vuotiaiden osuus on lähes 50 prosenttia päämiehistä.

Taulukko 6. Oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan tavoitteet ja tulokset

	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Tavoite 2020	Toteuma 2020
Oikeusapu				
Tuottavuus, painotettu työmäärä/henkilötyövuosi	416	408	420	384
Jonotusaika, päivää	12,3	13,4	11	12,8
Oikeusapupalkkiot (1000 euroa)	4 569	4 417	5 000	3 891
Yleinen edunvalvonta				
Päämiesten määrä, kpl	41 595	42 710	44 600	42 832
Tuottavuus, päämiesmäärä/henkilötyövuosi	67	66	69	66
Edunvalvontapalkkiot (1000 euroa)	25 517	26 894	28 200	27 768

Vaikuttavuustavoite: Rikosvastuu toteutuu oikeudenmukaisesti. Rikollisuus ja turvattomuuden tunne vähenevät.

Toteutuminen: HYVÄ

Suomen rikollisuustilanne on pysynyt viime vuosina vakaana. Sisäisen turvallisuuden tila-
raportin tilastojen ja kansainvälisen vertailun valossa Suomi on maailman turvallisimaa.
Vuosi 2020 oli rikollisuus- ja turvallisuustilanteeltaan hyvin poikkeuksellinen edellisiin vuo-
siin verrattuna koronavirusepidemiasta johtuen. Esitutkintaviranomaisten tietoon tuli 19
prosenttia enemmän rikoslakirikoksia kuin vuonna 2019. Epidemia on vaikuttanut rikos-
vastuun toteutumiseen koko rikosprosessiketjussa.

Syyttäjälaitoksessa saapuneiden ja ratkaistujen asioiden määrä nousi edellisestä vuodesta. Syyttäjille ratkaistavaksi tulneiden asioiden ja rikosprosessien vaativuus on edelleen kasvanut, esitutkinta- ja oikeudenkäyntiaineistot ovat laajentuneet ja juttuihin liittyvät oikeudelliset ongelmat vaikeutuneet, mikä on lisännyt syyttäjien kokonaistyömäärää. Vaativia ja laajoja rikosasioita on noin seitsemän prosenttia juttumäärästä. Näiden käsittelyyn sitoutuu yli puolet syyttäjälaitoksen henkilötyövuosista. Koronavirusepidemian vuoksi merkittävä osa rikosasioiden pääkäsittelyistä peruutettiin keväällä 2020. Tästä aiheutunut istuntoruuhkan purku on aloitettu syksyllä ja se kestää pitkälle vuoteen 2021 tai jopa vuoteen 2022 asti.

Taulukko 7. Syyttäjälaitoksen tavoitteet ja tulokset. Lähde: Syyttäjälaitos

	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Tavoite 2020	Toteuma 2020
Toiminnan laajuus				
Syyteharkintaan saapuneet asiat, kpl	91 059	86 116	87 000	91 246
Syyteharkinnassa ratkaistut asiat, kpl	91 966	84 074	84 000	87 530
Joutuisuus				
Keskimääräinen syyteharkinta-aika, kk	1,7	1,7	2,0	1,9
6–12 kk syyteharkinnassa avoinna olleet asiat, kpl	2 231	2 343	2 000	3 568
Yli vuoden syyteharkinnassa avoinna olleet asiat, kpl	327	469	400	625
Tuottavuus				
Ratkaistut asia (painotettu työmäärä)/ htv, koko henkilöstö	829	841	924	927
Ratkaistut asiat (painotettu työmäärä)/ htv, syyttäjät	1 165	1 172	1 286	1 275
Taloudellisuus				
Toimintamenot/ratkaisu (painotettu työmäärä), euroa	100	110	102	104

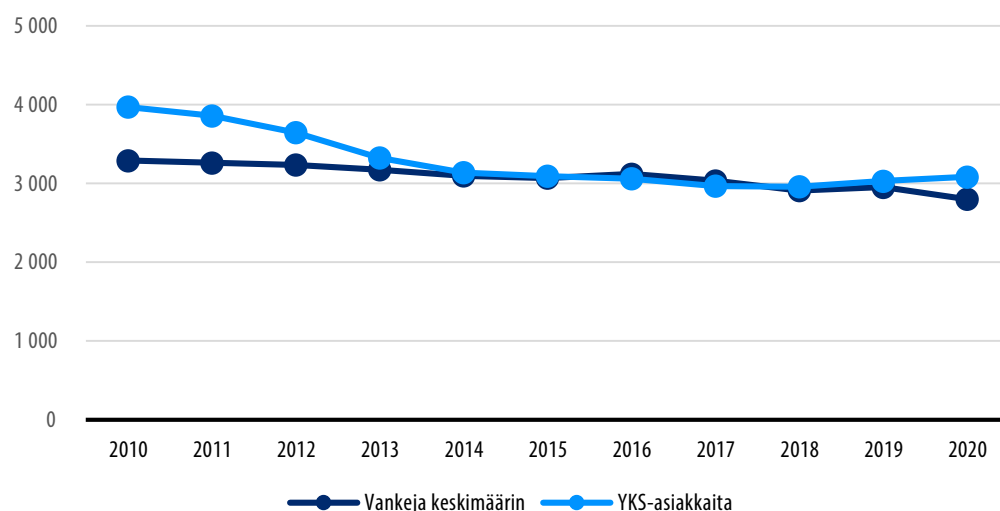
Toimenpiteistä luopumisten, kuten esitutkinnan rajoittamisen, kasvu on saatu pysäytettyä ja määrä on kääntynyt lievään laskuun. Määrä on edelleen melko korkea. Esitutkinnan rajoittamisasioiden määrä on kasvanut viimeisen 10 vuoden aikana merkittävästi, mutta määrä on nyt kääntynyt lievään laskuun (2010: 7 500 kappaletta, vuonna 2018: 20 000 kappaletta, 2020: 16 000 kappaletta). Pidempiaikainen kehityssuunta on ollut, että nostettujen syytteiden määrä on vähentynyt (2010: 77 000 kappaletta, 2018: 58 400 kappaletta, 2020: 56 700 kappaletta). Keskimääräinen syyteharkinta-aika nousi hieman alittaen kuitenkin tavoitetason. Vaihteluväli eri syyttäjälaitosten välillä on kuitenkin suuri ja kasvaa edelleen

(2020: 1,3–4,3 kuukautta ja 2019: 1,3–3,4 kuukautta). Tämä korostuu vaativissa asioissa (2020: 3,5–7,9 ja 2019: 2,9–7,3 kuukautta). Sekä yli vuoden että 6–12 kuukautta syyteharjinnassa olleiden asioiden määrät ovat kasvaneet edellisestä vuodesta ja ylittävät merkittävästi tavoitetason.

Rikosseuraamuslaitos. Suomessa vankiluku ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien määrä ovat olleet pitkään laskussa. Vankiluku ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden määrä nousivat hiukan vuonna 2019 ja hitaan kasvun odotettiin jatkuvan myös vuonna 2020 ja siitä eteenpäin. Lyhyiden rangaistusten ja sakon muuntorangaistusten täytäntöönpanon aloitusta siirrettiin kahteen kertaan vuonna 2020, jotta koronavirusepidemian vaikutukset saatiin minimoitua vankiloissa. Täytäntöönpanon sumaa purettiin syksyllä ja sakkovankien- ja lyhytaikaisvankien määrä kasvoi hetkellisesti. Tehtyjen täytäntöönpanorajoitusten takia vankien päivittäinen keskimäärä laski kuitenkin 152 vangilla. Yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien keskimäärä nousi 52 hengellä edelliseen vuoteen nähden. Suomessa on kansainvälisesti vertaillen alhainen vankiluku, joka on linjassa muiden pohjoismaiden kanssa (Suomi 50 vankia 100 000 asukasta kohden, Ruotsi 60, Norja 61, Viro 181, Saksa 77, Venäjä 386, Yhdysvallat 639). Valvotussa koevapaudessa oli päivittäin keskimäärin 227 vankia, kun heitä vuonna 2019 oli 216 vankia.

Ulkomaalaisvankien osuus kaikista vangeista oli vuonna 2020 keskimäärin 17 prosenttia. Ulkomaalaisvangeista tutkintavankeja oli keskimäärin 41 prosenttia, kun kaikista vangeista tutkintavankeja oli noin 23 prosenttia. Keskeisenä syynä on se, että ulkomaalaiset rikosentekijät vangitaan suomalaisia useammin korkeamman maastapoistumisriskin vuoksi. Yhdyskuntaseuraamusasiakkaista ulkomaalaisia on noin 6 prosenttia. Vankeusrangaistukset ovat keskimäärin lyhyitä. Yli puolet vankeusvangeista suoritti rangaistusta vankilassa enintään kuusi kuukautta.

Kuvio 1. Vankien ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden (YKS) määrä vuosina 2010–2020

Vuonna 2015 vapautuneiden uusintarikollisuus nousi yhden prosenttiyksikön edelliseen vuoteen nähden viiden vuoden seuranta-ajalla. Uusintarikollisuuteen vaikuttavat rangaistusten täytäntöönpanon aikaisten toimien ja yhteiskuntaan integroitumisessa onnistumisen ohella yleinen rikollisuuden määrän kehitys, väestön ikääntyminen ja sitä heijastava rangaistusta suorittavien keski-ikäen nousu (uusimistodennäköisyys laskee iän myötä). Ensimmäistä kertaa vankilassa olevista rikoksen uusii 34 prosenttia, kun vastaava osuus yli kuudetta kertaa vankilassa olevista on 73 prosenttia. Valvotun koevapauden kautta vapautuminen edistää yhteiskuntaan integroitumista ja sen käyttöä on onnistuttu lisäämään. Koronavirusepidemiasta huolimatta päästiin lähelle asetettua määrällistä tavoitetta.

Taulukko 8. Rikosten uusiminen viiden vuoden seuranta-ajalla, prosenttia. Lähde: Rikosseuraamuslaitos

	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020
Vapautumisvuosi	2010	2011	2013	2014	2015
Vankilasta vapautumisen jälkeen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	55,4	55,7	54,2	53,3	54,3
Yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	35,8	37,0	32,6	32,9	31,0
Vankilasta valvotun koevapauden kautta vapautuneiden uusiminen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	35,7	39,6	29,5	32,3	33,4

Vankirakenteen muutokset vaikuttavat myös uusintarikollisuuden tasoon. Vankien uusimisriskiä lisäävät etenkin vankien nuori ikä ja aikaisemmat vankilakerrat. Koronavirusepidemian vaikutuksista vankien uusintarikollisuuteen voidaan tehdä arvioita vasta myöhemmin. Täytäntöönpanon rajoituksilla ja tuomioistuinten ruuhkautumisella oli todennäköisesti uusimistasoa alentava vaikutus. Epidemian vaikutus korostuu, jos vapautuvien vankien uusintarikollisuutta mitataan ainoastaan kolmella seurantavuodella. Kolmen seurantavuoden aikana kaikista vuonna 2017 vapautuneista vangeista vankilaan palasi 43 prosenttia eli 2,5 prosenttiyksikköä vähemmän kuin edellisenä vuotena.

Taulukko 9. Rangaistusten täytäntöönpanon tavoitteet ja tulokset. Lähde: Rikosseuraamuslaitos

	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Tavoite 2020	Toteuma 2020
Vangeista toiminnoissa keskimäärin päivässä, % ajankäytöstä	68	69	74	74	75	75
Koulutuksen osuus vankien toimintoihin käytettävissä olevasta ajasta, %	8,5	9	11	10	12	11
Toiminta- ja päihdeohjelmien osuus vankien toimintoihin käytettävissä olevasta ajasta, %	5,3	6	7	8	10	7
Nettotoimintamenot, euroa/vanki	58 050	58 830	62 880	63 059	61 667	67 200
Nettotoimintamenot, euroa/ yhdyskuntaseuraamusta suorittava	5 250	5 865	6 410	7 098	7 264	7 380
Vankeja keskimäärin päivässä/htv	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3
Yhdyskuntaseuraamuksia keskimäärin päivässä/htv	12,4	11,6	11,8	11,6	11,3	11,8

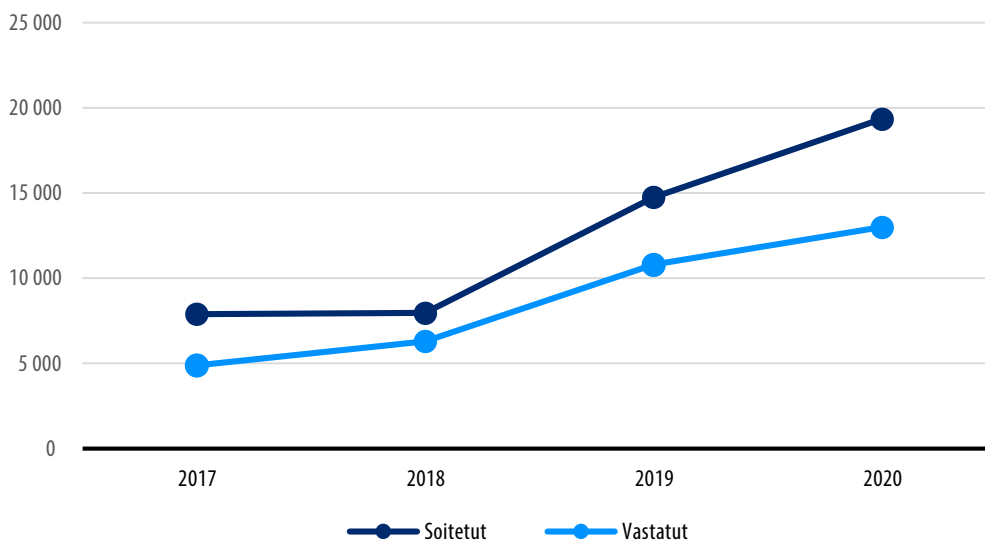
Rikoksen uhrien tukipalveluista merkittävin oikeusministeriön pääluokasta rahoitettava on Rikosuhripäivystys (RIKU), jossa tuotetaan uhridirektiivin mukaiset uhrien yleiset tukipalvelut. RIKUn asiakasmäärä jatkoi kasvuaan koronavirusepidemiasta huolimatta. Palveluissa painopiste siirtyi jonkin verran henkilökohtaisista tukisuhteista puhelin- ja chat-työhön, sillä kasvokkaista tukea oli vaikeampi antaa epidemian rajoittamistoimenpiteiden vuoksi. Epidemia vaikutti myös vapaaehtoisten mahdollisuuksiin toimia tukitehtävissä, koska heistä iso osa kuului riskiryhmiin. Lokakuun lopussa ilmi tullut Vastaamon tietomurto aiheutti ennen näkemättömän kasvun palvelutarpeessa. Lyhyessä ajassa RIKU palveli noin 1 500 tietomurron uhria ja tuotti uhreille tarkoitettua tietoa verkkosivuille muun muassa identiteettivarkauksien estämiseksi.

RIKUn asiakkaista noin 4 800 tuli palveluun poliisin ohjaamana. Kertomusvuonna asiakkaiden yhteydenotoista suurin osa liittyi lähisuhdeväkivaltaan (24 prosenttia), seksuaalirikoksiin (14 prosenttia), omaisuusrikoksiin (9 prosenttia) tai pahoinpitelyihin (9 prosenttia). Kaikista asiakkaista uhreja oli 81 prosenttia, uhrien läheisiä 12 prosenttia, rikosasiain todistajia kaksi prosenttia ja muita viisi prosenttia.

Taulukko 10. Rikosuhripäivystyksen avainlukuja. Lähde: Rikosuhripäivystys

	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Tavoite 2020	Toteuma 2020
Asiakkaat eri palveluissa	8 400	12 700	14 300	18 100		22 600
Tukisuhteet	3 600	4 700	5 100	7 100	6 000	7 100
Auttava puhelin	1 140	1 450	1 700	2 100	2 500	5 500
Juristin puhelin	250	340	380	400	440	640
RIKUChat	1 100	3 100	3 300	3 500	4 000	3 700
Palvelupisteet	29	30	31	31	31	31
Vapaaehtoiset	430	530	480	540	550	490
Henkilökunta perustyössä (htv)	40	50	52	57	57	58

Oikeusministeriön pääluokasta rahoitetaan myös Nollalinja, joka on Istanbulin sopimuksen edellyttämä 24/7 auttava puhelin lähisuhdeväkivaltaa, naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tai väkivallan uhkaa kokeville sekä heidän läheisilleen. Nollalinjaan soitettiin yli 19 300 puhelua (2019: vajaa 15 000). Keväällä koronaviruksen eristäessä ihmisiä koteihinsa puhelumäärä laski, mutta nousi syksyllä ennätyslukemiin. Vastausprosentti puheluihin oli 67 prosenttia (2019: 73 prosenttia). Uutena aloitettiin tulkkauspalvelu kuudella kielellä aiempien palvelukielten (suomi, ruotsi, englantia) rinnalle. Internet-sivuja kehitettiin lisäten tietoa muun muassa selkokielellä. Vuonna 2020 valmisteltiin chat-palvelun pilottia auttavan puhelimen rinnalle, jotta palvelua olisi saatavilla aiempaa matalammalla kynnyksellä ja helpommin myös tilanteessa, jossa väkivallan tekijä on samassa asunnossa.

Kuvio 2. Nollalinjaan soitetut ja vastatut puhelut. Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Oikeusministeriön YK:n Agenda 2030 -tavoitteisiin perustuva kestävän kehityksen visio vuodelle 2030 on ”Demokraattinen, perus- ja ihmisoikeudet turvaava oikeusvaltio sekä kestävä oikeushallinto”.

Kansallinen demokratiaohjelma korostaa demokratiaa ja osallisuutta julkishallinnossa. Ohjelman avulla kehitetään uusia osallistumistapoja, edistetään valmistelun avoimuutta ja kuulemista, vahvistetaan kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä sekä edistetään demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta ja nuorten osallisuutta. Ohjelmassa on asetettu kaksi parlamentaarista työryhmää, joiden tehtävänä on selvittää vaali-, puolue- ja puolerahoituslainsäädännön ja kansalaisaloitelain kehittämistä sekä valmistella avoimuusrekisterin perustamista.

Yhdenvertaisuuspolitiikan osalta tehdään työtä keskeisen lainsäädännön kehittämiseksi ja valmistellaan politiikkaohjelmia liittyen rasmin vastaiseen työhön sekä perus- ja ihmisoikeuksien seurannan kehittämiseen. Oikeusministeriö on kerännyt tietoa syrjinnän ilmenemisestä, väestösuhteiden tilasta sekä eri kieliryhmien oikeuksien toteutumisesta.

Oikeusministeriö on viime vuosina toteuttanut useita viharikoksien ja vihapuheen ehkäisemiseen keskittyneitä hankkeita, jotka ovat saaneet rahoitusta EU:n perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuus -ohjelmasta. Kaikissa hankkeissa on kehitetty lainvalvontaviranomaisten osaamista viharikosten tunnistamisessa ja tutkinnassa sekä viharikosten raportointia. Osana hanketta Poliisiammattikorkeakoulu selvittää viharikosten etenemistä rikosprosessissa ja koventamisperusteen käyttöä tuomioistuimissa. Kunnallisvaaliehdokkaille ja muille politiikassa toimiville on järjestetty webinaari vihapuheesta ja häirinnästä. Vammaisille ihmisille julkaistiin selkokielistä materiaalia.

Oikeusministeriö on osana hallitusohjelman tavoitetta parantaa kieli-ilmapiiiriä toteuttanut vuonna 2020 asenteisiin vaikuttavan, näkyvän kampanjan, jonka tavoitteena oli nostaa eri kieliryhmiä ja monikielisyyttä esiin positiivisella tavalla. Oma kieli – Eget språk -kampanjaan saatiin keulakuvaksi jalkapalloilija Tim Sparv sekä mukaan laajasti sidosryhmiä sekä ammattiyhdistysliikkeestä, järjestöistä, korkeakouluista ja kunnista. Kampanjaa toteutettiin sosiaalisessa mediassa sekä Yleisradion yleishyödyllisen tietoisuuden kautta.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Oikeusministeriön tilinpäätös 2020](#)

[Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös 2020](#)

[Syyttäjälaitoksen tilinpäätös 2020](#)

[Ulosottolaitoksen tilinpäätös 2020](#)

[Oikeusrekisterikeskuksen tilinpäätös 2020](#)

[Tuomioistuinlaitoksen tilinpäätös 2020](#)

3.4 Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2020

Saamelaiskäräjät on käsitellyt asiaa kokouksessaan 18.2.2021 ja toteaa seuraavaa:

Saamelaiskäräjien varsinainen toiminta

Saamelaiskäräjät edustaa perustuslain ja saamelaiskäräjälain nojalla saamelaisia ja ilmaisee saamelaisten virallisen kannan. Saamelaiskäräjät on kertomusvuonna osallistunut lainsäädäntöhankkeisiin antamalla lakiesityksistä lausuntoja, ollut kuultavana eduskunnan valio-kunnissa ja käynyt esityksistä saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia neuvotteluja yhteensä 36 kertaa. Saamelaiskäräjät antoi lausuntoja yhteensä 83 kpl, aloitteita ja esityksiä 12 kpl sekä muistioita 18 ja kannanottoja 2 kpl, yhteensä 115 kpl. Kaikkeen Saamelaiskäräjien toimintaan vaikutti kertomusvuonna huomattavasti vuoden alussa alkanut koronaviruspandemia ja sen tuoma poikkeustila. Kertomusvuonna Saamelaiskäräjät pyrki toiminnassaan kuitenkin edelleen kehittämään yhteistyötä ja tiedonvälitystä Suomen valtion suuntaan. Tätä tarkoitusta varten jatkettiin myös eduskuntapuolueiden ja Saamelaiskäräjien yhteistyöelimen työtä. Lisäksi Saamelaiskäräjien ja eri ministeriöiden välistä yhteistyötä pyrittiin edistämään mm. saamelaisasioiden neuvottelupäivien yhteydessä tapahtuvien keskustelujen sekä suorien neuvotteluiden avulla. Saamelaiskäräjien tehokasta toimintaa ja vaikutusmahdollisuuksia heikentää edelleen resurssipula. Muun muassa Työterveyshuolto on vuonna 2020 terveystarkastuslausunnoissaan pyytänyt Saamelaiskäräjiä kiinnittämään huomiota työn kuormittavuuden vähentämiseen. Kertomusvuonna käytiin suuri määrä saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia neuvotteluita. Neuvottelumenettelyn toteuttamisessa havaittujen ongelmien ja epätietoisuuden vuoksi Saamelaiskäräjät on pyrkinyt kertomusvuoden aikana käymissään Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisissa neuvotteluissa painottamaan Saamelaiskäräjien ja oikeusministeriön yhdessä laatiman ohjeen saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisen neuvotteluvelvollisuuden asianmukaiseksi toteuttamiseksi, sisältöä. Lisäksi 9 §:n mukaisen neuvotteluvelvoitteen kehittäminen on määritelty yhdeksi kertomusvuoden lopussa alkaneen saamelaiskäräjälain uudistamisen tavoitteista. Saamelaiskäräjillä on läsnäolo- ja puheoikeus Lapin liiton hallituksessa. Saamelaiskäräjillä on ollut edustus kirkolliskokouksessa.

Saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien kehittyminen

Saamelaisten totuus- ja sovintoprosessi on edennyt vuoden 2020 aikana. Saamelaiskäräjät järjesti syksyllä 2020 yhteensä kuusi kuulemistilaisuutta kaikilla kolmella saamen kielellä sekä suomeksi etäyhteyksien välityksellä Saamelaiskäräjien esittämien totuus- ja sovintokomission jäsenten valintaa koskien. Nuorisoneuvosto järjesti kuulemistilaisuu-den erikseen myös saamelaisnuorille. Lisäksi saamen kansalla oli mahdollisuus ilmaista

näkemyksensä puhelimitse, postitse sekä sähköpostitse. Saamelaiskäräjät päätti kokouksessaan 4/2020 esittää komission jäseniksi Miina Seurujärveä sekä Heikki Hyväristä. Oleellisenä osana totuus- ja sovintoprosessiin kuuluvan psykososiaalisen tuen vahvistamista koskeva selvitystyö käynnistyi niin ikään vuonna 2020. Saamelaiskäräjät on jättänyt selvitystyöhön liittyen kaksi kannanottoa vuoden aikana. Ensimmäisen kannanoton Saamelaiskäräjät antoi yhdessä Kolttien Kyläkokouksen kanssa 22.10.2020. Kannanotossa tuotiin esille huoli, että psykososiaalisen tuen rakentaminen ei edennyt saamelaisten tarvitsemalla tavalla.

Saamelaisten oikeudellisen aseman kannalta merkityksellisintä lakia, lakia saamelaiskäräjistä, koskeva uudistamistyö käynnistyi kertomusvuoden lopulla jälleen, oikeusministeriön asettaessa uudistusta valmistelevan toimikunnan 23.11.2020, toimikaudeksi 1.12.2020–15.5.2021. Toimikunnan tehtävänä on valmistella tarpeelliset muutokset saamelaiskäräjistä annettuun lakiin. Toimikunnan työn perustana ovat perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset, YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistus sekä muu oikeuden ja kansainvälisen oikeuden kehitys ja viime aikaiset ratkaisut. Työssä otetaan huomioon myös parafoitu Pohjoismainen saamelaissopimus sekä ILO 169 -sopimus ja YK:n ihmisoikeuskomitean 1.2.2019 antamat Suomea koskevat langettavat ratkaisut CCPR/C/124/D/2668/2015 ja CCPR/C/124/D/2950/2017. Toimikunta antaa ehdotuksensa yhden tai useamman hallituksen esityksen muodossa. Edellinen saamelaiskäräjälain uudistusyritys kaatui Saamelaiskäräjien hylättyä kesäkuussa 2018 esityksen Saamelaiskäräjälain uudistamiseksi, koska esitettyjen muutosten ei katsottu Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan muun muassa toteuttavan saamelaisten itsemääräämisoikeutta alkuperäiskansana. Työnsä aloittaneen toimikunnan työn lähtökohdaksi on kuitenkin tarkoituksenmukaisilta osin otettu edellisen toimikunnan mietintö.

Saamelaiskäräjien kansainvälinen toiminta

Koronavirus pandemian vuoksi kansainvälisiä kokouksia, konferensseja, seminaareja sekä muuta toimintaa ei maaliskuun 2020 jälkeen järjestetty fyysisinä tapahtumina, joten Saamelaiskäräjien kansainvälinen toiminta oli tästä syystä normaalia vähäisempää. Osa vuodelle suunnitelluista kansainvälisistä tapahtumista pidettiin etäyhteyksin, mutta suuret kansainväliset konferenssit (ympäristösopimusten osapuolikokoukset, YK:n pysyvä foorumi jne.) päätettiin siirtää tulevaisuuteen, kunnes fyysisten kokousten järjestäminen on taas mahdollista. Myös alkuperäiskansojen alueellinen sekä globaali yhteistyö sekä kokoukset, vierailut ja tapaamiset siirtyivät digitaaliseen muotoon pandemian vuoksi. Saamelaiskäräjillä oli kertomusvuoden ajan Saamelaisen parlamentaarisen neuvoston (SPN) puheenjohtajuus, ja näin ollen vetovastuu Saamelaisen parlamentaarisen neuvoston toiminnasta. SPN:n hallitus kokoontui kertomusvuonna yhteensä 9 kertaa. Pandemia vaikutti

myös saamelaisparlamentaarikkojen konferenssiin, joka oli tarkoitus pitää elokuussa 2020. SPN:n hallitus päätti siirtää konferenssin pidettäväksi elokuussa 2021.

Yksi kertomusvuoden kansainvälisen toiminnan prioriteeteista oli työ alkuperäiskansojen osallistumisoikeuden vahvistamiseksi YK:ssa. Saamelaiskäräjät järjestikin yhdessä kolmen muun alkuperäiskansaorganisaation kanssa dialogikokouksen liittyen prosessiin tammi-kuussa 2020 Quitossa, Ecuadorissa. Dialogikokouksessa perustettiin prosessiin liittyvä alkuperäiskansojen väliaikainen koordinaatioelin (Temporary Committee) ja Saamelaiskäräjät on hoitanut väliaikaisen koordinaatioelimen sihteerin tehtäviä. YK:n yleiskokouksen oli tarkoitus jatkaa osallistumisoikeuden parantavaa prosessia sen 75. istunnon aikana, mutta vallitsevan pandemian vuoksi yleiskokous päätti siirtää prosessin yleiskokouksen 76. istunnon käsiteltäväksi. Uuden Interreg 2021–2027 ohjelman laatiminen alkoi kertomusvuoden aikana, ja Saamelaiskäräjät osallistui aktiivisesti uuden ohjelman valmisteluun.

Suomi sai kertomusvuonna saamelaisiin liittyviä suosituksia ja arvioita Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen toimeenpanosta ja Euroopan neuvoston Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan toimeenpanosta. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmän (GREVIO) julkaisi kertomusvuonna arviointiraporttinsa lainsäädäntö- ja muista toimista, jotka on toteutettu naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (Istanbulin sopimuksen) määräysten täytäntöön panemiseksi. Lisäksi Saamelaiskäräjät on osallistunut Suomen arktisen politiikan strategian valmisteluun, joka kattaa kaksi vaalikautta eli se ulottuu vuoteen 2030 saakka.

Saamelaisia koskeva erityislainsäädäntö

Saamelaisten kannalta muita merkittäviä lainsäädännön uudistamishankkeita, joiden valmisteluun Saamelaiskäräjät on kertomusvuoden aikana aktiivisesti osallistunut, olivat saamelaiskäräjälain lisäksi muun muassa hankkeet maankäyttö- ja rakennuslain, luonnon-suojelulain, ilmastolain, muinaismuistolain, rakennusperintölain ja kaivoslain uudistamiseksi. Saamelaiskäräjät on edistänyt lainvalmistelussa Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (78/1994) art. 8 j ja 10 c pohjalta alkuperäiskansa oikeuksien ja luonnonvarojen käyttöön liittyvän saamelaisten perinteisen tiedon ja saamelaisten alkuperäiskansa oikeuksien parempaa huomioimista. Muita kertomusvuoden aikana valmistelussa edelleen olleita lainsäädännön merkittäviä ja laajoja uudistamishankkeita olivat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä tähän osaltaan liittyvä maakuntahallinnon kokonaisuudistus. Lainsäädännön uudistushankkeissa Saamelaiskäräjät on pyrkinyt edistämään saamelaiskulttuurin heikentämiskiellon ja viranomaisten saamelaisten oikeuksien edistämismelvoitteen vahvistamista.

Saamelaisten kotiseutualueen maankäyttö ja perinteiset elinkeinot

Toimintavuonna Saamelaiskäräjät on pyrkinyt edistämään perinteisten saamelaiselinkeinojen asemaa usealla eri tasolla. Vuotta on värittänyt erityisesti maailmanlaajuinen koronaviruspandemia, jolla on ollut vaikutuksensa myös saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin. Saamelaiskäräjät on pyrkinyt vaikuttamaan siihen, että myös poronhoitajilla olisi mahdollista saada tukea koronaviruspandemiasta aiheutuneisiin tuoton menetyksiin. Koronaviruspandemian lisäksi saamelaista poronhoitoa on toimintavuonna varjostanut myös poronhoitovuoden 2019–2020 poikkeuksellisen lumitilanteen aiheuttamat porotuhot. Paliskunnille tehdyn kyselyn ja paliskuntien kirjanpidon mukaan poronhoidon kustannukset nousivat jopa 80–90 prosenttia tavanomaista korkeammiksi. Saamelaiskäräjät on toiminut aktiivisesti sen eteen, että laki porotaloutta kohdanneiden vahinkojen korvaamisesta otettaisiin käyttöön ja poronhoitajilla olisi mahdollisuus saada korvauksia poikkeusvuoden aiheuttamista tuhoista. Asiaan saadaan ratkaisu kuitenkin vasta vuoden 2021 aikana. Toimintavuonna Saamelaiskäräjät on niin ikään pyrkinyt toimimaan poronhoitajien sijaisavun edistämiseksi. Saamelaiskäräjät on tehnyt sosiaali- ja terveysministeriölle esityksen poronhoitajien sijaisapulain (1238/2014) uudistamisesta. Ministeriö ei ole käynnistänyt lain uudistamista, ja asian edistäminen jatkuu Saamelaiskäräjien osalta vuoden 2021 puolella. Toimintavuonna on pyritty edelleen edistämään myös poronlihan suoramyyntiä. Saamelaisten kannalta merkittävä asia on ollut myös kertomusvuonna aloitettu Teno sopimuksen voimaansaattamislain nojalla annettavan kalastussäännön uudistaminen. Saamelaiskäräjät on nimennyt edustajansa neuvotteluihin ja tavoittelee saamelaisten oikeuksien vahvistamista sekä Tenon lohen suojelua. Kertomusvuonna Saamelaisten kannalta merkittäviä saamelaisten kotiseutualueen maankäyttöön liittyviä hankkeita olivat erityisesti Pohjois-Lapin maakuntakaavan valmistelutyön eteneminen. Kaavaan sisältyvä saamelaisten kannalta merkittävin negatiivinen kokonaisuus on jäämeren rata. Saamelaiskäräjien näkemyksiä maakuntakaavan valmistelussa ei ole asianmukaisesti kaikilta osin huomioitu. Kertomusvuonna Metsähallitus ja Saamelaiskäräjät jatkoivat Akwé: Kon -ohjeiden soveltamista. Ylä-Lapin luonnonvarasuunnittelun 2022–2027 Akwé: Kon -työryhmä on ensimmäistä kertaa asetettu päivitetyn Akwé: Kon -toimintamallin pohjalta. Metsähallitus hyväksyi Saamelaiskäräjien ehdotuksen työryhmän koosta ja resursseista ja työryhmä on nimetty. Saamelaiskäräjien pitkäjänteinen työ Akwé: Kon -ohjeiden toimeenpanemiseksi ympäristöhallinnossa ja yhteistyön kehittämiseksi Metsähallituksen kanssa ovat tuottaneet tulosta. Saamelaiskäräjät on kertomusvuonna jatkanut työtä Uuden kaivoslain (621/11) 38 §:n soveltamisessa kohdattujen ongelmien ratkaisemiseksi. Kertomusvuoden syksyllä korkein hallinto-oikeus KHO suoritti Saamelaiskäräjien valituksen ratkaisemiseksi katselmuksen Inarin Palsinojalle ja antoi ratkaisunsa (KHO:2020:124 25.11.2020) koneellisen kullanhuhdonnan ympäristölupaa koskevassa asiassa: Korkein hallinto-oikeus muutti ympäristö- ja vesitalouslupaa rajaamalla kullankaivuntoiminta-aluetta suppeammaksi ja otti ennakkopäätöksen muodossa osaltaan kantaa muun muassa siihen, miten saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytyksille aiheutuvia vaikutuksia voidaan ympäristölupaharkinnassa ottaa huomioon. Kertomusvuonna vaalikaudeksi 2020–2023 laadittuun saamelaisten oikeus-, elinkeino-, kulttuuriperintö- ja ympäristöpoliittiseen toimintaohjelmaan, on nostettu erityisiksi kärkitavoitteiksi saamelaisen käsityön ja kalastuksen edistäminen.

Saamelaisten kielelliset oikeudet

Saamelaisten kielellisiä oikeuksia on pyritty edistämään eri keinoin, mutta saamen kieli-lain toimenpano toteutuu valitettavan usein lain vähimmäistasolla. Tietoa saamelaisten kielellisistä oikeuksista ja saamen kielilaista on tarvetta lisätä sekä viranomaisten, että saamelaisten keskuudessa. Kertomusvuonna Saamelaiskäräjät valmisteli tiedotussivuston saamen kielilaista ja koulutti viranomaisia. Kertomusvuonna pyrittiin myös kehittämään saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumista sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuk-sessa, jossa osana myös esitettiin saamen kielilakia muutettavaksi. Suurimpana haasteena kielellisten oikeuksien toteutumisessa on, edelleen se, etteivät saamelaiset voi käytän-nössä asioida omalla kielellään, koska viranomaisissa ei työskentele tarpeeksi saamen kie-len taitosta henkilökuntaa. Osa palveluista toteutetaan tulkkauksen kautta. Tulkkien mää-rän lisäämiseksi on käynnistetty saamen kielten tulkkiopinnot, mutta koulutuslinjalle on jatkuva tarve. Digitalisaatio ja palveluiden siirtyminen suuriin sähköisiin järjestelmiin on vaikeuttanut merkittävästi saamenkielisten palveluiden saatavuutta, koska näissä saamen-kieliset palvelut on jätetty huomioimatta kokonaan. Saamen kielen toimiston kielenkään-täjät toimittivat suuren määrän koronapandemian tiedottamiseen liittyviä käännöksiä eri viranomaisille ja samanaikaisesti hoiti myös yleiset käännöstehtävänsä.

Saamen kielten elvyttämishjelma

Suomessa saamen kielten elvyttämiseksi on laadittu toimenpideohjelma, jonka toimeen-paneminen on vielä osittain kesken ja uusia toimenpidetarpeita on. Työn jatkamiseksi kertomusvuonna opetus- ja kulttuuriministeriö asetti saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämisryhmän. Työ tulee sisältämään toimenpide-esityksiä, jotka vaikut-tavat monella tasolla myös saamen kielten elvyttämiseen. Vuonna 2020 YK:n yleiskokous päätti, että maailman alkuperäiskansojen kielten tilanteen kehittämiseksi on tarve käyn-nistää YK:n maailman alkuperäiskansojen kielten vuosikymmen (IDIL 2022–2023). Kaikki Suomessa puhutut saamen kielet ovat määritelty uhanalaiseksi, ja näistä inarin- ja koltan-saamen kielet erittäin uhanalaiseksi. Saamelaiskäräjät on osallistunut kielivuosisikymmen valmisteluun. Samalla Saamelaiskäräjät on jatkanut yhteistyötä Norjan ja Ruotsin saame-laiskäräjien kanssa järjestäen yhdessä saamen kielten viikon.

Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminta

Saamelaiskäräjille osoitettiin valtionavustuksena yhteensä 1 200 000 euroa käytettäväksi inarinsaamen, koltansaamen ja pohjoissaamenkieliseen kulttuuri- ja kielipesätoimintaan saamelaisten kotiseutualueella ja sen ulkopuolella. Saamelaisten kotiseutualueen valtion-avustuksella, 950 000 euroa, rahoitettiin kolme inarinsaamen, kaksi koltansaamen ja neljä pohjoissaamen kielipesää. Saamelaisalueen ulkopuolelle osoitetulla valtionavustuksella

250 000 euroa rahoitettiin kolme pohjoissaamen kielipesää. Yhteensä kielipesiä toimi 12. Lapsia kielipesissä oli 79 ja työntekijöitä 24. Kielipesätoiminnan haasteita ovat olleet saamenkielisen henkilökunnan ja sijaisten saatavuus, joiden takia uusia kielipesiä ei ole perustettu. Saamelaisten kotiseutualueelle osoitetusta valtionavustuksesta kohdennettiin varoja kielipesätoiminnan lisäksi kielipesäkoordinaatioon ja kehittämistyöhön, joiden puitteissa järjestettiin kahdet kielipesätoiminnan kehittämispäivät ja jatkettiin materiaalipankki kuāti.fi-sivuston uudistamista. Kulttuuri- ja kielipesäkysymystä ja sen kehittämistarpeita on myös työstyetty OKM:n asettamassa kehittämissyöhmässä. Saamelaislasten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumiseksi on tärkeää, että määräraha hallinnoidaan Saamelaiskäräjien kautta.

Sámi giellagáldu

Sámi Giellagáldu (Saamen Kielikaltio) on yhteispohjoismainen Saamelaisen Parlamentaarisen Neuvoston alaisuudessa toimiva saamen kielten ammatti- ja resurssikeskus, jonka tehtäviin kuuluvat kielenhuolto, kielen kehittäminen, sanastotyö, kielen normitus ja neuvonta saamen kieliä koskeissa kysymyksissä. Sámi Giellagáldun toiminta jatkui vuonna 2020 Suomen, Norjan ja Ruotsin Saamelaiskäräjien solmiman yhteistyösopimuksen turvin. Sámi Giellagáldun toimintaa rahoittivat Suomen, Ruotsin ja Norjan Saamelaiskäräjät kieliyhteistyöhön käytettävissä olevin resurssein. Ammatti- ja resurssikeskuksen toimintaa johti ja koordinoi vuonna 2020 Suomen Saamelaiskäräjät. Toiminnassa olivat mukana etelä-, luulajan-, pohjois-, inarin- ja koltansaamen kielet. Vuoden 2020 aikana Sámi Giellagáldun toiminnan tuloksena luotiin saamen kielii 3064 uutta termiä ja annettiin 13 uutta normitusta sekä pidettiin 18 kielijaoston kokousta. Suomen, Norjan ja Ruotsin Saamelaiskäräjät ovat hyväksyivät uuden organisaatiomallin, jonka mukaan Sámi Giellagáldun toiminta organisoidaan Norjan Saamelaiskäräjien yhteyteen kaikkien kolmen Saamelaiskäräjien yhteisenä toimintana. Suomen, Norjan ja Ruotsin Saamelaiskäräjät ovat hyväksyneet uuden organisaatiomallin mukaisen Sámi Giellagáldun säännöt ja käynnistäneet käytännön järjestelyt Sámi Giellagáldun toiminnan aloittamiseksi Norjan Saamelaiskäräjien yhteydessä.

Saamenkieliset varhaiskasvatuspalvelut

Varhaiskasvatuslain edellyttämää äidinkielistä päivähoitoa annettiin vuonna 2020 yhteensä noin 90 lapselle, joista valtaosa oli saamelaisten kotiseutualueella. Kotiseutualueen kuntien ulkopuolista saamenkielistä varhaiskasvatusta ei tueta erityisellä valtionavustuksella, joka Saamelaiskäräjien mielestä olisi tarpeen. Lasten kasvaminen omaan kieleen ja kulttuuriin kotiseutualueen ulkopuolella on huomattavan haastavaa. Sekä saamelaisperheet että varhaiskasvatuksen järjestäjät tarvitsisivat tukea. Saamelaiskäräjien kautta maksettiin saamelaisten kotiseutualueen kunnille 240 000 euroa saamenkielisen

varhaiskasvatuksen saatavuuden turvaamiseksi. Määräraha turvaa toiminnan säilymisen saamenkielisinä yksikköinä. Saamelaislasten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumiseksi on tärkeää, että määräraha hallinnoidaan Saamelaiskäräjien kautta. Saamenkielisen varhaiskasvatuksen suurin haaste on puute ammatillisen kelpoisuuden ja hyvän saamen kielen taidon omaavista työntekijöistä.

Saamelaisopetus ja oppimateriaalityö

Saamelaisopetuksen oppilaiden enemmistö käy koulua saamelaisten kotiseutualueen kunnissa, jotka kaikki järjestävät saamenkielistä sekä saame-suomi-kaksikielistä perusopetusta että saamen kielten aineenopetusta. Kotiseutualueen ulkopuolella annetaan pääasiassa 2 vt perusopetusta täydentävää kielen opetusta. Saamen kielten ja saamenkielistä opetusta saavien oppilaiden määrä kotiseutualueen kunnissa laski hieman lukuvuoden 2020–2021 alussa, ollen 488. Oppilasmäärä nousi hieman muualla maassa, ollen yhteensä 222. Kokonaisoppilasmäärä oli yhteensä 710. Saamen kielten opetusta saa yhteensä 485 perusopetuksen ja lukion oppilasta. Saamenkielistä opetusta annetaan yhteensä 185 perusopetuksen oppilaalle ja kaksikielistä tai kielikylpyopetusta yhteensä 40 oppilaalle. Inarinsaamen opetuksessa on valtakunnallisesti yhteensä 101, koltansaamen opetuksessa 47 ja pohjoissaamen opetuksessa 562 oppilasta. Saamen kielten opiskelijoita lukiossa on 68. Saamelaisopetuksen pitkään jatkuneita ongelmia ovat 1) opetuksen alueellinen kahtia jakautuneisuus ja saamelaisoppilaiden oman kielen ja omakieliseen opetukseen liittyvä opetuksen lainsäädännöstä ja rahoituksesta johtuva eriarvoisuus, 2) puute hyvätasoisista ja voimassaolevien opetussuunnitelman perusteiden mukaisista oppimateriaaleista, 3) puute kelpoisuuden omaavista saamenkielistä opettajista erityisesti aineenopetuksesta, 4) saamen kielten heikko asema lukiossa ja ylioppilastutkinnossa, 5) saamenkielisten opettajien koulutuspolkujen puuttuminen yliopistoista, sekä lisäksi 6) saamelaisia, saamelaisten historiaa, saamen kieltä ja kulttuuria sekä asemaa yhteiskunnassa koskevan tiedon puuttuminen opetuksesta. Puutteet opetuksen järjestämisedellytyksissä hidastavat opetuksen alueellista laajenemista ja estävät saamenkielisen opetuksen laajentamista perusopetuksen yläluokilla ja toisella asteella. Opetus- ja kulttuuriministeriö on vuodesta 2018 alkaen rahoittanut kahta hanketta, joiden tavoitteena on parantaa tilannetta.

Saamen kielten etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen pilottihanke (2018–2021) www.saamenetaopetus.com kehittää saamen kielten opetusta valtakunnallisesti. Sen piirissä on lukuvuonna 2020–2021 yhteensä 90 oppilasta, 30 opetuksen järjestäjää ja 60 koulua ympäri maata. Hanke kehittää saamen kielten etäopetuksen pedagogiikkaa ja sen tavoitteena on purkaa opetuksen valtakunnallista kahtia jakautuneisuutta luomalla saamen kielten etäopetukselle pysyvä malli ja tuomalla saamen kielen oppiminen osaksi jokaisen saamelaisoppilaan normaalia koulunkäyntiä. Oulun yliopisto käynnisti syksyllä 2019 OKM:n rahoituksella kolmevuotisen saamenkielisten aineenopettajien koulutushankkeen

(Ketterä korkeakoulu), jonka odotetaan parantavan opettajatilannetta. Ensimmäisen toimintavuoden aikana yhteensä 26 opiskelijaa suoritti saamen kielen (inarin-, koltan- tai pohjoissaame) perus- ja aineopinnot. Hanke on kehittänyt saamen kielten ainedidaktiikan ja saamelaisen kirjallisuuden opintoja opettajaopiskelijoille. Koltansaamen kielen pääaineopinnot alkoivat Oulun yliopistossa 2020, mikä tarkoittaa sitä, että kaikkia saamen kieliä voi vastedes opiskella pääaineina.

Ministeriö asetti vuoden 2020 alussa saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmän, jonka tehtävänä on tarkastella saamelaisopetusta yhtenä kokonaisuutena ja tehdä esitykset tilanteen korjaamiseksi. Työryhmän määräaika päättyy maaliskuussa 2021. Se luovutti joulukuussa 2020 opetusministerille kolme erillisselvitystä, joissa selvitetiin 1) saamenkielisen oppimateriaalin saatavuutta ja tulevia tarpeita, 2) saamenkielisten opettajien koulutuspolkuja ja tulevia tarpeita, sekä 3) suomen- ja ruotsinkielisten perusopetuksen oppimateriaalien sisältämän saamelaistiedon määrää ja laatua. OKM:n työryhmälle tehty selvitys osoitti, että saamenkielisen oppimateriaalin tilanne on kriittinen. Saamelaiskäräjät tuottaa saamen kielten ja saamenkielisessä opetuksessa tarvittavan oppimateriaalin. Tarkoitukseen valtion talousarviossa osoitettu rahoitus, vuodesta 2015 alkaen 500 000 euroa/vuosi, on osoittautunut riittämättömäksi. Selvitys osoitti, että uusia oppimateriaaleja tulisi kyetä lähivuosina julkaisemaan vähintään 300 nimikettä. Vuoden aikana valmistui yhteensä 28 uutta oppimateriaalia, joista 13 inarinsaamenkielisiä, 4 koltansaamenkielisiä, 10 pohjoissaamenkielisiä ja yksi kolmikielinen. Saamelaiskäräjät on esittänyt oppimateriaalivarojen tuntuvaa korottamista.

Oppimateriaalien saamelaistietoa koskenut selvitys osoitti, että tieto on vähäistä, epätaisaista ja kuvien käyttö usein ongelmallista. Monissa tapauksissa oppimateriaali luo stereotyyppistä saamelaiskuvaa. Saamelaisia käsitellään useimmiten menneisyyteen kuuluvana ryhmänä ilman omaa historiaa. Vuoden 2020 lopussa hyväksytty uusi oppivelvollisuuslaki mahdollistaa oppivelvollisuuden suorittamisen Saamelaisalueen koulutuskeskuksen saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa. Tämä mahdollistaa peruskoulussa saadun opetuksen täydentämisen ja vahvistaa mahdollisuuksia saamenkielisiin työtehtäviin johtaviin jatkokoulutuksiin. Saamelaiskäräjien toimittama ja Opetushallituksen rahoittama saamelaistietoa kouluille tarjoavaa www.oktavuohta.com -sivustoa käytetään aktiivisesti kouluissa ympäri kouluvuoden ja ympäri maan. Saamelaisen kansallispäiväviikolla sivuston kävijämäärä kasvoi tuntuvasti.

Kulttuuritoiminta

Saamelaiskäräjät jakoi vuosien 2020 avustuksina 176 000 euroa Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän erityisavustuksen saamenkielisen kulttuurin edistämiseen ja Pohjoismaisten saamelaisjärjestöjen tukemiseen sekä Utsjoen saamelaiskirkkotupa ylläpitoon.

Lisäksi jakoi ”joululahjarahaa” 45 000 euroa. Määrärahasta myönnettiin toiminta- ja projektivastuksia inarin-, koltan- ja pohjoissaamenkielillä toimiville saamelaisyhdistyksille, työkentely ja projektivastuksia saamelaistaiteilijoille ja käsityöntekijöille sekä julkaisuavustuksia mm. musiikin ja inarinsaamenkielisen lehden julkaisemiseksi. Lisäksi jaettiin myös Elämäntyö-kulttuuripalkinto yhdelle henkilölle. Kulttuuripalkinto jakotilaisuus järjestettiin Inarissa Sajoksessa. Saamelaiskäräjien hallinnoima Duodji-akatemia Enontekiölle, Tunturi Lapin Leaderin rahoittama kehittämishanke aloitti toimintansa syksyllä 2019, ja päättyi marraskuussa 2020.

Saamelaiskäräjät on toimenpannut Pohjoismaiden neuvoston (SPN) vuoden 2019–2020 toimintasuunnitelman mukaisen päätöksen kartoittaa linjauksia, joita on tehty kulttuurárbbi ja árbevierolaš dieđu (Kulttuuriperinnön ja perinteisen tiedon) osalta Saamelaiskärjillä Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Tavoitteena on yhtenäinen linjaus saamelaisen kulttuuriperinnön ja perinteisen tiedon vastuullisesta, eettisesti kestävästä käytöstä ja suojelusta. OKM järjesti ”Protection of sámi trational knowledge” virtuaali seminaarin asiantuntijoille, Saamelaiskäräjien, Museoviraston ja tekijänoikeusyhdistyksen kanssa. Kulttuurilautakunta piti yhteensä 4 kokousta, joita pidettiin etäyhteyksin, sihteerin ja osajäsenistä oli paikalla Inarissa Sajoksessa.

Saamenkieliset sosiaali- ja terveyspalvelut

Saamelaisten kotiseutualueen kunnille maksettiin Saamelaiskäräjien kautta yhteensä 480 000 euron valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi (mom. 33.60.36). Saamelaiskäräjien asema valtionavustuksen valvonnassa on tärkeä osa saamelaisten perustuslaillista itsehallintoa, jonka kautta saamelaiset voivat keskeisesti vaikuttaa saamelaisväestölle suunnattujen palvelujen toteuttamiseen. Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi on nykyisessä tilanteessa ainoa erityisjärjestely, joka varmistaa erityisesti saamenkielisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen sosiaali- ja terveydenhuollossa, ja on tästä syystä erityisen merkittävä osa peruspalvelujärjestelmää. Valtionavustusta jaettiin sellaisten palvelujen kehittämiseen ja turvaamiseen, joissa toteutettiin saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamelaisten kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia sosiaali- ja terveyshuollossa. THL:n arviointiraportin mukaan monien saamenkielisten palveluiden satavuudessa on puutetta tai niitä ei ole ollenkaan saatavilla. Saamelaisten oikeudet omakielisiin ja kulttuurinmukaisiin palveluihin toteutuvat mm. saamen kielilaista ja saamelaisten kotiseutualueen kuntien saamasta kunnan peruspalveluiden valtionosuuden kielikorotuksesta huolimatta edelleen heikosti. Saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palvelujen saatavuuden yhtenä edellytyksenä on saamenkielisen, koulutetun henkilöstön saatavuus. Opetus- ja kulttuuriministeriö on 6.2.2020 asettanut saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmän. Työryhmän

tehtävänä on tehdä esitykset muun muassa saamenkielisen sosiaali- ja terveysalan henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi ja koulutustarpeiden ennakoimiseksi.

Saamelaiskäräjät on pyytänyt huomioimaan saamelaisten kielelliset ja kulttuuristen oikeuksien toteutuminen osana sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta. Uudistuksen valmistelun yhteydessä käytiin neuvottelut ministeriöiden määrittelemistä saamelaisten oikeuksia koskevista osuuksista 4.5.2020 ja 8.5.2020. Valmistelu yhteydessä Saamelaiskäräjille ei ole annettu mahdollisuutta käydä Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia neuvotteluja sote-maakuntalaista (nyk. HE laki hyvinvointialueesta) kokonaisuudessaan Saamelaiskäräjien pyynnöstä huolimatta. Saamelaiskäräjien pyyntö käydä saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaiset neuvottelut 14.10.2020 julkaistun lakiluonnoksen jälkeen. Sekä sosiaali- ja terveysministeriö että valtiovarainministeriö katsoivat, että laki hyvinvointialueesta ei vaikuta saamelaiskäräjälain 9 §:n tarkoittamalla tavalla välittömästi ja erityisellä tavalla saamelaisten asemaan alkuperäiskansana, eikä se näin ollen ole saamelaiskäräjälain 9 §:ssä tarkoitetun neuvotteluvetoisuuden piirissä. Lakiesityksessä esitetyt rakenteelliset, hallinnolliset, rahoituskelliset ja toiminnalliset ratkaisut eivät Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan, kaikin osin, turvaa riittävien ja laadukkaiden saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palvelujen saatavuutta eivätkä saamelaisten kielellisten oikeuksien sekä perustuslaillisten oikeuksien toteutumista alkuperäiskansana. Yhdenvertaisuuden edellytysten toteutumiseksi tulee varmistaa riittävän selkeä järjestämisvelvoite ja kohdennettu rahoitusperusta sekä turvata saamelaisten vaikutusmahdollisuudet.

Nuorisoneuvoston toiminta

Nuorisoneuvosto sai opetus- ja kulttuuriministeriöltä toiminta-avustusta 173 000 euroa käytettäväksi 1.1.2020–31.12.2020 väliselle ajalle. Myönnettyllä avustuksella tuetaan saamelaisnuorten osallisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa sekä kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista. Toiminta-avustukseen sisältyy nuorisoneuvoston toiminnan lisäksi Saamelaisnuorten taidetapahtuman järjestäminen. Nuorisoneuvoston päätavoitteet kertomusvuonna liittyivät saamelaisnuorten hyvinvointiin sekä haasteisiin jatkaa perinteisissä elinkeinoissa. Nuorisoneuvosto piti kertomusvuonna kuusi kokousta. Nuorisoneuvostolla oli vuonna 2020 kaksi erillishanketta: DigiÄrran-hankkeessa kehitettiin digitaalista nuorisotyötä ja saamenkielistä tieto- ja neuvontapalvelusivustoa. Dihtosis-hankkeessa jaettiin tietoa saamelaisista Suomen kouluihin. Lisäksi nuorisoneuvosto on pyrkinyt järjestämään matalan kynnyksen toimintaa saamelaisnuorille.

4 Sisäministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **72 586 milj. €**

• Sisäministeriön osuus **1 908 milj. €**

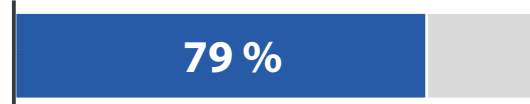

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 1 480 milj. €
- Siirtomenot 21 milj. €
- Sijoitusmenot 15 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

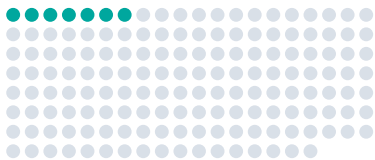
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **74 135 henkilötyövuotta**

• Sisäministeriössä **15 356 henkilötyövuotta**

Virastot **7** KPL

- Rajavartiolaitos
- Häätakeskuslaitos
- Maahanmuuttovirasto
- Suojelupoliisi
- Pelastusopisto
- Poliisihallitus ja sen alaiset poliisilaitokset
- Kriisinhallintakeskus CMC Finland

Rahastot **1** KPL

- Palosuojelurahasto

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

4.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Vuonna 2020 Suomessa alkanut koronavirusepidemia oli keskeisin sisäministeriön hallinnonalaan vaikuttanut tekijä. Vaikutukset näkyivät erityisesti Rajavartiolaitoksen ja poliisin toimialoilla palautettujen sisärajatarkastusten ja Uudenmaan sulkuun liittyvien toimien sekä poliisin uusien valvontatehtävien muodossa.

Epidemia on vaikuttanut muun muassa lasten ja nuorten arkeen laajasti. Poliisi on kohdannut itsetuhoista käyttäytymistä, ja koronavirusepidemia on alustavien arvioiden mukaan lisännyt perheiden sisäisiä ongelmia ja niihin liittyvää piilorikollisuutta. Kotihälytysten määrä kasvoi yli 26 prosenttia.

Epidemian leimaamana vuonna myöskään rikollisuus ei vähentynyt. Rikollisuus mukautui nopeasti muuttuneeseen tilanteeseen. Viranomaisten tietoon tuli vuoden 2020 aikana kaikkiaan 537 800 rikoslakirikosta, mikä on 90 800 tapausta (20,3 prosenttia) enemmän kuin vuonna 2019. Poliisin tietoon tulleissa tapauksissa erityisesti lisääntyivät omaisuusrikokset (20 prosenttia), huumausainerikokset (noin 20 prosenttia), liikennekaahailu (20 prosenttia), törkeät liikenneturvallisuuden vaarantamiset jopa noin 40 prosenttia) sekä tietoverkkorikollisuus. Verkkorikolliset hyödynsivät muun muassa nopean etätyöhön siirtymisen seurauksena aiheutuneita lisääntyneitä tietoturva-aukkoja erilaisten tietojenkalastelun sekä petosten ja huijausten muodossa. Tämä näkyy omaisuusrikoksissa, joita tuli viranomaisten tietoon 252 900, mikä on 18,4 prosenttia edellisvuotta enemmän. Omaisuusrikoksia on tilastoitu enemmän viimeksi vuonna 2011.

Poliisin resursseista yhä suurempi osa oli vuonna 2020 sidottu verkkoon liittyvien asioiden ratkaisemiseen, vaikka samaan aikaan perinteiset rikollisuuden haasteet eivät ole vähentyneet. Psykoterapiakeskus Vastaamoon tehty tietomurto ja siihen kiinteästi liittyvät rikokset (identiteettivarkaus ja kiristys) ovat yhteismäärältään niin suuria, että kokonaisuus heijastuu vuoden rikoslakirikosten määrään ja prosentuaaliseen kasvuun. Kiristysrikosten määrä nousikin vuodesta 2019 vuoteen 2020 runsaasta 1 100 rikoksesta lähes 20 000 rikokseen.

Myös henkirikokset sekä niiden yritykset kasvoivat lähes 15 prosenttia vuonna 2020. Kasvu painottui maaliskokuulle eli nimenomaan poikkeusolojen aikaan. Väkivaltarikosten tekijöillä on usein vakavia päihde- ja mielenterveysongelmia, jotka ovat voineet kärjistyä koronavirusepidemian aikana ja avun saanti on ollut aiempaa hankalampaa.

Valtioneuvoston päätökset, joilla rajoitettiin ulkorajaliikennettä ja palautettiin sisärajavalvonta, ovat tarkoittaneet satojen rajavartioiden siirtämistä sisärajoille itärajalta ja ulkorajan rajanylityspaikoilta. Toisaalta sisärajavalvonnan yhteydessä on paljastunut rikoksia, joiden havaitsemiseen ei muutoin olisi voimavaroja tai vastaavia mahdollisuuksia.

Muuttoliike Suomeen työn, perhesiteen tai opiskelun perusteilla on kasvanut tasaisesti viime vuodet, poikkeuksena vuosi 2020, jolloin pandemiatilanne vähensi kansainvälistä muuttoliikettä.

Hallinnonalan henkilöstöstä noin puolet työskentelee operatiivisissa ja asiakaspalvelutehtävissä, joissa etätyö ei ole mahdollista. Näissä tehtävissä jatkuva henkilökohtainen altistumisen vaara kuormittaa henkilöstön jaksamista. Erityisesti länsirajalla huomattavasti lisääntynyt sisärajatarkastusten määrä on merkittävästi kasvattanut Rajavartiolaitoksen henkilöstön työkuormitusta.

Epidemian seurauksena etätyöskentelyn mahdollistavat tietojärjestelmät ovat olleet suuren kuormituksen alla. Erityisesti ongelmat viranomaisten turvallisuusverkon (TUVE) toiminnassa ovat vaikeuttaneet työtehtävien suorittamista, eikä korvaavia järjestelyjä aina ole pystytty ottamaan käyttöön.

Sisäministeriö on asettanut oikeusministeriön, ulkoministeriön ja valtiovarainministeriön kanssa Interoperability-toimeenpanohankkeen. Yhteentoimivuuteen liittyvät tietojärjestelmätoiminnallisuudet kehitetään vuoteen 2023 mennessä. Hallinnonalan virastojen digitalisaatiokehitys on jatkunut myös vuoden 2020 aikana. Esimerkiksi poliisi on kehittänyt automaatiota ja robotiikkaa asiakaspalvelun tueksi, edistänyt sähköisiä ratkaisuja ja palveluita rikosten torjuntaan ja tutkintaan sekä yksityisten ihmisen ja yritysten käyttöön.

Vuonna 2020 Hätäkeskuslaitoksen uuden hätäkeskustietojärjestelmä ERICAn käyttö on vakiintunut siten, että edellisen hätäkeskustietojärjestelmän (ELS) käytöstä voidaan luopua kokonaan. Myös hätäkeskuspalveluiden verkottunut toimintamalli kehittyy koko ajan. Hätäkeskusjärjestelmä ERICAn ylläpidon ja jatkokehittämisen ratkaisua valmisteltiin yhteistyössä sisäministeriön, valtiovarainministeriön ja Hätäkeskuslaitoksen kesken. Talouspoliittinen ministerivaliokunta puolsi marraskuussa 2020 sisäministeriön tekemää esitystä järjestelystä, jolla turvataan hätäkeskusjärjestelmän toimivuus. Erityisesti Rajavartiolaitoksen ja poliisin tehtävissä on noussut esille ajoittaisia ongelmia toimivaltuuksien määrittelyssä asiakaspalvelutilanteissa. Valtakunnalliset suositukset ja ohjeet muun muassa rajanylityksiin tai kokoontumisrajoitusten valvontaan liittyen eivät kaikilta osin ole olleet riittävän yksiselitteisesti tulkittavissa. Vaikka viranomaisen toimivaltaan on kohdistettu myös kritiikkiä, pääsääntöisesti tilanne on säilynyt hyvänä ja vakaana sisäisen turvallisuuden osalta.

Koronavirusepidemia pakotti siirtymään fyysisistä tilanne- ja johtokeskuksista virtuaalisiin ratkaisuihin. Sisäministeriössä aktivoitiin kevään 2020 poikkeusolojen aikana virtuaalinen tilannekeskus.

4.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 11. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Globaalin toimintaympäristön muutokset
	Sisäisen turvallisuuden toimintaympäristöön vaikuttavat esimerkiksi ilmastonmuutos, pandemiat sekä maahantulotilanteen, Venäjän ja EU:n vakauden yllättävät kehityksen muutokset. Toimintaympäristön muutosten ennakointia, varautumista ja kriisivalmiutta sekä niihin liittyvää yhteistyötä on kehitetty. Riskeihin on varauduttu kriisivalmiusanalyysin, riskikartoitusten, yhteistyön ja tiedonvaihdon keinoin myös poikkihallinnollisesti. Terrorismin uhka on säilynyt Suomessa kohonneella tasolla.
2	Yhteiskunnan häiriötilanteet
	Suomeen kohdistuu esimerkiksi rajavakauteen ja disinformaatioon liittyvää hybrdivaikuttamista, joka voi horjuttaa yhteiskunnan vakautta uusilla ja ennakoimattomilla tavoilla. Terveysturvallisuuden hallinnonalaan erityisesti vaikuttavia riskejä ovat pandemiat tai pandemian tapaisesti leviävät taudit
3	Henkilöstön työterveys ja turvallisuus
	Henkilöstön toimintakykyä on pyritty varmistamaan ja pitämään yllä tilannekuvaa ja -arviota toimintaympäristön muutoksesta. Henkilöstöön kotimaassa ja ulkomaan virkamatkoilla sekä operaatioissa kohdistuvia uhkia ja uhkatilanteita pyritään tunnistamaan ja estämään ennalta. Henkilöstöön kohdistuva tiedonhankinta sekä erilainen vaikuttaminen tai vaikuttamisyritykset ovat toimintaympäristön vuoksi hankalia hallita. Keskeisessä asemassa on henkilöstön ammattitaito, osaaminen ja tietoisuuden lisääminen, toimintaohjeiden ajantasaisuus ja koulutus. Riskien vähentämiseksi koko hallinnonalalla henkilöstön osaamisen kehittäminen on ollut erityinen painopistealue. Turvallisuussektorin ja maahanmuuton toimialat ovat hyvin työvoimaintensiivisiä, jolloin henkilöstöön kohdistuvat osaamista ja työhyvinvointia koskevat toimenpiteet painottuvat.
4	Toiminnan riippuvuus tietotekniikasta
	Toiminnan ja työskentelyn digitalisoituminen on tuonut mukanaan laajoja tietotekniikkaan ja tietoverkkoihin liittyviä riippuvuuksia. Viranomaiskenttää haastaa yhä kasvava tarve tiedolle, joka on oikeassa ja käyttökelpoisessa muodossa, oikea-aikaista ja oikeassa paikassa. Samalla hallittavana ovat tiedonhallintaan ja tietoturvallisuuteen liittyvät riskit. Siksi tietotekninen toimintavarmuus on kriittisessä asemassa.

4.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Turvallisuuden tunne on korkea

Toteutuminen: HYVÄ

Ministeriön koronavirusepidemiaan liittyvän viestinnän hoitamisessa onnistuttiin hyvin. Aktiivisella ja laadukkaalla koronavirukseen liittyvällä viestinnällä osaltaan vahvistettiin turvallisuuden tunnetta.

Ihmisten turvallisuuden tunnetta on lisätty poliisin ennalta ehkäisevää toimintaa vahvistamalla [Poliisin ennalta estävän työn strategian](#) linjausten mukaisesti. Varhaista puuttumista lasten ja nuorten rikoksiin ja koulukiusaamiseen sekä jengiytymisen ehkäisyä koskevaa Ankkuri-toimintaa ja siihen liittyvää poikkihallinnollista yhteistyötä on vahvistettu. Myös ankkuritoiminnan tulosten seuranta on kehitetty.

Vuonna 2020 [Poliisibarometri](#)-kyselytutkimuksen mukaan 91 prosenttia vastaajista ilmoitti luottavansa poliisiin melko tai erittäin paljon. Tulos säilyi varsin hyvällä tasolla, vaikka se heikkeni hieman edeltävään vertailuvuoteen 2018 nähden.

Vuonna 2020 käynnistyi EU-rahoitteinen ministeriöiden yhteinen Tiedolla vihaa vastaan -hanke, jossa on laadittu pakollinen verkkokoulutus poliisin henkilöstölle yhdenvertaisuudesta. Muita teemoja ovat ammatillisuus, poliisin arvot ja eettinen koodisto sekä viharikokset. Hankkeessa on tehty myös alueellisesti kehittämistyötä poliisin ja vähemmistötoimijoiden vuoropuhelun edistämiseksi ja yhteistyön tukemiseksi. Myös polarisaatioon liittyvää osaamista vahvistettiin ja vihapuheen vastaisia toimia jatkettiin.

Valtioneuvoston päätösten mukaisesti ulkorajaliikennettä rajoitettiin ja rajavaltuusta sisärajoilla palautettiin epidemian torjumiseksi Suomessa. Maaliskuusta 2020 alkaen noin 600 rajavartiomiestä on työskennellyt jatkuvasti muualla kuin tavanomaisissa työpisteissään. Sisärajavaltuun palauttaminen aiheutti noin 18,1 miljoonan euron ylimääräiset kustannukset Rajavartiolaitokselle vuonna 2020.

Sisärajavaltuusta aiheutti valtavasti kiinnostusta ja keskustelua kansalaisten keskuudessa. Pääosa palautteesta oli myönteistä, mutta joukossa oli myös kriittisiä kommentteja sekä kanteluja Rajavartiolaitoksen toiminnasta. Korkeimmat laillisuusvalvojat antoivat ratkaisensa keskeisiin kanteluiden aiheisiin. Nopeasti kehittyneessä ja äärimmäisen haastavassa

tilanteessa sekä kovan paineen alla Rajavartiolaitos onnistui tehtävissään myös laillisuusvalvonnan näkökulmasta. Parannettavaakin toiminnasta osoitettiin. Rajavartiolaitos huomioi nämä ratkaisut toimintaa kehittäessään. Paljon tehtiin myös viestinnän kehittämiseksi ja kansalaiskyselyihin vastaamiseksi. Kuluneen vuoden aikana Rajavartiolaitos on vastaanottanut noin 50 000 kansalaiskyselyyn.

Pelastustoimen järjestämislakia koskeva lakiehdotus annettiin 8.12.2020 osana hallituksen esitystä eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja hyvinvointialueiden perustamista koskevaksi lainsäädännöksi.

Sisäministeriö käynnisti Pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan koulutuksen uudistamishankkeen vuosille 2020–2022. Hankkeessa koulutusjärjestelmää uudistetaan vastaamaan kansallisia tarpeita ja toimintaympäristön muutosta huomioiden yhteys kansalliseen koulutusjärjestelmään. Hankkeessa valmistellaan ehdotukset järjestelmätason tarkistuksiksi pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan valtakunnalliseen koulutusjärjestelmään, koulutusohjelmiin, tutkintoihin ja rahoitukseen.

Sopimuspalokuntatoiminnan kehittämisohjelma valmistui vuosille 2020–2023. Kehittämisohjelman tavoitteena on turvata sopimuspalokuntien toiminnalliset edellytykset pitkälle tulevaisuuteen.

Sisäministeriön pelastusosasto on toteuttanut useita onnistuneita kansainvälisiä avunantotehtäviä yhteistyössä Pelastusopiston ja SPR:n kanssa (muun muassa Libanon).

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Pelastustoimen ja siviilivalmiuden toimintaympäristöanalyysi. Sisäinen turvallisuus. [Sisäministeriön julkaisuja 2020:18](#)

Vaikuttavuustavoite: Ihmiset, ympäristö ja omaisuus ovat turvassa

Toteutuminen: HYVÄ

Sisäisen turvallisuuden turvaamiseksi poliisin suorituskykyä parannettiin. Poliisimiesten määrän kasvattamista jatkettiin, tavoitteena 7 500 henkilötyövuotta vuoteen 2022 mennessä. Varusteita kehitettiin ja parannettiin sekä ajoneuvokalustoa uusittiin. Poliisin hälytyspalveluiden alueellisen saatavuuden turvaamiseksi luotiin uusi toimintavalmiusajan tarkastelumalli, jossa määriteltiin enimmäistoimintavalmiusajat viisiportaisen riskiluokittelun mukaisille alueille.

Ihmisten, ympäristön ja omaisuuden turvaamiseksi painotettiin poliisin toiminnassa henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten, seksuaalirikosten sekä yhteiskunnalle haitallisten rikosten ja niiden haittojen ehkäisyä sekä avun tarpeessa olevien ohjausta palveluihin. Moniammatillisten yhteistyömallien levittämistä vahvistettiin. Esimerkki tällaisesta mallista on Barnahus-malli, jonka tavoitteena on tehostaa lapsiin kohdistuneiden väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaa sekä uhrien tukemista ja hoitoa.

Poliisihallinnon toimialalla toteutettiin säädösmuutokset, joilla täsmennettiin poliisihallinnon ilmoitusvelvollisuutta ja muutettiin poliisipäälliköiden nimittämistoimivaltaa koskevia säännöksiä.

Hallitus osoitti valtioneuvoston periaatepäätöksen kansallisesta väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyyn toimenpideohjelman (vuosille 2019–2023) toimeenpanoon pysyvän rahoituksen (300 000 euroa/vuosi). Ohjelman toimeenpanosta raportoidaan [vuosiraportissa 2020](#).

Väkivaltaisista ääriilikkeistä irtautumista tukeva [Exit-hanke](#) käynnistyi Helsingin Diakonissalaitoksella kesällä 2020. Toiminta rahoitetaan [EU:n sisäisen turvallisuuden rahastosta](#) ja rahoitus jatkuu kesään 2021 asti. Palvelu on tarkoitettu myös Syyrian leireiltä palaaville.

Poliisin liikennevalvonnan ja liikenneturvallisuustyön toimintaohjelman 2021–2024 valmistelu käynnistettiin.

Ihmiskaupan vastaista toimintaa tehostettiin ja hallituksen osoittamilla lisäresursseilla perustetaan vuonna 2021 ihmiskaupparikoksiin erikoistunut tutkintaryhmä.

Ulkorajaliikenteen rajoitukset romahduttivat ulkorajan rajanylitysliikenteen, mikä mahdollisti Rajavartiolaitoksen voimavarojen käyttämisen koetussa laajuudessa sisärajavalvontaan. Lähes kaikki ulkorajan rajanylityspaikat olivat kuitenkin edelleen auki ja mahdollistivat kaupan ja muun elintärkeän liikenteen sujumisen. Siten rajanylitysten määrän merkittävä lasku ei kerro koko totuutta (3,9 miljoonaa/2020; 16,8 miljoonaa/2019). Sisärajavalvonnan yhteydessä paljastettiin laitonta toimintaa ja kaikilla rajoilla pääsy evättiin tai henkilö käännytettiin yhteensä 2 441 tapauksessa vuonna 2020 (1 489/2019).

Normaalitoiminnan mukaisilla kustannusvaikuttavuuden mittareilla mitattuna Rajavartiolaitoksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus olisi laskenut huomattavasti edellisestä vuodesta ja suunnitellusta. Näin ollen laskennallinen kustannusvaikuttavuuden lasku aiheutui edellä mainitusta ulkorajatarkastusten määrän romahtamisesta ja sisärajavalvonnan aiheuttamasta merkittävästä kustannusten noususta. Todellisuudessa toiminnan vaikuttavuus kuitenkin ylitti edellisen vuoden ja suunnitellun tason. Vaikuttavuudessa tapahtui nousua rajaturvallisuudessa, joka muodostaa pääosan vaikuttavuuden kokonaisuudesta.

Rajaturvallisuuden tunnusluku nousi. Tärkein syy tähän oli sisärajavalvonnan vuoksi lisääntynyt partiointi ja siirrettävän teknisen valvonnan lisääntyminen.

Henkilötyövuosikertymä nousi suunnitellusta, koska sisärajavalvonnan vuoksi palkattiin jo eläköityneitä virkamiehiä takaisin töihin.

Merialueilla Rajavartiolaitos pelasti lähes 4 000 ihmistä (5 000 vuonna 2019). Meripe-lastustehtäviä oli 1 391 (1 433 vuonna 2019), joten merialueilla liikenne säilyi vilkkaana. Rajavartiolaitos jatkoi ympäristövahinkojen torjunnan kehittämistä. Epidemia siirsi joitakin suunniteltuja harjoituksia ja kehittämistoimia vuodelle 2021.

Rajavartiolaitoksessa havaittujen rikosten ja rikkomusten kokonaismäärässä tapahtui selvää laskua ulkorajaliikenteen määrän laskun vuoksi. Havaintojen määrä laski kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin ulkorajaliikenne. Syynä tähän olivat sisärajavalvonnan yhteydessä havaitut rikokset ja rikkomukset.

Lainsäädäntöön on valmisteltu EU-asetuksista johtuvia muutoksia. Eurooppalaisen raja- ja merivartiostoasetuksen edellyttämät muutokset tulivat voimaan vuoden 2021 alussa. Rajanylitystietojärjestelmän (EES) ja Euroopan matkustustieto- ja -lupajärjestelmän (ETIAS) edellyttämien muutoksien valmistelu jatkuu. Rajavartiolainsäädännön muita kehittämistarpeita tarkastellaan käynnissä olevassa esiselvityshankkeessa.

EU-yhteistyössä keskeisin hanke oli eurooppalaisen raja- ja merivartioston pysyvien joukkojen käyttöönottoon liittyvä valmistelu ja valmistautuminen. Rajavartiolaitoksen velvoite pysyviin joukkoihin vuonna 2021 on asetuksen mukaisesti kahdeksan henkilöä koko vuodeksi ja 71 henkilöä neljän kuukauden mittaisille komennuksille.

Rajavartiolaitos osallistui käynnissä oleviin Frontex-operaatioihin yhteensä 14 henkilötyövuoden panoksella (16/2019). Kahden- ja monenvälisiä yhteyksiä on pidetty niin EU-jäsenvaltioihin kuin kolmansiin maihin pääasiassa etäyhteyksin. Keskusteluyhteys Venäjän rajaviranomaisiin pidettiin epidemiarajoitukset huomioiden etäyhteyksin.

Hätäkeskuslaitoksessa on otettu käyttöön niin sanottu verkottunut toimintamalli. Hätäpuheluun voidaan vastata mistä tahansa hätäkeskuksesta, jos hätäpuhelun soittajan oman yhteistoiminta-alueen hätäkeskus on ruuhkautunut. Verkottumisen on mahdollistanut uusi hätäkeskustietojärjestelmä Erica. Työkuormaa on näin voitu tasata eri hätäkeskusten ja näissä työskentelevien päivystäjien välillä. Hätäpuheluihin vastaamisaika toteutui hätäkeskuksissa tavoitteen mukaisesti. Keskimääräinen vastaamisaika oli viisi sekuntia.

Onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelma sisältää kansalliset tavoitteet onnettomuuksien ehkäisyytyölle. Toimintaohjelman koordinoimisesta, edistämisestä ja seurannasta vastaa koordinaatioryhmä.

Vaikuttavuustavoite: Kansallisen turvallisuuden uhkat torjutaan

Toteutuminen: **HYVÄ**

Vuonna 2020 sisäministeriö on edistänyt sekä osallistunut aiempaa tiiviimmin kansallisen turvallisuuden kysymysten käsittelyyn niin valtioneuvosto- kuin EU-tasolla.

Kertomusvuonna asetettiin hanke valmistelemaan valtioneuvoston selontekoa tiedustelulainsäädännön toimivuudesta, tehokkuudesta ja tuloksellisuudesta, kehittämistarpeista, valvonnasta ja oikeusturvan toteutumisesta sekä muista asiakokonaisuuteen liittyvistä relevanteista seikoista. Pohjana selonteolle on eduskunnan vastauksessaan (EV 291/2018 vp - HE 202/2017 vp) antama ponsi ja pääministeri Marinin hallitusohjelman kirjaus.

Siviilitiedustelun painopisteet asetettiin ohjaamaan suojelupoliisin tiedonhankintaa ja raportointia. Painopisteet valmisteltiin sisäministeriön ohjauksessa yhteistyössä suojelupoliisin kanssa. Vuoden 2020 lopussa aloitettiin valmistelu painopisteiden toteuman raportoimiseksi.

Suojelupoliisi on jatkanut strategiansa mukaista toimintansa ja suorituskykynsä kehittämistä, muun muassa turvallisuus- ja tiedustelupalvelua koskevaa muutosta sekä siviilitiedustelulainsäädännön mahdollisimman tehokasta soveltamista.

Sisäministeriö tehosti vuonna 2020 hybridiuhkien torjuntaan liittyvää koordinaatiota perustamalla kansallisen turvallisuuden yksikön johtaman hallinnonalan uhkaverkoston. Koko hallinnonalan kattava uhka-arvio laaditaan ja pidetään ajan tasalla alaisen hallinnon kanssa.

Kriittisten toimijoiden häiriönsietokykyä (CER-direktiivi) koskevat direktiivineuvottelut on aloitettu sisäministeriön johdolla. Kasallista valmistelua tehdään tiiviissä yhteistyössä muiden ministeriöiden ja toimijoiden kanssa. CER-direktiiviehdotus on osa laajaa pakettia, johon kuuluu uusi EU:n kyberturvallisuusstrategia sekä verkko- ja tietoturvadirektiivin päivitys.

Koronavirusepidemian myötä poikkeus- ja sen jälkeen jatkuneissa poikkeuksellisissa oloissa poliisi säilytti resilienssikyvyn hyvänä. Poliisi valvoi Uudenmaan sulun aikana Uudenmaan maakunnan rajojen yli tapahtuvaa liikkumista tie-, raide- ja vesiliikenteessä sekä lentoliikenteen matkustajia. Lisäksi poliisi valvoi ravintoloiden väliaikaisia rajoituksia, joiden takia lisääntyivät myös häiriöt yksityisasunnoissa lisäten poliisin hälytysmääriä. Poliisi valvoi 4.4.2020 lukien voimaantullutta ravitsemisliikkeiden aukiolon väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi annetun valtioneuvoston asetuksen (173/2020) toteutumista toimivaltansa rajoissa. Poliisi voi puuttua selkeisiin aluehallintoviraston määrittämien kokoontumisrajoitusten rikkomuksiin ja tarvittaessa muihin kokoontumisiin, jos niistä aiheutuu vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Koronavirusepidemiaan liittyviin tehtäviin sidottu resurssi oli käytännössä pois poliisin

päivittäisestä perustoiminnasta, kuten esimerkiksi rikostutkinnasta, liikenteenvalvonnasta ja YJT-valvontatoiminnasta.

Sisäministeriössä valmistui työryhmän raportti koskien pelastustoimen poikkeusolojen riskianalyysimallia (sotilaallisen voiman käytön tilanteisiin liittyvien) uhkien tunnistamiseen ja analysointiin.

Rajavartiolaitoksen sotilaallisen maanpuolustuksen ja kriisiajan valmiuksien kehittämistä jatkettiin epidemian aiheuttamat välttämättömät rajoitukset huomioiden. Asevelvollisten koulutuksen järjestelyissä onnistuttiin hyvin: asevelvollisten antama palaute parani vuoden 2019 verrattuna.

Rajavartiolaitoksen yhdyshenkilöiden työn tuloksena ennalta estettiin 568 maahanpääsyä Suomeen tai Suomen myöntämien viisumien avulla muihin Schengen-maihin. Lukumäärä laski selvästi edellisistä vuosista, mutta oli suhteessa myönnettyihin viisumeihin suuri.

Sisäministeriön EU- ja kansainvälinen yhteistyö on jatkunut epidemia-ajan olosuhteisiin nähden tiiviinä. Vuonna 2020 erityispainopiste on ollut pohjoismaisen ja lähialueen maiden kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen.

Epidemiasta huolimatta sisäministeriön hallinnonala on osallistunut aktiivisesti kansainväliseen siviilikriisinhallintaan. Sisäministeriön yhteydessä toimiva Kriisinhallintakeskus on lähettänyt vuonna 2020 sisäasiainhallinnon asiantuntijoita muun muassa konflikteista kärsivien maiden turvallisuusviranomaisten neuvontatehtäviin. Tämän työn avulla on voitu ehkäistä kansainvälisen rikollisuuden, terrorismin ja hallitsemattoman muuttoliikkeen leviämistä ja samalla vahvistaa Suomen sisäistä ja kansallista turvallisuutta.

EU:n sisäisen turvallisuuden rahastoilla on mahdollistettu hallinnonalan viranomaisten mittavia kalustohankintoja ja tuettu merkittävästi toiminnan kehittämistä muun muassa ulkorajavalvonnassa ja tietojärjestelmien osalta. Sisäministeriö on osallistunut tiiviisti EU:n rahoitusohjelmakauden 2021–2027 valmisteluun varmistaen, että rahastoilla voidaan jatkossakin vaikuttaa tehokkaasti kansallisen ja sisäisen turvallisuuden vahvistamiseen.

Vaikuttavuustavoite: Maahanmuutto on hallittua ja yhteiskunnallisesti kestävä

Toteutuminen: HYVÄ

Uusien turvapaikanhakijoiden määrä on pysynyt matalana jo useiden vuosien ajan ja koronavirusepidemian vuoksi määrä laski entisestään. Vuonna 2020 ensimmäisiä turvapaikkahakemuksia tehtiin 1 275 kappaletta. Suurin osa vuonna 2020 tehdyistä turvapaikkahakemuksista oli uusintahakemuksia (yhteensä 1 934 kappaletta).

Koronavirusepidemia aiheutti vain lyhyen katkoksen turvapaikkapuhutteluihin, mutta varotoimet hankaloittavat niitä edelleen. Kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden maasta poistaminen on myös osoittautunut vaikeaksi ja aikaa vieväksi, pandemian aikana moniin maihin jopa mahdottomaksi. Myös vapaaehtoiseen paluuseen hakeutuvien määrä on pieni. Uusintahakemukset, turvapaikkaprosessin viiveet ja palauttamisongelmat ovat pienentäneet poistumaa vastaanoton piiristä. Hakijamäärän vähyyden vuoksi vastaanotto-kapasiteettia kuitenkin pienennettiin selvästi vuoden 2020 aikana.

Vuosi 2020 on ollut poikkeuksellinen johtuen koronavirusepidemiasta ja sen vaikutuksista kansainväliseen liikkuvuuteen. Oleskelulupahakemusten vastaanotto ulkoministeriön ulkomaanedustustoissa keskeytettiin 19.3.2020 ja vaikka osassa edustustoja lupahakemusten vastaanotto käynnistyi uudestaan, pystyivät ne palvelemaan asiakkaita vain rajoitetusti. Tämä vaikutti etenkin ensimmäisten oleskelulupien hakemusmäärien kehitykseen laskevasti. Vuonna 2020 jätettiin 21 160 ensimmäistä oleskelulupahakemusta (2019: 31 510). Suomessa haettavien oleskelulupien jatkolupien määrä jatkoi koronavirusepidemiasta huolimatta nousuaan. Jatkolupahakemuksia jätettiin 30 161 (2019: 27 988) ja myönnettiin viime vuonna yhteensä 27 750 (2019: 25 831). Työ oli jo toista vuotta suosituin syy hakea oleskelulupaa Suomeen. Vuonna 2020 työn perusteella jätettiin yhteensä 8 771 ensimmäistä oleskelulupahakemusta (2019: 12 687), jatkolupia haettiin eniten perhesiteen perusteella.

Pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaisesti työperusteinen maahanmuutto siirrettiin 1.1.2020 alkaen työ- ja elinkeinoministeriöön. Sisäministeriön maahanmuutto-osasto vastaa edelleen Maahanmuuttoviraston kokonaisohjauksesta ja viraston ydintehtävien edellyttämien resurssien turvaamisesta. Maahanmuuttoviraston tulosohtajasta on toteutettu vuoden 2020 aikana yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla asetettiin huhtikuussa 2020 poikkihallinnollinen (TEM, SM, UM, OKM, STM) hanke ulkomaalaislainsäädännön ja lupamenettelyjen kehittämiseksi. Hankkeessa on keskitytty etsimään keinoja nopeuttaa työ- ja opiskeluperusteista oleskelulupaprosessia hallitusohjelman ja syksyn 2020 budjettiriihikirjausten mukaisesti.

EU:n komissio antoi syksyllä 2020 uudistuskokonaisuuden, jonka myötä unionin maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa kehitetään kokonaisvaltaisesti vastaamaan muuttoliikkeen mahdollisuuksiin ja haasteisiin. Keskeisiä osa-alueita ovat yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistaminen, suhteet EU:n ulkopuolisiin maihin, paluupolitiikka sekä lailisten väylien saatavuus. Uudistukseen liittyvää valmistelu- ja vaikuttamistyötä tehdään poikkihallinnollisesti sisäministeriön johdolla.

Sotien, konfliktien, ilmastomuutoksen, väestönkasvun ja katastrofien aiheuttaman muutoliikkeen laajuus ja luonne ovat vaikeasti ennakoitavissa, mutta ennakointia ja varautumista on ryhdytty kehittämään poikkihallinnollisessa yhteistyössä. Myös yksi EU:n uudistustyön tavoitteista on parempi analyysi- ja varautumistoiminta kansallisella ja unionin tasolla.

Taulukko 12. Maahanmuuttoviraston tuloksellisuuden tunnuslukuja; toteuma vuosina 2018 ja 2019, tavoite ja toteuma vuonna 2020. Lähde: Maahanmuuttovirasto

	2018	2019	tavoite/arvio 2020	toteuma 2020
Maahanmuuttovirastossa vireille tulevat asiat (lukumäärä)	133 269	141 045	144 650	132 605
Maahanmuuttovirastossa ratkaistut/ vireille tulleet (prosenttia)	103 %	102 %	100 %	100 %
Maahanmuuttoviraston päätösten pysyvyys muutoksenhaussa (prosenttia)	97,6 %	98,9 %	>97 %	98,5 %
Vastaanottokeskusten käyttöaste keskimäärin (prosenttia)	88 %	83 %	75 %	69 %
Kuntaan sijoitetun odotusaika vastaanottokeskuksissa oleskelupäätöksestä laskien keskimäärin enintään (vuorokausia)	72	75	60	78

Lukumääräisesti laitton maahantulo vähentyi merkittävästi vuonna 2020. Keskeisinä syinä olivat maailmanlaajuiset matkustusrajoitukset ja lisääntynyt valvonta maiden rajoilla. Rajavartiolaitoksessa avattuja laittoman maahantulon järjestämisen esitutkintoja oli 72 kappaletta vuonna 2020 (69/2019). Laittoman maahantulon järjestämisten ja ihmiskaupparikosten selvitystaso nousi selvästi. Rikosasioiden määrässä tapahtunut lasku on mahdollistanut aiemmin avattujen rikosasioiden loppuun saattamisen, mikä ilmenee kasvuna muun muassa laittoman maahantulon järjestämisten ja ihmiskaupparikosten selvitystasossa.

Venäjän rajaviranomaiset jatkoivat tehokasta toimintaa itärajalla estäen laittoman maahantulon yrityksiä puoleltaan. Rajat ylittävän rikollisuuden, laittoman maahantulon järjestämisrikosten ja ihmiskaupan uhka ei ole laantunut. EU:n ulkorajoilla havaittujen laittomien rajanylitysten määrä oli noin 124 000 (139 000/2019). Määrä on pienin sitten vuoden 2013. Laittomaan maahantuloon käytetyistä reiteistä vilkkain oli keskisen Välimeren reitti noin 35 000 laittomalla rajanylityksellä.

Ulkomaalaisvalvontaa on toteutettu osana valtakunnallista valvontasuunnitelmaa ja myös alueellista valvontaa on tehty. Maasta poistamisia jatkettiin koronaviruksen aiheuttamien matkustusrajoitusten puitteissa. Poliisin maastapoistamistoimintaa ja ohjeistusta on

kehitetty yhdenvertaisuusvaltuutetun valvontaraporttien pohjalta. Poliisihallitus käynnisti vuonna 2020 ulkomaalaisasioiden tilaselvityksen, jonka tavoitteena on muun muassa yhdenmukaistaa ulkomaalaisvalvonnan sekä muiden poliisille kuuluvien ulkomaalaisasioiden hoitamista koko maassa.

EU:n turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastolla on tuettu merkittävästi hallinnonalan toiminnan kehittämistä muun muassa turvapaikka-asioissa. EU-rahoituksella on tuettu eri tavoin myös kiintiöpakolaisten uudelleensijoittamista samoin kuin kotouttamistoimia.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Sisäministeriön hallinnonala toteuttaa [kestävän kehityksen sitoumusta](#), jonka tavoitteena on pienentää hallinnonalan hiilijalanjälkeä sekä kaventaa väestöryhmien välisiä eroja turvallisuudessa ja sen kokemuksessa. Sisäministeriön kestävä kehitys sitoumus valittiin viime vuoden parhaaksi sitoumuksesi yhdessä Kouvolan kaupungin ja Helsingin ympäristöpalveluiden sitoumusten kanssa. Hallinnonalalle on perustettu kestävä kehityksen koordinaatioryhmä, jonka toimeksiannosta alkuvuonna 2020 selvitettiin hallinnonalan hiilijalanjäljen lähtötaso (vuonna 2018) ja esitettiin toimenpiteet sen vähentämiseksi. Loppuvuonna laskentaa tarkistettiin ja laskettiin lisäksi vuoden 2019 hiilijalanjälki. Yhteistyössä hallinnonalan hankintaverkoston kanssa valmisteltiin kestävä kehityksen hankintakriteereitä, jotka liitettiin osaksi hankintojen toteuttamismenettelyt ohjeistusta. Tulosohejauksella määriteltiin virastojen toimenpiteet kestävä kehityksen sitoumuksen tavoitteiden saavuttamiseksi ja kannustettiin virastoja tekemään myös omat kestävä kehityksen sitoumuksensa.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Sisäministeriön tilinpäätös 2020](#)

[Poliisihallituksen tilinpäätös 2020](#)

[Rajavartiolaitoksen tilinpäätös 2020](#)

[Hätäkeskuslaitoksen tilinpäätös 2020](#)

[Maahanmuuttoviraston tilinpäätös 2020](#)

[Pelastusopiston tilinpäätös 2020](#)

[Suojelupoliisin vuosikirja 2020](#)

5 Puolustusministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **72 586 milj. €**

- Puolustusministeriön osuus **4 144 milj. €**

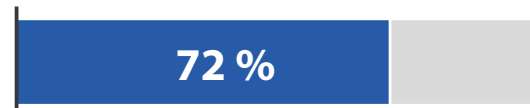

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 2 975 milj. €
- Siirtomenot 4 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

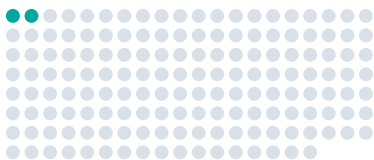
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **74 135 henkilötyövuotta**

- Puolustusministeriössä **13 043 henkilötyövuotta**

Virastot **2** KPL

- Puolustusvoimat
- Puolustushallinnon rakennuslaitos

Rahastot **0** KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Sodan ajan vahvuus

280 000 henkilöä

Alusvuorokaudet

1 331 vuorokautta

Kertausharjoituksissa sodan ajan vahvuudesta

5,1 %

Hornet-hävittäjien lentotunnit

8 825 tuntia

Keskeiset hallinnolliset muutokset

Puolustushallinnon rakennuslaitos lakkautettiin 31.12.2020 ja Puolustuskiinteistöt-tytärliikelaitos perustettiin 1.1.2021 lukien osaksi Senaatti-konsernia.

5.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Turvallisuusympäristön kehitys ja siihen vaikuttavat sotilaalliset ja ei-sotilaalliset tekijät ovat vaikeasti ennakoitavia ja heijastusvaikutuksiltaan arvaamattomia. Suomeen ei kohdistu tällä hetkellä sotilaallista uhkaa, mutta nopeatkin muutokset Suomen turvallisuusympäristössä ovat mahdollisia.

Suurvaltakilpailu ja kansainvälisen sopimusjärjestelmän heikentyminen vaikeuttavat ennakointia Suomen lähialueilla. Venäjällä on kyky käynnistää nopeasti ja yllätyksellisesti operaatioita, joissa yhdistyy laaja keinovalikoima. Nato, Yhdysvallat ja monet Suomen eurooppalaiset kumppanimaat ovat lisänneet sotilaallista läsnäoloa ja harjoitustoimintaa Itämeren alueella ja laajemmin Euroopassa. Tällä on ollut vakauttava vaikutus turvallisuusympäristöömme. Teknologinen kilpailu, kybertoimintaympäristön kehittyminen sekä sotilaallisten ja ei-sotilaallisten keinojen valikoima ovat keskeisiä sodan ja sitä alemman asteisten kriisien kuvaan vaikuttavia tekijöitä.

Suomen puolustuksen toimintaympäristö säilyy jännitteisenä ja vaikeasti ennakoitavana. Tämä korostaa kykyä toimia, ennaltaehkäistä ja puolustautua kaikissa operatiivisissa toimintaympäristöissä. Sotilaallinen toiminta Itämeren alueella on aktiivista. Myös arktisen alueen sotilasstrateginen merkitys on lisääntynyt. Kahden- ja monenvälinen puolustusyhteistyö ovat lisääntyneet turvallisuusympäristön muutosten myötä.

Koronavirusepidemia vaikuttaa puolustusministeriön toimialalla varusmieskoulutuksen järjestelyihin, kertausharjoituksiin ja vapaaehtoihin harjoituksiin. Myös hankintaprojekteissa on ollut viiveitä. Rajoitusten vuoksi kansainvälinen yhteistoiminta on osin keskeytynyt ja kansainvälisiä harjoituksia on peruttu. Epidemialla on vaikutuksia myös huoltovarmuuden kannalta kriittisen teollisuuden toimintakykyyn ja kotimaisen puolustusteollisuuden toimintaedellytyksiin.

5.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 13. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Puolustusvoimien valmiuteen vaikuttavat tekijät
	Puolustuksen ennaltaehkäisykyky perustuu toimintaympäristöön suhteutettuun valmiuteen ja torjuntakykyyn. Toimintaympäristön seurannalla ja ennakkovaroituskykyvällä mahdollistetaan oikea-aikaisten toimenpiteiden käynnistäminen. Puolustusvoimien on kyettävä säätelemään valmiuttaan joustavasti ja nopeasti, käyttämään sotilaallista voimaa erilaisissa tilanteissa sekä muodostamaan ja siirtämään puolustuksen painopistettä koko valtakunnan alueella. Puolustusvoimien valmius luodaan normaalioloissa. Valmiutta ylläpidetään lainsäädännön mahdollistamilla toimivaltuuksilla ja turvaamalla riittävät voimavarat, joilla puolustuksen edellyttämiin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä lyhyellä varoitusaajalla ja luoda torjuntakyky välittömästi käytössä olevilla joukoilla ja järjestelmillä.
2	Strategisiin suorituskykyhankkeisiin vaikuttavat tekijät
	Poistuvat Meri- ja Ilmavoimien suorituskyvyt korvataan täysimääräisesti (HX-hanke ja Laivue 2020 -hanke). Meri- ja ilmapuolustus ovat edellytys koko puolustusjärjestelmän toimivuudelle ja Puolustusvoimien tehtävien toteuttamiselle normaalioloissa, alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa, ennaltaehkäisyssä sekä mahdollisen hyökkäyksen torjunnassa. Strategisten hankkeiden riskienhallintaa on hallittu kokonaisuutena ja molemmissa hankkeissa omana kokonaisuutenaan. Riskienhallintaa tehdään aktiivisesti kaikilla organisaatiotasolla ja sitä tuetaan myös ulkoisella laadunvarmennuksella. Monitoimihävittäjähankeen laadunvarmistus kohdistui ensisijaisesti tarjouspyyntöön sekä sen arvioinnin valmisteluun. Laivue 2020 -hankeen laadunvarmistuksen painopiste siirtyi tarjousten arvioinnista ja sopimusvalmisteluista riskienhallinnan tukemiseen.
3	Puolustusyhteistyön edellytykset muuttuvassa toimintaympäristössä
	Puolustusyhteistyö vahvistaa normaali- ja poikkeusolojen puolustuskykyä, parantaa uhkien ennaltaehkäisykykyä sekä edesauttaa poliittisen ja sotilaallisen avun saamista tarvittaessa. Suomen puolustuksen toimintaympäristö on jännitteinen ja vaikeasti ennakoitava, ja toimintaympäristön nopeat muutokset ovat mahdollisia. Monenvälistä puolustusyhteistyötä kehitetään erityisesti EU:n, Naton kumppanuusyhteistyön ja Nordefcon puitteissa. Kahdenvälistä puolustusyhteistyötä Ruotsin, Yhdysvaltojen ja Norjan kanssa syvennetään. Yhteistyötä kehitetään myös muissa monenkeskisissä yhteyksissä sekä muiden tärkeiden kumppanimaiden kanssa. Kansainvälinen harjoitustoiminta, puolustusmateriaaliyhteistyö ja vienninedistäminen ovat osa puolustusyhteistyötä.

5.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Suomen etujen mukainen puolustuspoliittikka

Toteutuminen: **HYVÄ**

Vuoden 2017 puolustusselonteon (VNS 3/2017 vp - EK 23/2017 vp) toimeenpanolla turvattiin Suomen puolustuskykyä muuttuvassa turvallisuustilanteessa, luotiin edellytyksiä puolustusjärjestelmän ylläpitämiselle, toteutettiin strategisia suorituskykyhankkeita, ylläpidettiin Puolustusvoimien valmiutta, syvennettiin puolustusyhteistyötä sekä kehitettiin kansallista lainsäädäntöä ja toimeenpantiin siihen tehtyjä muutoksia.

Puolustusministeriö osallistui valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon (VNS 4/2020 vp) ja vuonna 2021 eduskunnalle annettavan [tiedustelulainsäädännön arviointia koskevan valtioneuvoston selonteon](#) valmisteluun sekä valmisteli vuonna 2021 eduskunnalle annettavaa puolustusselontekoa, jossa tullaan tarkastelemaan toimintaympäristön muutosten asettamia vaatimuksia Suomen puolustukselle ja arvioimaan puolustuksen kehitystarpeita pitkällä aikavälillä. Valtioneuvoston asettama parlamentaarinen komitea selvitti [yleisen asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä](#) analysoimalla asevelvollisuusjärjestelmän nykytilaa sekä tarkastelemalla kutsuntojen ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen kehittämistä, maanpuolustustietoisuuden lisäämistä ennen varusmiespalvelusta ja kansalaispalveluksen toteuttamismahdollisuuksia. Puolustusministeriö osallistui myös Suomen [kriisinhallintapolitiikan kehittämistä valmistelevan komitean](#) työhön, jossa tavoitteena on kriisinhallintatoiminnan vaikuttavuuden ja resurssien käytön suunnitelmallisuuden tehostaminen sekä määrällisesti riittävän osallistumisen varmistaminen.

Monenkeskistä ja kahdenvälistä puolustusyhteistyötä kyettiin edistämään koronavirukseen liittyvistä rajoituksista huolimatta hallitusohjelman ja selontekojen linjausten mukaisesti. Puolustusyhteistyön kehittämistä, mukaan lukien puolustusmateriaalialan yhteistyö, jatkettiin erityisesti niiden maiden ja maaryhmien kanssa, joilla on merkittävä rooli Itämeren alueen turvallisuuden näkökulmasta tai liittyen Puolustusvoimien materiaalliseen suorituskykyyn. Puolustusyhteistyötä jatkettiin myös Naton kumppanina ja EU:n puitteissa. Kahdenvälistä puolustusyhteistyötä tiivistettiin erityisesti Ruotsin, Yhdysvaltojen, Norjan, Ranskan ja Ison-Britannian kanssa. Sotilaallisen kriisinhallinnan vaikuttavuuden osalta pääpaino oli ISIS:n vastaisen koalition toimissa Irakissa ja Naton Resolute Support -operaatiossa Afganistanissa. Määrällisesti suurin osallistuminen oli UNIFIL-operaatiossa Libanonissa. Pohjoismaisessa yhteistyössä valmistauduttiin vuoden 2021 Nordefco-puheenjohtajuuteen muun muassa määrittelemällä kauden prioriteetit.

Euroopan komission puolustusaloitteiden, erityisesti puolustusteollisen kehittämisohjelman, tarjoamia mahdollisuuksia selvitettiin kansallisten suorituskkyjen tai kotimaisen teollisen ja teknologisen perustamisen kehittämiseksi. Euroopan puolustusrahaston prioriteetteihin ja työohjelmiin pyrittiin vaikuttamaan kansallisten suorituskkytarpeiden lähtökohdista. Kansainvälisen avun antamisen ja vastaanottamisen edellytyksiä parannettiin edistämällä muun muassa sotilaallista liikkuvuutta ja isäntämaatuen järjestelyjä. Pohjoismaista sotilaallista huoltovarmuutta vahvistettiin uusilla valtiosopimustasoisilla sitoumuksilla ja nostamalla huoltovarmuus vuonna 2021 alkaneen Suomen Nordefco-puheenjohtajuuskauden materiaalioliittiseksi teemaksi. Huoltovarmuuskulma sisällytettiin Suomen aloitteesta myös EU:n puolustusaloitteisiin. Puolustusministeriö edisti kotimaisen teollisuuden mahdollisuuksia osallistua kansainvälisiin yhteishankkeisiin ja tuki Puolustusvoimien osallistumista monikansallisiin materiaali-alan yhteishankkeisiin.

Puolustusministeriön käynnisti lupamenettelyn, jolla varmistetaan kansallisen turvallisuuden huomioiminen alueiden käytössä ja kiinteistöomistuksissa. Myös valtion etuosto-oikeutta koskevat tiedustelut ja päätökset tehdään vuonna 2019 uusitun lainsäädännön vaatimusten mukaisesti. EU- ja ETA-alueen ulkopuolisten ostajien kiinteistökauppoihin haettiin yhteensä 421 lupaa. Kaikki ministeriön lupapäätökset olivat myönteisiä.

Vaikuttavuustavoite: Ennaltaehkäisevä sotilaallinen puolustuskky

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Puolustuksen ennaltaehkäisykyky perustuu toimintaympäristöön suhteutettuun valmiuteen ja torjuntakykyyn. Puolustuskkyä arvioidaan suhteessa pitkän aikavälin tavoitetilään ja toimintaympäristön vaatimuksiin. Vaikuttavuusarviointissa on otettu huomioon Suomen turvallisuusympäristön kehityksen ohella puolustusjärjestelmän sisäiset tekijät. Kehityksen suuntaa arvioitaessa oleellisia kysymyksiä ovat poistuvien suorituskkyjen korvaaminen suunnitellusti, kyky riittävän valmiuden ylläpitoon sekä Puolustusvoimien tehtävien ja resurssien tasapaino.

Pitkällä aikavälillä ennaltaehkäisevä sotilaallinen puolustuskky arvioidaan tasolle tyydyttävä, koska Suomen puolustuskvyn kannalta keskeiset strategiset suorituskkyhankkeet ovat vielä joko suunnittelu- tai toimeenpanovaiheessa ja koska Puolustusvoimien toimintaedellytyksiin liittyy joitakin epävarmuustekijöitä:

- Ennaltaehkäisevä puolustuskky edellyttää riittävää materiaalista valmiutta kaikissa puolustushaaroissa. Meri- ja Ilmavoimien lähes samanaikaisesti poistuvien keskeisten suorituskkyjen täysimääräinen korvaaminen suunnitelmassa aikataulussa on elintärkeää. Tämän ohella myös Maavoimia tulee kehittää edelleen suunnitelmallisesti 2020-luvulla.

- Puolustusvoimilla tulee olla tehtäviin nähden oikein mitoitettu henkilöstö. Valmiuden parantaminen ja ylläpito, laadukas ja riittävä asevelvollisten koulutus, uusien suorituskykyjen rakentaminen ja ylläpito sekä laaja-alainen kansainvälinen yhteistyö vaativat taloudellisten resurssien ohella merkittävästi henkilöstövoimavaroja.
- Puolustusvoimien tehtäväkenttää ja resursseja tarkastellaan valmisteilla olevassa valtioneuvoston puolustusselonteossa.

Puolustusvoimat on ylläpitänyt valmiuden ennaltaehkäistä ja torjua Suomeen kohdistuva sotilaallinen voimankäyttö ja sillä uhkaaminen. Riittävät alueellisen koskemattomuuden ja valvonnan suorituskyvyt on varmistettu. Tilannekuva on mahdollistanut riittävän puolustusvalmiuden ylläpidon ja tarvittavan reagoitokyvyn.

Puolustusvoimat siirtyi koronavirusepidemian vuoksi keväällä 2020 nopeasti poikkeusjärjestelyihin, joilla turvattiin Puolustusvoimien toiminnan jatkuvuus ja valmius sekä mini-moitiin tartuntojen määrä varuskunnissa. Varusmiehet jaettiin joukko-osastoissa kolmeen erilliseen osastoon, toimintoja hajautettiin ja henkilöstöä siirtyi etätöihin. Puolustusvoimien operatiivinen johtamiskyky hajautettiin ja johtamisen tuki ja palvelutuotanto varmistettiin. Harjoitustoimintaa supistettiin ja kertausharjoituksia ja joukkojen yhteistoimintaharjoituksia peruutettiin sekä toteutustapaa muutettiin (mukaan lukien kansainväliset harjoitukset).

Eduskunta hyväksyi vuoden 2021 talousarviossa Ilmavoimien monitoimihävittäjien hankinnalle rahoituksen, jolla Hornet-kaluston suorituskyky voidaan korvata täysimääräisesti. Vuonna 2020 saatiin vastaukset syksyllä 2019 lähetettyyn tarkennettuun tarjouspyyntöön, järjestettiin evaluointitapahtumia ulkomailla sekä testaus- ja todennustapahtuma HX Challenge Suomessa, neuvoteltiin tarjoajien kanssa ja valmisteltiin lopullisen tarjouspyynnön lähettämistä tammikuussa 2021. Koronavirusepidemia aiheutti hankinnan valmisteluun osin noin kuuden kuukauden viiveen, mutta hankintapäätös voidaan tehdä suunnitellusti vuonna 2021. Merivoimien Laivue 2020 -hankkeessa käyttöönotto-, materiaali- ja taistelujärjestelmäprojektit etenivät lähes suunnitellusti. Alusten valmistussuunnittelussa on ollut viivettä, mutta tämän ei arvioida vaikuttavan alusten luovutusajankohtiin.

Merkittäviä maapuolustuksen kehittämishankkeita olivat panssariajoneuvojen ja telakaluston modernisointihankkeet, taistelijan pimeätoimintavälineiden hankinnat, vastatykistötutkien hankinta, panssarintorjunta-aseiden hankinnat sekä yhteispohjoismaisena hankintana toteutetut suojanaamarihankinnat. Puolustusvoimien kyberpuolustuksen suorituskyvyn kehittämisessä painotettiin kybersuojan kyvykkyyksien suunnittelua ja rakentamista. Kehittämishankkeissa oli koronavirusepidemiasta johtuvia viivästyksiä.

Puolustusvoimat päivitti Millog Oy:n kanssa strategisen kumppanuussopimuksen vuodelle 2021–2028. Sopimus mahdollistaa kattavan kokonaisratkaisun, joka koskee kaikkia valmiustiloja ja sisältää sovitut kunnossapitotoiminnot. Hinnoittelujakson palveluiden kokonaisarvo on noin 1,4–1,6 miljardia euroa ja työllistävä vaikutus noin 10 000–11 000 henkilötyövuotta. Puolustusvoimien ja Nammo Lapua Oy:n sekä Nammo Vihtavuori Oy:n välillä tehdyllä strategisella kumppanuussopimuksella varmistetaan ampumatarvike- ja räjähdteen kotimaisen huoltovarmuuden perusta.

Ilmavoimien pääkalustolla lennettiin noin 50 tuntia enemmän ja kuljetushelikopterikalustolla noin 150 tuntia enemmän kuin edellisellä vuonna. Merivoimien taistelualusvuorokausia kertyi noin 40 vuorokautta vähemmän kuin vuonna 2019. Lentotuntien ja alusvuorokausien määrä riippuu operatiivisesta tarpeesta, henkilöstön koulutustarpeesta ja muista tukitarpeista.

Varusmieskoulutuksen laadulliset tavoitteet saavutettiin pääosin. Varusmieskoulutuksen sopeuttaminen kuormitti kuitenkin henkilöstöä ja vaati lisäresursseja. Poikkeusjärjestelyistä huolimatta varusmiesten loppukyselyiden tulokset ja arviot koulutuksesta olivat hyviä. Puolustusvoimat ei saavuttanut harjoitustoiminnan supistamisen vuoksi kertausharjoitusten määrälle asetettua tavoitetta. Sovelletulla harjoitustoiminnalla ei myöskään päästy asevelvollisten koulutuksessa tavoiteltuun johtajien osaamistasoon ja joukkojen yhteistoimintakykyyn. Suorituskykyvajeet pyritään korjaamaan priorisoimalla tulevien vuosien harjoituksia.

Taulukko 14. Asevelvollisten koulutus

Tuotokset	2018 toteutuma	2019 toteutuma	2020 tavoite	2020 toteutuma
Koulutetut varusmiehet (lkm)	20 154	20 040	20 300	19 911 ¹⁾
Varusmiesten sotaharjoitusperusteiset maastovuorokaudet (lkm)	30	31	30	27
Kertausharjoituksissa koulutetut reserviläiset (lkm)	17 616	17 411	19 000	14 386
Kertausharjoituksissa koulutetut reserviläiset/ sodan ajan joukkoihin sijoitetut (%)	6,3	6,2	6,8	5,1
Laadunhallinta	2018 toteutuma	2019 toteutuma	2020 tavoite	2020 toteutuma
Kouluttajien määrä/koulutusjoukkue (lkm)	2,4	2,5	2,5	2,7
Koulutuksen laatu ("armeija-aika" 1–5, varusmiesten loppukysely)	4,2	4,2	4,2	4,3
Reservin koulutuksen laatu (yleisarvosana 1–5, reserviläiskysely)	4,1	4,1	4,0	4,1

1) Sisältää vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneita naisia 831. Määrä on kaksinkertaistanut viidessä vuodessa.

Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen (MPK) toiminnan perusteet muuttuivat vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) muututtua siten, että aiemmin MPK:lta tilattu sotilaallinen koulutus siirtyi Puolustusvoimille ja MPK:n julkisten hallintotehtävien sisältö määriteltiin aiempaa tarkemmin. Koronavirusepidemiasta johtuen MPK ei saavuttanut asetettuja koulutustavoitteita, mutta sen järjestämää sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta voidaan pitää merkittävänä lisänä Puolustusvoimien joukkojen suorituskyvyn kehittämisessä.

Taulukko 15. Sotilaallisen maanpuolustuksen menot

	2018		2019		2020	
	milj. euroa	%	milj. euroa	%	milj. euroa	%
Materiaalisen valmiuden menot	938	38,8	850	36,2	922	37,9
Puolustusmateriaalihankinnat (pl. HX ja Laivue 2020)	517		422		470	
Toimintamenorahoituksella tapahtuva joukkojen varustaminen (pl. palkat)	59		50		40	
Toimintamenoihin sisältyvät materiaalin kunnossapidon menot (pl. palkat)	362		378		412	
Kiinteät henkilöstömenot	682	28,3	681	29,0	703	28,9
Kiinteistömenot	259	10,7	267	11,4	262	10,8
Muut sotilaallisen maanpuolustuksen menot	537	22,2	550	23,4	548	22,4
Yhteensä (pl. HX ja Laivue 2020)	2 416	100,0	2 348	100,0	2 435	100,0
Monitoimihävittäjien hankinta (HX-hankinta)					6	
Laivue 2020 -hankinta			123		142	
Yhteensä	2 416		2 471		2 583	

HX- ja Laivue 2020 -hankkeiden osuus on eritelty taulukossa, koska nämä hankinnat toteutetaan normaalin budjettikehyksen ylittävällä rahoituksella.

Puolustusvoimien palveluksessa oli vuoden 2020 päättyessä 12 520 henkilöä. Henkilöstöä on tarkoitus lisätä noin 100 tehtävällä vaalikauden aikana. Tehtävät kohdennetaan valmiuteen, suorituskyvyn kehittämiseen ja asevelvollisten koulutukseen. Vuonna 2020 lisäys oli 46 tehtävää. Puolustusvoimien henkilöstömäärä on vähimmäismäärä nykyisten tehtävien toteuttamiseksi.

Senaatti-kiinteistöt-liikelaitoksesta ja Puolustushallinnon rakennuslaitoksesta muodostettiin kahden liikelaitoksen muodostama Senaatti-konserni, jossa Senaatti-kiinteistöt toimii emoliikelaitoksena ja Puolustuskiinteistöt sen tytäarliikelaitoksena. Puolustuskiinteistöt toimii Puolustusvoimien strategisena kumppanina, jolla on selkeä vastuu Puolustusvoimien kriittisten tilojen ja verkostojen kehittämisestä, investoinneista ja ylläpidosta. Tavoitteena on myös hillitä toimitilakustannusten nousua. Eduskunnan hyväksyttyä lain Senaatti-kiinteistöistä ja Puolustuskiinteistöistä (1018/2020) valtioneuvosto teki päätöksen Puolustuskiinteistöille siirrettävästä omaisuudesta, kirjanpitoarvoltaan 1 070 miljoonaa euroa. Muutoksen kohteena ollut henkilöstö siirtyi uuteen organisaatioon vanhoina työntekijöinä. Uudessa konsernissa on noin 1 100 työntekijää.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 8/2020:
[Puolustusvoimien strategisten suorituskkyhankkeiden kustannukset ja rahoitus](#)
- Valtiontalouden tarkastusviraston jälkiseurantaraportti: [Puolustusvoimien ohjausjärjestelmä ja Puolustusvoimien materiaalihankkeiden suunnittelu ja ohjaus](#)

Vaikuttavuustavoite: Turvallinen yhteiskunta

Toteutuminen: HYVÄ

Suomalaisen yhteiskunnan varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden periaatteella, joka tarkoittaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana. Vuonna 2017 päivitetty yhteiskunnan turvallisuusstrategia yhtenäistää varautumisen kansallisia periaatteita ja ohjaa hallinnonalojen varautumista.

Puolustushallinnolla on tehtävien edellyttämä valmius tukea suorituskkyvillään, voimavaroillaan ja osaamisellaan muita viranomaisia yhteiskunnan turvallisuusstrategian periaatteiden mukaisesti. Tuki muille viranomaisille sisältää virka-apun sekä osallistumisen pelastustoimintaan. Puolustusvoimilla oli virka-apuun rinnasteisia tehtäviä 625 kappaletta (vuonna 2019 519 kappaletta), joista pääosa oli sotilasräjähteiden tunnistamis- tai raivauksitehtäviä. Näkyvin virka-apu liittyi poliisin tukemiseen, kun Uusimaa eristettiin 27.3.–15.4.2020 välisenä aikana koronavirusepidemian rajoittamiseksi. Puolustusvoimat toteutti keväällä myös henkilösuojausten puhdistusprojektin, jossa testattiin, pilotoitiin ja operoitiin lyhyessä ajassa koetuantanto hengityssuojausten puhdistamiseksi. Kokeilu on päättynyt, ja puhdistuslinjaston varallaolotilaa ylläpidetään toistaiseksi.

Vaikuttavuustavoite: Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

Toteutuminen: HYVÄ

Suomi edistää Itämeren alueen ja Pohjois-Euroopan turvallisuutta ylläpitämällä ja vahvistamalla puolustuskykyään. Puolustusyhteistyöllä kehitetään kansallista puolustuskykyä ja yhteistoimintakykyä. Vuonna 2020 puolustusyhteistyötä jatkettiin painopisteisesti Ruotsin, Norjan ja Yhdysvaltojen kanssa. Koronavirukseen liittyvien rajoitusten vuoksi kansainvälinen yhteistoiminta oli kuitenkin osin keskeytyksissä tai se toteutettiin sovelletusti verkossa. Myös suuri osa kansainvälisistä harjoituksista jouduttiin peruuttamaan, mukaan lukien Arctic Lock 21 -harjoitus, joka muutettiin pääsotaharjoitukseksi.

Kriisinhallinnan osalta vaikuttavuustavoitteen arvioinnin kannalta keskeinen arviointikriteeri on se, kuinka Puolustusvoimat on kyennyt toimeenpanemaan valtiojohdon päättämät sotilaalliset kriisinhallintaoperaatiot. Puolustusvoimat osallistui 11 kriisinhallintaoperaatioon, joiden kokonaisvahvuus oli vuoden 2020 aikana keskimäärin noin 400 sotilasta. Huhtikuusta alkaen osallistuttiin EU:n operaatioon EUNAVFOR MED Iriniin. Operaatio valvoo Libya koskevaa YK:n asevientikieltoa ja on jatkoa EUNAVFOR MED Sophia -operaatiolle. Afganistanin Resolute Support -operaatiosta kotiutettiin joulukuussa operaation joukkorakenteen optimoinnin vuoksi noin 40 hengen vahvuinen suojausjoukkue, jolloin Suomen osallistumisvahvuus supistui noin 20 sotilaaseen. Puolustusvoimat osallistui EU:n taisteluosaston valmiusvuoroon panssaritiedusteluosastolla ja Naton nopean toiminnan täydentävään joukkopooliin (NRF) rannikkojääkäriyksiköllä ja Katanpää-luokan miinantorjunta-aluksella. Puolustusvoimilla on kyky uusiin koulutus- ja neuvonantotehtäviin. Kriisinhallinnan operaatioalueiden, organisaatioiden ja osallistujamaiden koronavirusepidemian johdosta asettamat matkustusrajoitukset ja rotaatiokiellot vaikuttivat joukkojen toimintaan sekä rotaatio- ja palvelusvapaajärjestelyihin. Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen 18 kriisinhallintakurssista kyettiin järjestämään vain kuusi koronavirukseen liittyvien rajoitusten vuoksi.

Taulukko 16. Sotilaallisen kriisinhallinnan menot (ulko- ja puolustusministeriöt), miljoonaa euroa

Käyttökohde	Käytetty				Käytettävissä	Käytetty
	2016	2017	2018	2019	2020	2020
Libanonin kriisinhallinta-operaatio	35	36	30	27	33	27
Irakin koulutusoperaatio	20	24	28	16	22	15
Afganistanin kriisinhallinta-operaatio	8	10	9	12	17	13
Muut kriisinhallintamenot ja varalla-kohta yhteensä	44	36	37	31	113	48
Yhteensä	107	106	104	86	185	103

Sotilaallisen kriisinhallinnan palkkaus- ja koulutusmenoihin myönnetty ulkoministeriön määräraha muutettiin vuoden 2021 talousarviossa arviomäärärahaksi, ja vuoden 2020 käyttämättä olevasta siirtomäärärahasta peruutettiin 26,5 miljoonaa euroa.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Puolustusvoimat osallistui sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin valtiojohdon päätösten mukaisesti ja koulutti kriisinhallinnan tehtäviin noin 1 000 sotilasta. Suomi jatkoi YK:n ympäristöystävällisen rauhanturvaamisen ystävryhmässä. Puolustushallinto jatkoi kyberturvallisuusstrategian toimeenpanoa muun muassa huolehtimalla valtiojohdon riittävästä ja oikea-aikaisesta tiedonsaannista kansallista turvallisuutta ja maanpuolustusta vaarantavien uhkien torjumiseksi (sotilastiedustelulain täytäntöönpano) sekä osallistumalla aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön ja harjoitustoimintaan. Puolustushallinto osallistui kyberturvallisuuden kehittämisohjelman laadintaan. Puolustusvoimat käytti ympäristönsuojelutoimintaan yhteensä noin neljä miljoonaa euroa, pääpainona ampuma- ja harjoitustoiminnan ympäristöriskien hallinta.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Puolustusministeriön tilinpäätös 2020](#)

[Puolustusvoimien tilinpäätös 2020](#)

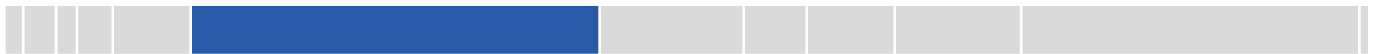
[Puolustushallinnon rakennuslaitoksen tilinpäätös 2020](#)

6 Valtiovarainministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **72 586 milj. €**

- Valtiovarainministeriön osuus **21 748 milj. €**

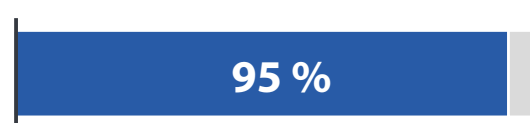

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 6 017 milj. €
- Siirtomenot 14 435 milj. €
- Sijoitusmenot 11 milj. €
- Muut menot 114 milj. €

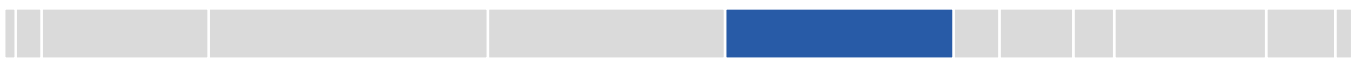
Määrärahojen käyttöprosentti

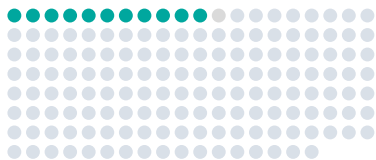
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **74 135 henkilötyövuotta**

- Valtiovarainministeriössä **12 568 henkilötyövuotta**

Virastot 11 KPL

- Verohallinto
- Tulli
- Palkeet
- Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori
- Tilastokeskus
- Valtiokonttori
- Digi- ja väestötietovirasto
- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Rahoitusvakausvirasto
- Aluehallintovirastot 6 kpl
- Ahvenanmaan valtionvirasto

Rahastot 2 KPL

- Valtion Eläkerahasto
- Rahoitusvakausrahasto

Liikelaitokset 1 KPL

- Senaatti-kiinteistöt

Yhtiöt 7 KPL

- DigiFinland Oy
- Fingrid Oyj
- Gasgrid Finland Oy
- Hansel Oy
- Haus kehittämiskeskus Oy
- Suomen Kaasuverkko Oy
- Tietokarhu Oy

Keskeiset hallinnolliset muutokset

Digi- ja väestötietovirasto aloitti toimintansa 1.1.2020. Uuteen virastoon yhdistyivät Väestörekisterikeskus, maistraatit ja Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö. | **SoteDigi Oy ja Vimana Oy** yhdistyivät 1.2.2020 liiketoimintakaupalla. Maakuntien ICT-palvelukeskus Oy purettiin liiketoimintakaupan myötä. SoteDigi Oy:n nimi muutettiin DigiFinland Oy:ksi. | **Gasgrid Finland Oy** eriytettiin Gasum Oy:stä ja Suomen Kaasuverkko Oy eriytettiin Gasonia Oy:sta 1.1.2020 lukien ja yhtiöt siirrettiin valtiovarainministeriön hallinnonalalle. | **Tietokarhu Oy** asetettiin selvitystilaan 1.1.2021 ja yhtiö puretaan vuoden 2021 aikana.

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Suomen väkiluku (lähde: Tilastokeskus)

5 533 793 henkilöä

Verohallinnon keräämien verojen nettokertymä (lähde: Verohallinto)

69 217 milj. €

Tuonnin arvo (lähde: Tulli)

59 420 milj. €

Valtion maksuliikkeen volyyymi (lähde: Palkeet)

60 044 milj. €

6.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Suomen bruttokansantuote supistui 2,8 prosenttia vuonna 2020 koronavirusepidemian vuoksi. Osaltaan pudotusta loivensivat vuoden 2020 aikana tehdyt valtion menolisäykset, jotka yhdessä verotulojen alenemisen kanssa kasvattivat merkittävästi valtiontalouden alijäämää.

Vuoden 2020 aikana valtiovarainministeriö valmisteli seitsemän lisätalousarviota, kun epidemiaan liittyvät toimenpiteet edellyttivät nopeita lisäyksiä määrärahoihin ja muutoksia talousarvion tuloarvioihin. Useiden alijäämäisten lisätalousarvioiden vuoksi valtion nettolainanoton tarve nousi moninkertaiseksi alkuperäisestä ja velanoton bruttomääräkin kasvoi merkittävästi. Talousarvio- ja velkatietoja on tarkemmin hallituksen vuosikertomuksen luvussa 3.2.

Koronavirusepidemian levitessä huoli kuntatalouden kestävydestä oli keväällä suuri. Lisätalousarvioissa päätettiin mittavista tukitoimenpiteistä kunnille ja sairaanhoitopiireille. Kuntien peruspalvelujen valtionosuuksia lisättiin, kuntien jako-osuutta yhteisöveron tuotosta korotettiin ja sairaanhoitopiireille myönnettiin avustusta. Lisäksi kuntalain muutoksilla edistettiin kuntien sähköistä päätöksentekoa ja mahdollistettiin väliaikaisesti lisäajan hakeminen alijäämien kattamiskauteen.

Valtionhallinnon työntekijöistä suuri osa siirtyi maaliskuun puolivälistä alkaen laajasti etätöihin. Muutos edellytti verkkokapasiteetin nopeaa kasvattamista. Valtiovarainministeriö ohjasi ja rahoitti Valtorin etäyhteys- ja tietoliikennekapasiteettien noston, ja nopeilla toimenpiteillä turvattiin valtion viranomaisten työskentely monipaikkaiseen työhön siirryttäessä.

Koronavirusepidemian yritystoiminnalle aiheutuvien taloudellisten vaikeuksien lieventämiseksi valtio suuntasi tukea yrityksille tilanteesta selviytymiseen. Yritysten kustannustuen ensimmäisen hakukierroksen järjestämiseksi Valtiokonttori rakensi kesällä 2020 kuudessa viikossa täysin uuden digitaalisen palvelukokonaisuuden yhteistyössä valtiovarainministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Koska epidemian aiheuttama tilanne oli syksyllä 2020 edelleen vaikea useille toimialoille, hallitus päätti avata kustannustuen toisen hakukierroksen joulukuussa 2020.

Verotoimistot ovat olleet koronavirustilanteen takia auki rajoitetusti. Verohallinto on ohjeistanut asiakkaita hoitamaan veroasiansa OmaVerossa tai puhelinpalvelussa. Sekä verotoimistokäyntien että puhelinpalvelun osuus henkilöasioiden asiointikerroista putosi ja OmaVero-palvelun osuus nousi 89 prosenttiin.

Digi- ja väestötietovirasto aloitti toimintansa, kun Väestörekisterikeskus ja maistraatit yhdistyivät 1.1.2020. Uuden viraston asiakaspalvelun käsittelyajat olivat vuonna 2020 normaalia pidemmät ja palvelut ruuhkautuivat. Yritysten ja yhteisöjen Katso-tunnistautumista ja Katso-valtuuksia käyttävät Verohallinnon, Tullin ja Kelan asiakkaat siirtyivät pääosin Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämään Suomi.fi-palvelun käyttäjiksi, mutta siirtymiseen liittyvien ongelmien vuoksi osa asiakkaista sai lisäaikaa siirtymiseen vuoden 2021 puolelle.

6.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 17. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Yleinen talouskehitys on toivottua heikompi ja julkinen talous heikkenee merkittävästi
	Koronavirusepidemian uudet aallot, yleisen epävarmuuden kasvu sekä mahdollisesti jälleen kiristettävät sulkutoimet voivat hidastaa talouden toipumista ja heikentää julkista taloutta kunnes riittävä osa väestöstä on saatu rokotettua. Toisaalta vuosille 2020 ja 2021 budjetoitujen määrärahojen käyttöön ja niiden ajoittumiseen liittyy myös epävarmuutta. Hallitus on sitoutunut laatimaan tiekartan pitkän aikavälin toimista, joilla julkisen talouden kestävyyttä vahvistetaan (julkisen talouden kestävyystiekartta).
2	Julkisen talouden ehdolliset vastuut ja takausten huomattava kasvu muodostavat riskin julkiseen talouteen
	Takausvastuiden keskittyminen tietyille toimialoille ja yrityksille lisää takausvastuisiin liittyviä riskejä. Takausvaltuuksia on myös kasvatettu vuonna 2020 osana yrityksille kohdistettuja tukitoimia. Vastuiden mittava laukeaminen kasvattaisi julkisia menoja ja nopeuttaisi entisestään velkasuhteen kasvua. Vastuista raportoidaan säännöllisesti, jotta niiden määrä ja luonne olisi päätöksentekijöiden ja vastuiden hallinnoijien tiedossa.
3	Merkittävät häiriöt kriittisissä tietoverkoissa ja operatiivisissa tietojärjestelmissä
	Valtiovarainministeriön hallinnonalalla on suuri määrä valtion ja koko yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisiä tietojärjestelmiä, kuten väestötietojärjestelmä, verotusjärjestelmät, Tullin tietojärjestelmät, valtion kassan- ja velanhoidon järjestelmät ja valtion maksuliikennejärjestelmä. Järjestelmien toimivuuteen ja tietosisältöön sekä tietoverkkoihin liittyvät häiriöt voivat keskeyttää kriittisten toimintojen toteuttamisen ja samalla rapauttaa merkittävästi uskottavuutta hallinnon toimintaan. Riskejä hallitaan tietoturvallisuuteen ja tietojärjestelmiin liittyvällä riskien arvioinnilla ja hallinnalla sekä järjestelmien hankinnassa että toteutuksessa ja käytössä. Valtiovarainministeriön hallinnonalalla etenkin Valtori varmistaa normaali- ja poikkeusoloissa valtion ylimmän johdon ja yhteiskunnan turvallisuuden kannalta tärkeiden viranomaisten yhteistoiminnan edellyttämän viestinnän häiriöttömyyden ja jatkuvuuden.

6.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Kestävä talouskasvu

Toteutuminen: **TYYDYTTÄVÄ**

Indikaattori: Työllisyysaste nousee

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työllisiä oli vuoden 2020 joulukuussa 74 000 henkilöä vähemmän ja työttömiä 48 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Vuoden 2020 työllisyysaste jäi 71,6 prosenttiin (72,6 vuonna 2019). Myös työttömyys kääntyi kasvuun ja työttömyysaste nousi 7,8 prosenttiin (6,7 vuonna 2019). Koronavirusepidemia on vaikeuttanut hallituksen työllisyyden nostamiseen liittyvää tavoitetta, mutta myös vaikeuttanut tehtyjen työllisyystoimien tuloksellisuuden arviointia.

Hallitus sopi talousarvioesityksen yhteydessä 5.10.2019 työllisyyspaketista. Hallituksen työllisyystoimilla haettiin vähintään 60 000 lisätyöllistä vuoden 2023 loppuun mennessä. Paketin sisältämistä toimista on toteutettu vuoden 2020 aikana alla olevat. Välitavoitteeseen hallitus esitti työllisyyden vahvistumisen 30 000 henkilöllä. Suluissa on esitetty arvioitu työllisyysvaikutus koko uudistuksesta.

Työllisyyttä lisäävät

- Työttömyysturvan lisäpäiväoikeuden alarajan myöhennys (6500–7000 henkilöä)
- Varhaiskasvatusmaksujen alentaminen (2500–3600 henkilöä)
- Aikuiskoulutuksen tukiuudistus (200 henkilöä)
- Osatyökyvyttömyyseläkkeen mallin muuttaminen (200 henkilöä)
- Oppivelvollisuuden pidentäminen (1600 henkilöä)

Työllisyyttä heikentävät

- Aktiivimallin poistaminen (5000–12000 henkilöä)
- Vero- ja sosiaaliturvamuutokset (2800 –8500 henkilöä)

Lisäksi hallituksen paketissa oli mukana työvoimapalveluiden yksinkertaistaminen, työvoimapalveluiden parantaminen sekä yli 55-vuotiaiden työllisyyden lisääminen. Nämä toimet jäivät vielä valmistelun asteelle vuonna 2020 ja toimeenpano jää tuleville vuosille.

Hallitus muokkasi finanssipolitiikan tavoitettaan syksyn 2020 budjettineuvotteluissa niin, että tavoitteena on vakauttaa julkisen talouden velka suhteessa bruttokansantuotteeseen vuosikymmenen loppuun mennessä. Työllisyyden osalta tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttäisi syksyllä 2020 hyväksytyn hallituksen kestävyystiekartan mukaan kustannus- tehokkaita rakenteellisia toimia, jotka tuottavat riittävällä varmuudella 80 000 uutta työllistä. Uudistuksia ja niiden vaikutusarvioita valmistellaan keväällä 2021.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- [Finanssipolitiikan valvonnan raportti 2020](#), VTV
- [Katsaus talouspolitiikasta 2020](#), Talouspolitiikan arviointineuvosto

Vaikuttavuustavoite: Kestävä julkinen talous

Toteutuminen: **TYYYDYTTÄVÄ**

Indikaattorit

- Kestävyysvaje pienenee
- Valtionhallinnon nettorahoitusvarat/BKT-suhde nousee
- Julkisyhteisöjen velkaantumisaste alenee, prosenttia BKT:sta
- Verovaje on alhainen

Koronavirusepidemiasta seurannut talouden taantuma ja epidemian haittojen vähentämiseksi tehdyt toimet kasvattivat julkisen talouden alijäämää viime vuonna huomattavan paljon. Lähivuosina näkyvissä oleva talouskasvu ei riitä vahvistamaan julkisen talouden rahoitusasemaa ennalleen, ja julkinen talous pysyy selvästi alijäämäisenä. Julkinen talous on jäämässä taantuman jälkeen heikompaan tilaan kuin ennen epidemian alkua.

Julkinen velka kasvoi vajaasta 60 prosentista liki 70 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2020. Tulevina vuosina velkasuhteen kasvu hidastunee, kun epidemia väistyy ja talouden kasvu elpyy. Julkisen talouden tulojen ja menojen välinen epätasapaino ylläpitävät kuitenkin velkasuhteen kasvua myös tulevina vuosina.

Valtion nettovarallisuus suhteessa bruttokansantuotteeseen on heikentynyt. Velkoja kasvatti koronavirusepidemian vuoksi lisääntynyt velanotto. Varoja kasvattivat muun muassa kassan kasvu sekä omaisuuden arvon muutokset.

Suomen julkisen talouden rahoitus on pitkällä aikavälillä epätasapainossa. Julkisessa taloudessa on mittava kestävyysvaje, jonka arvioidaan olevan noin 3,5 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Suurin syy rahoituksen epätasapainoon on väestön ikääntyminen, joka on jo kasvattanut eläkemenoja ja luo tulevina vuosikymmeninä merkittäviä

kasvupaineita terveys- ja hoivamenoihin. Samalla julkisen talouden rahoituspohja kehittyy heikosti, kun työikäisen väestön määrän odotetaan supistuvan.

Hallitus pyrkii kohentamaan julkisen talouden tilaa toimeenpanemalla julkisen talouden tiekarttaa, jonka suuntaviivoista hallitus päätti vuoden 2020 kuluessa. Osana tiekarttaa hallitus on valmistelemassa toimenpiteitä, jotka vahvistavat työllisyyttä, talouskasvun edellytyksiä ja julkisen hallinnon tuottavuutta ja kustannusvaikuttavuutta. Lisäksi hallitus on antanut esityksensä sote-uudistuksesta eduskunnan käsiteltäväksi joulukuussa 2020.

Hallituksen vuoden 2020 aikana tekemien päätösten vaikutusta julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyysasteeseen on hankala arvioida. Valtiovarainministeriön kestävyysvaje-arvio pienentyi maltillisesti syksystä 2019 syksyyn 2020.

Verohallinto tuottaa vuosittain arvion arvonlisäverovajeen suuruudesta. Arvonlisäverovajeessa ei ole tapahtunut viime vuosina merkittävää muutosta. Uusimpien saatavissa olevien ennakkotietojen mukaan vuonna 2019 verovaje oli noin 4 prosenttia lainmukaisesta kertymästä eli euromääräisesti noin 820 miljoonaa euroa. Kansainvälisesti vertaillen arvonlisäverovaje on Suomessa suhteellisen pieni, esimerkiksi EU:n keskiarvo on 9,6 prosenttia (2019 ennakkotieto).

Vaikuttavuustavoite: Valtionhallinto toimii hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti

Toteutuminen: **HYVÄ**

Indikaattorit

- Valtionhallinto toimii kansalaislähtöisesti
- Julkisen hallinnon digitalisaatiokehitys ja hyvä tiedonhallinta tehostavat ja parantavat julkisia palveluita

Suomi on sijoittunut erittäin hyvin valtionhallinnon kansalaislähtöisyyttä koskevissa kansainvälisissä vertailuissa. Suomi oli ensimmäinen [Maailman talousfoorumin vuoden 2019 kilpailukykyraportin](#) instituutiota koskevassa 141 maan vertailussa, jossa tarkasteltiin muun muassa julkisen hallinnon suorituskykyä ja hallinnon avoimuutta. Suomi sijoittui ensimmäiseksi myös [The Legatum Prosperity -indeksiin](#) sisältyvässä hallintoa koskevassa 146 maan vertailussa, joka sisältää mittareita muun muassa julkisen vallan käytön valvontaan sekä hallinnon tehokkuuteen ja korruptoitumattomuuteen liittyen.

Epidemia-aika on korostanut entisestään kattavien, toimivien ja luotettavien digi-palvelujen merkitystä sekä kansalaisten ajantasaisen digitaalisen tärkeyttä. Digi- ja

väestötietovirasto sekä Digi arkeen -neuvottelukunta tukevat digitaalisten palvelujen kehittämistä niin, että eri väestöryhmät pystyisivät käyttämään tasavertaisesti digitalisaation tuomia mahdollisuuksia. Suomi säilytti kärkisijansa vuonna 2020 Euroopan komission digitaalitalouden ja -yhteiskunnan DESI-indeksissä, joka vertailee 13 indikaattorilla EU-maiden digitaalista toimintakykyä ja sen kehitystä. Suomen kokonaispistemäärä 72,3 on huomattavasti EU:n keskiarvoa (52,6) parempi. Tulosten mukaan Suomen johtavan aseman on mahdollistanut julkisen ja yksityisen sektorin tiivis yhteistyö ja aktiivinen startup-toiminta. Suomi sijoittuu ensimmäiseksi digitaitojen ja internet-palvelujen käytössä. Vähintään digitaaliset perustaidot on 76 prosentilla ja internetiä käyttää 93 prosenttia suomalaisista. Digitaalisissa julkisissa palveluissa sijoitus on neljäs. Heikoin eli yhdeksäs sija on siirtoyhteyksissä: Suomessa on erinomainen mobiililaajakaistakattavuus, mutta matalampi kiinteiden laajakaistojen osuus.

Vuonna 2020 Suomi.fi-palveluiden käyttö lisääntyi merkittävästi edelliseen vuoteen verrattuna. Tunnistustapahtumien määrä kasvoi 100 miljoonasta 154 miljoonaan. Koronavirus-epidemia ja yhteiskunnan sulkutoimet lisäsivät sähköistä asiointia. Suomi.fi-valtuuksien käyttö kaksinkertaistui ja yritysten, yhteisöjen, huollettavien ja toisten henkilöiden puolesta asioitiin yhteensä 41 miljoonaa kertaa. Valtuusrekisteriin tallennettujen valtuuksien määrä kasvoi 4 miljoonasta lähes 18 miljoonaan. Valtuudet-palvelu otettiin käyttöön yhä useammissa asiointipalveluissa, muun muassa koronaviruksen oirearvioiden ja ajanvarauksen Omaolo.fi-palvelussa. Suomi.fi-viestien suostumuksen sähköiseen viestintään on antanut nyt noin 540 000 kansalaista. Suomi.fi-verkkopalvelun käytössä kuukausittaisten käyttäjien määrä kaksinkertaistui. Palveluun toteutettiin tietovuodon uhreille opastava palvelupolku osana Vastaamon tietovuodon aiheuttamia toimenpiteitä.

Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin keskeisiä palveluita on voinut käyttää monipaikkaisesti jo ennen koronaviruskriisiä. Verkkokokousten määrä yli kaksinkertaistui ja yhtäaikaisten etäyhteyksien määrät nousivat 8 000–10 000 kuukausittaisesta käyttäjästä ylimmillään päälle 30 000 käyttäjään. Työntekoa voitiin jatkaa lähes häiriöttömästi koko epidemiavuoden ajan ja asiakaspalaute Valtorille on ollut hyvää. Kevään poikkeusolojen aikana ja myös sen jälkeen esimerkiksi hallituksen neuvottelut, EU-neuvottelut sekä isot oikeudenkäynnit videoneuvotteluina on saatu turvattua.

Valtiokonttorissa saatiin nopeasti käyntiin yritysten kustannustuen palvelutuotanto. Ensimmäinen haku oli kesällä 2020. Siinä digitaalisten hakemusten osuus oli 97 prosenttia ja keskimääräinen käsittelyaika 77 tuntia. Hakemusten käsittelyssä 80 prosentissa on hyödynnetty tehostettua automaatiikkaa tai robotiikkaa. Toinen hakukierros alkoi joulukuussa. Vuonna 2020 hakemuksia saapui lähes 17 000, tukea on saanut yli 4 000 yritystä ja korvauksia on maksettu noin 140 miljoonaa euroa.

Valtiovarainministeriön yhteydessä toimiva tiedonhallintalautakunta aloitti toimintansa. Sen tehtävänä on edistää tiedonhallinnan ja tietoturvallisuuden menettelytapojen ja tiedonhallintalain vaatimusten toteuttamista sekä valvoa tiedonhallintalain noudattamista. Tiedonhallintalautakunta julkaisi suositukset muun muassa johdon vastuiden toteuttamisesta tiedonhallinnassa, turvallisuusluokiteltavien asiakirjojen käsittelystä, tiedonhallinnan muutosvaikutusten arvioinnista sekä tietoturvaluussäännösten soveltamisesta. Lautakunta arvioi vuoden alusta voimaan tulleen tiedonhallintalain (906/2019) toteutumista valtion virastoissa, kunnissa sekä maakuntien liitoissa. Osa vastaajista on lain vaatimusten toimeenpanossa jo varsin pitkällä, kun osa on vasta aloittanut vaadittavien muutosten valmistelun.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Energiasektorin veroilla ja jäteverolla edistetään hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista. Energiantuotannon kokonaispäästöt laskivat 20 prosenttia vuonna 2020. Sähkön ja kaukolämmön päästöt ovat trendinomaisesti laskeneet 72 prosenttia verrattuna huippuvuoteen 2003.

Progressiivinen henkilöverotus tasaa palkansaajien tuloeroja Suomessa siten, että alimman desiilin verojen jälkeiset nettotulot suhteessa mediaaninettotuloihin ovat kuusi prosenttiyksikköä korkeammat kuin bruttotulojen suhde mediaanibruttotuloihin. Yhteensä verot ja veronluonteiset tulot kattoivat 61 prosenttia vuoden 2020 valtion talousarvion kokonaismenoista.

Digi- ja väestötietovirasto rekisteröi 100 prosenttia kaikista syntyneistä lapsista väestötietojärjestelmään. Lisäksi Digi- ja väestötietovirasto ylläpitää Suomi.fi-palvelua, jonka avulla viranomaiset tarjoavat digitaalisia palveluita kansalaisille ja yrityksille.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT julkaisi muun muassa sosiaaliturvaa koskevaa poliittista päätöksentekoa tukevan vaikuttavuusarvion Suomen perustulokeilun työmarkkinavaikutuksista sekä asuntojen hintojen alueellista eriytymistä ja sen taustalla olevia syitä kuvaavan tutkimuksen.

Etätyöskentelyn ja verkkokokousten merkittävän kasvun vuoksi valtion virkamiesten matkapäivien määrä väheni puoleen vuodesta 2019. Verkkواسioinnin osuus verohallinnon henkilöasiakaskäynneistä nousi 89 prosenttiin.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Valtiovarainministeriön tilinpäätös 2020](#)

[Ahvenanmaan valtionviraston tilinpäätös 2020](#)

[Etelä-Suomen aluehallintovirasto -kirjanpitoyksikön tilinpäätös 2020](#)

[Digi- ja väestötietoviraston tilinpäätös 2020](#)

[Rahoitusvakausviraston tilinpäätös 2020](#)

[Tilastokeskuksen tilinpäätös 2020](#)

[Tullin tilinpäätös 2020](#)

[Valtiokonttorin tilinpäätös 2020](#)

[Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT, tilinpäätös 2020](#)

[Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeet, tilinpäätös 2020](#)

[Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin tilinpäätös 2020](#)

[Verohallinnon tilinpäätös 2020](#)

6.4 Maailman paras julkinen hallinto

[Julkisen hallinnon uudistamisen strategia](#) hyväksyttiin marraskuussa 2020 ja se ohjaa koko julkisen hallinnon uudistamista ja yhdessä tekemistä 2020-luvulla. [Alueellistamisen uudistamisen strategia](#) valmistui ja lainsäädännön uudistamisen valmistelu aloitettiin. Valtion läsnäolo alueilla perustuisi ennen kaikkea palveluiden ja viranomaistoiminnan järjestämisen tarpeeseen. Lisäksi tavoitteena olisi vahvistaa alueiden elinvoimaisuutta ja turvallisuutta sekä valtion kilpailukykyä työnantajana.

Myös valtion henkilöstöjohtamisen uudistusohjelman tavoitteena on parantaa valtion työnantajakilpailukykyä. Ohjelman tuloksina ovat syntyneet ohjeistus rekrytointiviestinnän parantamiseksi sekä sosiaalisessa mediassa esiintyvää vihapuhetta koskeva tukimalli. Valtion henkilöstön muutosturvan uudistuksessa luovuttiin työläistä virkajärjestelyistä ja koulutuskorvauksista ja siirryttiin yhtenäiseen muutosturvan korvausmenettelyyn.

[Kansallisella julkisten hankintojen strategialla](#) (valtioneuvoston periaatepäätös 10.9.2020) edistetään julkisen talouden kestävyyttä ja julkisten hankintojen yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Avoimen hallinnon strategian keskeisenä painopisteenä on dialogien osaamisen ja käytön edistäminen. Vuoden mittaan kuultiin kansalaisten kokemuksia poikkeusajan dialogit-keskustelutarjassa.

Tietojohdattamisessa syksyllä 2020 voimaan tulleen lainsäädännön myötä Valtiokonttori on tuottanut analysointi- ja raportointipalveluja valtioneuvostolle ja Palkeet virastoasiakaille. Kuntien toimintaa, taloutta ja toimintaympäristöä koskevaa tietopohjaa avattiin tutkikuntia.fi-portaalissa. Tietopohjan avaamisen tarkoituksena on auttaa muodostamaan kattava kokonaiskäsitys kuntien tilanteesta ja lähivuosien kehitysnäkymistä hallituksen päätöksenteon perustaksi sekä tukea julkista keskustelua.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelu eteni. Hallituksen esityksen mukaan vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä siirtyisi uusille hyvinvointialueille 1.1.2023.

Syksyllä valmistui [Kansallinen kaupunkistrategia](#), joka on valtioneuvoston ja kaupunkien yhteinen näkemys sosiaalisesti kestävien, ilmastoviisaiden ja elinvoimaisten kaupunkien merkityksestä. Se luo yhteistä tahtotilaa kehittää kaupunkien edellytyksiä tarjota asukaille ja yhteisöille paras mahdollinen elin- ja toimintaympäristö.

7 Opetus- ja kulttuuriministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **72 586 milj. €**

• Opetus- ja kulttuuriministeriön osuus **7 660 milj. €**

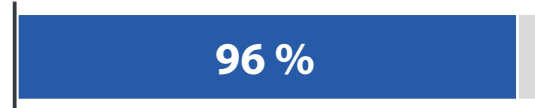

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 487 milj. €
- Siirtomenot 6 794 milj. €
- Sijoitusmenot 39 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

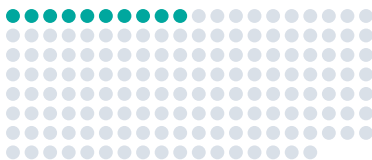
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **74 135 henkilötyövuotta**

• Opetus- ja kulttuuriministeriössä **2 522 henkilötyövuotta**

Virastot **10** KPL

- Museovirasto
- Kansallisarkisto
- Taiteen edistämiskeskus
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI
- Suomen Akatemia
- Kotimaisten kielten keskus KOTUS
- Suomenlinnan hoitokunta
- Näkövammaisten kirjasto Celia
- Varastokirjasto
- Opetushallitus

Rahastot **0** KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **2** KPL

- CSC Tieteen tietotekniikan keskus Oy
- Hevosopisto Oy

7.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Väestörakenteen muutos ja syntyvyyden lasku vaikuttavat ministeriön toimialan toimintaedellytyksiin ja kehitysnäkymiin merkittävästi. Laadukkaiden sivistyspalveluiden yhdenvertaisen saatavuuden varmistaminen ja niiden oikea kohdentaminen on hallinnonalan keskeinen tehtävä. Syntyvyyden lasku vaikuttaa nopeimmin varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen. Väestön ikääntyessä on erittäin tärkeää, että kaikkien osaamisesta ja jatkuvasta oppimisesta huolehditaan. Sivistyspalveluilla edistetään kasvavan maahanmuuttajaväestön kotoutumista ja koko väestön hyvinvointia.

Väestöryhmien ja alueiden välinen eriarvoistuminen ja polarisaatio yhteiskunnassa lisääntyvät. Arvo- ja asenneilmapiiri on kiristymässä. Alueelliset, sosioekonomiset ja sukupuolten väliset erot sekä koulutuksen periytyvyys näkyvät oppimisessa ja koulutuspoluissa sekä laajasti sivistyspalvelujen käytössä. Lasten ja nuorten mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet. Eriarvoistumisen torjuminen on toimialan keskeinen tavoite. Ministeriön toimialalla edistetään ihmisten kykyä ymmärtää ja hyväksyä erilaisuutta ja moninaisuutta, turvataan demokratiaa ja ilmaisunvapautta sekä lujitetaan tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja ihmisten välistä keskinäistä kunnioitusta. Yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen, kulttuuriin, harrastuksiin ja liikuntaan hillitsevät eriarvoistumiskehitystä sekä arvojen ja asenteiden kiristymistä. Erityisesti lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy on ministeriön keskeinen tehtävä. Rajoitukset, joita sivistyspalveluissa on koronavirusepidemian takia jouduttu ja joudutaan mahdollisesti edelleen toteuttamaan, ovat uhka tasa-arvolle ja hyvinvoinnille.

Tieteellä ja teknologialla vahvistetaan talouden uudistumiskykyä hyvinvoinnin ja kestäväen kasvun mahdollistamiseksi. Kulttuurin ja luovien alojen merkitys kasvaa, mutta koronavirusepidemia on heikentänyt alan toimintaedellytyksiä. Osaamisella, tieteellä ja luovuudella on teknologian hyödyntämisessä keskeinen rooli. Teknologian ja digitalisaation keinoin koulutuksen, tieteen, kulttuurin ja taiteen sisällöt tulevat myös entistä lähemmäksi ihmisten arkea. Sivistyspalveluilla vaikutetaan siihen, että digitalisaation myönteiset mahdollisuudet hyödynnetään ja kielteiset torjutaan. Työn ja teknologian nopea murros edellyttävät, että koko väestöllä on riittävät perustaidot ja mahdollisuus jatkuvaan oppimiseen ja osaamisen ylläpitämiseen. Luovat alat ja osaaminen vahvistavat elinkeinorakennetta. Taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin turvaamiseksi koko väestön koulutus- ja osaamistasoa on nostettava.

Ilmastomuutos ja luonnon monimuotoisuuden väheneminen ovat maailmanlaajuisia ongelmia. Näiden torjumisessa ministeriön toimialalla on tärkeä rooli. Osaaminen, tiede ja tutkimus sekä ihmisten vastuullinen käyttäytyminen ovat avainasemassa. Kestävä kehitys ja globaali vastuu on otettava huomioon läpäisevästi kaikilla ministeriön toimialoilla.

7.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 18. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Toimialan ydintoiminnoissa tavoitteiden saavuttaminen epäonnistuu
	Osaamispohja voi rapautua ja tieteen taso laskea. Riskinä on, että toimintaympäristön muutoksiin, kuten väestömuutokseen ei reagoida riittävästi. Koronavirusepidemian vaikutukset voivat vaurioittaa OKM:n toimialojen toimintaa ja sivistyspalveluita. Lasten ja nuorten hyvinvointi voi heikentyä. Riskit ovat merkittäviä. Riskeihin on varauduttu edistämällä hallitusohjelman keskeisiä tavoitteita, osoittamalla lisäpanostuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä kulttuurin, taiteen ja liikunnan toimialoille. Lisäksi tietoon perustuen pyritään ennakoimaan toimintaympäristön muutoksia ja varmistamaan, että ohjauselementit kohdistuvat oikein.
2	Rahapeliyhtiöiden toiminnassa ja tuottoennusteissa tapahtuu muutoksia
	Toimialan rahoituksen asema ja volyyymi ohjauksessa voi heikentyä. Rahapeliyhtiöiden tuotto voi laskea pysyvästi, eivätkä kompensatiotoimet ole riittäviä kulttuurin, taiteen, tieteen, liikunnan ja nuorisotyön rahoituksen kannalta. Riski on merkittävä. Riskiin on varauduttu seuraamalla ja ennakoimalla yhtiön toiminnan ja tuoton kehitystä sekä varautumalla alenevan tuoton kehitykseen. Työryhmä valmistelee asiaa parhaillaan.
3	Digitaalista toimintaympäristöä ei hallita kokonaisuutena
	Digitalisaation sekä tietojärjestelmien ja -palveluiden kokonaisuuden hallinta voi olla riittämättömällä tasolla. Panostukset eivät välttämättä kohdistu oikein, eivätkä tuota toivottuja tuloksia. Toimintaa ei välttämättä pystytä riittävästi uudistamaan tai uudistaminen jää sektorikohtaiseksi. Hankkeet voivat olla päällekkäisiä. Tietomurrot tai palvelunestohyökkäykset voivat estää järjestelmien ja tietovarantojen ja niihin perustuvien palvelujen hoitamisen. Riski on kohtalainen. Riskiin on varauduttu arvioimalla tietoturvallisuuden tilaa hallinnonalalla ja toimialoilla ja toimimalla ennakollisesti, varmistamalla hankehallinnan menetelmien tehokkuus sekä valmistelemalla asioita yhteistyössä hallinnonalan ja sidosryhmien kanssa.

7.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Varhaiskasvatus, koulutus, tiede, taide ja kulttuuri, liikunta ja nuorisotyö uudistavat yhteiskuntaa ja vahvistavat sen sivistysperustaa

Toteutuminen: **HYVÄ**

Varhaiskasvatus ja esi- ja perusopetus

Viisivuotiaiden maksuttoman osa-aikaisen varhaiskasvatuksen kokeilun piirissä on nyt kolmannella kaudella kuntien arvion mukaan noin 17 300 viisivuotiasta lasta. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu käynnistettiin. Osana oppivelvollisuuden laajentamista uudistettiin perusopetuksen oppilaanohjaus luomalla uusi tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen malli. [Opinto-ohjauksen kehittämisohjelma](#) vuosille 2020–2022 julkistettiin.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmat käynnistyivät [Oikeus oppia -ohjelman](#) nimellä. Ohjelmassa on asetettu työryhmiä valmistelemaan koulutuksellisen tasa-arvon ja positiivisen erityiskohtelun edistämistoimia. Ohjelman toteutusta asetettiin tukemaan [Oikeus oppia -foorumi](#), jota johtaa opetusministeri.

Oppimisen ja osallisuuden arviointia toteutettiin muun muassa kansainvälisten OECD:n ja IEA:n tutkimusten avulla. [PISA-tutkimuksen](#) oppilaiden talousosaamista ja siihen liittyviä taustatekijöitä koskevan tutkimuksen mukaan suomalaisoppilaiden talousosaaminen oli osallistuneista maista toiseksi parasta. TIMSS-tutkimuksen (1 ja 2) ja mukaan suomalaisten oppilaiden matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen on hyvää tasoa, mutta oppilaiden väliset osaamiserot ovat kasvussa. Kodin sosioekonominen tausta näkyy oppilaiden oppimistuloksissa sekä PISA- että TIMSS-tuloksissa.

Kaikkia perusopetuksen vuosiluokkia koskevia oppilaan oppimisen arvioinnin kansalliset linjaukset sekä päättöarviointi uudistettiin. Opetushallitus on laatinut tarkemmat päättöarvioinnin kriteerit opetussuunnitelman perusteisiin. Kriteerit tulevat voimaan vuoden 2021 alussa ja otetaan kaikissa peruskouluissa käyttöön 1.8.2021.

Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus

Lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa on osin koronavirusepidemian pakotamana otettu ripeällä aikataululla käyttöön uuden teknologian mahdollistamia opetusvälineitä ja pedagogiikkaa, jotka parhaimmillaan ovat monipuolistaneet ja uudistaneet opettamisen ja oppimisen tapoja. Lisäksi ammatillisen koulutuksen reformin mukainen opintojen henkilökohtaistaminen on mahdollistanut yksilölliset oppimispolut. Osa opiskelijoista olisi kuitenkin tarvinnut enemmän lähiopetusta, ohjausta tai tukea, kuin poikkeusolojen aikana on pystytty tarjoamaan (Owal Group: [Selvitys ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanosta](#), VTV:n tarkastuskertomus 2/2021: [Ammatillisen koulutuksen reformi](#) ja Owal Group: [Koronavirusepidemian vaikutukset toisen asteen koulutukseen](#)).

Oppivelvollisuuslaki ja siihen liittyvät liitelait vahvistettiin 30.12.2020. Oppivelvollisuuslaki tulee voimaan 1.8.2021 ikäluokka kerrallaan. Jatkossa oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta, tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon. Samalla toisen asteen koulutuksesta tulee laajennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluvalla opiskelijalla maksutonta. Oppivelvollisuuden laajentamisessa tavoitteena on nostaa väestön koulutus- ja osaamistasoa, kaventaa oppimiseroja sekä kasvattaa koulutuksellista tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta sekä lasten ja nuorten hyvinvointia.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia muutettiin (1050/2020) siten, että ammatillisen koulutuksen perus-, suoritus- ja vaikuttavuusrahoituksen osuudet säilyvät jatkossakin samalla tasolla kuin vuonna 2020. Laskennallisesta rahoituksesta 70 prosenttia oli perusrahoitusta, 20 prosenttia suoritusrahoitusta ja 10 prosenttia vaikuttavuusrahoitusta. Muutoksella lisätään koulutuksen järjestäjien vuosittaisen rahoituksen ennakointivuutta ja vakautta, jotta laadukas ammatillinen koulutus voidaan turvata koko maassa.

Korkeakoulutus ja tutkimus

Tutkimus- ja kehitysmenojen bruttokansantuoteosuus oli vuonna 2019 samalla tasolla kuin vuonna 2018 (2,8 prosenttia). Tutkimus- ja tuotekehitystehtävissä työskenteli vuonna 2019 kaikkiaan 76 200 henkilöä, joista yrityksissä puolet. T&k-henkilöstön kokonaismäärä kasvoi 2 300 edellisvuodesta eli kolme prosenttia. Yritysten t&k-henkilöstö kasvoi neljä ja korkeakoulujen reilu kolme prosenttia, julkisella sektorilla t&k-henkilöstö supistui prosentin verran. Opetus- ja kulttuuriministeriön sektorilla käytetään noin 60 prosenttia valtion talousarvion tutkimus- ja kehitysmenoista (yliopistot, ammattikorkeakoulut ja Suomen Akatemia). Yliopistojen tutkimusmenot ovat kasvaneet noin 200 ja ammattikorkeakoulujen 95 miljoonalla eurolla vuosina 2011–2019. Budjettirahoituksen, Suomen Akatemian ja EU-rahoituksen osuus on kasvanut samalla, kun Business Finlandin ja yritysten osuus on laskenut huomattavasti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö sopi korkeakoulujen kanssa vuosille 2021–2024 keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet. Vuorovaikutteisella ja vaiheistetulla prosessilla tuettiin korkeakoulujen strategioiden valmistelua ja toimeenpanoa sekä edistettiin korkeakoulujen välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa. Käynnistetyillä toimenpiteillä edetään [korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision 2030](#) tavoitteiden suunnassa.

Korkeakoulujen ja opetus- ja kulttuuriministeriön yhteiskehittämisprosessissa valmistettiin korkeakoulujen uudistetun rahoitusmallin strategiaperusteisen ohjelmarahoituksen toimenpiteitä. Sopimuskaudelle 2021–2024 valmistellut valtioneuvoston korkeakoulu- ja tiedepoliittisia tavoitteita tukevat strategiaperusteisen rahoituksen ohjelmat ovat: a) koulutus- ja osaamistason nostaminen, b) korkeakoulujen digitaalisen palveluympäristön kehittäminen sekä c) korkeakoulujen kansainvälisyyden ja koulutusperäisen maahanmuuton ja integroitumisen edistäminen (TalentBoost).

Suomen itsenäisyyden juhlarahaston lahjoitukseen perustuen [valtio pääomitti yliopistoja](#) tutkimuksen vaikuttavuuden perusteella 33 miljoonalla eurolla vuonna 2020. Pääomittamisella on yliopistojen taloutta ja itsenäisiä toimintamahdollisuuksia vahvistava vaikutus pitkällä aikavälillä.

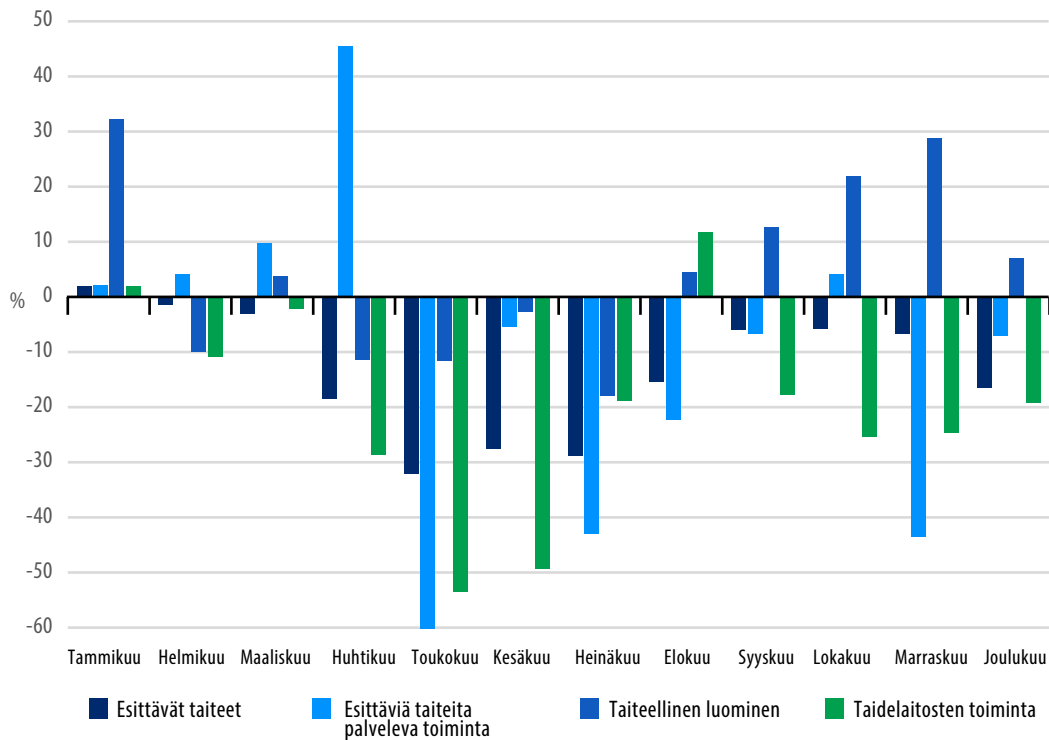
[Raportti korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjausten 2017–2025 seurannasta ja kehittämisestä](#) julkaistiin helmikuussa 2020. Team Finland Knowledge -verkoston korkeakoulutuksen ja tutkimuksen erityisasiantuntijat kahdeksassa asemapaikassa maailmalla toteuttavat linjauksia ja vahvistavat suomalaisen osaamisen näkyvyyttä ja Suomen houkuttelevuutta osaajille ja investoinneille.

Valmistelut opiskelijoiden maahantuloprosessin sujuvoittamiseksi käynnistettiin. Tavoitteena on, että vuodesta 2022 alkaen kansainvälisten opiskelijoiden ja tutkijoiden oleskelulupien keskimääräinen käsittelyaika on kuukausi. Sujuva lupaprosessi tukee Suomen vetovoimaa yhdessä poikkihallinnollisessa yhteistyössä kehitettävän Finland Works -maakuviestinnän ja korkeakoulujen kansainvälisyysohjelmassa käynnistyvien toimien kanssa.

Taide ja kulttuuri

Kulttuuri ja luovat alat kuuluvat eniten koronavirusepidemiasta kärsineisiin aloihin. Koko EU:ssa luovat alat ja kulttuuri [menettivät liikevaihdostaan 31 prosenttia](#) vuonna 2020, yksittäisistä aloista esittävät taiteet jopa 90 prosenttia ja musiikki 75 prosenttia. Suomessa taiteiden, viihteen ja virkistykseen yhteenlaskettu liikevaihto väheni vuoden 2020 toisella neljänneksellä noin 40 prosenttia ja kolmannella neljänneksellä noin 25 prosenttia verrattuna edelliseen vuoteen. Esittävien taiteiden, niitä palvelevien toimintojen sekä taiteellisen luomisen ja taidelaitosten toiminnan palkka- ja palkkiosummat laskivat selvästi keväällä toiminnan rajoitusten takia, nousivat rajoitusten höllentyessä kesällä ja alkusyksystä ja osittain laskivat uudelleen vuoden lopussa.

Kuvio 3. Palkka- ja palkkiosumman muutos taidealalla v. 2020 suhteessa edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan, %. Lähde: Tilastokeskus/verohallinnon tulorekisteri

Koronavirusepidemian kielteiset vaikutukset kohdistuivat melkein kaikille kulttuurin aloille. Esimerkiksi musiikin alalla liikevaihdon menetykset olivat 80 prosenttia normaali-vuoteen nähden ([Music Finland: Musiikkialan tilannekuva](#)). Poikkeuksena oli kirjallisuuden ala, jonka talous vahvistui. Museotalalla erityisesti pääkaupunkiseudun museot kärsivät tappioita, koska niissä ulkomaisten kävijöiden osuus on normaalisti huomattava. Kulttuuri-festivaalit ja -tapahtumat peruuntuivat maaliskuusta alkaen koko vuoden ajan. Myös tapahtuma-ala kokonaisuutena kuului keskeisiin koronaviruksesta kärsineisiin aloihin.

Taiteen ja kulttuurin määrärahat (485 miljoonaa euroa) kasvoivat vuonna 2020 talous-arviossa 37 miljoonaa euroa (josta 20 miljoonaa euroa Kansallisteatterin peruskorjaus-menoja). Koronavirusepidemian kielteisiä vaikutuksia pyrittiin paikkaamaan lisätalous-arvioilla, joilla osoitettiin toimialalle yhteensä 110 miljoonaa euroa lisärahoitusta. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja sen alaiset viranomaiset toteuttivat lisärahoituksen turvin valtion-avustusten hakuja taide- ja kulttuurialan toimijoille, yhteisöille, kulttuuritapahtumille ja taiteen perusopetuksen ylläpitäjille. Lisärahoitus on kattanut osan epidemiasta alalle aiheutuneista menetyksistä.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Laillisuustarkastuskertomus 10/2018, [yliopistojen valtionrahoitus jälkiseurantaraportti 22.12.2020](#)

Vaikuttavuustavoite: Yhteiskunnallinen tasa-arvo, yhdenvertaisuus, luottamus, avoimuus ja vakaus lisääntyvät

Toteutuminen: **HYVÄ**

Varhaiskasvatus ja esi- ja perusopetus

Valtion erityisavustuksilla on tuettu koulutuksellisen tasa-arvon sekä oppimisen ja lapsen tuen edistämiseksi tehtävää työtä. Varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin ja laadun kehittämiseen vuosille 2020–2021 myönnettiin yhteensä 71,5 miljoonaa euroa. Avustus on tarkoitettu varhaiskasvatus- ja opetushenkilöstön palkkakustannuksiin. Avustusta myönnettiin 115 varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja 188 esi- ja perusopetuksen järjestäjälle.

Koronaviruksen aiheuttamien poikkeusolojen vaikutusten tasoittamiseksi lukuvuodelle 2020–2021 jaettiin 84 miljoonaa euroa erityisavustuksena 232 varhaiskasvatuksen ja 300 esi- ja perusopetuksen järjestäjälle. Avustus on tarkoitettu lasten ja oppilaiden kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseen ja varhaiskasvatuksen digitoimintakulttuurin kehittämiseen. Lisäksi varmistetaan edellytyksiä tukea heikommassa asemassa olevien, vieraskielisten, maahanmuuttotaikeiden sekä erityisen ja tehostetun tuen piirissä olevien lasten ja oppilaiden oppimista ja kehitystä ja tuetaan poikkeusolojen aikana perusopetuksen kesken jättäneiden oppilaiden oppimista.

Oppimisen tuen vahvistamiseen esi- ja perusopetuksessa vuosille 2020–2021 myönnettiin erityisavustusta 6,2 miljoonaa euroa. Avustus on tarkoitettu kehittämisverkostojen toiminnan suunnitteluun. Verkostojen tavoitteena on myös toteuttaa oppimisen ja koulunkäynnin tukeen sekä inklusion toimeenpanoon liittyviä opetuksen järjestelyjä sekä suunnitella niiden valtakunnallista levittämistä. Avustusta myönnettiin 22 esi- ja perusopetuksen järjestäjälle.

Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus

Kokonaan koulutuksen ulkopuolelle jäävien määrä perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen hauissa (yhteishaku ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen, haku perusopetuksen jälkeiseen valmistavaan koulutukseen ja haku vaativana erityisenä tukena järjestettävään ammatilliseen koulutukseen) on varsin pieni. Keväällä 2020 perusopetuksen 9. luokan päättäneistä alle kaksi prosenttia ei hakenut missään mainituista hauista. Hakeneista ilman opiskelupaikkaa jäi alle prosentti ja noin 3,5 prosenttia jätti vastaanottamatta saamansa opiskelupaikan. Osuudet olivat likimain edellisten vuosien tasolla. Osa kevään ja kesän yhteishauissa ulkopuolelle jääneistä on kuitenkin voinut saada opiskelupaikan myöhemmin syksyllä lisähakujen tai ammatillisen koulutuksen jatkuvan haun kautta. Nivelvaiheen siirtymävaihe perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen toimii varsin tehokkaasti.

Ongelma on kuitenkin etenkin ammatillisessa koulutuksessa opintojen varsin runsas keskeyttäminen, jota koronavirusepidemia on alustavien tietojen mukaan jonkin verran lisännyt. Eri puolilta maata on saatu viitteitä siitä, että sekä lukiokoulutuksessa että ammatillisessa koulutuksessa pitkäaikainen etäopiskelu on osalla opiskelijoista vaikuttanut heikentävästi oppimistuloksiin ja siten opiskelijoiden välisiin osaamiseroihin. Poikkeusolojen negatiiviset vaikutukset ovat kohdistuneet erityisesti vaikeimmassa asemassa oleviin nuoriin ja muutoinkin enemmän tukea tarvitseviin opiskelijoihin.

Kertomusvuonna ammatillisen koulutuksen opetuksen ja ohjauksen resursseja lisättiin 80 miljoonalla eurolla. Lisäresurssin nopea kohdentaminen opettajien ja ohjaajien palkkaamiseen on kuitenkin ollut haasteellista poikkeusolojen aikana. Ammatillisen koulutuksen [Oikeus osata -ohjelman](#), lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman sekä perusopetuksen ja toisen asteen yhteisen [opinto-ohjauksen kehittämisohjelman](#) toimenpiteillä pyritään myös edistämään koulutuksellista tasa-arvoa ja kaventamaan oppimiseroja.

Korkeakoulutus ja tutkimus

[Korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelman](#) valmistelu käynnistettiin. Selvitystyössä tarkastellaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden nykytilaa korkeakoulutuksessa ja laaditaan ehdotus saavutettavuuden edistämisen tavoitteiksi ja toimenpiteiden suuntaviivoiksi.

Kevään 2020 aikana toteutettiin lyhyt [esiselvitys tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistä yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa](#). Tilannekuvan syventämiseksi on käynnistetty laajempi selvityshanke tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja diversiteetin toteutumisesta tutkimus- ja kehittämistoiminnassa.

Opintotuki

Opintorahat nousivat 1.8.2020 indeksimuutoksen johdosta prosenttiin. Lisäksi korkeakouluopiskelijoiden ateriatukea päätettiin nostaa 0,36 eurolla kohtuuhintaisen ruokailun turvaamiseksi.

Koronavirusepidemiasta johtuvien opiskeluedellytysten vaikeutumisen vuoksi valmisteltiin opiskelun taloudellisia edellytyksiä turvaavia muutoksia opintosuoritusvaatimusten, opintolainahyvityksen, opintolainavähennyksen sekä koulumatkatuen ehtoihin.

Opintotukilain (65/1994) soveltamisalasäännöksen muutoksessa huomioitiin 1.1.2021 lukien niiden Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten tai heidän perheenjäsentensä oikeus opintotukeen, jotka ovat Euroopan unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan välillä tehdyn erosopimuksen perusteella hakeneet ja saaneet oleskeluoikeuden Suomessa.

Hallitusohjelman edellyttämän toisen asteen maksuttomuustavoite toimeenpantiin valmistelemalla lakimuutos koulumatkatukioikeuden laajentamiseksi 1.8.2021 lukien siten, että maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden koulumatkat voidaan korvata ilman omavastuuta koulumatkan pituuden ollessa vähintään seitsemän kilometriä.

Opintotuen saajia oli 324 062, mikä oli 5 074 henkilöä (2 prosenttia) enemmän kuin edellisvuonna. Opintolainan valtiontakauksen saaneita opiskelijoita oli 255 385, jossa on kasvua 5 710 edelliseen vuoteen verrattuna. Opintotukimenot olivat yhteensä 603,4 miljoonaa euroa, joka 38,7 miljoonaa euroa enemmän kuin edellisenä vuonna. Opintotukimenot toteutuvat kuitenkin noin 34 miljoonaa euroa budjetoitua pienempänä koulumatkatuen ja ateriatuen käytön vähennyttä koronavirusepidemian vuoksi.

Taide ja kulttuuri

Taide- ja kulttuuripalvelujen tasa-arvoinen saatavuus alueellisesti ja sosiaalisesti on kulttuuripolitiikan keskeisimpiä tavoitteita. Koronavirusepidemian takia palvelujen saatavuus ei voinut toteutua vuonna 2020 minkään väestöryhmän kohdalla riittävästi. Tavoitteen toteutumista takaa kuitenkin esittävän taiteen valtionosuusuudistus, josta annettiin hallituksen esitys eduskunnalle. Esittävästä taiteesta annettava laki korvaa aiemman teatteri- ja orkesterilain ja sen soveltamisala kattaa kaikki esittävän taiteen muodot.

Muiden lasten ja nuorten harrastusten ohella taide- ja kulttuuriharrastuksia koulupäivän yhteyteen tuovan [Suomen mallin](#) suunnittelutyö saatiin valmiiksi. Tarkoituksena on mahdollistaa yhdenvertaisesti jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä sekä vakiinnuttaa toiminta kaikissa kunnissa. Kunnat voivat järjestää oman kuulemisen tai hyödyntää jo neljättä kertaa toteutettua koululaiskyselyä, johon saatiin vuonna 2020 ennätykselliset 195 000 vastausta. Mallin toteutukseen oli käytettävissä 10 miljoonaa euroa ja sen turvin toteutettiin Suomen mallin pilotti ja avustushaku.

Taiteen perusopetuksen opetustuntikohtaiseen valtionosuuteen oikeuttavan järjestämisluvan sai 13 uutta koulutuksen järjestäjää ja viiden koulutuksen järjestäjän aiempaa lupaa laajennettiin. [Työryhmä](#) jätti ministeriölle ehdotuksensa linjauksiksi ja toimenpiteiksi, joita toteuttamalla ulkomaalaistaustaisten yhteiskunnallista osallisuutta ja osallistumista voidaan lisätä sekä edistää taiteen ja kulttuurin keinoin kulttuurien ja eri väestöryhmien välistä vuoropuhelua ja yhteisymmärrystä.

Kuntien kulttuuritoimintalain mukaisesti kehittämissuhteisiin myönnettiin 1,3 miljoonaa euroa. Kehittämissuhteilla tuetaan lain tavoitteiden ja tehtävien toteutumista erityisesti niissä kunnissa, joilla on vähän resursseja lainsäädännön edellyttämien tehtävien toteuttamiseen.

Liikunta

Opetus- ja kulttuuriministeriö uudisti liikuntaa edistävien järjestöjen valtionavustus-kriteeristön. Yhteiskuntavastuullisuuden merkitystä valtionavustuksen määrää harkittaessa lisättiin ja kriteeristöä laajennettiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö avusti valtakunnallisia ja alueellisia liikuntaa edistäviä järjestöjä yleisavustuksin yli 42 miljoonalla eurolla. Liikuntaa edistävien järjestöjen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviin hankkeisiin jaettiin erityis-avustuksia yli 700 000 euroa. Liikunnan ja huippu-urheilun eettisiä toimenpiteitä vahvistettiin avustamalla Suomen Urheilun Eettisen Keskuksen (SUEK) toimintaa.

Liikunnan kansalaistoimintaan osallistuu 11 500 paikallisessa seurassa 1,5 miljoonaa ihmistä. Seuratoiminnan kehittämistuen avulla on lisätty lasten ja nuorten osallistumisen ja matalan kynnyksen harrastamisen mahdollisuuksia liikunta- ja urheiluseuroissa. Vuonna 2020 harjoittelu- ja valmennusapurahoja myönnettiin 264 kesä- ja talvilajin urheilijalle yhteensä 2,3 miljoonaa euroa.

Nuoriso

Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman ([VANUPO](#)) 2020–2023 toimeenpanossa otetaan huomioon nuorten erilaiset lähtökohdat, kuten etninen alkuperä, kieli, sukupuoli ja toimintakyky, sekä edistetään kaikkien nuorten yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutumista. Osana toimenpiteiden toteutuksen suunnittelua tehdään sukupuolivaikutusten arviointi. Ohjelmaan sisältyy myös nimenomainen toimenpidekokonaisuus, jonka avulla torjutaan nuoriin kohdistuvaa syrjintää.

Harrastamisen Suomen mallin päätavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääminen. Tarkoituksena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Suomen mallin lanseeraus ja toimeenpano aloitettiin vuoden 2020 lopussa.

Lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamista tuettiin talousarviossa myös rahapelitoiminnan tuotoista noin 3 miljoonalla eurolla alueellisesti ja paikallisesti aluehallinnon kautta myönnettyin valtionavustuksin. Avustuksia kohdennettiin kuntien, seurakuntien ja paikallistasolla nuorisopalveluja tarjoaville yhteisöille lapsille ja nuorille suunnattuun, säännölliseen ja tavoitteelliseen, lukuvuoden aikaan ajoittuvaan harrastustoimintaan sekä koulujen loma-aikoihin ajoittuvaan päiväleiritoiminnan järjestämiseen. Tavoitteena oli lasten ja nuorten tasapuolisten harrastusmahdollisuuksien lisääminen, lasten ja nuorten yhteisöllisyyden ja osallistumisen vahvistaminen sekä uusien, monipuolisten elämysten saaminen yhdessä ikäistensä kanssa.

Vaikuttavuustavoite: Koko väestön koulutus- ja osaamistaso nousee edistään talouden uudistumista, työllisyyttä ja hyvinvointia

Toteutuminen: **HYVÄ**

Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus

Koronavirusepidemia vaikutti kertomusvuonna erityisen paljon ammatillisesta ja lukio-koulutuksesta valmistumassa oleviin nuoriin ja heidän [työllistymis- ja jatko-opintomahdollisuuksiinsa](#). Ammatillisessa koulutuksessa valmistumista viivästyttivät ongelmat ammatti-osaamisen näyttöjen järjestämisessä ja työpaikalla järjestettävän koulutuksen toteuttamisessa poikkeusolojen aikana. Lukiokoulutuksessa poikkeusolot vaikeuttivat kevään ylioppilaskokeiden järjestämistä ja vaativat koepäivien tiivistämistä, jonka takia kokeiden uusijoiden määrä kasvoi merkittävästi syksyllä. Ylioppilaiden jatko-opintoihin hakeutumisessa oli myös monenlaisia haasteita, jotka liittyivät korkeakoulujen valintauudistuksen toimeenpanoon poikkeusolojen aikana.

Opetus- ja kulttuuriministeriö jakoi lisärahoitusta koronavirusepidemian aiheuttamien poikkeusolojen vaikutusten tasoittamiseen lukiokoulutuksen järjestäjille 17 miljoonaa euroa ja ammatillisen koulutuksen järjestäjille 30 miljoonaa euroa. Lisärahoituksia käytettiin monipuolisesti muun muassa erilaisten oppimisvajeiden paikkaamiseen, opinto-ohjauksen lisäämiseen sekä muuhun yksilölliseen oppimisen ja elämänhallinnan tukeen. Ammatillisen koulutuksen laatua ja tasa-arvoa parantava [Oikeus osata -kehittämishjelma](#) käynnistettiin kesällä 2020. Ohjelman tavoitteena on varmistaa, että kaikki ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat saavat vankan ammattiosaamisen ja hyvät perustaidot työtä, elämää ja elinikäistä oppimista varten. Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelma valmisteltiin siten, että se voidaan käynnistää alkuvuodesta 2021. Ohjelma sisältää hallitusohjelman tavoitteet muun muassa demokratiakasvatuksen vahvistamisesta sekä kiusaamisen ehkäisystä.

Korkeakoulutus ja tutkimus

Korkeakoulujen [opiskelijavalintauudistus](#) tuli voimaan. Opiskelupaikoista yli puolet täytettiin todistusten perusteella. Alustavat tilastot näyttävät, että ensikertalaisten hyväksymisaste on kasvanut vähitellen suhteessa ei-ensikertalaisten hyväksymisasteeseen. Koronavirusepidemian vuoksi korkeakoulut toteuttivat keväällä 2020 opiskelijavalinnat todistusvalinnoilla sekä valintakokeet poikkeusjärjestelyin kaksivaiheisena pääosin etäyhteyksin toteutettuina valintakokeina.

Vuosina 2021–2024 korkeakoulujen valtionrahoituksen sisältyvästä strategiaperusteisen rahoituksen ohjelmaosuudesta kohdennetaan koulutus- ja osaamistason nostamisen ohjelmaan vuosittain yliopistoille noin 40 miljoonaa euroa ja ammattikorkeakouluille noin 6 miljoonaa euroa. Kohdennukset vuosille 2021–2022 tehtiin syksyllä 2020, ja rahoitus

maksetaan toteutuneiden sisäänottojen mukaan. Korkeakoulujen strategiarahoituksen lisäksi lisäaloituspaikkojen määrää kasvatettiin kertaluonteisesti hallituksen vuoden 2020 neljänteen lisätalousarvioehdotukseen sisältyneellä 124 miljoonan euron määrärahalla osana koronavirukseen liittyviä toimia. [Yhteensä lisäaloituspaikkoja kohdennettiin runsaat 10 200](#). Lisäksi akuutteihin työelämän tarpeisiin vastattiin määräaikailla lisäyksillä muun muassa varhaiskasvatuksessa, ICT-alalla ja sairaanhoitajakoulutuksessa. Viiden ammatti-korkeakoulun ja neljän yliopiston [koulutusvastuita laajennettiin](#).

Opettajankoulutusfoorumi käynnisti syksyllä 2020 kansallisen opettajankoulutuksen kehittämisohjelman uudistamisen yhteistyössä korkeakoulujen ja sidosryhmien kanssa. [Opettajankoulutuksen kehittämisohjelmaa](#) toteuttavat kehittämishankkeet ja verkostot tuottivat muun muassa toimintamalleja opettajankoulutuksen rakenteiden, sisältöjen ja käytänteiden uudistamiseen. Kaikilla koulutusasteilla hyödynnettävää oppimateriaalia on tallennettu [Avointen oppimateriaalien kirjastoon](#). Opettajia koskevaa ennakkointityötä edistettiin julkaisemalla [Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019](#) -tiedonkeruun tulokset syksyllä 2020. Ruotsinkielisen koulutuksen osalta käynnistettiin erillinen kansallinen selvitys. Ministeriön asettama saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämisryhmä teetti selvityksen [saamenkielisen opetus- ja varhaiskasvatushenkilöstön saatavuudesta ja koulutuspoluista](#), jonka pohjalta tullaan tekemään esityksiä saamen kielten ja saamenkielisen opetus- ja varhaiskasvatushenkilöstön saatavuuden vahvistamiseksi. OECD:n opetuksen ja oppimisen kansainvälisen [TALIS 2018 \(Teaching and Learning International Survey\) -tutkimuksen](#) selvitettiin opettajien ja rehtoreiden käsityksiä omasta ammatillisesta kehittämisestä, koulun työskentelyilmapiiristä ja johtamisesta sekä niiden vaikutuksista opetukseen ja oppimiseen.

Koronavirusepidemia vaikutti kansainvälisten opiskelijoihin ja vaihto-opiskeluun. Suomalaisen korkeakoulujen opiskelijavaihdot jatkuvat syyslukukaudella 2020, mutta koronavirustilanne on vähentänyt olennaisesti sekä Suomeen tulevien että Suomesta lähtevien vaihto-opiskelijoiden määriä. Koronavirusepidemian vuoksi mahdollistettiin myös se, että opiskelija voi ensimmäisenä lukuvuonna ilmoittautua poissa olevaksi, jos hän on estynyt aloittamasta opintojaan epidemiaan liittyvän viranomaismääräyksen vuoksi taikka muusta epidemiaan liittyvästä painavasta syystä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi 20 miljoonan euron erityisavustuksen Digivisio 2030 -hankkeelle, jonka tavoitteena on avata oppimisen kansalliset tietovarannot yksilön ja yhteiskunnan käyttöön ja nostaa siten Suomi joustavan oppimisen kärkeksi. Lisäksi korkeakoulujen strategiaperusteisesta ohjelmahoiduksesta ohjataan digivision toimeenpanoon 4,4 miljoonaa vuodessa sopimuskaudella 2021–2024.

Opetus- ja kulttuuriministeriö jakoi korkeakouluille 17,5 miljoonaa euroa rahoitusta [työllisyyttä parantaviin koulutuksiin sekä ohjaus-, neuvonta- ja tukipalveluihin](#). Rahoitusta

suunnattiin erityisesti sosiaali- ja terveysalan, varhaiskasvatuksen, rakennusalan ja teknologia-alan osaajapulaan vastaaviin koulutushankkeisiin. Rahoitus jaettiin osana jatkuvan oppimisen edistämiseen avustushakua.

Epidemiatilanteessa on lisäksi toteutettu erilaisia tukitoimia liittyen muun muassa avoimeen korkeakouluopetukseen pääsyyn, opiskelijoiden jaksamiseen ja ohjauksen tukeen liittyen. Vuoden 2020 neljänteen lisätalousarvioon sisältyi [10 miljoonan euron määräraha yliopistoille ja ammattikorkeakouluille](#) avoimen korkeakouluopetuksen lisäämiseen sekä koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleville kohdennettuun maksuista vapauttamiseen. Kohderyhmänä ovat esimerkiksi koronaviruskriisin vuoksi lomautetut, työttömät ja korkeakoulujen tutkintokoulutuksen ulkopuolelle jääneet.

Vuoden 2020 neljännen lisätalousarvion määrärahasta asetettiin haettavaksi 6 miljoonan euron erityisavustus korkeakouluille sekä ylioppilas- ja opiskelijakunnille [opiskelijoiden hyvinvoinnin ja ohjauksen tukemiseksi](#), josta päätökset tehtiin vuoden 2021 alkupuolella. [Kansallinen koulutuksen arviointikeskus \(Karvi\)](#) on todennut poikkeuksellisten etäopetusjärjestelyiden vaikuttaneen muun muassa opiskelijoiden kokemaan kuormitukseen. Turun yliopiston Invest-hanke [todennut etäopetuksen vaikuttaneen heikentävästi oppimiseen](#).

Jatkuva oppiminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö koordinoi hallinnonalojen rajat ylittävää jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen valmistelua. Uudistuksen linjaukset valmistuivat 17.12.2020. Tavoitetta tuettiin kohdentamalla varsinaisessa talousarviossa 20 miljoonaa euroa hankkeisiin, joilla vastataan nopeasti työelämän osaajapulaan sekä tuetaan työllisyyden kuntakokeilun tavoitteita ja alueellisten toimintamallien kehittämistä sekä 2,5 miljoonaa euroa kuntien maahanmuuttajien osaamiskeskuksiin. Neljännessä lisätalousarviossa kohdennettiin 20 miljoonaa euroa jatkuvan oppimisen toimiin, 10 miljoonaa euroa avoimen korkeakouluopetukseen sekä 0,5 miljoonaa euroa jatkuvan oppimisen digitaalisen palvelukokonaisuuden esiselvitykseen. Syksyllä käynnistyi Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen perustamista koskeva valmistelu. Jatkuvan oppimisen toimenpiteiden vaikuttavuuden seuranta kehitetään osana parlamentaarista uudistusta.

Joulukuussa 2020 hyväksytyjen linjausten mukaisesti Suomessa otetaan asteittain käyttöön jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus, joka muodostuu sähköisistä palveluista, kuten osaamisen kartoitus- ja tunnistamispalveluista, ohjauspalveluista, koulutuksen hakupalveluista sekä tarjontapalveluista sekä näihin kytkeytyvistä tietovarannoista. Korkeakoulujen digivision toteutus on keskeinen osa digitaalisen palveluympäristön kehittämistä.

Vaikuttavuustavoite: Tieteen taso ja vaikuttavuus paranevat ja tutkimus-, innovaatio- ja kehittämistoiminnan edellytykset vahvistuvat

Toteutuminen: **HYVÄ**

Korkeakoulutus ja tutkimus

Kansallinen tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatioiden tiekartta hyväksyttiin huhtikuussa 2020. TKI-tiekartassa on kolme strategista kehittämisaluetta: [osaaminen](#), [uusi kumppanuusmalli](#) ja [innovatiivinen julkinen sektori](#). Uuden joustavan kumppanuusmallin suunnittelu ja pilotointi käynnistettiin kesällä 2020. Hallitus osoitti kumppanuusmallin pilotoimiseen kertaluontoisesti yhteensä 156 miljoonaa euroa Suomen Akatemialle ja Business Finlandille. Rahoituksesta 25 miljoonaa euroa kohdistettiin kumppanuuksia koskevaan yhteistyöhön ja muu kumppanuusmallia tukeviin TKI-toimiin. Kumppanuusmallin pilotointia toteutetaan Suomen Akatemian ja Business Finlandin yhteistyössä.

Suomen Akatemian tutkimusinfrastruktuurikomitea (TIK) päivitti [kansallisten tutkimusinfrastruktuurien tiekartan 2021–2024](#). Tiekartalle valittiin 29 infrastruktuuria. Komitea toteutti vuonna 2020 kertaluonteisen tutkimusinfrastruktuurit yhteistyön alustoina -rahoitushaun (20 miljoonaa euroa), jolla tuetaan tutkimusinfrastruktuurien kehittämistä yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa. Datanhallinnan ja laskennan kansallisten laitteistojen päivityksen viimeinen vaihe toteutettiin ja otettiin kokonaisuudessaan käyttöön CSC Tieteen tietotekniikan keskuksen Kajaanin datakeskuksessa. Datakeskukseen sijoitettavan eurooppalaisen [EuroHPC-supertietokoneen \(LUMI\)](#) hankintapäätös tehtiin vuoden 2020 aikana ja kone otetaan käyttöön 2021.

Koronavirusepidemia vaikutti niin tieteen tekemisen tapoihin, julkaisemisen nopeuteen kuin tutkimuksen kohteisiin ja päätöksenteon tietotarpeisiin. Uusiin tietotarpeisiin vastaimiseksi ja osaamisen lisäämiseksi Suomen Akademia toteutti kaksi suoraan koronaviruksen leviämisen estämiseen ja hoitoon liittyvää hakua, jotka olivat [covid-19-erityisrahoitushaku](#) ja [covid-19-rokote- ja lääkekehitystutkimuksen erityisrahoitus](#). Tutkitun tiedon merkitys päätöksenteon tukena korostui merkittävästi epidemiaan liittyvän nopeatahtisen päätöksenteon tukemiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta tutkijat tuottivat tutkimustietoon perustuvia näkemyksiä koronavirusepidemian vaikutuksista ja tarvittavista toimista sekä koronaviruksen vaikutuksista erityisesti toisen ja korkea-asteen nivelvaiheessa oleviin nuoriin.

Rahapelitoiminnan tuottojen laskua kompensointiin 2020 tieteen rahapelitoiminnan voittovarojen osalta edunsaajille yhteensä 34,2 miljoonalla eurolla.

Vaikuttavuustavoite: Taidetta ja kulttuuria tehdään, tuotetaan ja hyödynnetään monipuolisesti ja huolehditaan monimuotoisesta kulttuuriperinnöstä

Toteutuminen: **HYVÄ**

Koronavirusepidemian takia taiteen ja kulttuurin tekeminen vaikeutui dramaattisesti. Taidealojen työttömien määrä kasvoi vuoden 2020 toisella vuosineljänneksellä melkein 60 prosenttia verrattuna edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan. Rajoitusten höllytyessä kolmannella neljänneksellä työttömien määrä väheni hieman, mutta pysyi korkealla tasolla ([Tilastokeskus](#), [Kulttuuritilaston taulukkopalvelu](#)). Kulttuurin alojen ammattilaisista suuri osa on freelancereita ja heiltä työtilaisuudet loppuivat kokonaan tai lähes kokonaan.

Luovien alojen työntekijöiden ja toimijoiden toimintaedellytysten parantamiseksi laadittiin yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa tiekartta. Taiteilija-apurahoihin tehtiin 1,4 miljoonan euron tasokorotus. [Näyttelypalkkiokokeilun arvioinnin](#) mukaan näyttelypalkkiot ovat osaltaan parantaneet kuvataiteilijoiden taloudellista asemaa, ja järjestelmää suositellaan vakiinnutettavaksi. Taiteen edistämisen asiantuntija- ja palveluvirasto Taiken toiminnasta käynnistettiin arviointi.

Taiteen ja kulttuurin alat ovat voimakkaasti yleisöriippuvaisia, ja siksi koronavirus-epidemian takia tehdyt yleisörajoitukset vaikuttivat paitsi toimijoiden taloudellisen tilanteeseen myös taiteen ja kulttuurin yleisöihin. Edellisten vuosien myönteinen kehitys kulttuuritilaisuuksien kävijämäärissä pysähtyi dramaattisesti epidemiasta johtuvien sulkujen ja rajoitusten takia. Museokäynnit olivat kivunneet vuonna 2019 jo 7,6 miljoonaan, mutta nyt käyntejä oli vain 4,5 miljoonaa. Taidealoilla romahdus on ollut vielä suurempaa. Elokuvatattereiden katsojamäärä tippui noin 8,4 miljoonasta katsojasta 3,9 miljoonaan. Sen sijaan tilausvideopalveluiden ja elokuvien katselu verkossa kasvoi räjähdysmäisesti ja esimerkiksi KAVIn kokoelmiin kuuluvia elokuvia toistettiin digitaalisen kulttuuriperintöpalvelu Finnan kautta noin 2,5 miljoonaa kertaa. Finna-palvelun verkkokäynnit kasvoivat kaikkiaan noin miljoonalla käyntikerralla ollen nyt 44,2 miljoonaa käyntiä. Käyntimäärä on melkein kaksinkertaistunut vuoteen 2017 verrattuna.

Taiteen hyvinvointivaikutusten vahvistamiseksi käynnistettiin sosiaali- ja terveysministeriön kanssa työryhmätyö, jonka tavoitteena muun muassa rakentaa ministeriöiden välille asiaan liittyvät pysyvät toimintatavat ja päästä hankerahoituksesta kohti vakaata rahoituspohjaa.

Toimialan infrastruktuurin vahvistamiseksi valmisteltiin arkkitehtuuri- ja designmuseum-hanketta yhteistyössä Helsingin kaupungin kanssa. Valmistuneella [arkkitehtuuripoliittisella ohjelmaehdotuksella](#) halutaan muun muassa vahvistaa Suomen vetovoimaa arkkitehtuurimatkailumaana sekä rakennettuun ympäristöön vaikuttavien toimijoiden keskinäistä yhteistyötä. Käynnistettiin muinaismuistolain uudistamistyö sekä taiteen ja kulttuurin toimialan sekä kuntien kulttuuritoiminnan tilasto- ja tietoperustan kehittämisprojekti.

Vaikuttavuustavoite: Aktiivinen kansalaisuus ja elämäntapa vahvistuvat

Toteutuminen: **TYDYTTÄVÄ**

Taide ja kulttuuri

Koronavirusepidemian takia taiteen ja kulttuurin aktiivista kansalaisuutta ja elämäntapaa vahvistavat vaikutukset jäivät rajallisiksi taide- ja kulttuuritilojen sulkemisten ja rajoitettujen yleisömiesten takia. Myös omaehtoisen taiteen ja kulttuurin harrastamisen mahdollisuudet olivat rajoitettuja. Osassa kuntia kulttuuritoiminnan keskeinen kohderyhmä ovat ikäihmiset, joille terveys- ja hyvinvointivaikutukset olisivat erityisen tärkeitä.

Liikunta

Muutosta liikkeellä! – Valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020 -kokonaisuuden avulla lisättiin liian vähän liikkuvien ihmisten mahdollisuuksia liikuntaan. Käynnistettiin hallitusohjelman ja liikuntapolitiittisen selonteon mukaisesti valtioneuvoston ja liikuntaa edistävien järjestöjen yhteinen Liikuntapolitiikan koordinaatioelin.

Liikkuva koulu -ohjelmaa laajennettiin yhteiseksi koko elämäkulun liikkumisohjelmat kattavaksi **Liikkuvat-ohjelmaksi**. Vuonna 2020 käynnistettiin uusi **Liikkuva perhe** -ohjelma. **Liikkuva varhaiskasvatus**-, **Liikkuva koulu**- ja **Liikkuva opiskelu** -ohjelmien avulla lisättiin lasten ja nuorten sekä henkilöstön osaamista ja osallisuutta varhaiskasvatus-, koulu- ja opiskelupäivien liikunnallistamiseksi.

Vuoden 2020 lopussa Liikkuvassa varhaiskasvatuksessa oli mukana noin 2 690 varhaiskasvatuksen toimipaikkaa 218 kunnassa (58 prosenttia varhaiskasvatuksesta), Liikkuvassa koulussa noin 2 070 peruskoulua (91 prosenttia kouluista) 288 kunnassa (93 prosenttia kunnista) ja Liikkuvassa opiskelussa yli 350 oppilaitosta (59 prosenttia lukioista, 51 prosenttia ammatillisista oppilaitoksista, 36 prosenttia korkeakouluista). Yhteensä näiden toimenpiteiden piirissä oli yli miljoona lasta ja nuorta.

Työikäisen aikuisväestön liikkumisen edistämistä jatkettiin uuden **Liikkuva aikuinen** -ohjelman avulla (aikaisemmin Kunnossa kaiken ikää). Ohjelman tehtävänä on parantaa liikkumisen asemaa yhteiskunnassa ja muokata työikäisten asenteita myönteisemmiksi liikkumista kohtaan. Vuonna 2020 poikkihallinnollista liikuntaneuvontaa tarjosi 142 kuntaa ja Liikkujan Apteekkeja oli 207 kappaletta.

Ikäihmisten liikkumista edistettiin huhtikuussa 2020 käynnistyneen **Ikiliikkuja-ohjelman** avulla. Voimaa vanhuuteen -kunnissa (30) ja Ikiliikkuja -hankkeissa (30) sekä maakunnallisissa oppimisverkostotapaamisissa (29) ideoitiin ja otettiin käyttöön poikkeusoloihin soveltuvia tapoja liikua.

[Vuoden 2020 Move!](#) -mittausten perusteella sekä 5.- että 8.-luokkalaisten kestävyyskunto on heikentynyt. Tulokset kertovat, että isolla osalla oppilaista kestävyyskunto on terveyttä ja toimintakykyä mahdollisesti haittaavalla tasolla, ja että oppilaille voi olla vaikeuksia selviytyä väsymättä arjen toiminnoista. Viides- ja kahdeksaluokkalaisten fyysisessä toimintakyvyssä on paikoin myös suuria alueellisia eroja.

Liikuntasuosituksen mukaan liikkui reilu kolmannes (38 prosenttia) kaikista 7–15-vuotiaista lapsista ja nuorista. Hieman yli puolet kaikista 9–15-vuotiaista lapsista ja nuorista liikkui liikuntaseuran järjestämissä tapahtumissa vähintään kerran viikossa ([LIITU 2018](#)). Omatoiminen harrastaminen on yleistä, sillä 88 prosenttia 6–29-vuotiaista ilmoitti harrastavansa jotakin liikuntaa ([Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018](#)). LIITU-tutkimuksen (2018) mukaan lapsista ja nuorista 91 prosenttia kertoi harrastavansa omaehtoista liikuntaa vähintään kerran viikossa. Alle kouluikäisten lasten osalta kehitettiin vuonna 2020 liikunta-aktiivisuuden kansallista seurantajärjestelmää ([PIILO-tutkimus](#)).

Aikuisista terveysliikuntasuositukset saavutti 39 prosenttia miehistä ja 34 prosenttia naisista. Ikääntyneistä (yli 80-vuotiaat) 13 prosenttia miehistä ja 9 prosenttia naisista ylsi terveysliikuntasuosituksen mukaiseen määrään kestävyys- ja lihaskuntoliikuntaa. Vapaa-ajan kuntoliikuntaa harrasti miehistä noin kolmannes ja naisista noin neljännes ([FinTerveys 2017](#)).

Nuoriso

Valtioneuvoston vuoden 2019 lopulla hyväksymässä Valtakunnallisessa nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa ([VANUPO](#)) hallitus linjasi kolme nuorisopoliittista tavoitekokonaisuutta, jotka toteutetaan vuosina 2020–2023. Lähes kaikkia ohjelmaan sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä on ryhdytty toteuttamaan vuoden 2020 aikana ja osassa niistä on jo saavutettu selvää edistymistä.

Nuorisoalan osaamiskeskusten valtionapukelpoisuudet hyväksyttiin valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman linjausten ja painopisteiden mukaisesti vuosiksi 2020–2023. Nuorisoalan osaamiskeskusten tehtävänä on kehittää ja edistää nuorisoalan perus- ja erityisosaamista asiantuntija- ja muita palveluja tuottamalla, kokoamalla, hyödyntämällä ja jakamalla tietoa nuorista, nuorisotyöstä ja nuorisopolitiikasta. Toimintaa on käynnistetty vuoden 2020 aikana ja tavoiteohjauksessa sovittuihin toimenpiteisiin on ryhdytty.

[Vuoden 2018 nuorisobarometrin](#) mukaan nuorista 75 prosenttia kokee kuuluvansa suomalaisen yhteiskuntaan ja määrä on pysynyt ennallaan edellisvuoteen nähden. Valtiosalla (98 prosenttia) kunnista on kuntalain mukaisesti nuorisovaltuusto tai sitä vastaava vaikuttajaryhmä ([Nuorisotilastot.fi/AVI](#): Peruspalveluiden arviointi, kysely kuntien osallisuudesta vastaaville nuorisotyöntekijöille).

Noin kolme neljäsosaa perusopetuksen 8.–9.-luokkalaisista, lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen osallistuvista nuorista kokee pystyvänsä vaikuttamaan joihinkin elinympäristönsä asioihin. Noin 66 prosenttia saman kohderyhmän nuorista kokee päivittäiset tekemisensä merkitykselliseksi ([THL, Kouluterveyskysely 2019](#)).

Valtionavustuksilla ja tavoiteohjatun osaamiskeskustoiminnan kautta tuettiin nuorten sosiaalista vahvistamista nuorten työpajatoiminnassa, etsivässä nuorisotyössä ja nuorisokeskuksissa tapahtuvissa NUOTTA-valmennuksissa osana nuorisotakuun toimeenpanoa.

Nuoret kuvaavat elämäntaitojensa vahvistumista Sovari-mittarikyselyissä. Nuoret saavat jäsenennettyä tulevaisuuden suunnitelmiaan, uskovat voivansa saavuttaa tavoitteensa ja heillä on kykyä ponnistaa eteenpäin vastoinkäymisten jälkeen sekä välineitä toteuttaa itselleen tärkeitä asioita. ([Sovari – sosiaalisen vahvistumisen mittari](#)). Sovari-tulosten mukaan etsivässä nuorisotyössä ovat toteutuneet erittäin hyvin sujuvan yhteydenpidon, luottamuksen sekä avun ja tuen saannin periaatteet. Työpajatoiminta on tarjonnut mielekästä työtä ja tehtäviä, osallisuuden kokemuksia, yhteisöllisyyttä sekä laadukasta työ- ja yksilövalmennusta. Nuorten kokonaisarvio etsivän nuorisotyön toteutuksesta oli 4,6 (N=1508) ja työpajatoiminnasta 4,3 (N=4651, asteikolla 1-5). Sovarin mukaan 94 prosenttia etsivän nuorisotyön nuorista ja 92 prosenttia työpajojen valmentautujista on kokenut sosiaalista vahvistumista palvelujakson aikana ([Sovari-sosiaalisen vahvistamisen mittari](#)).

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö laati hallinnonalansa [kestävän kehityksen linjauksen](#) tukemaan kansallista Agenda2030-työtä. Linjaus määrittelee lähivuosien kehittämistä vaativat toimenpiteet ministeriön sisäisen toiminnan, hallinnonalan ohjauksen ja kansalaisyhteiskunnan kanssa tehtävän yhteistyön osalta. Työtä koordinoi ministeriön sisäinen kestävä kehityksen työryhmä.

Oleellisia toimintoja kestävä kehitys työssä ovat hallitusohjelman mukaiset ja hallituksen Agenda2030-selonteossa mainitut hankkeet yhteiskunnan kehitystarpeisiin vastaamiseksi, kuten

1. jatkuvan oppimisen vahvistaminen ([linjaukset 2020](#)),
2. [koulutuspoliittinen selonteon laatiminen](#) (valmistuu 2021),
3. varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laadun ja tasa-arvon [Oikeus oppia -kehittämisohjelma](#) (2020–2022),
4. ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon [Oikeus osata -kehittämisohjelma](#) (2020–2022),
5. [korkeakoulujen saavutettavuussuunnitelman laatiminen](#) (valmistuu 2021),

6. Valtakunnallinen [nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2020-2023](#) (VANUPO),
7. [harrastamisen Suomen malli](#) (esitykset 2020),
8. [Liikuntapoliittisen selonteon](#) toimeenpano,
9. kulttuurin hyvinvointivaikutusten vahvistamisen ehdotusten valmistelu (valmistuvat 2023),
10. [esittävän taiteen valtionosuusuudistus](#) (laki 1082/2020) sekä
11. esitys [arkkitehtuuripolitiikan ohjelmaksi](#) (valmisteltiin 2020).

Hankkeilla vaikutetaan monen kestävän kehityksen tavoitteen toteutumiseen, kuten ihmisten tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin edistämiseen sekä yhteiskunnan sivistyspohjan tiedolliseen ja taidolliseen laatuun.

Ministeriön valtionavustustoiminnan periaatteiden tarkistus aloitettiin kestävän kehityksen ottamiseksi aiempaa paremmin huomioon. Varsinkin kulttuuri-, liikunta ja nuorisopolitiikan alueilla järjestöille annettava tuki on merkittävä ohjauskeino. Liikuntaa edistävilta järjestöiltä ministeriö edellyttää sitoutumista yhteiskuntavastuulliseen toimintaan. Poikkeuksellisen lisärahoituksen turvin toteutettiin monia valtionavustushakuja. Näin myös taide- ja kulttuurialan toimijoille ja taiteen perusopetuksen ylläpitäjille, sillä kulttuuri ja luovat alat kuuluvat koronavirusepidemiasta eniten kärsineisiin aloihin.

Korkeakoulujen kanssa tehdyissä [sopimuksissa](#) kestävä kehitys on yksi korkeakoulujen toiminnan lähtökohdista kaudella 2021–2024. Osoituksena sitoumuksesta [Yliopistojen rehtorineuvosto Unifi](#) ja [Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene](#) julkaisivat 2020 kunnianhimoiset toimintaohjelmat kestävän kehityksen, vastuullisuuden ja hallituksen hiilineutraaliustavoitteiden edistämiseksi. Suomen Akatemia on myös kartoittanut ilmastomuutokseen liittyvää osaamista sekä osoittanut 10 miljoonaa euroa ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen rahoitukseen. Lisäksi kestävä kehitys on ministeriön alaisten laitosten ja virastojen tulossopimusten lähtökohtana vuosille 2020–2023.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Opetus- ja kulttuuriministeriön tilinpäätös 2020](#)

[Opetushallituksen tilinpäätös 2020](#)

[Suomen Akatemian tilinpäätös 2020](#)

[Kansallisarkiston tilinpäätös 2020](#)

[Kotimaisten kielten keskuksen tilinpäätös 2020](#)

[Museoviraston tilinpäätös 2020](#)

[Varastokirjaston toimintakertomus 2020](#)

8 Maa- ja metsätalousministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **72 586 milj. €**

- Maa- ja metsätalousministeriön osuus **3 349 milj. €**

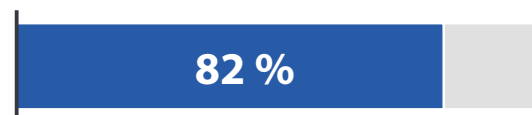

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 279 milj. €
- Siirtomenot 2 452 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

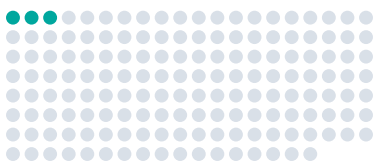
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **74 135 henkilötyövuotta**

- Maa- ja metsätalousministeriössä **4 065 henkilötyövuotta**

Virastot **3** KPL

- Luonnonvarakeskus
- Maanmittauslaitos
- Ruokavirasto

Rahastot **2** KPL

- Maatilatalouden kehittämisrahasto Makera
- Maatalouden interventiorahasto Mira

Liikelaitokset **1** KPL

- Metsähallitus

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

8.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Hallinnonalan vastuulla olevien strategisten tehtävien häiriötilanteiden hallinnassa onnistuttiin. Koronavirusepidemian aikana elintarvike- ja vesihuolto on toiminut, ja vaikutuksia koskevaa tilannekuvaa on kyetty tuottamaan ennakoivasti. Epidemiasta kärsineiden yritysten tueksi valmisteltiin kansallinen tukiohjelma.

Riittävän kausityövoiman saamiseksi tehtiin iso ponnistus yhdessä elinkeinoelämän, eri hallinnonalojen ja organisaatioiden kanssa. Epidemiatilanteessa toimimiseksi tuotettiin ohjeistusta yhteistyössä eri tahojen kanssa. Tartunnan leviämiseen minkki- ja supikoiratarhoille varauduttiin. Tehtävien hoitamista vahvistettiin siirtämällä henkilöstöresursseja vähemmän kiireellisistä tehtävistä häiriötilanteen hallintaan liittyviin tehtäviin.

Ilmastomuutoksen myötä sään ääri-ilmiöt yleistyvät. Sekä luonnonvaraisten että taloudellisen hyödyntämisen piirissä olevien eläinten ja kasvien elinympäristöt, lajisto ja perinnöllinen monimuotoisuus muuttuvat lämpenemisen seurauksena. Kasvillisuusvyöhykkeet työntyvät kohti pohjoista. Suomen metsien vertailutasoa koskeva päivitetty arvio määriteltiin kertomusvuonna osana EU:n maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous -sektoria (LULUCF) koskevan asetuksen toimeenpanoa. Metsien vertailutaso ei koske yksittäisiä metsänomistajia tai teollisuusyrityksiä, vaan se vaikuttaa valtion tasolla laskennallisesti siihen, kuinka EU:n ilmastotavoitteet voidaan saavuttaa. Valmistelussa oleva ilmastoruoka-ohjelma tähtää kulutetun ruoan ilmastojalanjäljen pienentämiseen sekä ymmärryksen lisäämiseen ruoantuotannosta.

Luonnonvarojen niukkeneminen globaalisti synnyttää tarpeita kehittää nykyistä resurssitehokkaampia tapoja niiden hyödyntämiseen. Uusiutumattomien luonnonvarojen ehtyminen luo kysyntää uusiutuville raaka-aineille ja kestävästi tuotetuille vaihtoehdoille.

Komission Euroopan vihreän kehityksen ohjelman (Green Deal) tavoitteena on EU:n ilmastoneutraalius vuoteen 2050 mennessä. Ohjelmaan liittyvien Pellolta pöytään- ja biodiversiteettistrategioiden tavoitteena on parantaa EU:n ruokajärjestelmän kestävyyttä reilulla, terveyttä edistävällä ja ympäristöystävällisellä tavalla sekä vahvistaa luonnon monimuotoisuutta.

Kestävän ja kilpailukykyisen tuotannon varmistamiseksi tarvitaan nopeasti uusia teknologioita ratkaisuja sekä luonnonvarataloudessa että ruoantuotannossa. Uuden teknologian ja osaamisen keskeisinä tavoitteina on parantaa tuottavuutta ja resurssitehokkuutta sekä alentaa tuotantokustannuksia. Samalla on mahdollista kehittää uudenlaisia, yhä enemmän lisäarvoa tuottavia palveluja ja tuotteita. Paikannus ja paikkatietoteknologia luovat edellytyksiä uuden teknologian tehokkaaseen hyödyntämiseen. Tiedon laatuun, yhteentoimivuuteen, hyvään hallintaan ja turvallisuuteen kohdistuu uusia vaatimuksia. Tiedon ja teknologian tehokas hyödyntäminen edellyttää toimijoilta uutta osaamista.

Maaseudun asutuksen harventuessa infrastruktuurin, kuten tie-, vesihuolto- ja tietoliikenneverkoston, taloudellinen pohja rapistuu, mikä aiheuttaa haasteita maaseudun kehittämiselle. Kaupungistuminen ja väestön ikääntyminen vaikuttavat aluerakenteen muutokseen. Väestökehityksen tarkastelu monipuolistuu, kun tarkastellaan pysyvän asukasmäärän lisäksi kausiväestön määrää.

Monipaikkaisuus sisältää muuttamisen, työntekijöiden pendelöinnin, työn tekemisen asuinalueen ulkopuolella sekä asumisen useammalla kuin yhdellä alueella. Tämä monipuolistaa kuvaa kasvavista ja taantuvista alueista. Monipaikkaisuuden yleistymisestä huolimatta asumisen ja työnteon monipaikkaisuuden vaikutuksia ei vielä huomioida riittävästi yhteiskunnan päätöksenteossa, suunnittelussa tai väestön määrän tilastoinnissa. Koronavirusepidemian aikana mahdollisuus työskennellä ja asua monipaikkaisesti on erityisen tärkeää. Nopeat ja varmat tietoliikenneyhteydet ovat välttämättömiä.

8.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 19. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Ilmastonmuutoksesta ja monimuotoisuuden heikkenemisestä aiheutuvat riskit
	Ilmastonmuutokseen sopeutuminen kytketään tiiviisti kansalliseen varautumiseen ja riskienarviointiin. Maa-, metsä-, riista-, kala-, poro- ja vesitalouden suosituksia sopeutumistoimenpiteiksi päivitetään. Satovahinkoihin, metsätuhoihin sekä kiinteistöjen ja irtaimiston tulvavahinkoihin varautumiseen markkinoilla on vakuutus tuotteita. Tietoisuutta sään ääriolojen ja sähkönjakeluhäiriöiden vaikutuksista elintarviketuotannon jatkuvuuteen on lisätty. Tulvista ja kuivuustilanteista varoittamista sekä tulvariskeihin ja vesihuollon häiriöihin varautumista parannetaan. Monimuotoisuuden köyhtyminen uhkaa ekosysteemipalveluiden tuotantoa. Kansallisesti riskit liittyvät lajien lopulliseen häviämiseen, mutta esimerkiksi geneettisen monimuotoisuuden heikkeneminen voi ajan myötä aiheuttaa riskin menettää muuttuvaan ilmastoon sopeutunutta perimää. Jos luonnon monimuotoisuutta ei oteta huomioon päätöksenteossa ja luonnonvarojen kestävä hoidon ja käytön toimenpiteissä, luonnonvara-alan hyväksyttävyys ja arvostus heikkenevät.
2	Vastuullisuutta, kilpailukykyä ja huoltovarmuutta varmistavan ruokajärjestelmän toimintaedellytyksiä uhkaavat riskit
	Alkutuotannon matalana säilyneen tuottajahintatason tulisi jatkossa paremmin vastata nousseita tuotantokustannuksia, jotta tuotannon kestävä kehittäminen ja kannattavuus saataisiin varmistettua. Jos pandemiat leviävät laajasti, voi vakavampia ongelmia kohdistua kotimaisen ruokajärjestelmän toimivuuteen ja elintarvikeyritysten liiketoimintaan. Sairastumiset maataloilla, elintarviketeollisuudessa ja logistiikan eri vaiheissa voivat aiheuttaa häiriöitä tuotantoon ja toimitusketjuihin. Tuotantopanosten toimitusten ja kuljetusten sujuvuus ulkomailta ja kotimaan sisällä on keskeistä myös huoltovarmuusnäkökulmasta. Kotimaisessa elintarviketuotannossa eräänä riskinä on tuotannon jatkuvuus yrityksissä, jotka ovat riippuvaisia ulkomaisesta kausityövoimasta.

3	Tarttuvien eläintautien, vaarallisten kasvintuhoojien sekä haitallisten vieraslajien leviämisen aiheuttamat riskit
	Varaudutaan erityisesti afrikkalaisen sikaruton, lintuinfluenssan ja raivotaudin leviämisen torjuntaan ylläpitämällä tautitilanteen seurantaa ja reagointivalmiutta. Eläintautien ja kasvintuhoojien torjunnalla sekä siemenhuollon turvaamisella luodaan edellytyksiä elintarvikehuollolle ja vastuulliselle ja kilpailukykyiselle ruokajärjestelmälle. Metsätuhojen riskienhallintaa kehitetään. Ylläpidetään riittävää ennakointi-, seuranta- ja toimenpidevalmiutta ja tiedotetaan aktiivisesti riskeistä.
4	Ymmärrys uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja hoidosta hämärtyy
	Uusiutuvien luonnonvarojen ylisukupolisesti kestävä käytön ymmärrys on yhteiskunnassa hämärtynyt. Tämän seurauksena kokonaisuuksien yhteensovittaminen kansallisesti, alueellisesti, paikallisesti sekä elinkeinojen näkökulmasta on muuttunut osaoptimoinniksi, joka uhkaa rapauttaa kansantaloutta ja kokonaiskestävyyttä. Luonnonvarojen käytön ja hoidon rooli ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä hyvinvoinnin perustana on tuotava vahvemmin esille. Lisäksi on tehostettava tutkimustiedon käyttöä kestävyyskriteereiden määrittelyssä luonnonvarojen käytön ja hoidon suunnittelun sekä siihen liittyvään vuorovaikutuksen ja viestinnän tueksi eri tasoilla.
5	Hallinnonalan tietovarantojen käytettävyyttä uhkaavat riskit
	Hallinnonalan tietovarantojen saatavuuteen, luottamuksellisuuteen ja eheyteen kohdistuu jatkuvia ja kasvavia varautumistoimia edellyttäviä tieto- ja kyberturvallisuusriskejä. Riskin toteutuminen esimerkiksi kiinteistötietojärjestelmän osalta voisi aiheuttaa merkittäviä ongelmia rahoitusmarkkinoilla, jos syntyisi epävarmuutta vakuuksina käytettävien kiinteistöjen tiedoissa. Toisaalta tietovarantojen avoimuudesta huolehtiminen, turvattu tiedon vaihto sekä yhteisten data-avaruuksien kehittäminen avaavat mahdollisuuksia liittää tieto osaksi tuotantoa ja siten tuottaa lisäarvoa.

8.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukyky paranee

Toteutuminen: **HYVÄ**

Maa- ja elintarviketalouden toimintaedellytyksiä turvattiin tuloksellisella maatalouspolitiikan toimeenpanolla ja toimenpiteiden vakaalla rahoituksella. Vaikka jo pidempään jatkunut ja matalasta tuottajahintatasosta aiheutuva heikko kannattavuus ei juuri kohen-
tunut, jatkui keskeisten elintarvikeraaka-aineiden tuotanto häiriöttä myös vuoden 2020

poikkeusoloissa. Suomen monipuolisen ja alueellisesti varsin kattavan tuotantorakenteen sekä toimivan ja luotettavan kansallisen ruokajärjestelmän merkitys korostui huoltovarmuusnäkökulmasta. Alkutuotannossa ongelmia aiheutui esimerkiksi tuottajille, joiden suoraan ravintoloihin toimittamien tuotteiden menekkiä koronavirusepidemia leikkasi merkittävästi. Tällaisiin ongelmiin alkutuotannossa ja muissa maaseudun yrityksissä haettiin ratkaisuja EU:n valtioneuvoston päätöksiin tehtyjen väliaikaisten poikkeusehtojen pohjalta. Suurin uhka maa- ja puutarhatuotannolle (marjat, vihannekset) oli ulkomaisen kausityövoiman maahanpääsy rajojen sulkeuduttua. Vahvalla yhteistyöllä ulkomaista työvoimaa saatiin lopulta noin puolet normaalimäärästä. Lisäksi kotimaista työvoimaa saatiin kampanjoiden, elinkeinon ja viranomaisten yhteisellä panostuksella.

Eläintautitilanne maassa säilyi hyvänä. Afrikkalaisen sikaruton, lintuinfluenssan ja rai-votaudin ehkäisytoimia ja eläintautivalmiuden kehittämistä jatkettiin yhdessä Ruokaviraston kanssa. Ohjattiin salmonellatartuntojen leviämistä ja riskienhallintaa selvittävää VNTEAS-hanketta ja haettiin keinoja perustaa uusi korvausjärjestelmä viljelijän tueksi salmonellatapausten yhteydessä.

Vuoden 2020 elintarvikeviennin arvo oli 1,77 miljardia euroa (1,75 miljardia euroa vuonna 2019). Vuonna 2020 kasvu oli pääosin Kiinan varassa. Vienti muualle pysyi tasaisena. Vienti Kiinaan kasvoi 56 miljoonalla eurolla edellisestä vuodesta johtuen pääasiassa maitojauheen ja sianlihan huomattavasti lisääntyneestä viennistä. Uusia vientimarkkinoitakin saatiin avattua vuonna 2020.

Euroopan komissio pyrki lievittämään koronaviruspandemian elintarvikemarkkinoille aiheuttamaa epätasapainoa maksamalla tukea yksityiselle varastoinnille. Suomessa toimeenpantiin myös komission täytäntöönpanoasetukset poikkeustoimista, jotka mahdollistivat markkinoiden tasapainottamiseen tähtäävät sopimukset esimerkiksi maito- ja maitotuotealalla.

Yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) uudistus edistyi vuonna 2020, kun monivuotisesta rahoituskehiksestä (MFF) ja elpymisratkaisusta päästiin sopuun. Rahoituskehyspäätöksen myötä Euroopan unionin neuvosto saavutti myös yleisnäkemyksensä CAP-uudistuksesta. Neuvottelut asetusten sisällöstä Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission välillä käynnistyivät marraskuussa 2020. Suomen CAP-suunnitelman kansallinen valmistelu ja siihen liittyvä sidosryhmäyhteistyö ovat edenneet EU-tason päätösten tahdissa. Vuoden lopulla hyväksyttiin myös CAP-siirtymäkauden asetukset vuosille 2021–2022. Hallitus päätti vuoden 2020 talousarvioesitystä koskevan neuvottelun yhteydessä rahoituskauden 2021–2027 maatalouden ja maaseudun kehittämisen kansallisesta rahoituksesta. Tehdyillä EU-tason ja kansallisilla päätöksillä voidaan turvata maatalouden ja maaseudun kehittämisen rahoituksen tason säilyminen vähintään nykytasolla.

Kansainvälisen kasvinterveys 2020 -teemavuoden puitteissa järjestettiin monenlaisia, lähinnä virtuaalisia, tapahtumia yhdessä sidosryhmien kanssa (esimerkiksi [Hyönteishotelli 2020 -kampanja](#)) sekä laadittiin tiedotteita, blogeja ja videoita kasvinterveyden merkityksestä kasvintuotannolle ja globaalille ruokaturvalle. Koronavirusepidemian vuoksi juhluvuodelle suunniteltua kansainvälistä konferenssia ei voitu järjestää.

Hallitusohjelman mukaisesti vuoden aikana kehitettiin verkostomaisen maatalayritysten osaamiskeskuksen mallia ja saatiin valmiiksi esitys [AgriHubi-osaamisverkoston perustamisesta](#).

Vuonna 2020 käynnistettiin porotalouden tulevaisuustyö sekä porovahinkolautakuntaa koskeva lakiuudistus, jonka tavoitteena on luoda toimiva ja läpinäkyvä malli porovahinkojen korvaamiseksi, vähentää ristiriitoja porotalouden ja muiden maankäyttömuotojen välillä ja varmistaa porovahinkojen ja aitaamisasioiden arviointiin riittävä asiantuntemus. Luonnonvarakeskus selvitti vuoden 2020 [poikkeuksellisia luonnonolosuhteita poronhoidossa](#).

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- [Food from Finland -ohjelman arviointi](#) maa- ja metsätalousministeriöön ja Business Finlandin sopimuksen mukaisesti.

Vaikuttavuustavoite: Uudistuva ja kestävä luonnonvaratalous lisää hyvinvointia ja korvaa uusiutumattomien raaka-aineiden ja energian käyttöä

Toteutuminen: HYVÄ

Metsien kasvukyvystä ja terveydestä huolehditaan pitkäjänteisesti ja kestävästi muun muassa Kansallisen metsästrategian sekä maankäyttösektorin ilmastotoimenpidekokoaisuuden toimenpiteillä. Ennakkotietojen mukaan runkopuuta hakattiin vuonna 2020 yhteensä 65,2 miljoonaa kuutiometriä. Määrä oli 11 prosenttia vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Puuston vuotuinen kokonaiskasvu on 108 miljoonaa kuutiometriä, joten metsiemme elävä pystyvuosto suureni lähes 29 miljoonalla kuutiometrillä. Ekologinen kestävyys on mahdollista tavoittaa keskimäärin noin 80 miljoonan kuutiometrin vuotuisella hakkuutasolla tehostamalla monimuotoisuuden turvaamista. Hakkuumäärät vaihtelevat vuosittain markkinatilanteen mukaan.

Koronavirusepidemian vaikutukset metsäsektoriin olivat kaksijakoisia. Pehmopapereiden ja pakkausmateriaalien kysyntä lisääntyi ja sahatavaran kysyntä elpyi nopeasti. Paperin tuotannon väheneminen jatkui voimakkaana. Vuonna 2019 metsäsektorin arvonlisäys oli

9 miljardia euroa ja metsäteollisuuden osuus Suomen tavaraviennistä oli lähes 20 prosenttia. Vuoden 2020 lukemat tulevat olemaan jonkin verran alempia. Puupolttoaineet kattivat vuonna 2019 Suomen energian kokonaiskulutuksesta 28 prosenttia. Lyhyellä aikavälillä turpeen käytön vähentäminen luo painetta energiapuun ja tuontihakkeen käytön lisäämiseen. Puurakentamisen edistäminen hillitsee ilmastonmuutosta ja edistää puutuoteteollisuuden toimintamahdollisuuksia. Puun materiaallisen käytön rinnalla korostuvat metsien tuottamat hyvinvointi- ja ympäristöpalvelut.

Hallitusohjelman mukaisesti käynnistettiin maankäyttösektorin ilmastotoimenpidekokonaisuus, jonka tavoitteena on maankäyttösektorin päästöjen vähentäminen sekä hiilinielujen ja -varastojen ylläpitäminen ja vahvistaminen. Vuoden 2020 aikana valmisteltiin Hiilestä kiinni -tutkimus- ja innovaatio-ohjelma sekä laki ja asetus joutoalueiden metsitystuesta. Lisäksi käynnistettiin kehittämishankkeita ilmastokestävän maa- ja metsätalouden edistämiseksi, lisättiin hiilinielutavoite Metsähallitukselle uusiin omistajapoliittisiin linjauksiin sekä edistettiin tuhkalannoitusta turvemailla.

Hallitusohjelman mukaisia vesiensuojelun tehostamisohjelmaa sekä tulvasuojelua ja peltojen vesienhallintaa edistettiin kehittämishankkeilla. Painopisteinä olivat muun muassa maa- ja metsätaloustoimijoiden yhteistyö vesienhallinnassa, valuma-aluekohtainen suunnittelu ja toteutus sekä luonnonmukaiset vesienhallintaratkaisut. Lisäksi peruskuivatukseen suunnatun tuen kehittämistyö on käynnistetty tavoitteena parantaa toiminnan ilmasto- ja ympäristökestävyyttä sekä virtaviivaistaa hallinnollisia prosesseja.

Vesivastuusitoumuksen toimeenpanoa edistettiin veteen liittyvien riskien hallinnan, yritysvastuullisuuden ja kilpailukyvyn parantamiseksi. Paikallisten toimijoiden ja aluehallinnon yhteistyönä kehitettiin vesistöjen käyttöä ja hoitoa monilla alueilla yhteensovittamalla esimerkiksi tulva- ja kuivuusriskien hallinnan, kalatalouden, virkistyskäytön sekä vesiluonnonvaroja hyödyntävän liiketoiminnan tavoitteita. Vesistöjen kehittämisen kokonaisratkaisuja valmisteltiin vesistövisiotyössä paikallisten toimijoiden, hallinnon ja tutkimuksen yhteistyönä.

Tulvariskien hallinnalla ja patoturvallisuusvalvonnalla vähennettiin sää- ja vesiolojen ääri-ilmiöistä aiheutuvaa riskiä yhteiskunnan turvallisuudelle. Alueellista ilmastomuu- tokseen sopeutumista kehitettiin muun muassa ELY-keskusten ilmastotiekarttatyöllä, järjestettiin tulva- ja kuivuustilannetoiminnan harjoituksia, edistettiin vesihuollon häiriötilannesuunnitelmien laatimista ja tehostettiin vesihuollon valvontaa. Valmisteltiin kansallista vesihuoltouudistusta, jonka tavoitteena on varmistaa kaikille vesihuoltolaitosten asiakkaille turvallinen, toimintavarma ja laadukas vesihuolto sekä ottaa harppauksia kohti ilmastoneutraaliutta ja resurssiviisautta hyödyntäen uutta teknologiaa ja kiertotalousratkaisuja. Vesi- ja tulvatilannepäivystys toimi hyvin. Vesitilannepalvelu tuotti tietoa ilman käyttökatkoksia. Pohjois-Suomen kevättulva oli tavanomaista suurempi, mutta sen vahingot onnistuttiin pääosin torjumaan tehokkaalla ennakkovarautumisella.

Maa- ja metsätalousministeriö laati ja pani toimeen kalatalouden yrityksille suunnatun avustusjärjestelmän koronavirusepidemian taloudellisten vaikutusten hillitsemiseksi. Lisäksi Euroopan meri- ja kalatalousrahaston rahoitusta suunnattiin toimiin, jotka tukivat yritysten sopeuttamis- ja uudistumisinvestointeja. Toimilla turvattiin elinkeinon jatkuvuus ja kalan saatavuus kriisitilanteessa.

Käynnistettiin hallitusohjelman mukaisen kotimaisen kalan edistämishankkeen valmistelun yhteydessä laajapohjainen keskustelu kalatalouden yhteiskunnallisten vaikutusten ja niihin liittyvien mahdollisuuksien hyödyntämiseksi. Tavoitteena on kotimaisen kalan käytön kaksinkertaistaminen sekä viennin kasvattaminen.

Vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategian toimeenpanoa kalataloushallinnossa, tutkimuksessa, kalatalousalueilla ja neuvontajärjestöissä jatkettiin vapaa-ajankalastuksen edellytysten kehittämiseksi. Vaelluskalojen elinympäristöjä parantavan Nousu-ohjelman avulla purettiin virtavesien nousuesteitä ja kunnostettiin lisääntymisalueita.

Susikannan hoitosuunnitelman toimeenpanoa jatkettiin. Suunnitelman avulla sovitaan yhteen susireviireillä asuvien ja toimivien kansalaisten tarpeet sekä susikannan suojelun tarpeet sekä kansainvälisten sopimusten velvoitteet. Osana toimeenpanoa käynnistettiin laajapohjainen suden kannanhoidollisen metsästyksen suunnittelua valmisteleva hanke. Hoitosuunnitelman valmisteluhankkeesta julkaistiin arviointiraportti. Maa- ja metsätalousministeriö myös mukana rahoittamassa vuoteen 2025 ulottuvaa SusiLife-hanketta, joka välittää tietoa sudesta ja sen käyttäytymisestä, edistää paikallistason vuorovaikutusta ja tuo työkaluja susien aiheuttamien haittojen ja vahinkojen ennaltaehkäisyyn.

Sotka-kosteikkohankkeessa perustettiin vesilinnuille tärkeitä lisääntymis- ja levähdysalueita, vähennettiin vieraspetoja ja rahoitettiin sektorin tutkimus- ja kehittämistoimia. Laajapohjaisesta yhteistyöstä metsästäjien, luonnonsuojelijoiden ja maanomistajien välillä saatiin hyviä kokemuksia.

Vaikuttavuustavoite: Monipuolinen yritystoiminta ja menestyvä maaseutu, monipaikkaisuus ja verkostot vahvistavat yhteiskuntaa

Toteutuminen: HYVÄ

Koronavirusepidemiasta johtuen maa- ja metsätalousministeriö valmisteli toukokuussa 2020 valtioneuvoston asetukset väliaikaisesta tuesta epidemiasta kärsiville maaseudun mikroyrityksille, maatalouden alkutuotannon ja kalatalouden yrityksille. Maaseudun yritysten väliaikaista tukea (367/2020) on käytettävissä 12 miljoonaa euroa maatilakytkentäseen yritystoimintaan sekä maataloustuotteiden jalostusta ja kaupan pitämistä harjoittaville mikroyrityksille. Maatalouden alkutuotannon yritysten väliaikaista tukea (370/2020)

on käytettävissä 48 miljoonaa euroa alkutuotannon alalla toimiville maatalousyrityksille. Maaseudun yritysten väliaikaista tukea oli vuoden loppuun mennessä myönnetty yhteensä noin 3,5 miljoonaa euroa. Alkutuotannon tukea, mukaan lukien tukiehtojen päivitetty tuki oli myönnetty yhteensä noin 23,7 miljoonaa euroa.

Maaseudun elinvoimaisuuteen liittyvät Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimet ovat edenneet hyvin. Ohjelmalle vuoden 2020 loppuun [asetetut välitavoitteet saavutettiin](#): vuoden loppuun mennessä kauden 2014–2020 rahoituksesta oli sidottu jo yli 99 prosenttia kehyksestä. Investointitukia oli myönnetty yli 8 000 tilalle ja aloitustukia yli 1 200 kappaletta. Eläinten hyvinvointitoimiin on sitoutunut yli 6 000 kotieläintilaa. Noin 90 prosenttia käytettävissä olevasta maatalousmaasta on ympäristökorvaussitoumusten alla ja tukea on myönnetty lähes 4 000 maaseudulla sijaitsevalle yritykselle. Nopeiden laajakaistayhteyksien saavutettavuutta on parannettu yli 70 hankkeen avulla yli 3 000 kilometrillä. Maaseutuohjelmalla on ollut kokonaistasolla [myönteinen vaikutus työllisyyteen ja aluetalouteen](#) ja sen kohdennus on ollut onnistunutta.

Syksyllä aloittaneen harvaan asuttujen alueiden parlamentaarisen työryhmän tehtävänä on seurata harvaan asuttujen alueiden erityiskysymyksiä sekä vahvistaa näiden alueiden elinvoimaisuutta. Työn pohjana ovat edellisen työryhmän ehdotukset sekä hallitusohjelman kirjaukset harvaan asuttujen alueiden kehittämiseksi. Työryhmä laatii toimenpideohjelman, jossa määritellään harvaan asuttujen alueiden elinvoiman ja hyvinvoinnin kehittämiseksi toteutettavat kokeiluhankkeet. Rahoitusta on käytettävissä 12 miljoonaa euroa.

Ruokavirasto myönsi vuonna 2020 harvaan asutun maaseudun päivittäistavarakaupoille tarkoitettua kyläkauppatukea 85 kyläkaupalle (yhteensä miljoona euroa). Tuen vaikutuksista laaditun väliarvioinnin mukaan tukea pidettiin tärkeänä kyläkauppojen tulevaisuuden kannalta ja tuen jatkuvuutta perään kuulutettiin. Vuoden 2021 talousarviossa kyläkauppojen tukemiseksi monipalvelukeskuksina on osoitettu kahden miljoonan euron määräraha. Tukea suunnitellaan laajennettavaksi kaikille maaseutualueille.

Parlamentaarinen saaristoasiain neuvottelukunta on laatinut [strategisen Saaristopoliittisen kokonaisohjelman](#) vuosille 2020–2023. Maaseutupoliitiikan neuvosto valmisti maaseutupoliittista kokonaisohjelmaa vuosille 2021–2027. Valmistelussa on laajasti osallistettu maaseudun toimijoita. [Maaseutupoliitiikan strategia](#) julkaistiin keväällä 2020. Vuoden aikana julkaistiin myös valtakunnallisiin maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeisiin pohjautuvia maaseutupoliitiikan politiikkasuosituksia. Valtakunnallinen Maaseutuparlamentti-tapahtuma siirtyi koronavirusepidemiasta johtuen vuodelle 2021.

Vaikuttavuustavoite: Luotettavat ja laaja-käyttöiset paikka-, kiinteistö- ja huoneistotiedot mahdollistavat uutta liiketoimintaa ja turvaavat omistusta

Toteutuminen: **HYVÄ**

Vaikka koronavirusepidemia vaikutti merkittävästi maanmittaussektorin toimintaan vuonna 2020, pystyttiin asetetut vaikuttavuus- ja tuloksellisuustavoitteet saavuttamaan olennaisilta osin. Tavoitteiden saavuttamista laajan etätyöskentelysuosituksen aikana mahdollistivat muun muassa Maanmittauslaitoksen henkilöstön pitkä kokemus monipaikkaisesta työskentelystä, monipaikkaista työtä tukevat tekniset ratkaisut ja töiden uudelleen järjestelyt. Maanmittauslaitoksen asiakaspalvelussa otettiin epidemian aikana käytön ajanvaraukseen perustuva toimintamalli, ja asiainnissa tapahtui merkittävä siirtymä fyysisestä asiainnista puhelinpalveluun ja sähköisten palveluiden käyttöön. Nopealla aikataululla annetut kiinteistönmuodostamislain määräaikaisten säännökset mahdollistivat perus- ja arviointitoimitusten tekemisen erityisjärjestelyin, kun toimituskokouksia voitiin pitää myös etäyhteydellä.

Kiinteistötietojärjestelmän tiedot pidettiin ajan tasalla kiinteistötoimituksilla ja kirjaamis-päätöksillä. Näiden tietojen laatua parannettiin KTJ2024-perusparannusohjelmalla. Tietojen sähköinen käyttö yhteiskunnan eri prosesseissa kasvoi noin viisi prosenttia. Kiinteistötoimitusten ja kirjaamistehtävien prosesseja kehitettiin, jotta tuottavuutta ja asiakaslähtöisyyttä voidaan parantaa.

Yhtiöiden siirtyminen huoneistotietojärjestelmään on käynnistynyt osakeluetteloiden siirtopalvelun käyttöönoton myötä. Suurimman osan yhtiöillä olevasta asunto-osakkeiden omistustiedoista odotetaan siirtyvän huoneistotietojärjestelmään vuosina 2022–2023, kun isännöintijärjestelmille tarjotut rajapinnat tulevat käyttöön vuodesta 2021 alkaen. Paperisten osakekirjojen poistuminen tapahtuu osakeryhmä kerrallaan sen jälkeen, kun yhtiöt siirtävät osakeluettelon ylläpidon Maanmittauslaitokselle.

Valtioneuvoston paikkatietopoliittisen selonteon (VNS 2/2018 vp – EK 30/2018 vp) toimeenpanoa edistettiin. Selonteon kärkitoimenpiteeksi nostettiin laadukkaiden osoitetietojen varmistaminen. Tätä edistettiin valmistelemalla valtakunnallisen osoitetietojärjestelmän rakentamista. Peruspaikkatietojen hallintaan liittyvää maastotietojärjestelmää kehitettiin vastaamaan tämän päivän tiedon tuotannon, jakelun ja käytön tarpeita. Selonteon linjaama uusi yhteistyöelin GeoForum Finland ry perustettiin, ja sen toiminta alkoi syksyllä 2020.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Kestävän kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelman toimeenpanossa hallinnonalan rooli on varmistaa ruokaturvaa, edistää uusiutuvien luonnonvarojen kestävää käyttöä sekä vastuullista ja kestävä bio- ja kiertotaloutta. Useat ruokaan, metsiin, energiaan ja veteen liittyvät toimenpiteet vaikuttavat toisiinsa joko suoraan tai välillisesti. Maa- ja metsätalousministeriön kestävä kehityksen tavoitteisiin läheisesti liittyvän strategian tavoitteena on, että vuoteen 2030 mennessä vastuullinen bio- ja kiertotalous on keskeinen osa Suomen kilpailukyvyä ja hyvinvoinnin perustaa. Alkutuotannon päätavoitteena on turvata ihmisten tarvitsemat perustarpeet, kuten vesi, ruoka, energia, sekä tarjota raaka-aineita ja palveluita moniin eri tarpeisiin, kuten asumiseen, vaatetukseen, hygieniaan ja samalla edistää kestävä kehityksen eri tavoitteita.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan toimiin kuten ympäristökorvauksiin, luonnonmukaiseen tuotantoon, neuvontaan ja ei-tuotannollisiin investointeihin rahoitusta on osoitettu 246,2 miljoonaa euroa ja viherryttämistukeen 157,5 miljoonaa euroa. Hallitus on nostanut vahvasti esille myös lannan käsittelyn ja ravinteiden kierrätyksen osana maataloustuotannon kokonaiskestävyyttä. Maa- ja metsätalousministeriö suuntaa enintään 5,1 miljoonaa euroa kokeiluohjelmaan, jolla rahoitetaan ravinteiden kierrätyksen innovatiivisia ratkaisuja. Hallitusohjelman mukainen investointituki biokaasulaitosten ja uusien lannankäsittelytekniikoiden tukemiseksi (vuosille 2020–2021, yhteensä 7,5 miljoonaa euroa) käynnistyi joulukuussa 2020. Lisäksi valmistelussa on ravinnekiertoon perustuvan biokaasun tuotantotuki (vuosille 2021–2023, yhteensä 16 miljoonaa euroa) ja osana hallituksen koronavirukseen liittyvää elvytyspakettia maatalouden biokaasuinvestointeihin liittyvän tuen ja maaseudun yritysrahoituksen tukiprosentin määräaikainen nosto 50 prosenttiin. Eläintuotannon kestävyysparantamiseksi uudistetaan eläinsuojelulaki hallitusohjelman mukaisesti sekä otetaan käyttöön muita eläinten hyvinvointia edistäviä käytäntöjä ja rakenteellisia uudistuksia. Hallitusohjelmassa on asetettu tavoite ruokahävikin puolittamisesta vuoteen 2030 mennessä. Hallitusohjelman mukaan laadittu tiekartta hävikin vähentämiseksi ruokaketjun jokaisessa vaiheessa valmistui vuoden 2021 alussa.

Suomen biotalousstrategian toimeenpanoa tukevia kehittämishankkeita lisäarvotuotteiden ja hiilineutraaliustavoitteen aikaansaamiseksi (ilmasto, ravinnekierrätys, energia, veteen liittyvä liiketoiminta) on tuettu 1,5 miljoonalla eurolla. Metsäluonnon hoidon edistämisen määrärahaa on käytetty noin 7,5 miljoonaa euroa (ympäristötukisopimuksia 1 330 kappaletta kattaen 3 548 hehtaaria). Lisäksi käytettiin 0,9 miljoonaa euroa ennallistamis- ja luonnonhoitotöihin. Kansallisessa ohjelmassa vaelluskalakantojen elvyttämiseksi muun muassa puretaan vaellusesteitä ja kunnostetaan kalojen lisääntymisalueita. Puuntuotannon kestävyysparantamiseen käytettiin 50 miljoonaa euroa. Rahoituksella toteutettiin muun muassa taimikon varhaishoitoa ja nuoren metsän hoitoa 155 929 hehtaarilla, terveyslannoituksia 15 263 hehtaarilla ja suometsän hoitoa 12 602 hehtaarilla. Hallitus edistää kotimaisen luonnonkalan käyttöä ja itämerirehun käyttöä kalankasvatuksessa ja luo

kannustimia ravinnepäästöjä vähentäville ja kiertotalouteen perustuville ratkaisuille kalan-
kasvatuksessa. Lisäksi toimeenpannaan kalakasvatuksen ympäristölupajärjestelmän kehittä-
mistoimet ottaen huomioon vesiympäristön suojelun taso. Hallitus on myös käynnistä-
nyt vesilintujen elinympäristöjen parantamiseen tähtäävän Sotka-kosteikkohankkeen.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Maa- ja metsätalousministeriön tilinpäätös 2020](#)

[Luonnonvarakeskuksen tilinpäätös 2020](#)

[Maanmittauslaitoksen tilinpäätös 2020](#)

[Ruokaviraston tilinpäätös 2020](#)

9 Liikenne- ja viestintäministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **72 586 milj. €**

- Liikenne- ja viestintäministeriön osuus **4 680 milj. €**

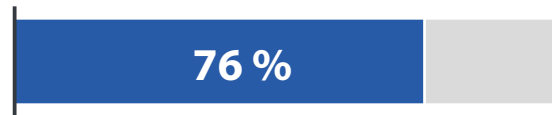

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 2 122 milj. €
- Siirtomenot 947 milj. €
- Sijoitusmenot 502 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

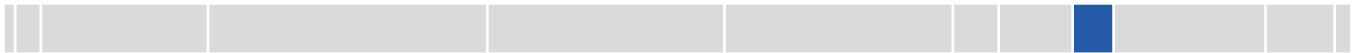
Määrärahojen käyttöprosentti

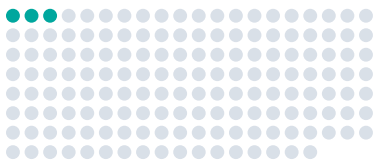
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **74 135 henkilötyövuotta**

- Liikenne- ja viestintäministeriössä **2 249 henkilötyövuotta**

Virastot **3** KPL

- Ilmatieteen laitos
- Liikenne- ja viestintävirasto
- Väylävirasto

Rahastot **1** KPL

- Valtion televisio- ja radiorahasto

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **6** KPL

- Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy
- Pohjolan Rautatiet Oy
- Cinia Oy
- Yleisradio Oy
- Turun Tunnin Juna Oy
- Suomi-rata Oy

Keskeiset hallinnolliset muutokset

Valtion kokonaan omistama erityistehtävayhtiö Traffic Management Finland Oy vaihtoi toiminimensä Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy:ksi 1.1.2021. | Suomi-rata Oy ja Turun Tunnin Juna Oy perustettiin 15.12.2020.

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Selvitystä ja avunantoa vaatineita tietoturvatapauksia

26 948 kpl

Automaattisesti käsitellyt tietoturvatapaukset

115 783 kpl

Ajoneuvojen rekisteröintitapahtumat

5 577 172 kpl

Valtion vastuulla olevat maantiet

77 908 km

Ilmatieteen laitoksen säähavaintoasemien lukumäärä

276 kpl

9.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Toimintaympäristöön vaikuttavat pitkän aikavälin megatrendit, kuten ilmastonmuutos ja kaupungistuminen. Päästövähennyksiin tähtääviä toimia on tehtävä huomattavasti nopeammin kuin tähän mennessä on tehty tai suunniteltu tehtäväksi. Liikennealalla ilmastonmuutoksen hillintä vaatii suuria vähennyksiä hiilidioksidipäästöissä ja energian kuluksessa. Kaupungistuminen ja väestörakenteen kehitys vaikuttavat liikenteen ja viestintän tulevaisuuteen asettamalla haasteita muun muassa palvelurakenteelle. Liikenne- ja viestintätoimialan palveluistuminen jatkuu, ja teknologiamurroksella on suuria vaikutuksia yhteiskuntaan ja liikennejärjestelmään.

Kertomusvuonna liikenne- ja viestintäministeriötä ja sen toimialaa ovat leimanneet koronavirusepidemiasta aiheutuneet toimenpiteet ja tehtävät. Epidemian suorat vaikutukset ovat olleet kaksijakoisia. Hallinnonala on osaltaan pyrkinyt varmistamaan yhteiskunnan toimintakykyä sekä kansalaisten turvallisuutta poikkeuksellisissa olosuhteissa. Liikenteen alalla annettiin väliaikaisia kansallisia säädöksiä sekä EU-asetuksia, joilla pyrittiin vähentämään epidemian aiheuttamia kielteisiä vaikutuksia. Moni asia on myös liittynyt suoraan poikkeusolojen ratkaisumalleihin sekä liikenteen varmistamiseen. Toisaalta vaikutuksena on ollut, että digitaalisia palveluita on otettu laajasti muun muassa lisääntyneen etätyön myötä käyttöön. Tämän ovat mahdollistaneet toimivat verkkoyhteydet. Koronavirusepidemia vähensi huomattavasti joukkoliikenteen matkustajamääriä ja lipputulota. Erityisesti lento- ja laivaliikenteessä vaikutus on ollut dramaattinen. On epävarmaa, palautuvatko ihmisten liikkumistottumukset ennalleen. Poikkeustilasta ja koronavirusepidemiasta huolimatta ministeriö on pystynyt toteuttamaan lainsäädäntösuunnitelmaansa pääsääntöisesti ajallaan.

Liikenteessä kaikkia liikkuja koskevat tieliikennelain ja vesiliikennelain säännökset uudistettiin ja ne tulivat voimaan kesäkuussa 2020. Uusi tieliikennelaki sisältää muun muassa liikennesäännöt, liikennemerkit ja ajoneuvon käyttämistä tiellä koskevat säännöt. Tieliikennelaki edistää liikenneturvallisuutta, liikenteen sujuvuutta ja ympäristönäkökohtien huomioimista. Uusi vesiliikennelaki ajanmukaistaa ja kokoaa yhteen vesiliikenteen liikennesäännöt ja liikennemerkit. Uudistuksen tavoitteena on lisätä vesiliikenteen turvallisuutta ja vastuullista veneilyä sekä mahdollistaa vesiliikenteen automaatio. Vesiliikennelaille selkeytettiin aluksen päällikön velvoitteita sekä uudistettiin vesiliikennemerkkejä. Sähköisen viestintän palveluista annettuun lakiin tehdyillä muutoksilla puolestaan parannetaan kuluttajien asemaa, edistetään viestintäverkkoinvestointeja ja viestintäpalveluiden saatavuutta sekä varmistetaan entistä paremmin verkkojen turvallisuus. Muutoksia käsiteltiin eduskunnassa syksyn 2020 aikana, ja ne tulivat voimaan 1.1.2021.

Syksyllä tapahtunut psykoterapiakeskukseen kohdistunut tietomurto nosti esiin yhteiskunnan kriittisten toimialojen tietoturvan ja tietosuojan parantamistarpeita.

Tietoverkkojen toimintavarmuuden ja turvallisen tiedonkäsittelyn tarve sekä käyttäjien luottamuksen vahvistaminen tulevat jatkumaan yhteiskunnan prosessien automatisoitua ja digitalisoitua sekä henkilöistä kerätyn datan määrän kasvaessa.

9.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 20. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Uuden teknologian, bionalouden ja puhtaiden ratkaisujen käyttöönotossa ja edistämisessä sekä liikenteen hinnoittelun uudistamisessa epäonnistutaan, eikä liikenteen energiatehokkuus parane tavoitteiden mukaisesti
	Riskin toteutuessa liikenteen päästöt kasvavat tai pysyvät ennallaan päästövähennystavoitteista huolimatta. Ilmastonmuutos rapauttaa väyläinfrastruktuuria, lisää väylien kunnossapitotarvetta ja liikennöintikustannuksia sekä heikentää saavutettavuutta, mikä vaikuttaa hallinnonalan toimintaan. Riskiin varaudutaan tuottamalla erilaisia ratkaisumalleja liikenteen hinnoittelun uudistamiseksi sekä edistämällä autokannan uudistumista, sähköautojen ja vaihtoehtoisten käyttövoimien yleistymistä. Lisäksi toteutetaan fossiilittoman liikenteen tiekartassa ja 12-vuotisessa valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa (Liikenne 12) määriteltyjä toimenpiteitä sekä pyöräilyn ja kävelyn edistämishjelmaa. Liikkumisen ja kuljetusten ympäristövaikutukset huomioidaan hallinnonalan johtamisessa ja säädöshankkeiden vaikutusten arvioinnissa.
2	Liikenne- ja viestintäyhteyksien toimintavarmuutta ja saatavuutta ei pystytä turvaamaan erityisesti häiriötilanteissa
	Toimiva yhteiskunta edellyttää toimivia liikenne- ja viestintäyhteyksiä. Hallinnonala varmistaa verkkojen luotettavan toiminnan säädösympäristöä ja uusia toimintamalleja kehittämällä, pitää ajan tasalla hallinnonalan valmius- ja varautumissuunnitelmat sekä ylläpitää valmiutta kriisi- ja poikkeusolojen viestintään. Kertomusvuoden aikana tapahtuneet tietomurrot toivat esiin tarpeen selvittää kriittisten toimialojen tietoturvan ja tietosuojan turvaamiseksi tarvittavia toimenpiteitä. Lisäksi laadukkaalla sääennustetuotannolla varaudutaan poikkeuksellisiin sää- ja luonnonilmiöihin, minimoidaan niiden aiheuttamia haittoja ja nopeutetaan häiriötilanteista toipumista.
3	Teknologisen murroksen mahdollisuudet hukataan
	Riskin toteutuessa liikenne- ja viestintäpalvelut eivät kehity odotusten mukaisesti, palvelutuotanto jää kehityksestä jälkeen ja kilpailukyky heikkenee. Kehityksestä jälkeen jääminen heikentää samalla turvallisuutta. Arvioimalla ja kehittämällä jatkuvasti säädösympäristöä sekä tuottamalla tietopohjaa uusien palvelu- ja toimintamallien käyttöönottamiseksi varmistetaan toimintaympäristö, jossa yhteiskunnan tarpeet huomioidaan ja uudet ratkaisut ovat mahdollisia. Uusien teknologioiden hyödyntämistä vauhditetaan 5G-verkkojen käyttöönotolla ja automaation suunnitelmallisella edistämällä.

9.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Suomi on edelläkävijä kohti hiiletöntä liikennettä ja viestintää

Toteutuminen: **HYVÄ**

Vaikuttavuustavoitteessa ja sen raportoinnissa on otettu huomioon liikenne- ja viestintäministeriön 12.12.2019 päivätyssä hallinnonalan konsernistrategiassa käyttöön otettu tavoite, jossa tunnistettiin myös viestinnän kasvava merkitys ilmastotavoitteiden saavuttamisessa.

Liikenteen toimialalla hallinnonalan pyrkimyksenä on nopeuttaa päästöjä vähentäviä toimia, parantaa liikenteen energiatehokkuutta, kasvattaa vaihtoehtoisia käyttövoimia hyödyntävien autojen osuutta sekä lisätä kestävien kulkutapojen käyttöä. Vuonna 2020 hallinnonalan painopisteenä on ollut fossiilittoman liikenteen tiekartan valmistelu. Tiekartan tavoitteena on puolittaa liikenteen päästöt vuoteen 2030 mennessä. Tiekartatyöryhmän [loppuraportti](#) valmistui lokakuussa 2020. Kohti fossiilitonta liikennettä edetään vaiheittain ja toimenpiteistä linjataan valtioneuvoston periaatepäätöksellä kevään 2021 aikana. Romutuspalkkio ja kaasukäyttöisten kuorma-autojen hankintatuki ovat ensimmäiset Fossiilittoman liikenteen tiekartan toimenpiteet. Lisäksi vuoden 2020 aikana on valmisteltu lento- ja meriliikenteen päästövähennyksiä koskevia periaatepäätöksiä, jotka on tarkoitus antaa keväällä 2021.

Viimeisimpien tilastoitujen tietojen mukaan kotimaan liikenteen hiilidioksidipäästöt laskevat noin 3,4 prosentilla vuonna 2019 edelliseen vuoteen verrattuna ([Tilastokeskus](#)). Liikennemäärät pääteillä vähenivät vuonna 2020 koronavirusepidemian myötä, minkä vuoksi myös liikenteen päästöt ovat todennäköisesti laskeneet entisestään ([Väylävirasto](#)). Epidemian pitkän aikavälin vaikutuksia liikenteen päästöihin on kuitenkin vaikea ennakoita. Liikenteen energiankulutus terawattitunneissa on pysynyt viime vuosina muuttumattomana ollen 50 terawattituntia vuosina 2016–2019 ([Tilastokeskus](#)). Vaihtoehtoisia käyttövoimia (sähkö, vety tai kaasu) hyödyntävien sekä ladattavien hybridiautojen osuus uusista henkilöautoista on kasvanut vuonna 2020 selvästi. Yhteensä osuus oli 20 prosenttia vuonna 2020, kun vastaava luku vuonna 2019 oli 9 prosenttia. Vaihtoehtoisia käyttövoimia ensirekisteröitiin vuonna 2020 ensi kertaa enemmän kuin dieselkäyttöisiä henkilöautoja. Noin 68 prosenttia vaihtoehtoisia käyttövoimia hyödyntävistä henkilöautoista oli ladattavia hybridejä, noin 22 prosenttia täyssähköautoja ja noin 10 prosenttia kaasuautoja

([Traficom](#)). Kestävien kulkutapojen suoritteista ja markkinaosuuksista saadaan uutta tietoa vuoden 2021 henkilöliikennetutkimuksesta. Kertomusvuonna kävelyä ja pyöräilyä edistettiin varaamalla kuntien avustuksiin 32,9 miljoonaa euroa ja valtion väyläverkolla tapahtuviin toimenpiteisiin 10 miljoonaa euroa.

Kansainvälisen merenkulun kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen on Kansainvälisessä merenkulkujärjestössä (IMO) saavutetun kompromissin myötä jäämässä kauas Suomen tavoittelemasta ja Pariisin ilmastopimuksen mukaisesta tasosta. Kompromissin mukaiset säännöt eivät sisällä tehokkaita rankaisuvia sääntöjä, jos alus ei toteuta vaadittuja korjaavia toimia päästöjen vähentämiseksi. Tämä vaikeuttaa vuodelle 2030 asetetun kansainvälisen merenkulun päästöjen vähennystavoitteen saavuttamista. Sen sijaan Suomi saavutti neuvotteluissa kuitenkin keskeisen kansallisen tavoitteensa lähimerenkulullemme tärkeiden roro- ja ropax-alusten energiatehokkuutta koskevien vaatimusten osalta.

Arktisen alueen ilmakehästä, merijäätä, valtamerestä, ekosysteemeistä ja biogeokemiasta kerättiin tietoa MOSAiC-hankkeen yhteydessä. Ilmatieteen laitos tutki merijään käyttäytymistä sekä teki mittauksia lumen, jään ja auringonsäteilyn vuorovaikutuksesta. Nämä tiedot auttavat ymmärtämään ilmastomuutoksen vaikutuksia ja mekanismeja arktisella alueella aiempaa paremmin.

Vaikuttavuustavoitteen saavuttaminen edellyttää myös tieto- ja viestintäteknologiasektorin (ICT) toimenpiteitä. ICT-alan ilmasto- ja ympäristöstrategian valmistelun yhteydessä on lisätty ymmärrystä alan ympäristö- ja ilmastovaikutuksista ja arvioitu toimialan roolia ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Strategian valmistelun tueksi perustetun työryhmän [loppuraportti](#) julkistettiin marraskuussa 2020.

Vaikuttavuustavoite: Liikenteen ja viestinnän verkot ja palvelut ovat helpottaneet arkea ja edistäneet elinkeinonharjoittamista

Toteutuminen: HYVÄ

Liikenne- ja viestintätoimialan palvelujen ja palvelukyvyn parantamiseksi on vuoden 2020 aikana tehty useita säädösmuutoksia. Taksisääntelyn epäkohtiin on puututtu antamalla eduskunnalle esitys havaittujen ongelmakohtien korjaamiseksi. Taksisääntelyyn aiemmin tehdyt uudistukset muun muassa heikensivät kuluttajien luottamusta palvelua kohtaan. Sähköisen viestinnän palveluista annettua lakia (2014/917) uudistettiin 1.1.2021 voimaan tulleilla muutoksilla, joilla parannetaan muun muassa kuluttajien asemaa, edistetään viestintäverkkoinvestointeja ja viestintäpalveluiden saatavuutta sekä varmistetaan entistä paremmin verkkojen turvallisuus. Kaupallisen media-alan toimintaedellytysten parantamiseksi eduskunnalle annettiin esitys Yleisradion roolin tarkentamisesta julkisen palvelun mediatatalona.

Liikennejärjestelmän pitkäjänteiseksi kehittämiseksi on valmisteltu Liikenne 12 -suunnitelmaa parlamentaarisen ohjausryhmän ohjauksessa. Suunnitelmalla ohjataan ennakoivasti koko hallinnonalan toimintaa. Perusväylänpidon rahoitustasoon tehtiin hallitusohjelman mukainen pysyvä tasokorotus vuoden 2020 alusta lukien. Kertomusvuonna maanteiden päällysteisiin kohdistetun 20 miljoonan euron lisärahoituksen ansiosta väylien korjausvelka saatiin pidettyä noin 2,8 miljardissa eurossa. Korjausvelka jakaantuu lähes puoleksi tie- ja rataverkolle, mutta rataverkolla korjausvelkaa on edelleen merkittävä määrä myös pääverkolla. Uusilla väylähankkeilla tuetaan muun muassa teollisia investointeja ja kaupunkiseutujen kestävästä kehittämisestä. Viidelle raidehankkeelle myönnettiin Verkojen Eurooppa (CEF)-rahoitusta yhteensä 58,3 miljoonaa euroa. Suurilla raidehankkeilla (Suomi-rata Oy, Turun Tunnin Juna Oy) edistetään kestävästä kehitystä ja torjutaan ilmastonmuutosta.

Muun muassa koronavirusepidemian mukanaan tuomat ilmiöt, kuten häiriösoittohuijaukset ja tekniseksi tueksi tekeytyvät huijaukset sekä psykoterapiakeskustapaus nostivat Kyberturvallisuuskeskuksen työmäärää merkittävästi aiemmista vuosista. Kyberturvallisuuskeskus arvioi, että yksin sen tietoturvaloukkausten käsittelyä ja kansalaisten auttamista koskevat toimet ovat tuottaneet yhteiskunnalle noin 100 miljoonan euron säästöt.

Hallinnonalan vaikuttavuutta on arvioitu liikenne- ja viestintäverkon kattavuuden ja peiton sekä palveluiden hintakehityksen avulla. Tuoreimpien vuoden 2019 tilastotietojen perusteella kotitalouksista 87 prosentilla on mahdollisuus ottaa käyttöönsä vähintään 10 megabittia sekunnissa latausnopeudella varustettu kiinteä laajakaistayhteys. Nopeampien laajakaistayhteyksien peitto on kasvanut selvästi ([Traficom](#)). Kesäkuussa huutokaupattiin 26 gigahertsin taajuusalueen verkkotoimiluvat 5G-verkon rakentamiseksi. 5G:n ansiosta data kulkee entistä nopeammin, verkkojen yhteysviive lyhenee ja se mahdollistaa uusia digitaalisia palveluita. Lisäksi laajakaistatukiohjelmaa jatkettiin ja se suunnataan alueille, joille kaupallista laajakaistaa ei ole tulossa ennen vuotta 2025. Viestintäpalveluiden reaalin hintakehitys oli vuonna 2020 maltillista, eivätkä hinnat juuri muuttuneet vuoteen 2019 verrattuna. Internet-yhteyksien ja matkaviestintäpalveluiden hinnat ovat vuodesta 2010 lähtien laskeneet noin 15 prosentilla ([Tilastokeskus](#)).

Vertailukelpoista tietoa liikenneverkon peittävyiden kehityksestä ei ole vielä saatavilla, mutta peittävyiden alueellista kehitystä seurataan jatkossa tarkastelemalla eri liikenne- ja viestintäpalveluiden verkon peittävyttä suhteessa väkilukuun ([Tilastokeskus](#)). Liikenteen reaaliset kuluttajahinnat ovat kehittyneet maltillisesti vuodesta 2010 alkaen (joukkoliikenteen hinta laskenut noin 6 prosentilla ja oman auton käytön hinta kasvanut noin 3 prosentilla). Kertomusvuonna oman auton käytön hinta laski noin 3 prosenttia vuoteen 2019 verrattuna muun muassa polttoaineiden hintakehityksen myötä.

Vaikuttavuustavoite: Uudet toimintamallit ja innovaatiot ovat vauhdittaneet hyvinvointia ja kilpailukykyä

Toteutuminen: **HYVÄ**

Edistyksellisellä ja innovaatiomyönteisellä lainsäädännöllä ja toimintaympäristöllä tuetaan uuden teknologian kehittämistä ja soveltamista. Digitalisaation ja automaation täysimääräisen hyödyntämisen tavoite on saatu osaksi joulukuussa julkaistua komission kestävän ja älykkään liikenteen strategiaa ([COM \(2020\)/789](#)). Yhteinen eurooppalainen kehys luo pohjan myös liikenteen palveluiden ja logistiikan digitalisaation sekä älyliikenteen ja automaation tietoympäristön kehittämistyölle. Lokakuussa julkaistulla [logistiikan digitalisaatiostrategialla](#) on edistetty logistiikan ja satamien digitalisaatiota sähköisten kuljetusketjujen aikaansaamiseksi. Tämä toteuttaa myös liikennejärjestelmän tehokkuudelle ja ilmastolle asetettuja hallitusohjelman tavoitteita. Myös Suomen tavoittelemat liikenteen palvelujen sisämarkkinoita ja eri palvelujen lippu- ja maksujärjestelmien yhteentoimivuutta koskevat säädöstoimet ovat mukana komission strategiassa.

Viestintäverkkojen turvallisuutta on vahvistettu lisäämällä sähköisen viestinnän palveluista annettuun lakiin vaatimus viestintäverkkojen kriittisten osien arvioinnista kansallisen turvallisuuden näkökulmasta. EU-tasolla pyrkimyksenä on, että jäsenvaltioilla on jatkossakin koordinoitu lähestymistapa 5G-verkkojen turvallisuuteen, mikä edistää osaltaan 5G-verkkojen käyttöönottoa ja sen mukanaan tuomia uusia palveluja. Kyberturvallisuuden kehittämisohjelmalla rakennetaan vahvaa suomalaisen kyberturvallisuuden ekosysteemiä. Lausunnoilla oleva kehittämisohjelma luo edellytyksiä kyberturvallisuuden huippuluokan osaamiselle ja vahvalle kotimaiselle kyberteollisuudelle.

Suomi suunnittelee modernin radioverkkopohjaisen junien kulunvalvontajärjestelmän käyttöönottoa. Nykyiselle vanhentuvalle junien kulunvalvontajärjestelmälle on huhtikuussa 2020 valmistuneessa laajassa [Digirata-selvityksessä](#) tutkittu vaihtoehtoja. Edetessään järjestelmä on älyliikenteen suunnannäyttävä. Sillä lisätään rautatieliikenteen kilpailukykyä, kustannustehokkuutta ja turvallisuutta sekä mahdollistetaan digitalisaation ja automaation täysmittainen hyödyntäminen.

Euroopan digitaalisia valmiuksia koskevan DESI-indeksin ([EU-komissio, DESI-indeksi, The Digital Economy and Society Index \(DESI\)](#)) vertailussa Suomi on edelleen kärjessä. Digibarometri-mittauksessa ([Digibarometri 2020: Kyberturvan tilannekuva Suomessa](#)) Suomi oli puolestaan vuonna 2020 sijalla kaksi. Kyberturvan ylläpitoon liittyvät näkymät sekä suomalaisten yritysten tippuminen kolme sijaa alemmaksi herättävät kuitenkin huolta. Digitalisaation vaikutukset suomalaisiin yrityksiin ovat jäämässä jälkeen verrokkimaista. Euroopan komission European innovation scoreboard 2020 -mittauksen ([Euroopan komissio, European innovation scoreboard](#)) mukaan Suomen innovaatioympäristö on EU:n huippua, mutta esimerkiksi korkean teknologian tuotteiden myynnillä ja kasvuyritysten lukumäärällä mitaten tulokset ovat kokonaistulosta heikompia.

Suomen vaikuttamistavoitteiden mukaisesti EU:n ensimmäisessä [datastrategiassa](#) luodaan askelmerkit datatalouden kehittämiseen ihmiskeskeisen, arvopohjaisen sekä avoimen ja kilpaillun datan sisämarkkinan aikaansaamiseksi. EU:n strategia ja sen tavoitteet parantavat merkittävästi investointivarmuutta sekä edellytyksiä dataan perustuvalla liiketoiminnalla.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Liikenne- ja viestintäministeriö on edistänyt vuonna 2020 liikenteen ja viestinnän alan ilmastotoimia valmistelemalla fossiilittoman liikenteen tiekartan ja Liikenne 12 -suunnitelman. Fossiilittoman liikenteen tiekartan ensimmäisinä toteuttavina toimenpiteinä on otettu käyttöön romutuspalkkio ja kaasukäyttöisten kuorma-autojen hankintatuki. Lento- ja meriliikenteen päästöistä on valmisteltu päästövähennyksiä koskevat periaatepäätökset. Suomi on myös pyrkinyt edistämään kunnianhimoisia kasvihuonekaasupäästötavoitteita kansainvälisessä merenkulkujärjestössä IMO:ssa. Ministeriö on myös valmistellut ICT-alan ilmasto- ja ympäristöstrategiaa.

Valtio solmi maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimukset Helsingin, Turun, Tampereen ja Oulun seudun kaupunkien kanssa lokakuussa 2020. MAL-sopimuksissa on sovittu monista toimenpiteistä, joilla edistetään kestävän yhdyskuntarakenteen toteutumista ja kestävien liikkumismuotojen käyttöä. MAL-sopimuksia neuvotellaan parhaillaan Kuopion, Jyväskylän ja Lahden kaupunkiseutujen kanssa. Kävelyä ja pyöräilyä on edistetty talousarvioon varatuilla erillisillä määrärahoilla.

Poikkihallinnollista liikenneturvallisuustyötä varten on valmisteltu kaikkia liikennemuu-toja koskevaa liikenneturvallisuusstrategiaa, jonka lähtökohtana on liikenneturvallisuuden nollavisio ja uusien toimintamallien luominen. Liikenneturvallisuustyössä hyödynnetään myös digitalisaation ja automaation mahdollisuuksia.

Liikenteen ja viestinnän digitaalisten palvelujen esteettömyyttä koskevan toimenpideohjelman mukaisesti laadittiin [väliraportti](#), jonka perusteella ohjelman toteutus on hyvässä vauhdissa.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Liikenne- ja viestintäministeriön tilinpäätös 2020](#)

[Ilmatieteen laitoksen tilinpäätös 2020](#)

[Liikenne- ja viestintäviraston tilinpäätös 2020](#)

[Väyläviraston tilinpäätös 2020](#)

10 Työ- ja elinkeinoministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **72 586 milj. €**

• Työ- ja elinkeinoministeriön osuus **6 725 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 676 milj. €
- Siirtomenot 3 180 milj. €
- Sijoitusmenot 347 milj. €
- Muut menot 8 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

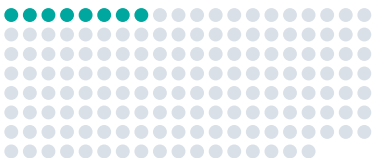
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **74 135 henkilötyövuotta**

• Työ- ja elinkeinoministeriössä **8 358 henkilötyövuotta**

Virastot 8 KPL

- Geologian tutkimuskeskus
- Patenti- ja rekisterihallitus
- Turvallisuus- ja kemikaalivirasto
- Innovaatiorahoituskeskus Business Finland
- Energiavirasto
- Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus, ELY-keskukset 15 kpl sekä niiden alaiset TE-toimistot
- Huoltovarmuuskasutus

Rahastot 3 KPL

- Valtiontakuurahasto
- Huoltovarmuusrachasto
- Ydinjätehuoltorachasto

Liikelaitokset 0 KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt 6 KPL

- Finnvera Oyj
- Suomen teollisuussijoitus Oy
- Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- Suomen Malmijalostus Oy
- Business Finland Oy
- Ilmastorachasto Oy

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Työtyytyväisyys, asteikko 1–5

3,72

10.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Vuosi oli koronavirusepidemiasta johtuen poikkeuksellinen. Bruttokansantuote (BKT) laski arviolta 2,8 prosenttia. Suomen talous, työllisyys ja elinkeinoelämä selvisivät vuonna 2020 kuitenkin kohtuullisin vaurioin. Palvelualojen liikevaihto laski alle yhdeksän prosenttia ja teollisuuden liikevaihto 1,6 prosenttia vuoden takaisesta.

Suurimmat kielteiset vaikutukset ovat kohdistuneet tiettyihin sektoreihin, erityisesti matkailuun, liikenteeseen ja luoviin aloihin. Näin ollen koronavirusepidemia on vaikuttanut kielteisimmin niihin alueisiin ja paikkakuntiin, joissa eniten kärsineiden alojen merkitys on suuri. Toisaalta etätyön voimakkaalla lisääntymisellä oli Luonnonvarakeskuksen mukaan vaikutuksia muuttoliikkeeseen, mutta näiden vaikutusten pysyväisluonteisuutta on ennenaikaista arvioida.

Työllisyysaste nousi 73 prosenttiin vuonna 2019, mutta koronaviruskriisissä käyttöön otettujen rajoitus- ja sulkutoimien aiheuttaman taantumana takia myönteinen kehitys päättyi kertomusvuonna. Lomautettujen määrä nousi keväällä erittäin nopeasti, ja työttömyysaste kääntyi kasvuun. Työllisyysasteen trendiluku oli joulukuussa 71,8 prosenttia ja työttömyysasteen trendiluku 8,2 prosenttia.

Hallitus toteutti määräaikaista toimenpiteitä yritystoiminnan, työllisyyden ja toimeentulon turvaamiseksi koronaviruskriisissä. Toimenpiteiden ansiosta yritykset ovat kyenneet säilyttämään työpaikkoja koronaviruskriisissä. Loppuvuonna painopiste siirtyi pitkäjänteisempään elinkeino-, innovaatio- ja työllisyystoimien suunnitteluun, joissa pääpaino oli EU:n elpymisrahastoa koskevan Suomen kestävän kasvun ohjelman valmistelu.

Hallitus teki syksyn budjettiriihessä päätöksiä, jotka yhdessä aiempien päätösten kanssa tavoittelevat työllisyyden nostamista 31 000–36 000 lisätyöllisellä vuoteen 2029 mennessä. Työllisyysvaikutuksiltaan merkittävimmät päätökset olivat pohjoismainen työvoimapalvelumalli, työttömyysturvan lisäpäiväoikeuden alaikärajan nosto, oppivelvollisuuden laajentaminen, varhaiskasvatuseräkorotusten alentaminen ja palkkatuen uudistus. Niiden lisäksi on päätetty toimet yli 55-vuotiaiden työllisyysasteen nostamiseksi ja perhevapaauudistuksen päälinjat on sovittu.

Investoinnit ovat olleet pitkään vaisuja nollakoroista huolimatta sekä kasvu ja tuottavuus heikkoa. Tutkimus- ja kehitysinvestointien määrä oli kertomusvuonna 2,94 prosenttia BKT:sta, ja panostukset ovat aivan viime vuosina kohonneet kasvu-uralle. Innovaatio- ja elinkeinopolitiikkalohkojen vahvistamiseksi aloitettiin muun muassa tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatioiden tiekartan sekä innovatiivisten julkisten hankintojen toimenpideohjelman toteutus, käynnistettiin yrittäjyysstrategian päivitys ja valmisteltiin erilaisia toimialakohtaisen elinkeinopolitiikan toimia muun muassa terveysalalla, kaupanalalla ja akkuteollisuusalueella.

Suomen elinkeinoelämä tarvitsee kasvavasti osaavaa ulkomaalaista työvoimaa, jonka saaminen edellyttää tehokasta ja vaikuttavaa maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikkaa. Ulkomaalaislainsäädännön ja lupamenettelyjen kehittämishanke sekä kotoutumisselonteon valmistelu olivat keskeisiä toimia vuonna 2020.

Toimivan ja turvallisen toimintaympäristön merkitys Suomen talouselämän perustana on korostunut epidemian aikana. Taloudelliseen huoltovarmuuteen liittyvissä tehtävissä tehtiin tiivistä yhteistyötä eri ministeriöiden ja Huoltovarmuuskeskuksen kanssa akuuttien ongelmien ratkaisemiseksi ja toimintojen kehittämisessä.

Ilmastonmuutoksen torjunta oli lähtökohtana Suomen talous- ja elinkeinopoliittisissa toimissa vuonna 2020. Ilmastonmuutoksen globaali torjunta avaa Suomen kaltaiselle korkean teknologian ja osaavan työvoiman maalle suuria mahdollisuuksia uudelle elinkeinoelämälle ja työpaikoille. Ministeriö koordinoi ilmastopolitiikan kokonaisuudessa muun muassa toimialojen vähähiilityökarttojen valmistelua.

10.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 21. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Työvoimapolvelujen reformin toteutuksen haasteet
	Hallitusohjelman tavoitteena on kehittää työllisyyspalveluiden valtakunnallista ohjausta ja hallinnonrajat ylittävää yhteistyötä sekä vahvistaa kuntien roolia työllisyyspalveluiden järjestäjänä. Reformin toteutukseen liittyen on tunnistettu korkeiksi arvioituja riskitekijöitä, jotka koskevat erityisesti ohjausmallia, kuntakokeilun tulosten hyödyntämistä ja kuntien roolia työllisyyspalvelujen tuottajana. Riskien hallinnassa korostuu erityisesti aktiivinen vuoropuhelu ja yhteistyö uusien mallien rakentamisessa.
2	Innovaatiojärjestelmän ja jatkuvan oppimisen kehityksen hidastuminen
	Koronaviruskriisin jälkeisen uudistumisen, kasvun ja tuottavuuskehityksen keskeisiä elementtejä ovat muun muassa innovaatiopanostukset ja innovaatiojärjestelmän toimivuus sekä oppiminen. Näiden hallitusohjelmassa esiintyvien tavoitteiden osalta merkittäviksi riskeiksi on arvioitu jatkuvan oppimisen uudistamiseen, yritysten uudistumiseen (tki-investoinnit) ja innovatiivisten hankintojen edistymiseen liittyviä tekijöitä. Riskejä pyritään hallitsemaan määrätietoisella valmistelulla, jatkuvalla tki-kannusteiden ja toimenpiteiden vaikuttavuuden seurannalla ja arvioinnilla sekä hallinnonalat ylittävällä yhteistyöllä.
3	Digitalisaatiokehityksen ongelmat
	Merkittävät strategiset tietoon ja digitalisaatiokehitykseen liittyvät riskit leikkaavat läpi ministeriön vastuualueen. Digitalisaatiokehitykseen liittyviä osariskejä nähdään ministeriön oman toiminnan, hallinnonalan kehityksen (palvelujärjestelmä) sekä laajemmin ministeriön toimialan yhteiskunnallisen kehityksen osalta. Innovaatioiden ja oppimisen lisäksi digitalisaatiokehitys on merkittävä tuottavuuskehityksen elementti, minkä vuoksi riskien hallintaan on hyvä kiinnittää huomiota. Riskiä hallitaan eri näkökulmista tiedonhallinnan, säädösvalmistelun, digitalisaation ohjauksen ja johtamisen, rahoitusallokaation ja tiiviin yhteistyön keinoin.
4	Vientirahoitusmarkkinoiden kasvanut riski
	Valtion vienninrahoitusvaltuuksia on korotettu ja vastuukanta on ollut kasvussa. Vientitakuuvastuut sisältävät merkittävän toimialakohtaisen keskittymäriskin, joka liittyy Suomen elinkeino- ja vientirakenteeseen. Riskitaso on noussut merkittävästi koronaviruspandemian myötä. Finnvera-konsernin vuoden 2020 tilinpäätöksen mukaan yhtiön vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan erillistulos on 1,2 miljardia euroa tappiollinen vastuukannasta tehtyjen tappiovarausten merkittävän kasvun vaikutuksesta. Siten myös Finnvera-konsernin tulos vuonna 2020 on selvästi tappiollinen erillistuloksen vaikutuksesta. Riskin kehitykseen vaikuttaa erityisesti se, alkaako globaali risteilyliiketoiminta toipua vuoden 2021 aikana koronaviruskriisistä. Riskeihin varaudutaan kehittämällä Finnveran riskinhallintajärjestelmää, valvontaa sekä riskiraportointia ja mittaamista sekä ylläpitämällä ja kerryttämällä riittäviä puskurivaroja. Ministeriö seuraa Finnveran rahoituksen vastuukannan ja riskiaseman kehitystä sekä puskurivarojen riittävyyttä. Toimialan suuresta keskittymäriskistä johtuen, kaikki Finnveran uudet yli 500 miljoonan euron alus- ja telakkatoimialaa koskevat vientitakuut käsitellään vientitakuulain mukaisena erityisriskinottona ja edellyttävät siten valtioneuvostotason (raha-asiainvalidiokunta) käsittelyn ennen takuupäätöksen tekemistä.

10.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Hallinnonalan talousarvioesityksen pääluokkaperusteluissa asetettuja yksittäisiä, toisiinsa liittyviä vaikuttavuustavoitteita on yhdistetty laajempien otsikoiden alle raportoinnin yhtenäisyyden vuoksi.

Vaikuttavuustavoite: BKT:n määrän muutos (mukaan lukien tavaroiden ja palvelujen viennin osuus BKT:stä)

Toteutuminen: **TYYDYTTÄVÄ**

Jo ennen koronavirusepidemiaa oli epävarmuuksia talouskehityksen suunnasta ja tahdista Suomessa, EU:ssa ja globaalisti seuraavan 1–2 vuoden aikana. Vuonna 2019 BKT:n kasvu Suomessa osoittautui loppuvuoden hiipumisesta johtuen pettymykseksi. Kasvu jäi 1,1 prosenttiin. Vuoden 2020 alussa toimintaympäristön riskien arvioitiin jo pienentyneen, vaikkakin elinkeinoelämän tunnelma oli yhä odottava. Koronaviruskriisi söi jo alkukeväästä kasvun edellytykset, ja kansainvälinen kysyntä heikkeni nopeasti.

Vuoden 2020 toisella neljänneksellä BKT laski 6,6 prosenttia vuodentakaisesta ja 4,4 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Koronavirusepidemia on kurittanut taloutta Suomessa kuitenkin vähemmän kuin muualla EU:ssa. Syksyllä 2020 saatiin uutisia suuryrityksen (muun muassa Scania, Neste, UPM, Finnair) sopeuttamistoimista ja yt-neuvotteluista.

BKT:n laskua on jatkunut ainakin neljä perättäistä vuosineljännestä. Taloushaasteita ilmeni jo ennen koronaviruskriisiä, mikä lisää uuden kasvun luomisen vaikeutta. Merkittävää taitetta uuteen nousuun ei toisen koronavirusaallon johdosta ole kuitenkaan vielä konkreettisesti nähtävissä. Koko vuonna 2020 BKT väheni 2,8 prosenttia edellisvuodesta. Suomi vaikuttaa selvinneen koronaviruskriisistä vuonna 2020 muihin EU-maihin verrattuna vähemmän taloudellisin vaurioin.

Koronaviruskriisi vaikutti ennennäkemättömällä tavalla Suomen talouden ja viennin kehittymisen edellytyksiin. Hallinnonalan toimin, erityisesti yrityksille suunnattujen koronavirukseen liittyvien rahoitusinstrumenttien avulla sekä yrityksille suunnattujen kansainvälistymispalvelujen avulla on vähennetty yrityksille epidemiasta aiheutuvia ongelmia ja mahdollistettu kasvun edellytyksiä epidemian jälkeisessä ajassa.

Suomen talouden ennustetaan elpyvän koronaviruskriisistä 2021, vaikka tasapainottelu epidemian kanssa jatkuu ainakin vielä vuoden ensimmäisellä puoliskolla. Vienti ja kulutus tukevat kasvua, ja viennin odotetaan saavan vauhtia palveluviennin elpymisestä.

Taulukko 22. Numeeristen tavoitteiden toteutuminen

	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Tavoite 2020	Toteuma 2020
BKT:n määrän muutos (%)	1,3	1,1	0,9	-2,8
Suorat ulkomaiset investoinnit/ BKT (%)	27	32	35	32
T&k-menot / BKT (%)	2,76	2,79	2,76	2,94
Julkiset t&k-menot / BKT (%)	0,84	0,84	0,84	1,35
Tavaroiden ja palveluiden viennin osuus BKT:stä	39	40	>39	Ei vielä saatavissa

Vaikuttavuustavoite: Työllisyys- ja työttömyysaste

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Työttömyysaste nousi vuoden aikana 6,7 prosentista 7,8 prosenttiin tavoitteen ollessa 6,3 prosenttia. Työllisyysaste laski 71,6 prosenttiin 72,6 prosentista tavoitteen ollessa 73,2 prosenttia. Molemmilla mittareilla tarkasteltuna kehitys oli negatiivista vuoteen 2019 verrattuna koronavirusepidemian vaikutuksista johtuen. Tavoitteet jatkuvien työttömyysjaksojen keskimääräisestä kestosta sekä enintään kolme kuukautta jatkuneiden työttömyysjaksojen osuudessa täyttyivät, mutta näiden tavoitteiden toteutumiseen on osin vaikuttanut uusien työttömien määrän erittäin voimakas nousu. Odotettavissa on, että vuonna 2021 edellä mainittujen tavoitteiden saavuttaminen tulee olemaan haasteellista. Pitkäaikais-työttömien määrä on kasvanut ja työttömien määrä on jäänyt pysyvästi selvästi kriisiä edeltävää tasoa korkeammaksi. Nopealla reagoinnilla poikkeukselliseen toimintaympäristöön on mahdollisesti pystytty osin lieventämään koronavirusepidemian vaikutuksia työllisyystilanteeseen. Työttömien määrän nopea kasvu on jonkin verran vähentänyt työnantajien kohtaamaa työvoimapulaa. Samalla avointen työpaikkojen määrä on kuitenkin laskenut.

Työ- ja elinkeinotoimistoissa (TE-toimisto) tehtäviä priorisoitiin ja yhteydenpitoa ministeriön kanssa tiivistettiin. Ohjaus- ja tulosvuoropuheluun koko virastokokonaisuuden kesken panostettiin laaja-alaisesti, jotta yhteinen tilannekuva olisi mahdollisimman selkeä. Lisäksi poikkeusolojen yhteinen valtakunnallisen viestinnän toimintamalli otettiin käyttöön. TE-toimistoille myönnettiin lisähenkilöstön rekrytointiin kahdessa lisätalousarviossa yhteensä 40 miljoonaa euroa sekä lisäksi erityisesti nuorten koulutuksiin ja valmennuksiin lisärahoitusta lähes 60 miljoonaa euroa. Työttömien määrääikaishaastatteluihin lisättiin joustoa, jotta työttömyysturva-, yt-neuvotteluilmoitus- ja neuvontatehtäviä voitiin priorisoida TE-toimistoissa. Lisäksi starttirahasäädöksiä muutettiin väliaikaisesti, jotta starttirahayrittäjien toimeentuloon ei tulisi katkoksia epidemian aiheuttamien toimintaedellytysten laskun vuoksi. Muiden TE-palveluiden osalta tilanteeseen reagointiin antamalla ohjeistuksia palveluista poikkeusoloissa. Erityisesti työvoimakoulutusten osalta onnistuttiin

palveluita siirtämään suurelta osin toteutettavaksi verkon kautta ja työvoimakoulutuksissa olevien henkilöiden määrä kasvoi vuonna 2020. Tilanteen edelleen pitkittyessä on päätetty jatkaa joitakin keskeisiä asiakasryhmiä koskevia väliaikaisia lakeja vuoden 2021 puolelle. Muun muassa yrittäjien oikeutta työmarkkinatukeen jatketaan kesäkuun 2021 loppuun asti. Myös TE-toimistojen ja TE-asiakaspalvelukeskuksen asiakaspalvelun ja palvelukyvyyn tilannetta seurataan edelleen vuonna 2021 säännöllisesti barometrityyppisillä kyselyillä. Vuoden 2020 poikkeusolojen opeista vastaavan kaltaisten kriisitilanteiden varalle on tarkoitus tehdä myöhemmin tarkempi kartoitus.

Työ- ja elinkeinotoimistoihin ilmoittautuneiden työttömien työnhakijoiden määrä nousi 342 000 henkilöön (vuonna 2019 240 000 henkilöä) kuukauden lopun keskiarvolla mitattuna. Merkittävä osa (65 000 henkilöä) noususta johtuu lomautettujen määrän kasvusta. Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi, ollen keskimäärin noin 75 400 vuonna 2020 (vuonna 2019 63 400). Työttömyys kasvoi kaikissa ikäluokissa, mutta erityisesti alle 55-vuotiaiden työttömien määrä kasvoi.

Ulkomaalaisten ja vieraskielisten työttömien työnhakijoiden määrä nousi koronavirus-epidemian aikana kokonaisuudessaan lähes samaa tahtia kaikkien työttömien työnhakijoiden määrän kanssa. Eri viranomaisten yhteistyönä jatkettiin toimia, joiden tavoitteena on ollut muun muassa nopeuttaa pakolaisten siirtymistä kuntiin sekä nopeuttaa maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolkuja.

Työttömien aktivointiaste oli 24,5 prosenttia. Aktivointiasteeseen laskettaviin palveluihin osallistui yhteensä keskimäärin noin 110 800 henkilöä. Aktivointiasteeseen laskettavissa palveluissa olleiden määrä laski edelliseen vuoteen verrattuna noin 7,3 prosenttia. Toimintaympäristön muutos ja työmahdollisuuksien väheneminen sekä palveluissa olleiden määrän vähenemisen arvioidaan vaikuttaneen pitkäaikaistyöttömyyden ja vaikeasti työllistyvien määrää kasvattavasti. Työttömien määrän voimakas kasvu edesauttoi työttömyyden virta- ja kestotavoitteen täyttymistä, koska työttömyys painottui lyhytkestoisiin jaksoihin. Mittarit eivät siis onnistuneet kuvaamaan poikkeusolosuhteissa toiminnan tuloksellisuutta riittävästi. Molempien mittareiden arvot paranevat, kun työttömien massa ilmestyy hyvin nopeasti huomattavan suuri määrä uusia työttömiä, joilla luonnollisesti työttömyys on kestänyt vähän aikaa, koska nämä ovat juuri ilmoittautuneet työttömiksi. Hyvin suuri vähän aikaa jatkuneiden työttömyysjaksojen määrä laskee keskimääräistä kestoja sekä pienentää osuutta, joka on virrannut yli kolmen kuukauden työttömyyden. Koska mittareiden arvon parannus johtuu uusista työttömyyksistä eikä toiminnan parantumisesta ja normaalin asiakasvolyymin mukaisten työttömyysjaksojen lyhenemisestä, ei mittareiden toteumaa voida pitää hyvänä vuoden 2020 osalta. Vuonna 2021 tällaista ilmiötä ei enää pitäisi olla, ellei työttömyyteen tule uudestaan suurta määrää uusia työttömiä kerralla. Viime vuotta suuremman pohjalla olevan työttömien määrän vuoksi tämä edellyttäisi kuitenkin huomattavasti viime vuotta suurempaa määrää uusia työttömiä. Työllistymistä edistävien palveluiden jälkeinen työttömyys kasvoi merkittävästi aiempiin vuosiin verrattuna johtuen yleisestä työllisyystilanteen heikkenemisestä.

Taulukko 23. Numeeristen tavoitteiden toteutuminen

	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Tavoite 2020	Toteuma 2020
Työttömyysaste (%)	7,4	6,7	6,3	7,8
Työttömyyden keskimääräinen kesto (vkoa)	54	50	48	41
Virta yli 3 kk työttömyyteen (%)	42	<32	<40	37,9
Työllisyysaste (%)	71,7	72,6	73,2	71,6

Rakennerahastopolitiikan toimien osalta nykyisen ohjelmakauden 2014–2020 toteutuminen on koronavirusepidemian vaikutuksista huolimatta edennyt kokonaisuutena suunnitellusti. Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 - Suomen rakennerahasto-ohjelman julkinen rahoitus on noin 2,6 miljardia euroa, josta EU:n osuus on puolet. Rahoituksesta oli sidottu vuoden lopussa 83 prosenttia. Maksatuksia ohjelmakauden aikana käynnistyneille runsaalle 9 000 hankkeelle oli tehty lähes 1,7 miljardilla eurolla (julkinen rahoitus yhteensä). Maksatusasteiden vertailussa EU-tasolla Suomi on molempien rahastojen (EAKR ja ESR) osalta säilyttänyt edelleen asemansa parhaiden maiden joukossa. Rakennerahasto-ohjelman avulla tavoitellaan muun muassa 10 500 uuden työpaikan ja 600 uuden yrityksen syntymistä vuoteen 2023 mennessä. Vuoden 2020 loppuun mennessä uusia työpaikkoja oli syntynyt 9 489 ja uusia yrityksiä 483.

Joulukuussa ohjelman seurantakomitea päätti lisätä ohjelmaan komission niin kutsuttuun koronaelvytyspakettiin sisältyneen REACT-EU -lisärahoituksen, joka kasvattaa ohjelman kokoa runsaalla 10 prosentilla tarjoten nopeasti käyttöön saatavan vuosille 2021 ja 2022 kohdistuvan lisärahoituksen erityisesti digitalisaatiota ja vihreää siirtymää edistäviin EAKR- ja ESR-hankkeisiin.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Alasalmi, ym. (2020). [Työpolitiikka ja työllisyysaste: tutkimukseen perustuvia johtopäätöksiä](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:33.
- Yksittäisistä työvoima- ja yrityspalveluista sekä palveluilta sijoittumisista on myös tehty useita arvioita vuoden 2020 aikana.

Vaikuttavuustavoite: Kasvuyritysten lukumäärä

Toteutuminen: **HYVÄ**

Ministeriön hallinnonalalla Business Finland tukee laajasti yritysten kasvua, kansainvälistymistä sekä t&k- ja innovaatiotoimintaa. Kasvuyrityksille käytössä oleva erityinen instrumentti on innovatiivisten yritysten ”nuoret innovatiiviset yritykset (NIY) -rahoitus. Kasvun vauhdittamiseksi Business Finland toteuttaa omalta osaltaan hallituksen viennin ja kansainvälisen kasvun ohjelmaa. Tavoitteiden saavuttamiseksi yrityksille suunnataan asiantuntijapalveluita kohdemaissa ja tietoa kansainvälisistä markkinoista. Lisäksi panostetaan miljardiluokan innovaatio- ja liiketoimintaekosysteemeihin sekä vähähiilisyteen ja muihin ilmatoratkaisuihin, jotka jatkossa voivat olla suomalaisyritysten keskeinen kilpailuetu ja osaamisalue, joka mahdollistaa kasvun.

Business Finland myös toimeenpanee osaltaan hallituksen kiertotalouden edistämishjelmaa, jossa muun muassa edistetään yritysten kasvua kansainvälistymisen kautta. ELY-keskukset tukevat perustamis- ja käynnistysvaiheen yrityksiä ja auttaa niitä kasvamaan. Finnvera keskittyy pk-yritysten käyttöpääoman ja viennin rahoitukseen ja investointeihin. Se on uusien innovatiivisten ja kasvavien yritysten riskirahoittaja. Teollisuussijoitus edistää yritysten kasvua ja kansainvälistymistä pääomasijoituksin ja kansainvälisten verkostojen avulla.

Kasvuyritysten määrätavoitteeksi on asetettu vuoden 2020 talousarviossa yli 1000. Tämä on vähemmän kuin edellisillä seurantajaksoilla, mutta koronaviruskriisin vaikutukset huomioon ottaen tavoite on korkea. Tilastokeskus seuraa kasvuyritysten lukumäärää kolmi-vuotisina kasvukausina. Määritelmällisesti kasvuyritys on yritys, joka työllistää vähintään 10 henkeä kasvukauden alussa ja jonka keskimääräinen vuosikasvu seuraavana kolmena vuonna ylittää 20 prosenttia. Kaudella 2015–2018 kasvuyrityksiä oli 1 153 ja kaudella 2016–2019 yhteensä 1 227. Kautta 2017–2020 koskeva tilasto julkaistaan alkuvuodesta 2022.

Taulukko 24. Numeeristen tavoitteiden toteutuminen

	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Tavoite 2020	Toteuma 2020
Kasvuyritysten lukumäärä	1 153	1 227	>1 000	Saatavilla alkuvuodesta 2022

Business Finlandin rahoitusvaltuus vuonna 2020 oli yhteensä 1 920 miljoonaa euroa. Valtuus kasvoi merkittävästi edelliseen vuoteen verrattuna erityisesti koronaviruspandemian vuoksi yrityksille myönnetyn, kehittämiseen ja uudistumiseen tarkoitetun avustus- ja lainarahoituksen vuoksi. Vaikuttavuusarviointien ja seurannan perusteella Business Finlandin rahoitus on tuottanut yrityksille liikevaihdon ja viennin kasvua. Vuonna 2020 Business Finlandin pk- ja midcap-asiakasyritysten vienti kasvoi yhden prosentin sekä kasvua ja kansainvälistymistä hakevien asiakkaiden jalostusarvo kahdeksan prosenttia. Start-up-asiakkaiden vienti kasvoi pandemiasta huolimatta 80 prosenttia.

Vaikuttavuustavoite: Työn tuottavuus, muutos

Toteutuminen: **HEIKKO**

Työn tuottavuuden on arvioitu pienenevän 1,6 prosenttia. Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpitoon perustuvan ennakkotiedon mukaan työn tuottavuus laski vuonna 2020 kuitenkin vain 0,9 prosenttia.

Taulukko 25. Numeeristen tavoitteiden toteutuminen

	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Tavoite 2020	Toteuma 2020
Työn tuottavuus, muutos	-1,3	0,1	0,9	-0,9
				Saatavilla 15.10.2021

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Työ- ja elinkeinoministeriö toteuttaa sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävää kehitystä laajasti.

Teollisuuden kanssa yhteistyössä laaditut toimialojen vähähiilisyystiekartat valmistuivat ja tuottivat näkemykset teollisuuden päästövähennysmahdollisuuksista, toimeenpanoa jatketaan osana ilmasto- ja energiastrategiaa. Innovaatio- ja yritysrahoitusta suunnattiin kestäväen kehityksen mukaisiin teemoihin kuten puhtaaseen energiaan ja vähähiilisyys-teen, uusiutuviin raaka-aineisiin, kiertotalouteen, kestäviin ruokaratkaisuihin, elämänlaadun ja hyvinvoinnin parantamiseen sekä näihin liittyviin teknologioihin.

Oikeudenmukaista siirtymää hiilineutraaliin talouteen tuettiin koulutuksen ja työvoimapaalvelujen, kuten elinikäisen ohjauksen keinoin sekä edistämällä työpaikalla tapahtuvaa osaamisen kehittämistä. Nuorten, maahanmuuttajien sekä osatyökykyisten integroimiseksi työmarkkinoille kehitettiin erityistoimia. Esimerkiksi maahanmuuttajien

kotoutumisen ja työllistymisen edistämiseksi ja nopeuttamiseksi kunnille myönnettiin valtionavustuksia matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalvelujen ja osaamiskeskusten toiminnan kehittämiseen. Harmaan talouden torjumiseksi laadittiin strategia ja toimenpideohjelma. Lisäksi tehtiin selvitys yritys vastuulaista, sekä käynnistettiin tilannekuvan muodostaminen siitä, miten nykyinen yritystukijärjestelmä edistää vihreää siirtymää ja miten se voisi tulevaisuudessa edistää nykyistä tehokkaammin ilmastotavoitteita ja tuottavuutta.

Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 - Suomen rakennerahasto-ohjelman Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) osarahoittamien hankkeiden pääalaa ovat olleet pk-yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tukeminen sekä t&k- ja innovaatiotoiminta. Toimenpiteisiin varatusta julkisesta rahoituksesta oli vuoden 2020 lopulla kohdistunut 26,8 prosenttia (tavoite 25 prosenttia) 402,7 miljoonaa euroa vähähiilisyyttä edistäviin hankkeisiin, joita oli käynnistynyt 1 400 kappaletta.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Työ- ja elinkeinoministeriön tilinpäätös 2020](#)

[Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin tilinpäätös 2020](#)

[Kilpailu- ja kuluttajaviraston tilinpäätös 2020](#)

[Geologian tutkimuskeskuksen tilinpäätös 2020](#)

[Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tilinpäätös 2020](#)

[Energiaviraston tilinpäätös 2020](#)

[Patentti- ja rekisterihallituksen vuosikertomus 2020](#)

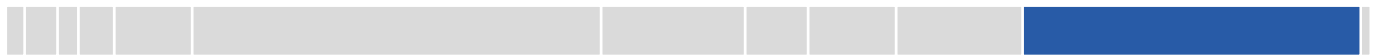
[ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen tilinpäätös 2020](#)

11 Sosiaali- ja terveysministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **72 586 milj. €**

- Sosiaali- ja terveysministeriön osuus **17 987 milj. €**

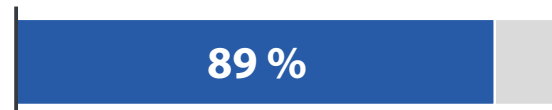

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 469 milj. €
- Siirtomenot 15 595 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

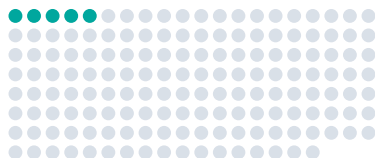
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **74 135 henkilötyövuotta**

- Sosiaali- ja terveysministeriössä **3 800 henkilötyövuotta**

Virastot 5 KPL

- Säteilyturvakeskus STUK
- Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
- Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira
- Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta SAMU
- Terveystieteiden tutkimuskeskus

Rahastot 0 KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset 0 KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt 3 KPL

- Alko Oy
- FinnHEMS Oy
- STUK International Oy

Keskeiset hallinnolliset muutokset

FinnHEMS Oy siirtyi 100 % valtion omistukseen.

11.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Ihmisten yleinen hyvinvoinnin ja terveyden taso on jatkuvasti kohentunut Suomessa, mutta sen jakautuminen väestössä on yhä eriarvoisempaa. Tämä näkyy esimerkiksi tuloeroissa, terveydessä, fyysisessä aktiivisuudessa, syrjäytymisessä, hyvinvoinnin ja elämään tyytyväisyyden kokemuksissa, poliittisessa osallistumisessa, koulutuksessa ja uskossa tulevaisuuteen. Eriarvoistuminen ja syrjäytyminen aiheuttavat epäluottamusta yhteiskuntaa kohtaan ja niihin liittyy usein moniongelmaisuus ja ylisukupolvisuus.

Tulevaisuutta varjostavat muun muassa väestön väheneminen, harvaan asuttujen alueiden tyhjeneminen entisestään, kilpailu osaajista sekä hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät uhat. Syntyvyyden lasku keskeytyi vuonna 2020, mutta ennusteet eivät viittaa syntyvyyden nopeaan kasvuun. Hyvinvointiyhteiskunnalle kielteistä kehitystä voidaan tulevaisuudessa ehkäistä työperäisellä maahanmuutolla, pidemmällä työurilla ja parantamalla työmarkkinoiden kohtaantoa sekä panostamalla ongelmien ehkäisyyn. Pitkällä aikavälillä työn, toimeentulon ja hyvinvoinnin rakenteita joudutaan arvioimaan kriittisesti, jos työikäisestä väestöstä tulee vähemmistö.

Teknologian kehitys muuttaa voimakkaasti toimialoja ja synnyttää samalla uusia työtehtäviä. Olennaista on vahvistaa yhteistoimintaan ja luottamukseen perustuvaa työkulttuuria ja nostaa Suomi digiaikakauden johtavaksi työelämäinnovaatioiden kehittäjäksi. Tätä tavoitetta tukee työkyvyn, työhyvinvoinnin, tuottavuuden ja mielenterveyden vahvistaminen työelämässä sekä näihin liittyvän tutkimuksen koordinointi. Työn murroksessa keskeistä on työllisyyden, yrittäjyyden, aktiivisuuden, omatoimisuuden, osallisuuden ja elinikäisen oppimisen tukeminen, jota edistää kaksi eduskuntakautta kestävä sosiaaliturva-uudistus. Sukupuolten välisessä tasa-arvossa on tapahtunut edistystä, mutta haasteita on edelleen erityisesti palkkatasa-arvossa ja naisten asemassa työelämässä. Naisiin kohdistuva väkivalta ja vihapuhe ovat siirtyneet osittain verkkoon ja ovat edelleen yhteiskunnassa vakava ongelma.

Hyvinvointiyhteiskunnan keskeinen tehtävä on pitää huolta heikommistaan. Tehtävä on erityisen haastava, kun koronavirusepidemian hillintä, jälkihoito ja jälleenrakennus vaikuttavat koko yhteiskunnan toimintaan. Koronavirus on vaikuttanut merkittävästi kansalaisten hyvinvointiin ja lisännyt eriarvoisuutta, koska monet epidemian sosiaaliset vaikutukset ovat kasautuneet samoille henkilöille. Kriisistä ovat usein kärsineet eniten jo aiemmin haavoittuvassa asemassa olevat. Koronaviruskriisin myötä entistä enemmän merkitystä on rakenteellisilla uudistuksilla, kuten sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksella.

Ihmisten työ- ja toimintakyvystä, toimeentulosta sekä riittävistä palveluista ja hoivasta tulee huolehtia. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelman keskeisimpänä tavoitteena on siirtää toiminnan painotus ehkäisevään ja ennakkoivaan työhön ja varmistaa palveluiden monialaisuus ja yhteentoimivuus. On todennäköistä, että sosiaalisesti,

taloudellisesti ja ekologisesti kestävät ratkaisut edellyttävät osallisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistamista entisestään sekä hyvinvointitaloudellisten periaatteiden mukaisia elpymis- ja jälleenrakennusvaiheen toimenpiteitä.

11.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 26. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Ihmisten eriarvoistuminen ja syrjäytyminen lisääntyvät
	Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelman keskeisimpänä tavoitteena on siirtää toiminnan painotus ehkäisevään ja ennakoivaan työhön ja varmistaa palveluiden monialaisuus ja yhteentoimivuus. Alueelliset ominaispiirteet ja haasteet väestön terveydessä ja toimintakyvyssä otetaan hyvinvointialueiden ohjauksessa huomioon. Riskinä on myös, että ennakoiva ote ei toteudu riittävästi tai tavoita keskeisiä asiakasryhmiä. Myös se, että palveluvalikko ei tarpeeksi huomioi keskeisiä palveluja, kuten mielenterveys- ja päihdepalveluja, on riski. Riskin arvioidaan olevan merkittävä.
2	Nykyistä palvelujen ja etuuksien tasoa ei pystytäkään ylläpitämään työn ja väestön rakennemuutoksessa
	Kaksi eduskuntakautta kestävä sosiaaliturvauudistus valmistellaan avoimella ja uudistuneella komiteatyöllä. Työn murroksessa keskeistä on työllisyyden, yrittäjyyden, aktiivisuuden, omatoimisuuden, osallisuuden ja elinikäisen oppimisen tukeminen. Lisäksi työssä tarvitaan uudenlaista lähestymistapaa palvelutarpeiden arviointiin, palveluketjuihin ja digitalisaation hyödyntämiseen. Riskin arvioidaan olevan kriittinen.
3	Sote-uudistuksen toimeenpano viivästyy tai sen tavoitteissa epäonnistutaan
	Sote-uudistuksen valmistelun tavoitteena on varmistaa, että perusterveydenhuolto ja sosiaalipalvelut ovat saavutettavissa oikea-aikaisesti ja laadukkaasti ja että kehittämistyötä tuetaan valtionavustuksilla ennen lainsäädännön ja rakenneuudistuksen toimeenpanoa. Riskin arvioidaan olevan kohtalainen.
4	Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien ja teknologian uudistaminen viivästyy
	Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien ja teknologian uudistaminen viedään kiinteäksi osaksi toiminnallista kehittämistä, jotta varmistetaan investointien hyötyjen syntyminen käytännön työssä (muun muassa valtionavustushaut 2021–2023, tiedolla johtamisen TOIVO-ohjelma, Kanta-palvelujen kehittäminen). Riskin arvioidaan olevan merkittävä.
5	Yllättäviin ulkoa tuleviin uhkiin ei ole riittävästi varauduttu
	Sosiaali- ja terveysministeriön tehtävä on turvata ihmisten toimintakyky, toimeentulo ja palvelut myös yllättävien ulkoisten uhkien tilanteissa, joiden hillintä, jälkihoito ja jälleenrakennus voivat vaikuttaa toimintaan koko hallinnonalalla useita vuosia. Riskin arvioidaan olevan merkittävä.

11.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Pidemmän aikavälin kehitystä selventämään on indikaattorista riippuen raportoitu viime vuosien lukujen lisäksi myös mahdollisuuksien mukaan vuosien 2010 ja/tai 2015 luvut. Tavoitteiden arvioinnissa on huomioitu sekä pidemmän aikavälin kehitys että viimeaikainen kehitys mukaan lukien koronavirusepidemiavuoden vaikutus.

Vaikuttavuustavoite: Toimintakyky; Hyvinvointi- ja terveyserot ovat kaventuneet

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Kansanterveys on Suomessa kehittynyt hyvään suuntaan viimeisen vuosikymmenen aikana. THL:n [sairastavuusindeksi](#)n mukaan suomalaisten kokonaissairastavuus on laskenut tasaisesti vuodesta 2000. Pitkän aikavälin trendit ovat siis positiivisia. Positiivisesta kehityksestä huolimatta sosioekonomisten ryhmien terveydentilassa, hyvinvoinnissa, kuolleisuudessa ja näihin vaikuttavissa tekijöissä on kohtalaisen pysyviä eroja. Alueelliset erot ovat säilyneet suurina ja osittain myös kasvaneet sekä kärjistyneet. Edelleen terveimmät suomalaiset asuvat Ahvenanmaalla sekä Länsi- ja Etelä-Suomen rannikkokunnissa ja suurinta sairastavuus on idässä ja pohjoisessa. Syksyn 2020 aineiston perusteella on nähtävissä, että työikäisillä erityisesti koettu terveys ja koettu elämänlaatu näyttävät heikentyneen viime vuosiin verrattuna. Suomessa ei ole vuoden 2020 aikana ollut selvästi poikkeavaa ylikuolleisuutta, sillä suoraan koronaviruksesta johtuvia kuolemia on Suomessa huomattavan vähän alle 80-vuotiailla, joten niiden vaikutus menetettyihin elinvuosiin voidaan katsoa olevan vähäinen.

Yleisesti nuorten hyvinvointi on parantunut Suomessa 2000-luvulla. Vaikka suurin osa nuorista voi hyvin, terveyseroissa ja hyvinvoinnissa on suuria eroja eri ikäryhmien välillä ja ne ovat osittain kasvaneet viime vuosina. Koronavirusepidemia on heikentänyt lasten ja nuorten hyvinvointia ja lisännyt eriarvoisuutta ja syrjäytymistä. Keväällä 2020 koulujen sulkemisen ja etäopiskeluun siirtymisen sekä vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksien rajoittamisen voidaan arvioida heikentäneen lasten ja nuorten kokonaishyvinvointia kaikissa ikäryhmissä. On toki huomioitava, että koronavirusepidemian rajoitustoimien vaikutuksista eri väestöryhmien hyvinvointiin on myös alueellisia eroja.

Taulukko 27. Tavoitteen seurantaindikaattorit. Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos / Sotkanet ja Fin-Sote 2020 ennakkoaineisto.

	Toteuma 2010	Toteuma 2015	Toteuma 2019	Toteuma 2020
Menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 0–80 vuotta / 100 000 asukasta				
Miehet	10 302	8 774	8 395	8 275*
Naiset	4 694	4 182	4 237	4 250
Terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus (%), 20–64-vuotiaat				
Miehet	35,7	32,6	27*	33*
Naiset	32,1	30,4	26*	32*
Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, (%) 8. ja 9. luokan oppilaista				
Pojat	13,2	12,9	14,7	15,5*
Tytöt	19,0	19,5	26,8	27,8*
Elämänlaatunsa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus (%), 20–64-vuotiaat				
Miehet	..**	55,1	62*	56*
Naiset	..**	55,3	67*	57*

*Arvio. ** Ei dataa saatavilla.

Vaikuttavuustavoite: Toimintakyky; Toiminta- ja työkyky on parantunut

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Pitkään jatkunut laskeva trendi työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrässä jatkaa laskuaan. Työkyvyttömyyseläkkeelle hakevien laskusuhdanne koskee kuitenkin ainoastaan täysiä työkyvyttömyyseläkkeitä, kun taas osatyökyvyttömyyseläkkeiden hakemismäärä on selvästi noussut viime vuosina erityisesti naisten keskuudessa. Vuonna 2020 työssä jaksamisessa on tapahtunut negatiivista kehitystä ja aiempien vuosien positiivinen kehityssuunta on taantunut. [Eläketurvakeskuksen selvityksen](#) mukaan erityisesti nuorten ja lähellä eläkeikää olevien naisten masennusperusteiset eläkkeet ovat huolestuttavasti lisääntyneet viime vuosina.

lääkkäiden toimintakyvyssä on pitkään jatkunut positiivinen trendi. On kuitenkin huomiotava, että koronavirusepidemian seurauksena erityisesti ikääntyneet ovat joutuneet erilaisten rajoitustoimien vuoksi hyvin vaikeaan tilanteeseen eivätkä näitä koskevat vaikutukset vielä suoraan näy vuoden 2020 tilastoissa. Koronavirusepidemian seurauksena muun muassa vanhusten kotihoidon käyntejä on jouduttu rajoittamaan ja vierailukiellot ovat aiheuttaneet ikääntyneille psyykkistä kuormitusta.

Taulukko 28. Tavoitteen seurantaindikaattorit. Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos / Sotkanet, Eläketurvakeskus, Kela

	Toteuma 2010	Toteuma 2015	Toteuma 2019	Toteuma 2020
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet (lkm)				
Yhteensä	24 870*	22 863	22 603	21 300*
Kokoaikaiselle	18 490*	16 156	14 665	13 830*
Osa-aikaiselle	4 580*	4 824	5 683	5 430*
Alle 25-v.	1 800*	1 883	2 255	2 040*
20–64-vuotiaat, jotka eivät usko jaksavansa työskennellä vanhuuseläkeikään saakka (%)				
Miehet	..**	26,2	24,5	26*
Naiset	..**	25,9	21,9	27*
Itsestä huolehtimisessa vähintään suuria vaikeuksia kokevien osuus (%), 75 vuotta täyttäneet				
Miehet	..**	10,9	10,5	10*
Naiset	..**	12,5	11,5	9*

*Arvio. ** Ei dataa saatavilla.

Lisätietoja: Raportti: [Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen: trendit, tilannekuva, tulevaisuus](#), Eläketurvakeskus, 6/2020.

Vaikuttavuustavoite: Toimintakyky; Elin- ja työympäristön terveellisyys ja turvallisuus on lisääntynyt

Toteutuminen: VÄLTÄVÄ

Vesiepidemiat ja tapaturmakuolleisuus ovat pitkällä aikavälillä huomattavasti vähentyneet, mutta muuten tavoitteen seurantaindikaattoreissa ei ole tapahtunut viimeisen viiden vuoden aikana merkittävää paranemista. Poikkeuksena on vuoden 2020 osalta työpaikkatapaturmissa tapahtunut myönteinen kehitys, jossa Tapaturmavakuutuskeskuksen mukaan [palkansaajien työpaikalla tapahtuneet tapaturmat vähenivät](#) peräti noin 18 prosenttia viime vuoteen verrattuna. Tämä muutos selittyy pitkälti koronavirusepidemiasta johtuvilla rajoitustoimilla palkansaajien siirtyessä laajamittaiseen etätyöhön.

Edelleen Suomessa perhe- ja lähisuhdeväkivalta on eurooppalaisittain korkealla tasolla. Poliisin tietoon tulleiden perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapausten määrä on pysynyt viimeisen kymmenen vuoden ajan melko samalla tasolla, mutta [kevään 2020 aikana kodeissa tehtiin aiempaa enemmän väkivaltaa](#) puolisoille ja lapsille. Myös yksityisasunnoissa tehdyt pahoinpitelyt ovat olleet kasvussa. Vuonna 2020 avopuolison tekemän väkivallan uhreista hieman alle 80 prosenttia on naisia.

Taulukko 29. Tavoitteen seurantaindikaattorit. Lähteet: Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos / Sotkanet, Tilastokeskus / Rikos- ja pakkokeinoilasto ja Tapaturmavakuutuskeskus

	Toteuma 2010	Toteuma 2015	Toteuma 2019	Toteuma 2020
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmakuolleisuus / 100 000 asukasta kohti***	48	39	40*	40*
Poliisin tietoon tulleet perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapaukset				
Yhteensä (lkm)	..**	9 741	9 850*	10 550*
Uhrina mies, (%)	..**	30,2	30*	25*
Uhrina nainen, (%)	..**	69,8	70*	75*
Työpaikkatapaturmataajuus***	..**	28,6	28,7	25,0
Vesiepidemioiden (lkm)	..**	3	4	2

*Arvio. ** Ei dataa saatavilla. *** Indikaattori muutettu kuolleiden määrästä kuolleisuudeksi / 100 000 asukasta, sillä jälkimmäinen on julkisesti saatavilla Sotkanetissä. ***Työtapaturmat per miljoona työtuntia.

Vaikuttavuustavoite: Toimeentulo; Sosiaaliturva kannustaa työhön

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Suomessa työllisyys oli kasvussa vuoden 2020 alussa ennen koronaviruskriisiä, vaikkakin kasvu oli hidastumassa. Koronavirusepidemian aikaansaamat työmarkkinavaikutukset ovat näkyneet voimakkaimmin lomautettujen määrässä. Työttömien työnhakijoiden määrän arvioidaan säilyvän lähivuosina korkeampana kuin ennen kriisiä. Vuonna 2020 myös pitkäaikaistyöttömyys kasvoi hieman. Aktiivimallin leikkurit ja velvoitteet kumottiin vuoden 2020 alusta eikä malli enää vaikuta työttömyysetuuteen. Suhdanteella ja väestökehityksellä on suuri vaikutus positiiviseen kehitykseen työllisyydessä, eikä sosiaaliturvan muutosten vaikutuksia pysty tästä kehityksestä kovin hyvin erottamaan. Huolestuttava kehityssuunta on nuorten työllisyysasteen lasku viime vuosina ja nuorisotyöttömyyden kasvu yhteiskunnassa.

Taulukko 30. Tavoitteen seuraintindikaattorit. Lähteet: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos / Sotkanet, Tilastokeskus (Työvoimatutkimus), Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilasto ja Eläketurvakeskus

	Toteuma 2010	Toteuma 2015	Toteuma 2019	Toteuma 2020
Työllisyysaste				
20–29-v.	66,0	63,6	68,5	65,9
20–69-v	68,1	66,3	70,6	69,9
55–64-v.	56,2	60,0	66,8	67,5
Pitkäaikaistyöttömät, (%) työvoimasta	2,1	4,2	2,4	2,9
Eläkkeellesiirtymisiän odote 25-vuotiaalle	60,4	61,1	61,5	61,9*

Pitkäaikaistyöttömien kohdalla indikaattori kuvaa pitkäaikaistyötöntä työtöntä työnhakijaa, jonka työttömyys on kestänyt ilman keskeytystä vähintään yhden vuoden. *Arvio.

Vaikuttavuustavoite: Toimeentulo; Köyhyyden ja syrjäytyneiden määrä on vähentynyt

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Tulonjakomittareissa ei ole ollut merkittäviä muutoksia 2010-luvulla ja vuotuiset prosentuaaliset erot eri indikaattoreiden välillä ovat olleet pieniä. Yleisesti pienituloisten määrä on hieman kasvanut viimeisen parin vuoden aikana ja etenkin varhaislapsuudessa perusturvan varassa elämisestä on tullut hieman aiempaa pysyvämpää. Euroalueen vertailun mukaan köyhien ja syrjäytyneiden määrä on Suomessa pieni sekä suhteellisilla että absoluuttisilla mittareilla mitattuna.

Perusturvaa, pieniä eläkkeitä, yksinhuoltajien lapsilisää sekä toimeentulotukea korotettiin vuoden 2020 alussa voimaan tulleilla lakimuutoksilla. Nämä toimenpiteet vähentävät hieman pienituloisuutta etenkin eläkeläisten keskuudessa. Vuonna 2020 perustoimeentulotukea saaneiden määrä kasvoi noin 5 prosenttia edellisvuoteen verrattuna lähes koko maassa. Eniten kasvoi 18–24-vuotiaiden perustoimeentulotukea saavien naisten määrä, joka oli 10 prosenttia korkeampi kuin vuonna 2019. Koronavirusepidemian seurauksena etuusjärjestelmään perustettiin myös väliaikaisia etuuksia ja toimeentulotuen hakukäytäntöjä helpotettiin Kelassa. [THL:n raportin](#) mukaan ensisijaiset etuudet ja esimerkiksi yrittäjille poikkeuksellisesti annettu oikeus työttömyysturvaan vaikuttaisivat turvanneen useimpien kotitalouksien toimeentuloa.

Etenkin ulkomaalaistaustaisten heikko työllisyys ja nuorten syrjäytyminen ovat myönteisestä kehityksestä huolimatta edelleen vakavia ongelmia. Eritoten ulkomaalaistaustaisten naisten työmarkkina-asema on erittäin heikko. Koronavirusepidemia on vaikuttanut voimakkaasti talouteen ja sen vaikutukset jakautuvat väestön keskuudessa hyvin epätasaisesti. Kuten usein kriisien kohdalla myös koronavirusepidemian vaikutukset kohdistuvat voimakkaimmin jo valmiiksi heikoimmassa asemassa oleviin väestöryhmiin, ja on

havaittavissa, että koronavirusepidemia lisäsi erityisesti lapsiperheiden ja mielenterveyskuntoutujien avun tarvetta. [Myös ikääntyneiden ongelmat kärjistyivät](#): yksinäisyys syveni ja asiointi hankaloitui.

Taulukko 31. Tavoitteen seurantaindikaattorit. Lähteet: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos / Sotkanet, Tilastokeskus, Kela

	Toteuma 2010	Toteuma 2015	Toteuma 2019	Toteuma 2020
Pienituloisten osuus (%)				
Koko väestö	13,7	11,7	12,3	12,5*
Alle 18-v.	11,8	9,4	10,6*	10,7*
Palkansaajat	.. **	1,4	1,9*	1,9*
65+	.. **	12,5	14,6*	14,7*
Syrjäytymisriskissä olevat 18–24-vuotiaat, (%) vastaavan ikäisistä	.. **	18,6	17*	17*
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, (%) vastaavan ikäisistä	2,2	2,5	2,7	2,8*
Tulottomat kotitaloudet (lkm)	.. **	.. **	38 474	39 000*
Ulkomaalaiset työttömät työnhakijat, (%) ulkomaalaisten työvoimasta				
Miehet	.. **	24,6	19*	22*
Naiset	.. **	30,1	25*	28*

*Arvio. ** Ei dataa saatavilla.

Lisätietoja: Raportti: Eriarvoisuuden tila Suomessa 2020. (https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/2020/09/Eriarvoisuus2020_web3.pdf)

Vaikuttavuustavoite: Palvelut; Vaikuttavat palvelut ja toimeentuloturva muodostavat yhteen toimivan kokonaisuuden

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Indikaattoreiden perusteella palvelujen ja toimeentuloturvan yhteentoimivuus on jossain määrin parantunut viime vuosina: yhä harvempi nuori jää koulutuksen ulkopuolelle ja yhä harvempi iäkäs joutuu tinkimään ruoasta tai hoidosta rahan puutteen vuoksi. Osa-sairauspäivärahaa saavien osuus on yhteiskunnassa tasaisesti kasvanut. Elämänlaadussa 65-vuotta täyttäneet kokevat terveytensä aiempaa paremmaksi, ja myös heidän koettu elämänlaatunsa näyttää hieman parantuneen. Yleisesti sosiaali- ja terveyspalveluita sekä etuuksia on kehitetty paljolti toisistaan erillään, minkä vuoksi ihmiset eivät aina pääse tai osaa hakeutua tarvitsemansa palvelun tai etuuden piiriin. Järjestelmä on myös paikoitellen monimutkainen, mikä toisaalta on seurausta siitä, että erilaisiin ongelmiin pyritään vastaamaan monin eri tavoin.

Taulukko 32. Tavoitteen seurantaindikaattorit. Lähteet: Terveystietokeskus ja hyvinvoinninlaitos / Sotkanet ja Kela.

	Toteuma 2010	Toteuma 2015	Toteuma 2019	Toteuma 2020
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat (%)	1,3	1,4	1,6	1,6*
Lapsiperhepalveluita riittämättömästi saaneiden osuus, (%) tarvinneista***	.. **	.. **	37*	31*
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, (%) vastaavan ikäisestä väestöstä				
Miehet	12,9	9,2	9,2*	9*
Naiset	9,8	7,3	6,7*	7*
Osasairauspäivärahan saajat, (%) kaikista sairauspäivärahan saajista				
Miehet	.. **	3,5	4,9	4,9*
Naiset	.. **	6,5	9,4	9,4*
Rahanpuutteen vuoksi ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä tinkimään joutuneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet				
Miehet	.. **	9,7	9*	9*
Naiset	.. **	12,1	12*	10*
Elämänlaatuensa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet				
Miehet	.. **	54,1	52*	55*
Naiset	.. **	51,1	53*	58*
Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, (%) vastaavan ikäisestä väestöstä				
Miehet	92,7	93,4	93,9*	94*
Naiset	87,8	88,9	89,8*	90*

*Arvio. ** Ei dataa saatavilla. *** Vuonna 2020 kyselytutkimusta muutettiin siten, ettei ikähaarukka sisällä enää yli 54 vuotiaita.

Vaikuttavuustavoite: Palvelut; Oikea-aikaiset ja luotettavat palvelut vastaavat asiakkaiden tarpeisiin

Toteutuminen: VÄLTÄVÄ

Viime vuosien aikana hoitoon pääsyn odotusajat ovat pidentyneet ja tätä negatiivista kehitystä koronavirusepidemia entisestään pahensi. Koronavirusepidemian vuoksi sairaanhoidopiirit joutuivat siirtämään kiireetöntä hoitoa ja erityisesti sinne pääsy vaikeutui keväällä 2020 noin kolmen kuukauden ajaksi, jolloin Suomessa vallitsi poikkeusolot. Tästä syystä koronavirusepidemian vaikutukset perusterveydenhuoltoon ovat osittain vastakkaisia. Indikaattoreiden mukaan vuonna 2020 hoitoonpääsy kiireettömän hoidon lääkärin vastaanottokäynnille ei olisi pidentynyt viime vuoteen verrattuna. Tämän tuloksen kohdalla on erityisesti huomioitava Suomessa vallinneet poikkeusolot ja kysynnän lasku sosiaali- ja terveyspalveluiden piiriin hakeutumisessa, jotka osaltaan vääristävät tilastoja vuoden 2020 osalta. Koska kiireetöntä hoitoa on vuoden 2020 aikana monilta osin siirretty, voidaan

arvioida, että hoitovelka ja hoitojonot ovat vuoden 2020 osalta kasvaneet entisestään. Vaikka palvelutarve näyttää lisääntyneen ja jonotusajat ovat pitkiä, valtaosa väestöstä saa kuitenkin tarvitsemansa hoidon. Vuoden 2020 aikana sosiaali- ja terveyspalveluihin kohdistui myös huomattava osa niin kutsuttua piilokysyntää, joka ei näy vielä tilastoissa ja joka myös osaltaan vääristää sosiaali- ja terveyspalveluihin kohdistuvaa todellista kysyntää väestön keskuudessa.

Taulukko 33. Tavoitteen seurantaindikaattorit. Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos / Sotkanet

	Toteuma 2015	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020
Perusterveydenhuollon avosairaanhoidon lääkärin kiireettömän käynnin odotusaika yli 7 pv yhteydenotosta, (%) toteutuneista käynneistä				
Yhteensä	48,4	55,9	59,2	55,4
Miehet	46,7	55,4	58,5	55,6
Naiset	49,5	56,2	59,7	55,2
Lääkärin vastaanottopalveluita riittämättömästi saaneiden osuus, (%) tarvinneista				
Yhteensä	..**	15,8	15*	19*
Miehet	..**	13,9	14*	18*
Naiset	..**	17,3	17*	20*
Erikoissairaanhoidon yli 6 kk odottaneet 31.12. / 10 000 asukasta	2,0	3,2	5,1	12,9
1.10.–31.3. aikana lakisääteisen 3 kk:n kuluessa valmistuneet lastensuojelun palvelutarpeen arvioinnit (%)	91,7	93,1	94,3	94,9

*Arvio. ** Ei dataa saatavilla.

Lisätietoja: Raportti: Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, syyskuu 2020. (https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140661/URN_ISBN_978-952-343-578-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Vaikuttavuustavoite: Palvelut; Hyvinvointiala luo liiketoimintamahdollisuuksia ja vientiä

Toteutuminen: HYVÄ

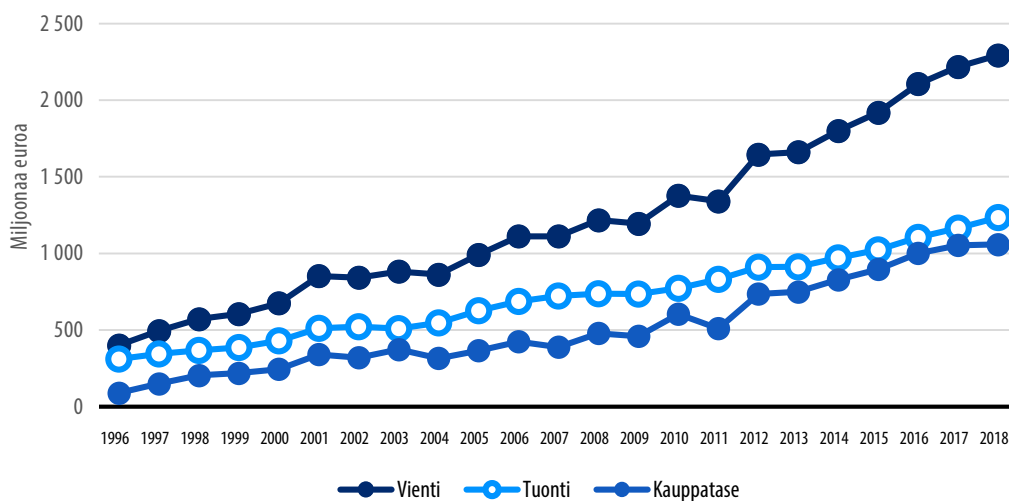
Suomessa terveysteknologia on yksi nopeimmin kasvavista korkean teknologian vientialoista, jonka merkitys lisääntyy jatkuvasti suomalaisten ikääntyessä ja syntyvyyden laskiessa. Terveysteknologia-alalla toimii Suomessa noin 300 yritystä ja ne työllistävät jo yli 13 000 ihmistä. Vuoden 2020 luvut terveysteknologian alalta julkaistaan vasta loppu keväästä, mutta terveysteknologian keskimääräinen vuosittainen kasvu on viime vuosina ollut noin 5,7 prosenttia muodostaen yli puolet Suomen korkean teknologian viennistä. [Toimialan kauppataseen ylijäämä](#) on ollut runsaat 1 miljardia euroa ja alustavien tietojen

mukaan terveysteknologian kokonaisvienti kasvoi 0,5 prosenttia 2,43 miljardiin euroon vuonna 2020.

Terveysteknologia on tärkeä osa terveysalaa, jossa ala hyötyy uusien tuotekonseptien ja teknologioiden, kuten tekoälyn, diagnostiikan ja robotiikan tuomista mahdollisuuksista. Haasteena vielä suuremmalle kasvulle on toimialaa vaivaava osaajapula, joka koskee erityisesti ohjelmisto-osaajia. Arviot toimialan kasvulle ovat kuitenkin hyvin optimistisia ja lähivuosina toimialan arvioidaan kasvavan viime vuosien tapaan noin 5–10 prosenttia vuodessa. Kaiken kaikkiaan Suomi pysyy terveysteknologiassa hyvin maailmanmarkkinoiden kasvuennusteen vauhdissa ja Suomi nähdään toimialalla erittäin houkuttelevana tutkimus- ja tuotekehitysmaana.

[Terveysteknologian toimialaselvityksen](#) mukaan innovaatioiden markkinoille pääsy on yritysten mielestä hieman parantanut. Koronavirusepidemiasta huolimatta osa alan yrityksistä jatkaa voimakasta kasvua, tekee uusia investointeja sekä rekrytointia, sillä osassa yrityksiä on meneillään kysyntäpiikki koronavirusepidemian aikaansaamasta tarpeesta luoda uusia ratkaisuja sairaaloihin ja päivitettyihin hoitotiloihin.

Kuvio 4. Terveysteknologian tuotekauppa 1996–2018. Lähde: Healthtech Finland, huhtikuu 2020.

Sosiaaliturvan ja terveydenhuollon menot

Valtaosa sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan rahoituksesta kohdistuu sosiaaliturvaan ja terveydenhuoltoon, joilla on moninaisia vaikutuksia kaikkiin hallinnonalan vaikuttavuustavoitteisiin. Vuoden 2020 tilastoja sosiaaliturvan ja terveydenhuollon menoista ei ole vielä saatavilla, vaan tiedot perustuvat vuoden 2019 tilastointiin. [Julkisyhteisöjen sosiaaliturvameno](#) muodostivat 45,1 prosenttia julkisyhteisöjen

kokonaismenoista vuonna 2019 ollen euromäärältään mitattuna 57,7 miljardia. Menot nousivat vuoteen 2018 verrattuna 2 prosenttia. Vaikka sosiaaliturvamenot kasvoivat menoista euromääräisesti eniten, niiden osuus kokonaismenoista kuitenkin laski edellisvuodesta 0,3 prosenttiyksikköä, sillä ne kasvoivat kokonaismenoja hitaammin.

Sosiaaliturvamenosta vanhuuteen liittyvät menot kasvoivat vuonna 2019 jälleen eniten: noin miljardi euroa. Aiempien vuosien tavoin menoista suurin osa on maksettuja työeläkkeitä. Pitkään jatkunut asumistukimenojen kasvu sen sijaan pysähtyi. Suurinta laskua sosiaaliturvamenossa oli maksetuissa työttömyysetuuksissa. Terveysturvan julkiset menot olivat Tilastokeskuksen mukaan 17,1 miljardia euroa, joiden osalta kasvua edellisvuoteen oli 4,3 prosenttia.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Kestävän kehityksen tavoitteita toteutettiin sosiaali- ja terveysministeriön toiminnassa vuonna 2020 erityisesti sosiaali- ja terveysturvan rakennemuutoksen ja sosiaaliturvauudistuksen valmistelussa, perusturvan ja eläkkeiden korotuksissa, tasa-arvo- ja samapalkkaisuusohjelmassa, työkykyohjelmassa, työhyvinvoinnin ja työelämän kehittämisohjelmassa sekä työttömyysturvauudistuksen valmistelussa. Kestävän kehityksen kannalta keskeisiä tavoitteita toimialalla olivat esimerkiksi osatyökykyisten työllistyminen ja työssä pysyminen, iäkkäiden toimintakyvyn vahvistaminen sekä tasa-arvon edistäminen. Hallituksen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi linjaamien vuoteen 2030 ulottuvien pitkän aikavälin toimien (valtioneuvoston periaatepäätös) päämääränä on eriarvoisuuden vähentäminen. Tähän kiinnitetään erityistä huomiota linjausten toimeenpanossa ja toimeenpanon seurannassa. Lisäksi asetettiin [Kansanterveyden neuvottelukunta](#), jonka tehtävänä on vahvistaa hyvinvoinnin terveyden ja turvallisuuden edistämisen toimia poikkihallinnollisesti.

Vammaisten henkilöiden osallisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi on valmisteltu YK:n vammaisyleissopimuksen kansallista toimintaohjelmaa, joka sisältää toimenpiteitä esimerkiksi vammaisten henkilöiden työllistymisen edistämiseksi. Vuoden 2020 alusta tulivat voimaan perusturvaetuuksien, lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen, neljännen ja viidennen lapsen lapsilisän ja elatustuen korotukset sekä pienten eläkkeiden korottaminen kansaneläke- ja takuueläkejärjestelmien kautta.

Hallitus käynnisti maaliskuussa 2020 sosiaaliturvauudistuksen, joka valmistellaan parlamentaarisessa sosiaaliturvakomiteassa. Uudistuksessa keskeistä on sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja toimeentulon turvaaminen sosiaalisten riskien kohdatessa. Uudistuksella pyritään pitkäaikaisen toimeentulotuen tarpeen vähenemiseen ja se toteutetaan perusturvan tasoa heikentämättä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistus on edennyt suunnitelmien mukaan vuoden 2020 aikana. Hallituksen esitys eduskunnalle annettiin 8.12.2020.

Koronavirusepidemian vuoksi pikaisia toimenpiteitä on kohdistettu toimeentulon turvaamiseen poikkeusoloissa. Kasvanut työttömyys ja lomautukset synnyttivät keväällä 2020 tarpeen vahvistaa etuusjärjestelmää väliaikaisilla työttömyyspäivärahan piiriin pääsemistä ja siellä pysymistä koskevilla ratkaisuilla samaan aikaan kuin yritysten toiminnan jatkamisen mahdollisuuksia helpotettiin lomautusmenettelyyn tehdyillä muutoksilla.

Vuonna 2020 käynnistettiin Ikäohjelma 2030, jonka tavoitteena on toimintakykyisen ikääntymisen turvaaminen, teknologian hyödyntäminen iäkkäiden hyvinvoinnin parantamisessa, vapaaehtoistyön roolin vahvistaminen, ikäystävällinen asuminen ja asuinympäristöjä sekä sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä palvelujärjestelmä. Palvelujen laadun ja riittävyyden turvaamiseksi säädettiin ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksesta.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Sosiaali- ja terveysministeriön tilinpäätös 2020](#)

[Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea tilinpäätös 2020](#)

[Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta SAMU tilinpäätös 2020](#)

[Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira tilinpäätös 2020](#)

[Säteilyturvakeskus STUK tilinpäätös 2020](#)

[Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL tilinpäätös 2020](#)

[Työterveyslaitos TTL tilinpäätös 2020](#)

12 Ympäristöministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **72 586 milj. €**

• Ympäristöministeriön osuus **533 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 104 milj. €
- Siirtomenot 153 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

48 %

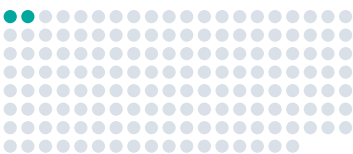
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **74 135 henkilötyövuotta**

• Ympäristöministeriössä **931 henkilötyövuotta**

Virastot 2 KPL

- Suomen ympäristökeskus
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus

Rahastot 2 KPL

- Valtion asuntorahasto
- Öljysuojarahasto

Liikelaitokset 0 KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt 1 KPL

- A-kruunu Oy

12.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Kansainvälisillä ympäristösopimuksilla ja -sitoumuksilla on keskeinen merkitys kestävän kehityksen saavuttamisessa. Pariisin ilmastopöytäkirja ja kestävän kehityksen Agenda 2030 ovat merkittäviä virstanpylväitä. Kansainvälisen ympäristöhallinnon vahvistamista on kuitenkin jatkettava huolehtimalla siitä, että ympäristösopimusten vaikuttavuus säilyy ja että YK:n ympäristökokous vakiinnuttaa asemansa YK:n auktoriteettina ympäristökysymyksissä.

Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää kasvihuonekaasujen pitoisuuksien kasvun pysäyttämistä ilmakehässä. Alueidenkäytön ja rakentamisen ohjauksessa vähähiiliset ratkaisut ovat kasvattaneet merkitystään. Sopeutuminen muuttuviin ilmasto-olosuhteisiin on välttämätöntä hillintätoimien onnistumisesta huolimatta. Kiertotalouden ratkaisulla hillitään luonnonvarojen ylikulutusta, torjutaan ilmastonmuutosta ja luonnon köyhtymistä ja vahvistetaan taloutta ja työllisyyttä.

Luonnon monimuotoisuus on heikentynyt ja lajien ja luontotyyppien uhanalaistuminen jatkuu. Ihmisen kannalta välttämättömät ekosysteemipalvelut, kuten ravintokasvien pölytyt, voivat pahasti häiriintyä. Ravinteiden ja vaarallisten aineiden päästöjen ja ilmastonmuutoksen seurauksena valtameren, Itämeren ja sisä- ja pohjavesien tilanne ei ole parantunut tavoitteiden mukaisesti kohti hyvää tilaa. Vaarallisten kemikaalien käyttö on yhä mittavaa ja vaarallisten aineiden sekä pienhiukkasten päästöt ovat ympäristön ja terveyden kannalta liian suuret. Muovien kulutuksen ja tuotannon jatkuva kasvu heijastuu sekä valtameren että sisävesien tilaan.

Väestö kasvaa suurimmilla kaupunkiseuduilla ja vastaavasti suuri osa maasta menettää väestöään. Samaan aikaan väestö ikääntyy ja syntyvyys on pitkään ollut aleneva. Kasvavilla kaupunkiseuduilla kehitys edellyttää kestäviä ratkaisuja asuntotuotannon, asunnottomuuden, yhdyskuntarakenteen eheyden, asuntoalueiden sosiaalisen eriytymisen ja keskittyvän väestön tarvitsemien palvelujen järjestämiseen liittyen. Ilmastonmuutoksen torjunnan ja sopeutumisen sekä kiertotalouden kehittämisen merkitys lisääntyy. Väestöltään vähenevillä alueilla asuntoja on tarjolla liikaa, jolloin niiden ylläpito ja korjaaminen vaikeutuvat.

12.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 34. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Ilmaston lämpeneminen jatkuu ja ilmastonmuutoksen ennustettavuus vaikeutuu
	Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi kasvihuonekaasupäästöjä on nopeasti vähennettävä maailmanlaajuisesti ja ilmastonmuutoksen vaikutukset on huomioitava kaikessa kansallisessa päätöksenteossa. Riski ilmaston lämpenemisen jatkumisesta on lähes varma ja vaikutukset ovat toteutuessaan vakavia. Kansallisena päämääränä on hiilineutraali Suomi vuonna 2035. Riskinä on, ettei riittävän kunnianhimoisista toimenpiteistä saada globaaleja, EU-tason ja kansallisia päätöksiä aikaan. Riskien välttämiseksi vaikutetaan Pariisin ilmastopimuksen toimeenpanoon, EU:n vuosille 2030 ja 2050 ulottuvaan ilmastolainsäädäntöön ja muihin toimiin, päivitetään tavoitteita uusimman tiedon pohjalta ja lisätään yhteistyötä valtioneuvoston sisällä
2	Luonnonvarojen ylikulutus ja sen haitat lisääntyvät
	Jos luonnonvarojen ylikulutusta ei saada hallintaan, se kiihdyttää luonnon monimuotoisuuden vähenemistä ja ilmastonmuutosta sekä vaarantaa tärkeiden luonnonvarojen saatavuuden. Riski on merkittävä ja tarkoittaisi muun muassa materiaalien hallintaan liittyvien hiilidioksidipäästöjen tuntuva kasvua ja toisaalta esimerkiksi korkeaan teknologiaan tarvittavien raaka-aineiden niukkenemistä. Riskien välttämiseksi vahvistetaan työtä kestävän ja turvallisen kiertotalouden edistämiseksi kansallisesti, EU:ssa ja kansainvälisesti. Kiertotalouden edistämishjelmassa asetetaan kiertotaloudelle kansalliset tavoitteet ja otetaan käyttöön niiden saavuttamiseksi tarvittavia ohjauskeinoja.
3	Asumisen eriarvoistuminen
	Kaupungistumiskehitys ja maahanmuutto lisäävät alueiden ja asuinalueiden eriytymisen sekä asumisen eriarvoistumista. On merkittävä riski, että väestöltään vähenevillä alueilla palvelut heikkenevät ja kaupungeissa taloudellisten resurssien erot uhkaavat tulevaisuudessa asuinalueiden sosiaalista tasapainoa. Toimitaan alueiden elinvoiman ylläpitämiseksi sekä asuinalueiden sosiaalisen ja ekologisen kestävyys edistämiseksi. Huolehditaan riittävän suuren ja kohtuuhintaisen asuntorakentamisen edellytyksistä.
4	Ympäristöä kuormittavat haitalliset aineet ja kemikaalit sekä ympäristövahingot
	Ympäristöä kuormittavia haitallisia aineita tai eri toiminnoista aiheutuvaa vaaraa ympäristölle ja terveydelle ei tunnisteta tai niihin ei varauduta riittävästi. Riski on todennäköinen ja vaikutukset toteutuessaan merkittäviä. ELY-keskusten voimavaratilanne voi rajoittaa ympäristönsuojelun valvontatoiminnan riittävää laajuutta ja valvonnan kehittämistä. Riskin välttämiseksi huolehditaan ympäristönsuojelulain mukaisten ennako- ja valvontajärjestelmien toimivuudesta ja kehitetään toissijaisen ympäristövastuun järjestelmää nykyistä kattavammaksi. Kehitetään riskienhallintatavoitteita nouseviin kemikaalikysymyksiin. Terveysten kohdistuvaa riskiä vältetään erityisesti vähentämällä pienhiukkasten päästöjä. Myös muiden kaukokulkeutuvien haitallisten aineiden sekä mustahiilen päästöjä vähennetään. Kehitetään yhteistyötä hallinnon, tutkimuksen ja toiminnanharjoittajien välillä sekä kansainvälistä vaikuttamista.

12.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Hyvä ympäristö ja monimuotoinen luonto

- Itämeren ja vesien hyvä tila on saavutettu
- Luonnon monimuotoisuuden kato on pysäytetty ja suotuisa tila on turvattu
- Elinympäristön kehitys parantaa ihmisten hyvinvointia
- Ympäristöriskit on tunnistettu ja ne hallitaan.

Toteutuminen: **HYVÄ**

Itämeren ja vesien hyvä tila on saavutettu

Itämeren tilan haasteita ovat erityisesti rehevöityminen ja luonnon monimuotoisuuden tila. Ravinnekuormitus Suomesta Itämereen on fosforin (PTOT) ja typen (NTOT) osalta aikajaksolla 1995–2019 hienoisessa laskusuunnassa erityisesti pistekuormituksen vähenemisen ansiosta. Hajakuormitusta, erityisesti maataloudesta, sen sijaan ei ole saatu laskuun kummankaan ravinteen osalta.

Luonnon monimuotoisuuden haasteet koskevat erityisesti

- merenpohjan kuntoa, jota heikentää rehevöitymisestä aiheutuva hapettomuus
- tiettyjä eliölajeja, kuten meritaimenta, Saaristomeren kuhaa, Perämeren siikaa, pyöriäistä ja itämerennorpan eteläistä kantaa sekä
- elinympäristöjen, kuten laguunien, riuttojen ja eteläisemmän rannikon hiekkapohjien tilaa

Itämeren ja pinta- ja pohjavesien tilan parantamiseksi ympäristöministeriö on toteuttanut vesiensuojelun tehostamisohjelmaa. Ohjelman perustana on valtioneuvoston hyväksymät vesien- ja merenhoidon tavoitteet.

Laajamittainen kipsinlevitys käynnistettiin onnistuneesti Saaristomeren valuma-alueella noin 9000 peltotehtaan alueella. Peltotehtaan rakennekalkki- ja ravinnepäästöjen tutkimusta jatkettiin, jotta menetelmät voitaisi myöhemmin ottaa laajemmin käyttöön. Alueellisesti tärkeiden vesistöjen tilaa parannettiin käynnistämällä yli 50 vesistökuunnostushanketta ja tukemalla alueellisia toimijoita. Kaupunkivesissä olevien haitallisten aineiden päästöjen vähentämiseksi käynnistettiin seitsemän hanketta, ja kaksi korkean ympäristöriskin hylkyä saneerattiin. Toimenpiteiden rahoittamista koskevaa lainsäädäntöä tarkennettiin. Valtioneuvoston asetus maatalousmaan kipsikäsittelyyn (510/2020) sekä asetus kaupunkivesien hallinnan avustuksista (669/2020) tulivat voimaan.

Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelma voitti vuoden 2020 Natura 2000 Award -palkinnon luonnonsuojelusarjassa. Tämä oli tärkeä huomionosoitus Suomelle pitkäjänteisestä työstä meren monimuotoisuuden hyväksi. Suomen merellisten suojelualueiden pinta-alaosuus Suomen merialueesta on ylittänyt kansainvälisen kestävän kehityksen tavoitteen, joka on kymmenen prosenttia.

Ensimmäisessä 2020 lopulla valmistuneessa ja eri toimialojen ja sidosryhmien kesken laaditussa [merialuesuunnitelmassa](#) sovitetaan yhteen meren eri käyttötarpeita ja osoitetaan niihin potentiaalisia alueita. Suunnitelma parantaa edellytyksiä muun muassa tuulivoiman, liikenteen, virkistys- ja matkailun kehittämiseen sekä luonnon- ja ympäristönsuojelun ja meriympäristön tilan parantamiseen.

Osana kunnille kohdistettavia nopeavaikutteisia elvytystoimia myönnettiin 10 miljoonaa euroa avustuksia jätevesien ravinteiden kierrätykseen sekä jätevesien käsittelyn energia- ja tehokkuuden parantamiseen ja energian talteenottoon. Avustuksilla edistettiin ilmaston ja vesien suojelua sekä vahvistettiin kiertotaloutta.

Luonnon monimuotoisuuden kato on pysäytetty ja suotuisa tila on turvattu

Toimenpiteet luontokadon pysäyttämiseksi lisääntyivät vuoden kuluessa merkittävästi erityisesti [Helmi-elinympäristöohjelmassa](#). Ohjelma vastaa Suomen luonnon köyhtymisen suurimpaan syyhyn: elinympäristöjen vähenemiseen ja niiden laadun heikkenemiseen. Helmi-ohjelmassa asetetaan vuoteen 2030 ulottuvat laadulliset ja määrälliset suojelu- ja hoitotavoitteet soille, lintuvesille ja kosteikoille, perinnebiotoopeille, metsille sekä pienvesille ja rantaluonnolle. ELY-keskukset sekä Metsähallituksen luontopalvelut aloittivat elinympäristöjen kunnostus- ja hoitotoimet, joiden tuloksena muun muassa ennallistettiin 1 640 hehtaaria soita, kunnostettiin lintuvesiä 20 kohteella ja hoidettiin valkoselkätikkametsiä ja lehtoja. Soidensuojelun 5 000 hehtaarin suojelutavoite vuodelle 2020 ylittyi, kun soita saatiin suojeluun 5 580 hehtaaria. Uuden Kunta-Helmin erityisavustushaun kautta luonnon monimuotoisuustöitä on avustettu 36 kunnan 45 luonnonhoitohankkeessa Helmi-ohjelman elinympäristöissä.

Myös METSO-ohjelman suojelutavoite 4 500 hehtaaria ylitettiin, kun metsiä suojeltiin yhteensä noin 5 520 hehtaaria. Näistä pääosa on runsaslahopuustoisia metsiä. Metsien suojelu kohdentui tavoitteen mukaisesti eteläisimpään Suomeen. Vanhojen suojeluohjelmien sekä kaavojen suojeluvarausten suojelua toteutettiin noin 2 200 hehtaarin verran. Lisäksi loppuvuonna käynnistettiin lisämäärärahojen turvin myös Pohjois-Suomen metsien suojelu, joka saatiin hyvin alulle. Suojelualueverkostoa täydennettiin vuoden aikana kokonaisuudessaan yli 13 600 hehtaarella, mitä voi pitää loistavana saavutuksena.

Elinympäristön kehitys parantaa ihmisten hyvinvointia

Maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksen valmistelua jatkettiin hallitusohjelman mukaisesti. Julkisen rakentamisen sisäilmaongelmien ehkäisyyn tähtäävässä Terveet tilat 2028 -ohjelmassa lisättiin tietoisuutta sisäilmaongelmien ratkaisukeinoista tiedottamalla eri toimijoiden hyvistä käytännöistä ([Valtioneuvoston periaatepäätös Terveet tilat 2028-toimenpideohjelmasta](#), 3.5.2018). Ympäristöministeriö julkaisi maaliskuussa 2020 ohjeen rakennusten kosteusteknisestä toimivuudesta ja kesällä 2020 rakennusfysikaalisen suunnittelun opetusmateriaalin.

Vuonna 2020 käynnistetty rakennetun ympäristön digitalisaatiota edistävä [Ryhti-hanke](#) jatkaa aiemmin toteutettujen Maankäyttöpäätökset ja KIRA-digi hankkeiden työtä rakennetun ympäristön digitalisaation edistämiseksi. Rakennetun ympäristön valtakunnallisen tiedonhallinnan muutosta edistettiin aktiivisesti sidosryhmien kanssa ja hankkeen ensimmäisen toimintavuoden aikana saavutettiin yhteinen näkemys tiedon yhteentoimivuuden tärkeydestä, jotta tavoiteltu muutos on mahdollinen. Ryhti-hankkeen kannalta keskeiseksi kumppaniksi tunnistettiin kunnat ja kuntayhteistyötä sujuvoittamaan luotiin rakenteet. Suomen ympäristökeskus valittiin rakennetun ympäristön tietojärjestelmää toteuttavaksi vastuuviranomaiseksi. Lisäksi luotiin pohjaa rakennetun ympäristön tietokomponentti-kirjastolle, joka toimii jatkossa yhteentoimivuusalustalla dokumentointipaikkana. Siihen kootaan harmonisoidut rakennetun ympäristön keskeiset käsitteet ja tietorakenteet määriteltynä. Tiedon yhteentoimivuuden lisääminen rakennetun ympäristön toimialalla on keskeistä yhteisen tietovarannon luomiseksi. Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän edellytykset huomioitiin maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksen valmistelussa, jolla luodaan pohjaa digitalisaatiota koskeville sääntelyehdotuksille.

Ympäristöriskit on tunnistettu ja ne hallitaan

Yhteistyössä aluehallintovirastojen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kanssa kehitettiin ja tehostettiin ympäristölupamenettelyä ja ympäristönsuojelun valvontaa sekä käytäntöjä ja toimintamalleja. Vuonna 2019 hyväksytyn ilmansuojeluohjelman toimeenpano alkoi asetetussa laajapohjaisessa toimeenpanoverkossa ja sen teemoitetuissa alaryhmissä. Vaikka Suomen ilman laatu on pääsääntöisesti hyvä, on edelleen vähennettävä pienhiukkaspäästöjä ja mustaa hiiltä, joita syntyy erityisesti pienpoltosta. Nykyistä kattavamman ympäristövahinkojen toissijaisen vastuujärjestelmän lainsäädäntöhankkeen ([TOVA](#)) tavoitteena on jatkossa hoitaa toiminnanharjoittajien ympäristövelvoitteita ilman valtion väliintuloa. Suomen käytöstä poistettujen ja hylättyjen vakavaa ympäristön pilaantumista tai ympäristölle tai terveydelle mahdollista vaaraa aiheuttavien kaivannaisjätealuiden tarkemmat kohdetutkimukset ja kunnostukset aloitettiin kiireellisyysjärjestyksessä.

Kemikaalien ympäristövaikutusten osalta vuosi 2020 painottui kemikaaliasioiden parempaan huomioimiseen ympäristöluvista ja valvonnan kehittämiseen ja yhden luukun periaatteen käyttöönottoon kemikaalitietojen toimittamisessa. Koronaviruspandemian vuoksi

lähes kaikki kansainväliset kemikaalisopimuksia koskevat osapuolikokoukset peruttiin, mutta ympäristöministeriö vaikutti EU:ssa sopimusten synergioiden ja käytännön toimeenpanon edistämiseen.

Vaikuttavuustavoite: Hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta

- Suomi on vähentänyt kasvihuonekaasupäästöjään merkittävästi
- Luonnonvaroja käytetään säästeliäästi ja kestävästi
- Kiertotalous uudistaa yhteiskuntaa
- Rakennusten elinkaari on vähähiilinen ja materiaalitehokas.

Toteutuminen: **HYVÄ**

Suomi on vähentänyt kasvihuonekaasupäästöjään merkittävästi

Suomen kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt laskivat Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan vuonna 2019 kuusi prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Vuoden 2019 kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt ovat 53,1 miljoonaa hiilidioksiditonnia vastaava määrä (CO₂-ekv.) ollen 18,2 miljoonaa tonnia vähemmän kuin vertailuvuonna 1990. Eniten päästöjen laskuun vaikutti hiilen ja turpeen käytön väheneminen. Päästökaupan ulkopuoliset päästöt laskivat yhden prosentin, mutta ylittivät EU:n asettaman päästökiintiön 0,6 milj. tonnilla CO₂-ekv. Maankäyttö, maankäytön muutokset sekä metsätalous -sektorin (LU-LUCF) netto-nielu eli poistumien ja päästöjen summa oli 14,7 miljoonaa tonnia CO₂-ekv. vuonna 2019, mutta näitä tietoja ei ole luettu mukaan kokonaispäästöihin.

Ilmastolain mukainen [ilmastovuosikertomus](#) ilmastopolitiikan tavoitteiden toteuttamisesta annettiin kesäkuussa toisen kerran erillisenä kertomuksena eduskunnalle. Kertomuksen perusteella vaikuttaa todennäköiseltä, että Suomi saavuttaa kauden 2013–2020 velvoitteen. Myös kauden 2021–2030 toimet on suunniteltu siten, että velvoite täytetään. Suunnitellut toimet eivät kuitenkaan ole riittäviä 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseen. Taakanjakosektorin kannalta keskeistä on liikennesektorin päästökehitys. Hiilineutraaliustavoitteen kannalta myös päästökauppaan kuuluvien energian tuotannon ja teollisuuden päästöjen sekä maankäyttösektorin hiilinielujen kehityksellä on ratkaiseva merkitys. Lisätoimia hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi esitetään uudessa energia- ja ilmastostrategiassa, keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa sekä maankäyttösektorin ilmasto-ohjelmassa, jotka valmistuvat vuonna 2021.

[Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma](#) tuki kuntien ja alueiden ilmastotyötä. Suurin osa ohjelman rahoituksesta suunnataan suoraan kuntien ja alueiden omien ilmastohankkeiden avustamiseen, ja lähtökohtana näissä hankkeissa on ottaa käyttöön parhaita ilmasto-käytäntöjä ja kokeilla uusia. Lisäksi osa ohjelman rahoituksesta käytetään kansallisen tason hankintoihin, joiden kautta tuetaan kuntien ja alueiden ilmastotyötä muun muassa

kehittämällä yhteisiä työkaluja, toimintamalleja, viestintämateriaaleja, tietopohjaa ja koulutuksia.

Luonnonvaroja käytetään säästeliäästi ja kestävästi ja kiertotalous uudistaa yhteiskuntaa

Vuoden 2020 aikana valmisteltiin ympäristöministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön johdolla ehdotus kiertotalouden strategiseksi edistämishelmaksi. Ehdotuksessa esitettiin tavoitteet ja keinot, joilla hillitään luonnonvarojen ylikulutusta, torjutaan ilmastonmuutosta ja luonnon köyhtymistä sekä vahvistetaan taloutta ja työllisyyttä. Ohjelmaehdotuksen pohjalta laaditaan kevätkaudella 2021 valtioneuvoston periaatepäätös.

Kuutta eri jätealan direktiiviä koskevan säädöspaketin toimeenpano jatkui koko vuoden. Tavoitteena on saada tätä koskeva jätelain ja eräiden muiden lakien muuttamista koskevan hallituksen esitys eduskuntaan maaliskuussa 2021. Säädösmuutos on välttämätön muun muassa sitoviin yhdyskunta- ja pakkausjätteitä koskeviin kierrätystavoitteisiin pääsemiseksi. Valtakunnallisen jätesuunnitelman päivitys käynnistyi syyskuudella. Päivityksessä huomioidaan edellä mainitun EU:n jätessäädöspaketin uudet vaatimukset.

Yhdyskuntajätteiden käsittelymuotojen keskinäisissä suhteissa ei tapahtunut vuonna 2019 suuria muutoksia. Jätteiden energiahyödyntämisen osuus laski hieman ollen 56 prosenttia ja vastaavasti materiaalihyödyntämisen osuus kasvoi 43 prosenttiin. Yhdyskuntajätettä ei juurikaan viety enää kaatopaikoille. Yhdyskuntajätteiden kokonaismäärä oli vuonna 2019 noin 3,1 miljoonaa tonnia. Kasvua edellisvuoteen oli noin 80 000 tonnia eli vajaat kolme prosenttia. Jättemäärän kasvu oli maltillisempaa kuin vuonna 2018.

Kiertotaloutta vahvistettiin myös **ravinteiden kierrätysohjelman** 31 käynnistyneellä hankkeella, joissa edistetään jätevesien ravinteiden kierrätystä sekä jätevesien käsittelyn energiatehokkuutta ja energian talteenottoa. Useissa hankkeissa on kyse myös ravinnekierrosymbiooseista, joissa toisen toimijan jäte on toisen syöte tai joissa muulla tavoin tehdään yhteistyötä ravinnekierrätyksen eteen. Toimilla parannetaan ilmaston ja vesien suojelua sekä lisätään Suomen ravinneomavaraisuutta. Avustuksilla tuettiin samalla myös kuntien nopeavaikuttaisia elvytystoimia.

Tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutusten vähentämisestä annetun direktiivin eli niin sanotun kertakäyttömuovidirektiivin (SUP-direktiivi) täytäntöönpanotyö jatkui koko vuoden. Muovietiekartan toimeenpanoa jatkettiin. Muovimiljoona -rahoitushaun avulla käynnistettiin muoviongelman ratkaisuihin tähtäviä kokeilu- ja pilotointihankkeita. Rakentamisen muovit green deal -sopimus 2020–2027 allekirjoitettiin joulukuussa 2020. Sopimus tähtää kalvomuovien nykyistä merkittävästi tehokkaampaan erilliskeräykseen rakennushankkeissa ja kierrätysmuoviraaka-aineen hyödyntämiseen kalvomuovien

valmistuksessa. Ympäristöministeriö vaikutti EU-kantoihin YK:n ympäristökokouksen (UNEA) alaisessa meriroskatyössä sekä osallistui aktiivisesti pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Jätteen luokittelun päättymistä koskevaa valmistelua tehtiin niin betonimurskeen, muovinkierrätyksen kuin jätteenpolton käsitellyn kuonan osalta. Ensimmäinen kansallinen jätteen luokittelun päättymistä koskeva asetusero (betonimurske) lähetettiin lausunnoille joulukuussa. Siirtoasiakirjarekisterin toteutus Suomen sisäisissä eräiden jätteiden jätekuljetuksissa käytettävien siirtoasiakirjojen tietojen rekisteröintiä varten aloitettiin. Materiaalitorin eli jätteiden ja sivuvirtojen tietolustan kehittämistä jatkettiin muun muassa julkisten hankintojen Hilma-kanavan ja Materiaalitorin yhteensovittamiseksi.

Rakentamisen kiertotalouden alueella solmittiin RAKLI ry:n kanssa kestävän purkamisen green deal -sopimus, jolla lisätään purkumateriaalien uudelleenkäyttöä ja kierrättämistä kannustamalla kiinteistöomistajia sekä rakennuttajia laatimaan purkukartoitus vähintään kokonaisten rakennusten purku- sekä laajoissa korjaushankkeissa. Kartoitus sisällytettiin myös ARA:n myöntämien purkuavustusten ehdoksi. Osana MRL-uudistusta valmisteltiin säädösehdotus rakennus- ja purkumateriaaliselvitykseksi sekä toimenpiteitä purkumateriaalien raportointiin liittyvien tietokantojen toteuttamiseksi. Samoin on valmisteltu ehdotus rakennuksen elinkaariominaisuuksien olennaisesta teknisestä vaatimuksista liittyen käyttöikä, muunneltavuuteen, korjattavuuteen, purettavuuteen sekä materiaaliselostukseen. Arkkitehtuuripoliittisen ohjelmaan sisällytettiin maankäytön ja rakentamisen vähähiilisyys ja kiertotaloutta koskevia toimenpiteitä. Toteutettiin Purkaa vai korjata -hanke purkamisen hiilijalanjälkivaikutuksista ja vähähiilisen korjausrakentamisen vaihtoehtoista.

Suomi on osallistunut EU-komission johtamaan rakennustuoteasetuksen (EU 305/2011) uusimiseen erityisesti kiertotalouden ja asetuksen toimivuusongelmien osalta.

Tuulivoimatuotanto kasvoi vuoteen 2019 verrattuna lähes kolmanneksella ja vuoden 2020 sähkökulutuksesta katettiin noin 10 prosenttia tuulivoimalla. Vuoden 2020 lopussa tuulivoimaloita oli yhteensä 821 ja niiden kapasiteetti oli 2 586 megawattia. Kuluvana vuonna tuulivoimakapasiteettia odotetaan valmistuvan lähes 1 000 megawattia. Tuulivoimarakentamista edistettiin useilla toimenpiteillä, joiden vaikutukset ulottuvat tuleville vuosille. Valtakunnallista tuulivoimaneuvontaa jatkettiin ja ELY-keskuksille osoitettiin määrärahaa tuulivoimarakentamisen edistämiseen. Tuulivoimarakentamisen selvityksiin ja suunnitteluun myönnettiin avustuksia kahdeksan kunnan ja yhdeksän maakunnan liiton alueelle. Ympäristöministeriölle ja ELY-keskuksille osoitettujen resurssien sekä kunnille ja maakuntien liitoille myönnettyjen avustusten voidaan arvioida edistävän ripeää ja laadukasta kaavoitusta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimushanke tuulivoimaloiden infraäänien vaikutuksia terveyteen valmistui keväällä 2020. Tuulivoimaa koskevan tutkimustiedon lisäämisen voidaan arvioida osaltaan edistävän tuulivoiman hyväksyttävyyttä. VN TEAS -hankkeessa tuulivoimarakentamisen edistämiseksi selvitettiin kaavoituksen ja lupamenettelyiden sujuvoittamista, merituulivoimahankkeiden kannattavuuden parantamista sekä tuulivoimarakentamisen ja tutkien yhteensovittamista.

Helsingin, Turun, Tampereen ja Oulun kaupunkiseutujen kuntien sekä valtion väliset maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimukset allekirjoitettiin lokakuussa 2020. MAL-sopimukset solmittiin 12-vuotisina siten, että konkreettiset toimenpiteet koskevat vuosia 2020–2023 ja ne päivitetään eduskuntavaalikausittain. Sopimukset kytkettiin 12-vuotisen valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmisteluun, millä vahvistetaan pitkäjänteistä otetta hiilineutraalisuustavoitteisiin pääsemiseksi. MAL-sopimusmenettelyn jatkuminen on tiivistänyt osapuolten välistä yhteistyötä sekä resurssien suunnasta yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän ekotehokkuuden parantamiseksi.

Vuonna 2020 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA jatkoi asuinkiinteistöjen sähköautojen latausinfraan vaatimien muutostöiden tukemista. Avustuksen menekki kasvoi vuoden loppupuolella niin suureksi, että avustukseen käytössä ollut määräraha loppui kesken. Vuoden 2020 aikana myönnettyillä avustuksilla on tuettu noin 4 000 latausvalmiuden toteuttamista.

Rakennusten elinkaari on vähähiilinen ja materiaalitehokas

Uusien rakennusten energiatehokkuus on rakennustyyppistä riippuen parantunut parhaimmillaan 20 prosentilla säädösten myötä. Energiatodistus on ohjannut kuluttajia kiinnittämään huomioita rakennusten energiatehokkuuteen. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n energiatodistusrekisterissä on noin 141 000 todistusta (2019: 115 000 todistusta), joista 53 prosenttia on laadittu vuoden 2018 alussa voimaan tulneiden uusien energiatodistussäädösten mukaisesti. Uusista energiatodistuksista (versio 2018) energiatehokkuusluokkaan A kuuluu noin 8 prosenttia, luokkaan B 36 prosenttia ja luokkaan C 13 prosenttia.

Rakennusten energiatehokkuus, älykkyys ja mahdollisuus kulutusjousto- ja paranevat rakennusten automaatio- ja ohjausjärjestelmiin, sähköautojen latauspisteisiin sekä paikalliseen sähköntuotantoon liittyvällä uudella lainsäädännöllä. Laki rakennusten varustamisesta sähköajoneuvojen latauspisteillä ja latauspistevalmiuksilla sekä automaatio- ja ohjausjärjestelmillä (733/2020) tuli voimaan marraskuussa 2020. Rakennuksen automaatio- ja ohjausjärjestelmiä ja paikallista sähköntuotantoa koskeva ympäristöministeriön asetus eräiden rakennuksen teknisten järjestelmien energiatehokkuuden vaatimuksista (718/2020) annettiin lokakuussa 2020.

Syyskuussa 2020 käynnistettiin avustusjärjestelmä fossiilisesta öljylämmityksestä luopumiseksi pientalojen omistajille. Vuoden loppuun mennessä avustushakemuksia saatiin 8 945 kappaletta. Avustushakemuksia oli joulukuussa tullut jo käytettävissä olevien vuoden 2020 määrärahojen verran. Myönteisiä päätöksiä ehdittiin tekemään 2 792 kappaletta ja kielteisiä 133 kappaletta. Lisäksi lokakuussa 2020 käynnistettiin avustusjärjestelmä fossiilisesta öljylämmityksestä luopumiseksi myös kunnille.

Vuoden 2020 alussa tuli voimaan valtioneuvoston asetus asuinrakennusten energia-avustuksista vuosille 2020–2022. Avustuksia myönnettiin vuoden aikana yhteensä 26,2 miljoonaa euroa. Vuoden 2020 aikana päätöksiä avustuksesta tehtiin 963 kappaletta, joista taloyhtiöille 264, henkilöhakijoille pientaloihin 648 ja ARA-yhteisöille 22 kappaletta. Hake-
muksia saapui 1 932 kappaletta, josta 631 taloyhtiöiltä, 23 ARA-yhteisöiltä ja 1 278 kappa-
letta henkilöiltä pientaloihin.

Vähähiilisen rakentamisen tiekartan päätavoitteena on mahdollistaa uuden rakennuksen hiilijalanjäljen raja-arvo-ohjaus 2025 mennessä. Raja-arvo-ohjauksella voidaan merkittä-
västi välttää kasvihuonekaasupäästöjä, jonka lisäksi rakennusten vähähiilisyys vaikuttaa
myös rakennusmateriaalien kulutusta hillitsevästi. Vähähiilisyyttä koskevaa sääntelyä on
valmisteltu osana MRL-kokonaisuudistusta. Samalla valmisteltiin rakennuksen vähähiili-
syyden arviointimenetelmää koskeva asetusehdotus. Pohjoismainen vähähiilisen rakenta-
misen ja säädöskehityksen yhteistyö oli Suomen aloitteesta hyvin aktiivista. Päästötieto-
kannan kehittäminen eteni hyvin yhteistyössä Ruotsin kanssa. Vähähiilisen rakentamisen
vaikutusarvioita on teetetty muun muassa talousvaikutusten, korjausrakentamisen, talo-
tekniikan järjestelmien, tietomallintamisen ja arvioinnin yleisen sujuvuuden osalta.

Puun käyttöä rakentamisessa edistettiin erityisesti julkisessa rakentamisessa ja kerrostalo-
rakentamisessa. Julkiselle puurakentamiselle asetettiin kansalliset tavoitteet, joissa vuo-
delle 2025 on asetettu 45 prosentin markkinaosuus puun käytölle. [Puurakentamisen ohjel-](#)
[man](#) toimenpiteet kohdistuivat pääosin teollisen puurakentamisen edistämiseen, julkiseen
puurakentamiseen sekä osaamisen ja koulutuksen kehittämiseen. Ohjelmassa avustettiin
tutkimus- ja kehityshankkeita 3 miljoonalla eurolla. Avustetut hankkeet kohdistuvat teol-
lisen puurakentamisen kehittämiseen verkostoissa, opetuksen- ja koulutuksen kehittämi-
seen sekä julkisen rakennuttajan tukemiseen.

Vaikuttavuustavoite: Kestävä kaupunkikehitys

- Kaupunkiseudut lisäävät alueiden kestävää kasvua
- Lähiympäristöt ovat sosiaalisesti ja ekologisesti kestäviä
- Asuntoja on eri väestöryhmien tarpeisiin kysyntää vastaavasti
- Kehitys kaupunkiseutujen ja maaseudun välillä on toisiaan tukevaa ja
vuorovaikutteista

Toteutuminen: HYVÄ

Kaupunkiseudut lisäävät alueiden kestävää kasvua

Koronavirusepidemia asetti haasteita rakennusalan toiminnalle niin yleisen tautitilanteen
kuin rakennusalan kansainvälisten työvoima ja materiaaliriippuvuuksien takia. Rakennus-
alalla laadittiin ohjeita työmaiden toiminnalle, rakennusvalvonnassa lisättiin etävalvontaa
ja ympäristöministeriö perusti rakennusalan seuranta- ja toimenpideryhmän toimialan

kehityksen ja näkymien seurannan sekä toimialaa tukevien toimenpiteiden kehittämiseksi. Kesäkuun lisätalousarviossa tehtiin useita rakennusalaan tukevia elvytystoimia, joiden vaikutuksesta rakennusalan kehitys pysyi hyvänä ja tuotanto kasvussa.

Uudet suurimpien kaupunkiseutujen (Helsinki, Tampere, Turku ja Oulu) kuntien ja valtion väliset maankäytön, asumisen ja liikenteen MAL-sopimukset vuosille 2020–2031 allekirjoitettiin lokakuussa 2020, ja vuosille 2020–2023 osoitettujen toimenpiteiden toteuttaminen käynnistyi. MAL-sopimukset vahvistavat kaupunkiseudulla tapahtuvaa kestävästä maankäytön, asumisen ja liikenteen kysymyksissä Aiemman MAL-sopimuskauden 2016–2019 toimenpiteet toteutuivat hyvin kaikilla seuduilla. Muun muassa Helsingin seudulla tavoite 60 000 uudesta asunnosta ylittyi noin 2 700 asunnolla ja tuotanto on sijoittunut helposti saavutettaville ja yhteiskuntarakenteen eheyttä tukeville alueille. Seudun liikennejärjestelmän kestävyys on parantunut ja kävellen, pyöräillen ja joukkoliikennevälineillä tehtyjen matkojen osuus on kasvanut. Sopimusvalmistelun kytkeminen 12-vuotisen liikennejärjestelmäsuunnitelman aikatauluun vahvistaa vuoteen 2031 ulottuvia strategisia tavoitteita. Kesällä 2020 käynnistettiin neuvottelut Jyväskylän, Lahden ja Kuopion kaupunkiseutujen kuntien ja valtion välillä valtakunnallisen 12-vuotisen liikennejärjestelmäsuunnitelman päivitysaikatauluun kytkettyjen MAL-sopimusten solmimiseksi.

Lähiympäristöt ovat sosiaalisesti ja ekologisesti kestäviä

Kaupunkien ja kuntien laaja-alaista kestävästä kehitystä vauhdittavan [Kestävä kaupunki -ohjelman](#) (2019–2023) pääteemat ovat vähähiilisyys, älykkyys, sosiaalinen kestävyys ja terveellisyys. Ohjelma vahvistaa valtion ja kuntien yhteistyötä sekä tukee kuntien kestävästä kehityksen työtä. Kuntien kestävyden johtamista vahvistettiin muun muassa kestävyden tavoitteenasettelua ja seurantaan tukevalla hankkeella ja julkaisemalla Agenda 2030 -tavoitteiden saavuttamista edistävä työkirja. Kuntien yhteisiä kestävyyshaasteita ratkottiin esimerkiksi osallisuuden ja sosiaalisesti kestävästä kiertotalouden edistämisessä. Kestävästä kaupunki- ja kuntakehityksen käytännön ratkaisuja testattiin ja kehitettiin 18 kokeiluhankkeessa. Kahden ensimmäisen toimintavuoden aikana ohjelmassa on käynnistetty yhteensä noin 40 kehittämishanketta ja kokeilua, joihin on osallistunut noin 70 kuntaa ja 50 muuta toimijaa.

Hyvin hoidettu rakennusperintö on alueellinen ja paikallinen voimavara sekä osa lähiympäristön sosiaalista ja ekologista kestävyyttä. Muutoksilla rakennusperinnön suojelemisesta annettuun lakiin vahvistettiin alueellisten toimijoiden roolia rakennussuojelussa.

Suomen suurimpien kaupunkien lähiöiden kehittämistä jatkettiin hallitusohjelman mukaisesti vuosina 2020–2022 toteutettavassa lähiöohjelmassa. Tavoitteena on asuinalueiden myönteinen pitkä aikavälin kehitys, joka tuottaa asukkaille hyvinvointia ja alueille elinvoimaisuutta. Lähiöohjelman vuosina 2020–2022 rahoittamat hankkeet valittiin keväällä 2020. Ohjelmaan osallistuvat kunnat laativat kolmivuotiset kehittämissuunnitelmat

valitsemiinsa lähiöihin. Lähiökehittämisen tueksi rahoitetaan myös tutkimushankkeita. Ohjelmakaudella 2020–2022 ympäristöhallinnon rahoitusta on käytettävissä yhteensä 21 miljoonaa euroa.

Asuntoja on eri väestöryhmien tarpeisiin kysyntää vastaavasti

Asuntorakentaminen on kääntynyt viime vuosien ennätystasolta laskuun mutta säilyi koronaviruskriisistä huolimatta viime vuoden aikana kohtuullisen hyvällä tasolla. Korkeat tuotantomäärät ovat hillinneet asuntojen hintoihin ja vuokratasoon kohdistuvaa nousupainetta. Valtion tukeman ARA-uudistuotannon määrä nousi viime vuonna yli 9 200 asuntoon joka on yli 1 400 asuntoa enemmän kuin edellisenä vuonna. Pitkän korkotuen määrä pysyi lähes ennallaan, mutta muiden hankemuotojen määrä lisääntyi. Asumisoikeusasuntojen tuotanto kasvoi yli puolella ja erityisryhmien lähes viidenneksellä. ARA-asuntojen tuotanto kasvoi pääkaupunkiseudulla 8 prosenttia, Oulun MAL-seudulla 127 prosenttia, Tampereella 109 prosenttia ja Turussa 73 prosenttia. Vuoden 2020 korkotukivaltuudesta käytettiin 1 624 miljoonaa euroa ja uudistuotannon osuus valtuuden käytöstä oli yli 88 prosenttia. Vuokratalojen rakentamiseen takauslainaa käytettiin 83 miljoonaa euroa ja investointiavustusvaltuutta erityisryhmille 60,5 miljoonaa euroa.

Asuntopoliittista kehittämisohjelmaa valmistellut työryhmä luovutti työnsä ympäristö- ja ilmastoministerille joulukuussa. Raportissa linjattiin pitkäjänteisesti ja laajasti valtion asuntopoliittikka tulevalle kahdeksalle vuodelle. Työryhmä linjasi, että myös tulevaisuudessa ARA-tuotannon rooli on tärkeässä asemassa varmistamassa kohtuuhintaisten asuntojen tarjontaa ja ehkäisemässä segregatiota. ARA-tuotanto täydentää tarvittaessa vapaa-rahoitteista asuntotuotantoa, ja auttaa siten myös hallitsemaan rakennusalan suhdanteita. Väestöltään vähenevien alueiden asunto-osakeyhtiöiden kunnostuksia helpottamaan työryhmä ehdotti yhtiöiden perusparannuslainojen valtiontakausmallin ehtojen parantamista ja suurimpia kaupunkiseutuja ohjaavien MAL-sopimuksien käytäntöjä tulisi työryhmän mukaan tulevaisuudessa edelleen kehittää esimerkiksi huomioimaan aikaisempaa laajemmin asumisen laadullisia kysymyksiä.

Alkuvuodesta 2020 käynnistettiin yhteistyöohjelma asunnottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä. Ohjelmassa on mukana 11 kaupunkia, joissa on ollut eniten asunnottomia. Ohjelman painopiste on kuntien asunnottomuustyön vahvistamisessa ja asumista tukevien palvelujen kehittämisessä. Asunnottomuus laski jälleen edelliseen vuoteen verrattuna. Vuonna 2020 yksineläviä asunnottomia oli 4 341, mikä on 259 henkilöä vähemmän kuin vuonna 2019.

Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelmalla parannetaan ikääntyneiden asuinoloja, edistetään asumisvaihtoehtojen tarjontaa, tuetaan ikääntyneiden omaa ja kuntien varautumista sekä kehitetään ikäystävällisiä asuinympäristöjä. Toimenpideohjelma myönsi syksyllä yhteensä 16 kunnalle tai kuntayhtymillä avustuksia hankkeisiin, joilla parannetaan

ikäihmisten asumista. Tärkeimmäksi teemaksi nousi kuntien varautuminen ikääntyneiden kansalaisten muuttuviin asumistarpeisiin. läkkäiden ja vammaisten asuntojen korjausavustuksiin sekä hissi- ja esteettömyysavustuksiin varattiin 27,2 miljoonaa euroa vuonna 2020. Avustuksiin ARA-talojen korjaamiseksi ikääntyneille sopivaksi osoitettiin 5 miljoonaa euroa.

Kehitys kaupunkiseutujen ja maaseudun välillä on toisiaan tukevaa ja vuorovaikutteista

Kaupunkiseutujen ja maaseudun välinen vuorovaikutus muuttui merkittävästi koronavirusepidemian vaikutuksesta. Maaseudulta kaupunkiseuduille suuntautuva työmatkaliikenne väheni voimakkaasti ja useat siirtyivät kaupungeista etätööhön maaseudun loma-asunnoille. Matkailu suuntautui kaupungeista maaseudun luonnon virkistyskäytön kohteisiin. Vaikka epidemian seurauksia on vielä vaikea arvioida, sopeutui Suomi digivalmiuksien ja luonnon virkistyskäytön mahdollisuuksien vuoksi poikkeusolosuhteisiin kansainvälisesti verraten hyvin. Digiloikan ennakoita muuttavan kaupunkien ja maaseudun välistä vuorovaikutusta paikkariippumattoman työn yleistyessä. Esimerkiksi voimistuvan osa-aikaisen etätöön lisääntymisen ennakoita laajentavan kaupunkiseutujen vaikutusalueita maaseudulle, joka voi osaltaan vähentää aluerakenteen eriytymiskehitystä. Nopeasti päivitetyn tutkitun ennakointitiedon tarve kaupunkiseutujen ja maaseudun välisen vuorovaikutuksen kehityksestä ja sen ohjaamisesta kestävämpään suuntaan muun muassa digiloikan myötä on tullut aiempaa ajankohtaisemmaksi. Vuonna 2020 kaupunkiseutujen ja maaseudun vuorovaikutuksen kestävyttä ohjattiin seudullisella ja yliseudullisella alueidenkäytön suunnittelulla. Sen välineitä kehitetään maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksessa joustavuutta lisäämällä. Kestävämpi vuorovaikutus edellyttää aiheen laajempaa ohjelmapolitiikkaa ja ohjauskeinojen kehitystyötä, jota valmisteltiin eri tutkimus- ja kehityshankkeissa. Myös seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelman toteuttaminen aloitettiin.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Vuoden 2020 aikana luotiin useita avustusjärjestelmiä vähähiilisen asumisen tukemiseksi, muun muassa asuinrakennusten energia-avustukset, sähköautojen latausinfra-avustukset ja avustukset öljylämmityksestä luopumiseen. Vähähiilisen rakentamisen toimia tuetaan tarvittavin säädösehdotuksin osana MRL-kokonaisuudistusta. Vuonna 2020 kaupunkiseutujen ja maaseudun vuorovaikutuksen kestävyttä ohjattiin seudullisella ja yliseudullisella alueidenkäytön suunnittelulla. Tuulivoimarakentamista edistettiin useilla toimenpiteillä, joiden vaikutukset ulottuvat tuleville vuosille. Kehittämisohjelmissa (muun muassa Lähiö-ohjelma, Ikääntyneiden asumisen ohjelma ja Kestävä kaupunki -ohjelma) tehtiin ja rahoitettiin toimenpiteitä kaupunkiseutujen ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä kehityksen tukemiseksi. Lisäksi eri väestöryhmien asuinoloja on pyritty parantamaan yhteistyöohjelmalla asunnottomuuden puolittamiseksi sekä asumisen kohtuuhintaisuutta tukevilla lukuisilla toimenpiteillä ja rahoitusmuodoilla. 12-vuotisiksi pidennetyt MAL-sopimukset

vahvistavat kaupunkiseuduilla tapahtuvaa kestäväää kehitystä ja hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamista maankäytön, asumisen, yhdyskuntarakenteen ja liikenteen kysymyksissä. Puun käyttöä rakentamisessa on edistetty erityisesti julkisessa rakentamisessa ja kerrostalorakentamisessa.

Luontokadon pysäyttämiseksi ympäristöministeriö käynnisti 2020 Helmi-elinympäristöohjelman ja valmistelee laajempaa koko valtioneuvoston ohjelmaa vuosille 2021–2030. Ohjelma kohdistaa suojelu- ja hoitotoimet viiteen tärkeimpään uhanalaiseen elinympäristöryhmään. Osana Helmi-ohjelmaa suojeltiin maanomistajan kanssa sopimalla lähes 5 600 hehtaaria soita. Lisäksi ohjelman puitteissa ennallistettiin yli 1 600 hehtaaria suojelualueiden ojitettuja soita, aloitettiin kunnostustoimet 20 lintukosteikolla, 80 metsäisellä kohteella sekä 420 hehtaarin perinnebiotooppialalla. Samalla käynnistyivät kaikkien mainittujen elinympäristöjen sekä rantojen ja pienvesien selvitykset ja hoitosuunnittelu. Suomalaiset metsänomistajat suojelivat vuonna 2020 pysyvästi noin 5 500 hehtaaria metsää METSO-ohjelman kautta.

Vesien ja Itämeren suojelemiseksi Veden vuoro -ohjelmassa levitettiin kipsiä 9 000 peltohehtaarille Saaristomerren valuma-alueella, käynnistettiin yli 50 vesistökunnostushanketta, kehitettiin menetelmiä kaupunkivesien sisältämien haitallisten aineiden päästöjen vähentämiseksi, ja saneerattiin kaksi korkean ympäristöriskin hylkyä. Vesiensuojelua tehostettiin myös ravinteiden kierrätysohjelman 31 käynnistyneellä hankkeella, joissa edistetään jätevesien ravinteiden kierrätystä sekä jätevesien käsittelyn energiatehokkuutta ja energian talteenottoa. Useissa hankkeissa on kyse myös ravinnekiertosymbiooseista, joissa toisen toimijan jäte on toisen syöte tai joissa muulla tavoin tehdään yhteistyötä ravinnekierrätyksen eteen. Toimilla parannetaan ilmaston ja vesien suojelua sekä lisätään Suomen ravinneomavaraisuutta.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Ympäristöministeriön tilinpäätös 2020](#)

[Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen tilinpäätös 2020](#)

[Suomen ympäristökeskuksen toimintakertomus ja tilinpäätöslaskelmat 2020](#)

13 Valtion liikelaitokset ja talousarvion ulkopuoliset rahastot

13.1 Valtion liikelaitokset

Metsähallitus

Metsähallitus on valtion liikelaitos, jolla on valtion maa- ja vesialueisiin liittyvää liiketoimintaa ja julkisia hallintotehtäviä.

Hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriö

Tehtävä

Hoitaa, käyttää ja suojella kestävästi hallinnassaan olevia valtion omistamia maa- ja vesialueita siten, että ne hyödyttävät suomalaista yhteiskuntaa mahdollisimman hyvin

Hallitus 2020

Timo Laitinen (pj), Sanna Paanukoski (vpj), Johanna Ikäheimo, Pekka Hautala, Simo Rundgren, Jussi Saukkonen, Ismo Tiainen, Liisa Tyrväinen

Toimitusjohtaja

Juha S. Niemelä

Liikelaitoksen taloudelliset tunnusluvut	2020	2019
Liikevaihto, M€	126,2	126,2
Liikevaihdon muutos, %	0	3,3
Liikevoitto/-tappio, M€	114,3	112,1
Tilikauden tulos, M€	127,4	149,4
Tuloutus valtion talousarvioon, M€	138,9	102,9
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,9	5,6
Omavaraisuusaste, %	98	99
Taseen loppusumma, M€	4 072,6	4 067,5
Vastuusitoumukset, M€	9,6	11
Henkilöstö, htv	686	665

Metsähallituksen hallinnassa on reilut 12 miljoonaa hehtaaria valtion omistamia maa- ja vesialueita. Metsähallitus maksaa liiketoiminnastaan voiton tuloutusta valtiolle

käyttöoikeuskorvauksien ja osinkojen perusteella. Vuonna 2020 valtion talousarvioon tuloutettiin 138,9 miljoonaa euroa. Julkisia hallintotehtäviä rahoitetaan budjettivaroin sekä lupamyyntituloilla.

Metsähallitus-konserni sisältää liikelaitos Metsähallituksen liiketoiminnan ja julkiset hallintotehtävät sekä näiden tytäryhtiöt, joita ovat Metsähallitus Metsätalous Oy, MH-Kivi Oy, Siemen-Forelia Oy sekä Nuuksiokeskus Oy.

Konsernin taloudelliset tunnusluvut	2020	2019
Liikevaihto, M€	340,3	368,5
Liikevaihdon muutos, %	-7,6	0,6
Liikevoitto/-tappio, M€	127,6	139,9
Tilikauden tulos, M€	114,2	129,2
Tuloutus valtion talousarvioon, M€	138,9	102,9
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,9	5,6
Omavaraisuusaste, %	98	99
Taseen loppusumma, M€	4 123	4 109
Vastuusitoumukset, M€	12,9	14,0
Henkilöstö, htv	1 142	1 153

Vuodesta 2020 muodostui koronavirus-epidemian takia monin tavoin poikkeuksellinen vuosi, joka vaikutti laajasti ja vaihtelevasti Metsähallituksen eri toimintoihin.

Metsähallituksen uudet omistajapoliittisen linjaukset vuosille 2020–2024 hyväksyttiin 28.4.2020. Linjaukset perustuvat toimintaympäristön muutoksiin sekä hallitusohjelman

keskeisiin tavoitteisiin hiilineutraaliudesta vuoteen 2035 mennessä ja monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämistä kestävä metsätalouden harjoittamisen rinnalla. Uusissa linjoissa sovitetaan entistä vahvemmin yhteen maankäytön eri muodot sekä kestävä metsätalouden, puun saatavuuden, luonnon monimuotoisuuden, virkistyskäytön ja ilmastopolitiikan tavoitteet.

Vuonna 2020 uudistettiin myös Metsähallituksen strategia uuden omistajapolitiikan mukaiseksi. Uudessa strategiassa painottuvat vastuullisuus, asiakaslähtöisyys sekä digitalisaation edistäminen. Strategiakausi ulottuu vuoteen 2025.

Liiketoiminta

Metsätaloudessa markkinatilanteet vaihtelivat mutta koronaviruskriisin vaikutukset lopputuotemarkkinoilla jäivät odotettua pienemmiksi. Vuonna 2020 valtion metsistä korjattiin 5 900 000 kuutiometriä ainespuuta.

Kiinteistökehityksessä vuosi oli vilkas kiinteistöjen ja tonttien kysynnän kasvaessa erityisesti yksityismarkkinoilla. Tuulivoiman hankekehitystä laajennettiin merialueille.

Julkiset hallintotehtävät

Metsähallituksen julkisia hallintotehtäviä ovat muun muassa luonnonsuojelualueiden (muun muassa kansallispuistot) hankinta, hoito ja käyttö, luontotyyppien ja lajien suojeluun liittyvät tehtävät, luonnon virkistyskäyttöön liittyvien luonto- ja retkeilypalveluiden tuottaminen sekä kulttuuriomaisuuden vaaliminen, metsästyksen ja kalastukseen liittyvien lupien myöntäminen ja erävalvonta valtion alueilla.

Vuonna 2020 kotimaan matkailu kasvoi epidemian takia annettujen yleisten matkustussuosistusten vaikutuksesta ja kävijämäärät kansallispuistoissa ja muilla virkistysalueilla lisääntyivät voimakkaasti. Myös kalastus- ja metsästyslupien myynti oli vilkkaampaa kuin vuosiin.

Julkisten hallintotehtävien bruttomenot tehtävittäin	2020	2019
Yhteiset menot M€	6,8	4,1
Luonnon ja kulttuuriperinnön suojelu M€	18,3	13,3
Luonnon matkailu- ja virkistyskäyttö M€	38,7	34,0
Alueiden hallinta M€	4,2	3,7
Eräasiat M€	9,2	9,8
Siemenhuolto M€	1,2	0,3
Yhteensä M€	78,4	65,2

Julkisten hallintotehtävien keskeisiä tunnuslukuja	2020	2019
Käyntimäärät: kansallispuistot, valtion retkeilyalueet, luonto- keskukset, historiakohteet ym., 1000 hlöä	9 179	8 180
Luontokeskusten maasto- palveluiden ja lupa-asiakkaiden asiakastytytyväisyys, (1-5)	4,4	4,2
Metsästysluvut, kpl	n. 85 000	71 398
Kalastusluvut, kpl	117 687	94 121
Erävalvontatapahtumia, kpl	9 559	9 861

Senaatti-kiinteistöt

Senaatti-kiinteistöt (Senaatti) on liikelaitos, jonka tehtävänä on toimia valtion työympäristö- ja toimitila-asiantuntijana.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Tehtävä

Tuottaa valtionhallinnolle kustannustehokkaasti hallinnon toimintaa tukevat ja tehokkaat työympäristöt huomioiden valtion kokonaisuus ja noudattaen kestävän kehityksen toimintaperiaatteita.

Hallitus 2020

Hannele Pokka (pj), Kari Ruohonen (varapj), Raimo Jyväsjärvi, Ulla Hiekkänen-Mäkelä, Markus Siltanen, Jari Auer (henkilöstön edustaja, henkilövarajäsenenään Joni-Marko Laine)

Toimitusjohtaja

Jari Sarjo

Tunnusluvut	2020	2019
Liikevaihto, M€	634	647
Liikevaihdon muutos, %	-1,9	1,3
Liikevoitto/-tappio, M€	44	139
Tilikauden tulos, M€	50	114
Tuloutus valtion talousarvioon, M€	35	35
Sijoitetun pääoman tuotto, %	1,5	3,1
Omavaraisuusaste, %	64,5	65,7
Taseen loppusumma, M€	4 595	4 493
Taseen ulkopuoliset vastuut, M€	19	75
Henkilöstö, htv	413	379

Senaatin omaisuus on Suomen valtion omistuksessa ja osoitettu liikelaitoksen omistajahallintaan. Valtiovarainministeriö asettaa vuosittain Senaatille taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet. Senaatti-konserniin kuului 14 tytäryhtiötä, joista merkittävimmät ovat Maakuntien tilakeskus Oy ja Senaatin asema-alueet Oy.

Senaatti toimii liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti. Senaatilla ei ole julkisen hallinnon tehtäviä eikä viranomaistehtäviä. Senaatti noudattaa toiminnassaan julkisista hankinnoista annettua lakia (1397/2016) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999).

Eduskunta päätti vuoden 2020 talousarvioesityksen ja lisätalousarvioiden yhteydessä Senaatin investointivaltuudeksi yhteensä 472 miljoonaa euroa. Investointivaltuuteen laskettavien investointien määrä vuonna 2020 oli 423 miljoonaa euroa. Senaatti antoi 15,1 miljoonan euron suuruisen omavelkaisen takaussitoumuksen tytäryhtiö KOY Ratamestarinkatu 9:lle. Senaatti pääosin pääsi vuonna 2020 valtiovarainministeriön asettamiin tulos- ja palvelutavoitteisiin.

Valtiolle tarpeettomaksi jääneiden kiinteistöjen myynti jatkui keskeytyksettä koronavirusepidemian aiheuttamasta markkinoiden epävarmuudesta huolimatta. Vuoden 2020 toteutuneet myynnit olivat 59,2 miljoonaa euroa. Myynnit jäivät asetetusta tavoitteesta 20,8 miljoonaa euroa.

Toimitilasäästöjen toteuttaminen on edennyt tavoitteita nopeammin. Vuosille 2015–2022 asetettu 100 miljoonan euron tavoite saavutettiin vuoden 2019 loppuun mennessä. Tavoite vuoteen 2022 mennessä saavutettaviksi säästöiksi nostettiin 118 miljoonaan euroon. Vuoden 2020 aikana sovittiin 309 ratkaisuprojektin toteuttamisesta. Projektit tuovat 7,8 miljoonan euron vuotuisen säästön toimitilakustannuksiin. Tappiollisten kohteiden myynnistä saadut säästöt olivat 2,6 miljoonaa euroa. Yhteenlasketut säästöt 10,4 miljoonaa euroa ylittivät vuodelle 2020 asetetun 7 miljoonan euron tavoitteen.

Joulukuussa 2020 hyväksyttiin lainsäädäntö, jonka perusteella Senaatti-kiinteistöt-liikelaitoksesta muodostettiin kahden liikelaitoksen muodostama Senaatti-konserni. Senaatti-kiinteistöt toimii emoliikelaitoksena ja Puolustuskiinteistöt sen tytärliikelaitoksena. Puolustuskiinteistöt tuottaa tilapalvelut Puolustusvoimille ja sen määrittämille kumppaneille. Puolustuskiinteistöt aloitti toimintansa 1.1.2021.

13.2 Valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot

Huoltovarmuusrahasto

Huoltovarmuusrahaston tarkoituksena on varmistaa kansallisen huoltovarmuuden rahoitus.

Hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriö

Säädöspäätös

Laki huoltovarmuuden turvaamisesta (1390/1992)

Varojen muodostuminen

Huoltovarmuusmaksut

Varojen käyttö

Huoltovarmuuskeskuksen ja huoltovarmuusneuvoston toiminnasta aiheutuvat menot (muun muassa valtion varmuusvarastointi ja kriittisen infrastruktuurin varmistaminen)

Hallitus 1.7.2020–30.6.2023

Ilona Lundström (pj), Sirpa Ojala (vpj), Raimo Jyväsjärvi, Minna-Mari Kaila, Tero Kiviniemi, Pasi Pohjola, Juha Sarkio, Ilkka Tykkyläinen, Antti Viitanen, Laura Vilkkonen

Tunnusluvut	2020	2019
Tuotot, M€	317	169
Kulut, M€	443	-14
Taseen loppusumma, M€	1 938	2 048
Taseen ulkopuoliset vastuut, M€	9,4	9,4
Talousarviosiirrot, M€	0	-37

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Huoltovarmuuskeskuksen toiminnassa ohjelmapohjaisella työskentelyllä vastataan toimintaympäristön nopeaan muuttumiseen. Ohjelma-kokonaisuuksilla (Energia 2030, Digitaalinen turvallisuus 2030, Alue 2030, Logistiikka 2030) on pantu osaltaan täytäntöön valtioneuvoston pää-
töstä huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018). Ohjelmiin kohdentuu noin puolet rahastoon tuloutuvista tuotoista.

Huoltovarmuusrahasto varautui kivihiilen käytöstä luopumiseen jatkamalla kivihiilen varmuusvarastojen realisointia. Siirtyminen uusiutuviin energialähteisiin edellyttää, että saanti-häiriöihin on varauduttava niiden edellyttämällä tavalla. Erityistä huomiota on kiinnitettävä pääkaupungin energiahuollon varmistamiseen muuttuvien olosuhteiden mukaisesti.

Vuoden 2020 aikana käynnistynyt koronavirus-kriisi on vaikuttanut poikkeuksellisella tavalla huoltovarmuuteen sekä yleisesti yhteiskunnan kriittisten toimintojen jatkuvuuteen. Huoltovar-
muuskeskukselle annettiin erityistehtäväksi suo-
rittaa suojainvälineiden täydentäviä hankintoja sosiaali- ja terveydenhuollon käyttöön. Koro-
navirusepidemian kriittisiin infrastruktuureihin kohdistuvien huoltovarmuuteen liittyvien vai-
kutuksien seuraamiseksi toteutettiin tiivis ja kat-
tava tilanneseuranta, johon sitoutettiin poolit,
keskeiset yritykset sekä viranomaiset. Lisäksi
Huoltovarmuuskeskus turvasi keväällä 2020 rek-
karahtiliikenteen jatkumista Viroon ja Ruotsiin.

Huoltovarmuusrahaston maksuvalmius oli koetuksella pandemiatoimenpiteistä johtuen. Rahaston taloudellista tilannetta kohensi lop-
puvuonna saadut korvaukset suojainvälinehan-
kinnoista. Vaikka saadut korvaukset eivät vielä
kattaneet kaikkia muodostuneita kuluja, voidaan
rahastolla katsoa olevan välttävä maksuvalmius
myös uuden, yllättävän huoltovarmuusuhan
varalta.

Tilikauden tulos ilman vaihto-omaisuuden
arvonlennusta oli 98,9 miljoonaa euroa. Öljyn
euomääräisen hinnan tasearvojen alentumiset
olivat tilinpäätöksessä 273,8 miljoonaa euroa.

Arvojen alentumisten vuoksi varastojen arvo laski ja tuloslaskelman kulut lisääntyivät merkittävästi. Tilinpäätöskirjausten jälkeen kokonaistulos oli 125,5 miljoonaa euroa tappiollinen.

Huoltovarmuusmaksun tuotto oli 40,3 miljoonaa euroa. Maksun määräytymisperuste on pysynyt muuttumattomana vuodesta 1997 ja sen reaaliarvo on alentunut olennaisesti tuosta ajankohdasta. Fossiilisten polttoaineiden kulutus on vähenemässä, mikä on omiaan pienentämään huoltovarmuusmaksun tuottoa. Rahasto muut tulolähteet, joista tärkeimmät ovat osuudet Fingrid Oyj:ssä ja strategisessa öljylaivastossa, ovat välttämättömiä rahaston taloudelle.

Taseen 110 miljoonan euron lasku aiheutui pääosin tehtyjen varastojen kirjanpitoarvon alentamisesta. Turvavarastolainojen takausvastuita oli 9,4 miljoonaa euroa ja pitkäaikaisten sopimusten tuottamia vastuita noin 67,4 miljoonaa euroa.

Huoltovarmuusmaksun aiheuttama rasitus on noin 7,30 euroa kansalaista kohden vuodessa. Tätä voidaan pitää kansalaisen vakuutusmaksuna huoltovarmuudesta. Huoltovarmuusvakuutuksen vaikutukset ovat laajan yritys yhteistyön kautta merkittävä. Hallinnonalat on organisoitu ylläpitämään huoltovarmuutta toimialallaan. Kokonaisuutena järjestelmä voidaan arvioida kansainvälisesti kustannustehokkaaksi. Osana yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta huoltovarmuus pitää yllä yhteiskunnan vakautta.

Maatalouden interventiorahasto (Mira)

Maatalouden interventiorahastosta maksetaan EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisesta interventiovarastoinnista, interventio-ostoista ja interventiomyynneistä aiheutuvia menoja.

Hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriö

Säädöspäätös

Laki maatalouden interventiorahastosta (1206/1994)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta, lainat

Varojen käyttö

Interventio-ostot ja -varastointi

Johtokunta 1.1.2019–31.12.2021

Juha Karjalainen (pj), Taina Vesanto, Marja Husu, Mika Arola, Jyri Inha

Maatalouden interventiorahastosta maksetaan EU:n markkinoiden vakautusjärjestelmään kuuluvasta interventiovarastoinnista, -ostoista ja myynneistä aiheutuvat menot. Vastaavasti EU:n maksamat korvaukset näiden toimien aiheuttamista kustannuksista tuloutetaan rahastoon.

Suomen hallinnoimien interventiovarastojen maitojauhevarastot myytiin vuoden 2019 aikana tyhjiksi, eikä uusia interventio-ostoja maitojauheelle tehty vuonna 2020.

Viljojen interventio-ostoja ei tehty, koska markkinahinnat pysyivät yleisesti interventiohinnan yläpuolella.

Tunnusluvut	2020	2019
Interventio-ostot, M€	0,00	0,00
Interventiomyynnit, M€	0,00	4,50
Interventiovarastoinnin kokonaiskustannukset, M€	0,00	0,03
Interventiovarastoinnin EU-korvaus (-), M€	0,00	-0,02
Tuotot, M€	0,00	0,01
Kulut, M€	0,02	0,02
Rahaston vastattavaksi jääneet kustannukset yhteensä, M€	0,02	0,01
Rahavarat 31.12., M€	3,15	2,97
Lainapääoma 31.12., M€	0,00	0,00
Oma pääoma 31.12., M€	3,15	2,97
Taseen loppusumma, M€	3,15	2,97
Taseen ulkopuoliset vastuut, M€	0,00	0,00
Siirto valtion talousarviosta, M€	0,20	0,17
Keskimääräinen lainapääoma, M€	0,00	2,68
Lainan keskikorko, %	0,00	-0,50

Maatilatalouden kehittämisrahasto (Makera)

Maatalouden kehittämisrahaston tarkoituksena on parantaa maatilatalouden rakennetta, edistää maaseutuelinkeinoja, parantaa maaseudun elinolosuhteita ja toimeentulomahdollisuuksia.

Hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriö

Säädösperusta

Laki maatilatalouden kehittämisrahastosta (657/1966)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta, lainojen korot ja lyhennykset

Varojen käyttö

Investointi- ja muut avustukset, valtiontakaukset

Johtokunta 1.1.2020–31.12.2021

Minna-Mari Kaila (pj), Sari Forsman-Hugg, Jyri Inha, Sanna Koivumäki, Marjatta Koskinen, Juha Lappalainen, Jonas Laxåback, Esko Leinonen, Mika Saari

Tunnusluvut	2020	2019
Tuotot, M€	6,9	4,5
Kulut, M€	76,5	57,6
Varoja käytettävissä, M€	226,6	116,0
- lainojen korot ja lyhennykset, M€	7,9	12,0
- siirto talousarviosta, M€	166,8	0,0
- tulot EU:lta, M€	0,0	0,0
- edelliseltä vuodelta siirtyneet sitomattomat varat, M€	48,6	99,5
- muut tulot, M€	1,4	1,3
Taseen loppusumma, M€	411,3	316,6
- josta pitkäaik. lainaamiset, M€	18,7	23,7
Taseen ulkopuoliset vastuut, M€	132,0	129,2
Menoja sidottiin, M€	109,4	67,3
- josta avustuksia, M€	99,5	57,6
Investointiavustuspäätöksiä, Kpl	2 454	1 175

Makeran avustusvarojen käytössä suurin yksittäinen kohde oli maatalouden rakennetukia koskevan lain (1476/2007) mukaiset, kansallisesti rahoitettavat investointiavustukset, joita vuonna 2020 myönnettiin 99,5 miljoonaa euroa.

Kansallisia investointiavustuksia suunnattiin muun muassa rakentamisinvestointeihin, salaojitukseen sekä kotimaisen uusiutuvan energian käyttöön. Rakennetukilain mukaisia valtion takauksia myönnettiin noin 14 miljoonaa euroa. Koronavirusepidemiasta mahdollisesti maatalousyrittäjille aiheutuvien maksuhäiriöiden ja muiden taloudellisten haittojen minimoimiseksi valtiontakauksia maatilojen maksuvalmiuslainoille (232/2019) myönnettiin 14,2 miljoonaa euroa. Rahaston varoja sidottiin kertomusvuonna yhteensä 109,4 miljoonaa euroa. Kasvu vuoteen 2019 johtui pääosin siitä, että yhä suurempi osa aikaisemmin talousarviosta rahoitetuista EU-osarahoitteisista investointikohteista siirrettiin kokonaan kansallisesti eli Makerasta maksettaviksi.

Marinin hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti maatalouden investointeja turvattiin Makeran lisäpääomituksella. Makeraa pääomitettiin valtion vuoden 2020 talousarviosta yhteensä 166,8 miljoonalla eurolla. Tästä määrärahasta oli hallitusohjelman mukaista pääomitusta 31 miljoonaa euroa ja 1 miljoonaa euroa porotalouden investointeihin tarkoitettua osuutta sekä aiemmin kehyksiin sisällytettyä rahaston pääomitusta 58,3 miljoonaa euroa. Lisäksi valtion vuoden 2020 toisessa lisätalousarviossa lisätyllä 6,5 miljoonalla eurolla varauduttiin Makeran varoista myönnettävien valtiontakausten takausvastuiden lisääntymiseen ja mahdollisesti lisääntyviin takaus tappioihin. Maatalouden investointien turvaamiseen osoitettiin valtion vuoden 2020 neljännessä lisätalousarviossa 70 miljoonan euron määräraha. Muina rahaston tulonlähteinä olivat lähinnä lainasaamisten lyhennykset ja korot.

Lisäksi Marinin hallitusohjelman mukaisesti uuden ohjelmakauden valmistelun yhteydessä tavoitellaan Makeran toiminnan uudistamista, jotta uusien rahoitus- ja takausinstrumenttien

hyödyntäminen olisi mahdollista ja vaikuttavaa. Lisäksi kehitetään ja arvioidaan Makeran toiminnan avoimuutta, kriteeristöä, vaikuttavuuden mittausta, raportointia ja johtokunnan kokoonpanoa. [Luonnonvarakeskuksen selvitys](#) ”Maa-talousinvestointien tukimuotojen arviointi ja maatilatalouden kehittämisrahaston rooli niiden toteutuksessa” valmistui vuonna 2020 ja siinä otettiin kantaa myös edellä mainittuihin hallitus-ohjelman kirjauksiin.

Palosuojelurahasto

Palosuojelurahaston tarkoituksena on tulipalojen ehkäisy ja pelastustoiminnan edistäminen.

Hallinnonala

Sisäministeriö

Säädöspäätös

Palosuojelurahastolaki (306/2003)

Varojen muodostuminen

Palosuojelumaksu, joka peritään Suomessa olevasta palovakuutetusta kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta

Varojen käyttö

Yleis- ja erityisavustukset pelastusalan järjestöille ja muille vastaaville yhteisöille, erityisavustukset kunnille, pelastustoimen alueille ja sopimuspalokunnille, erityisavustukset muille tahoille lain 14 §:n 3 momentissa säädettyihin tarkoituksiin.

Hallitus 1.1.2020–28.2.2020

Anne Holmlund (pj 1.7.2018 alkaen), Mika Kättö, Vesa-Pekka Tervo, Petri Mero, Ari Torniainen, Mika Raatikainen, Veli-Pekka Ihamäki, Jari Hyvärinen

Hallitus 1.3.2020–31.12.2020

Päivi Nerg (pj.), Mika Kättö, Vesa-Pekka Terve, Petri Mero, Paula Werning, Mari Rantanen, Jaakko Pukkinen, Brita Somerkoski

Palosuojelurahaston keskeisimpiä avustuskoh- teita ovat pelastusalan tutkimus- ja kehittä- mis-toiminta, pelastusalan järjestöjen yleisavustuk- set sekä järjestöjen valistus- ja koulutustoiminta sekä pelastustoimen alueiden, kuntien ja sopi- muspalokuntien paloasema- ja kalustohankkeet.

Vuonna 2020 pelastusalan järjestöille myönnet- tiin yleisavustuksia 3,2 miljoonaa euroa, erityis- avustuksia rakennushankkeisiin myönnettiin 2,1 miljoonaa euroa ja kalustohankintoihin 2,4 mil- joonaa euroa. Pelastusalan tutkimus- ja kehittä- mishankkeisiin rahastosta myönnettiin avustuk- sia 3,7 miljoonaa euroa.

Tunnusluvut	2020	2019
Tuotot, M€	11,4	11,4
Kulut, M€	11,4	11,1
Taseen loppusumma, M€	22,2	23,3
Taseen ulkopuoliset vastuut, M€		0,0
Talousarviosiirrot, M€		0,0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Rahoitusvakausrahasto

Rahoitusvakausrahasto muodostuu talletussuojarahastosta ja kriisinratkaisurahastosta.

Talletussuojarahaston tehtävänä on turvata talletuspankkien tallettajien saamisia. Kriisinratkaisurahaston tarkoituksena on kattaa kotimaisten sijoituspalveluyritysten ja ETA-alueen ulkopuolisten luottolaitosten Suomessa sijaitsevien sivuliikkeiden mahdollisten kriisinratkaisutoimien kustannuksia.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Säädöspäätös

Laki rahoitusvakausrahastosta (1195/2014)

Varojen muodostuminen

Talletussuojamaksut (talletussuojarahasto) ja vakauserätykset (kriisinratkaisurahasto)

Varojen käyttö

Talletussuojarahasto: korvausten maksaminen tallettajille, talletuspankin kriisinratkaisun rahoittaminen, talletuksien siirtoon liittyvän järjestelyn rahoittaminen

Kriisinratkaisurahasto: kotimaisten sijoituspalveluyritysten ja ETA-alueen ulkopuolisten luottolaitosten Suomessa sijaitsevien sivuliikkeiden kriisinratkaisutoimien kustannusten kattaminen

Hallitus 1.3.2018–30.4.2021

Mikko Spolander (pj), Sami Napari, Mirjami Kajander-Saarikoski, Minna Kurru, Kati Jussila

Tunnusluvut	2020	2019
Tuotot, M€	341	490
Kulut, M€	236	218
Taseen loppusumma, M€	651	546
Taseen ulkopuoliset vastuut, M€	0	0
Talousarviosiirrot, M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Talletussuojarahastoon talletuspankeilta kerättävät talletussuojamaksut määräytyvät kunkin pankin korvattavien talletusten määrän ja riskitason perusteella. Kotimaista kriisinratkaisurahastoa kartutetaan kotimaisten sijoituspalveluyritysten ja ETA-alueen ulkopuolisten luottolaitosten Suomessa sijaitsevien sivuliikkeiden maksamilla vakauserätyksillä. Kotimaisilta luottolaitoksilta kerättävät vakauserätykset puolestaan siirretään vuosittain pankkiunionin alueen yhteiseen kriisinratkaisurahastoon.

Rahoitusvakausrahasto vaikuttaa yhteiskunnallisesti ennaltaehkäisemällä pankkikriisejä, minimoimalla mahdollisten pankkikriisien kustannuksia ja turvaamalla talletuspankkien tallettajien saamisia.

Vuonna 2020 molempia rahastoja kartutettiin ennalta säädettyjen prosessien mukaisesti. Kumpaakaan rahastoa ei ollut tarve käyttää kriisinhoitoon tai tallettajien suojaamiseen, eikä rahastoille ollut tarpeen hankkia lisärahoitusta.

Talletussuojarahaston tavoitetaso on laissa säädetysti sidottu Suomessa toimivien pankkien korvattavien talletusten yhteismäärään. Rahasto tulee kerryttää heinäkuuhun 2024 mennessä tasolle, joka vastaa 0,8:aa prosenttia sen piiriin kuuluvien korvattavien talletusten määrästä. Tämä taso oli vuoden 2020 maksujen laskennan tiedoilla noin 1,07 miljardia euroa. Vuonna 2020 rahastoa on kerrytetty vuosittaisilla talletussuojamaksuilla sekä Nordealta kerätyllä talletussuojajärjestelmän liittymismaksun osasuorituksella noin 651 miljoonaan euroon. Kun korvattavien talletusten määrä kasvoi vuonna 2020, rahaston vuoden 2024 tavoitetaso nousi 1,16 miljardiin euroon.

Valtion asuntorahasto

Valtion asuntorahaston tarkoituksena on tukea asuntotuotantoa ja korjausrakentamista sekä parantaa asuntotuotannon edellytyksiä.

Hallinnonala

Ympäristöministeriö

Säädösperusta

Laki valtion asuntorahastosta (1144/1989)

Varojen muodostuminen

Rahaston varoista myönnettyjen lainojen lyhennykset ja korkotulot

Varojen käyttö

Lainojen myöntäminen, korkotuet ja muu asuntorahoituksen tukeminen, siirto valtion talousarvioon

Johtokunta 1.2.2021

Timo Reina (pj), Mari Vaattovaara, Timo Heinonen, Eveliina Heinäluoma, Petri Honkonen, Jouni Hynynen, Lauri Lehtoruusu, Hanna Markkula-Kivisilta, Susanna Rahkonen, Matti Rautiola.

Tunnusluvut	2020	2019
Rahoitustuotot, M€	29,3	31,7
Siirtotalouden kulut, M€	129,7	147,5
Taseen loppusumma, M€	5 938	6 049
Taseen ulkopuoliset vastuut, M€	16 368	15 341
Talousarviosiirrot, M€	-6	-78,3

+ siirrot talousarviosta rahastoon

– siirrot rahastosta talousarvioon

Valtion asuntorahastosta tuetaan asuntotuotantoa ja korjausrakentamista sekä parannetaan asuntotuotannon edellytyksiä myöntämällä kunnallistekniikka-avustuksia. Vuonna 2020 maksettiin rahaston varoista erilaisia avustuksia ja korkotukia yhteensä 129,3 miljoonaa euroa (147,6 miljoonaa euroa vuonna 2019). Rahastosta siirrettiin varoja valtion talousarvioon 6 miljoonaa euroa (78,3 miljoonaa euroa vuonna 2019).

Vuonna 2020 valtion asuntorahasto oli velaton. Rahaston yhdystilisaatava oli vuoden 2020 lopussa 2 691 miljoonaa euroa. Rahaston tulovirta muodostuu pääosin vanhoista aravalainasaatavista. Tämä tulovirta laskee tasaisesti ja päättyy lainojen tullessa maksetuksi 15–20 vuoden aikajänteellä. Samaan aikaan ovat valtion vastuut yhteisölainoihin liittyvien täytetakausten muodossa kasvaneet, kun asuntotuotannon tukemisessa on siirretty suoran lainoituksen sijaan korkotukeen.

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskerptomuksessa (16/2018) kiinnitetään huomiota siihen, että jos valtion asuntorahaston toimintaa laajennetaan suorasta asumisen tukemisesta yleisempään asumisen edellytysten tukemiseen, on valtioneuvoston arvioitava rahastomuodossa toimimisen edellytykset laajentuneen toiminnan valossa uudelleen.

Valtion eläkerahasto

Valtion eläkerahastolla varaudutaan valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvien tulevien eläkkeiden ja niihin verrattavien muiden etujen maksamiseen ja tasataan näistä valtiolle aiheutuvia menoja ajallisesti.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Säädösperusta

Laki valtion eläkerahastosta (1297/2006)

Varojen muodostuminen

Valtion virastojen ja laitosten, liikelaitosten ja muiden yhteisöjen eläkemaksut, työntekijäin eläkemaksut ja rahaston varoille saadut tuotot

Varojen käyttö

Siirto valtion talousarvion yleiskatteeksi 40 prosenttia valtion vuotuisesta eläkemenosta

Hallitus 1.3.2018–28.2.2021

Jukka Pekkarinen (pj), Anu Sammallahhti, Juha Kotajoki, Marja Paavonen, Maria Löfgren, Anne Karjalainen, Niko Simola

Tunnusluvut	2020	2019
Tuotot, M€	2 475	2 397
Kulut, M€	279	345
Taseen loppusumma, M€	15 841	15 564
Taseen ulkopuoliset vastuut, M€	1 744	1 653
Talousarviosiirrot, M€	-1 931	-1 894

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Eläkemaksuja maksavat valtion eläkejärjestelmään kuuluvat työnantajat ja työntekijät. Vastuu eläkkeistä on valtiolla, ja ne maksetaan valtion talousarvioon otetuista määrärahoista.

Rahastolla ei ole eläketurvan toimeenpanoon liittyviä tehtäviä. Koska rahastolla ei ole eläkevastuuta, sillä ei myöskään ole vakavaraisuutta koskevia määräyksiä. Rahaston pääasiallisena tehtävänä on sijoittaa haltuunsa uskotut varat tuottavasti ja turvaavasti. Rahastosta siirretään valtion talousarvion yleiskatteeksi vuosittain määrä, joka on suuruudeltaan 40 prosenttia valtion vuotuisesta eläkemenosta. Rahaston sijoitusten tuotto vuonna 2020 käyvin arvoin oli 4,0 prosenttia. Rahaston keskimääräinen tuotto viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden ajalta on ollut 5,5 prosenttia.

Rahaston sijoitusomaisuuden markkina-arvo oli vuoden 2020 lopussa 21 miljardia euroa. Sijoituksista oli korkosijoituksia 36,2 prosenttia, osakesijoituksia 52,4 prosenttia ja muita sijoituksia johdannaistoiminta mukaan lukien 11,3 prosenttia.

Valtiovarainministeriön asettaman tuottotavoitteen mukaan rahaston sijoitusten tulee pitkällä aikavälillä tuottaa enemmän kuin valtion näkökulmasta riskittömän sijoitusvaihtoehdon eli valtion velan vähentämisen. Viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana rahaston sijoitusten markkina-arvoinen tuotto on ollut keskimäärin 3,9 prosenttiyksikköä suurempi kuin valtionvelan keskikustannus.

Avainluvut	2020	2019
Sijoitukset yhteensä, M€	21 089	20 588
Sijoitusten tuotto, %	4,0	13,8
Sijoitustoiminnan kulut, %	0,04	0,04
Eläkevastuu, M€	93 100	92 700
Rahastointiaste, %	23	22

Valtion televisio- ja radiorahasto

Valtion televisio- ja radiorahaston tarkoituksena on järjestää Yleisradio Oy:n toiminnan rahoitus ja edistää televisio- ja radiotoimintaa.

Hallinnonala

Liikenne- ja viestintäministeriö

Säädösperusta

Laki valtion televisio- ja radiorahastosta (745/1998)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta

Varojen käyttö

Yleisradio Oy:stä annetun lain (1380/1993) 7 §:ssä säädetyn julkisen palvelun kustannusten kattaminen, lain 6 §:n mukaisten ennakoarvioiden kustannusten kattaminen sekä muu televisio- ja radiotoiminnan edistäminen

Johtokunta tai hallitus

Ei johtokuntaa tai hallitusta

Valtion televisio- ja radiorahaston kautta järjestetään Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitus. Rahastolla ei ole omaa organisaatiota, vaan sen hallinnoinnista vastaa Liikenne- ja viestintävirasto.

Valtion televisio- ja radiorahastoon siirrettiin valtion talousarviosta Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseen noin 532 miljoonaa euroa, mikä tuloutettiin kokonaisuudessaan Yleisradio Oy:lle vuoden 2020 aikana. Rahaston yhdystilin saldo vuoden lopussa oli noin 8,0 miljoonaa euroa.

Tunnusluvut	2020	2019
Tuotot, M€	0,0	0,0
Kulut, M€	532	519
Taseen loppusumma, M€	8,0	8,2
Taseen ulkopuoliset vastuut, M€	0,0	0,0
Talousarviosiirrot, M€	+532,1	+519,1

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Valtiontakuurahasto

Valtiontakuurahaston tarkoituksena on turvata Finnvera Oyj:n antamien vientitakuiden, erityistakausten ja muiden valtiontakuurahastolain (444/1998) mukaisten sitoumusten täyttäminen.

Hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriö

Säädösperusta

Laki valtiontakuurahastosta (444/1998)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta, erityisrahoitusyhtiön rahastoon siirtämät varat ja rahastolainasta suoritettavat maksut sekä vastuusitoumuksiin liittyvät takuumaksut ja takaisinperintäsaatatavat.

Varojen käyttö

Vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan erillistuloksen ollessa tappiollinen käytetään ensisijaisesti Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan puskurirahastoa, tämän jälkeen Valtiontakuurahaston varoja ja viime kädessä momenttia 32.40.60

Johtokunta 1.1.2020–31.12.2022

Elise Pekkala (pj), Miki Kuusinen, Juha Savolainen, Kari Virtanen

Tunnusluvut	2020	2019
Tuotot, M€	2,3	5,5
Kulut, M€	0,1	0,1
Taseen loppusumma, M€	710,3	708,3
Taseen ulkopuoliset vastuut, M€	0,0	0,0
Talousarviosiirrot, M€	0,0	0,0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Valtiontakuurahasto on Finnvera Oyj:n vastuukannan puskurina siltä varalta, että yhtiön myöntämien vientitakuiden ja muiden rahastolaissa tarkoitettujen erityistakausten erillistulos yhtiössä muodostuu tappiolliseksi. Valtiontakuurahastossa oli vuoden 2020 lopussa kassavaroja noin 691 miljoonaa euroa (686 miljoonaa euroa 31.12.2019). Lisäys aiheutui pääosin

takaisinperintäsaamiskannasta saaduista tu-loista. Takaisinperintäsaatavista vakautettujen saamisten maksusopimukset ulottuvat pisim-millään vuoteen 2038. Muut poliittisen riskin ja kaupallisen riskin saamiset ovat pääsääntöisesti järjestämättömiä. Vastuukanta päättyi vuonna 2018.

Valtiontakuurahasto teki tilikauden jälkeisenä merkittävänä tapahtumana 4.2.2021 rahasto-maksupäätöksen 349,0 miljoonaa euroa Finn-veran vienti- ja erityistakaustoiminnan vuoden 2020 tappiollisen tuloksen (1,17 miljardia euroa) kattamiseksi. Vuoden 2020 tappiollinen erillis-tulos on aiheutunut pääosin vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan vastuukannasta teh-dyistä tappiovarauksista. Rahaston johtokunnan 4.2.2021 tekemä rahastomaksupäätös kirjataan siirtomenon kohdentamisperusteella (maksatus-päätösperuste) rahaston kirjanpitoon vuodelle 2021. Finnveran vienti- ja erityistakaustoiminnan rahaston varat 828,9 miljoonaa euroa on käytetty tappion kattamiseen. VTR:n rahastomaksupää-tös huomioiden puskurivarat vähenevät noin 341 miljoonaan euroon. Nostetun vastuukannan 11,8 miljardia euroa (31.12.2020) riskitaso ylittää rahastoitujen varojen määrän selkeästi. Johto-kunta seuraa tilanteen kehittymistä aktiivisesti ja varautuu tarvittaviin toimenpiteisiin (mukaan lu-kien uusi rahastomaksupäätös sekä tarvittaessa määrärahan siirto momentilta 324060).

Rahaston vanhan kannan* 2020 2019 takaisinperintäsaatavien ja vastuukannan kehitys

Takaisinperintäsaatatavat, M€	182,1	200,6
- vakautetut saamiset, M€	135,8	150,9
- muut poliittisen riskin saamiset, M€	45,4	48,8
- kaupallisen riskin saamiset, M€	0,9	0,9
Vastuukanta, M€	0,0	0,0

*Rahastoon siirrettiin 1.1.1999 Finnvera Oyj:n edeltäjien vastuukanta (niin sanottu vanha kanta). Vastuukantaan kuuluvat entisen Valtiontakuuksituksen ja sitä edeltäneiden vientitakuulaitoksen ja Valtiontakauslaitoksen antamat takuu, takaukset ja muut vastuusitoumukset.

Ydinjätehuoltorahasto

Ydinjätehuoltorahaston tehtävänä on säilyttää ja turvaavasti sijoittaa ne jätehuoltovelvollisilta keräämänsä varat, jotka tulevaisuudessa tarvittaisiin ydinjätteistä huolehtimiseksi, mikäli jätehuoltovelvolliset eivät täyttäisi ydinjätehuoltoon liittyviä velvollisuuksiaan.

Hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriö

Säädösperusta

Ydinenergialaki (990/1987)

Varojen muodostuminen

Maksut ydinjätehuoltovelvollisilta ja rahaston tuotot

Varojen käyttö

Ydinjätteistä huolehtimisen kustannusten kattaminen, jos jätehuoltovelvolliset eivät täyttäisi ydinjätehuollon velvollisuuksiaan

Hallitus 1.1.2018–31.12.2020

Eva Liljeblom (pj), Hannu Mäkinen (19.9.2019 asti), Sami Yläoutinen (19.9.2019 alkaen), Heidi Nummela, Anu Sammallahhti

Tunnusluvut	2020	2019
Tuotot, M€	27	27
Kulut, M€	12	12,8
Taseen loppusumma, M€	2 648	2 727
Taseen ulkopuoliset vastuut, M€	0	0
Talousarviosiirrot, M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Ydinjätehuollon taloudelliseen varautumiseen käytettävän päärahaston lisäksi rahastoon kuu-
luu erillisvarallisuuksina kaksi niin sanottua
tutkimusrahastoa, joiden tehtävänä on kerätä
vuosittain varoja ydinlaitosten haltijoilta jaet-
tavaksi ydinturvallisuuden ja ydinjätehuollon
tutkimustoimintaan.

Jätehuoltovelvollisilla on ydinenergialain nojalla
oikeus lainata vakuuksia vastaan 75 prosenttia
ydinjäterahastossa olevasta varallisuudestaan.
Valtiolla on oikeus lainata ne rahaston varat,
joita ei ole lainattu jätehuoltovelvollisille tai hei-
dän osakkeenomistajille. Mikäli valtio ei käytä
lainausoikeutta, rahasto sijoittaa kyseisen osuu-
den turvaavasti. Rahaston luonteen vuoksi sen
ensisijaisena päämääränä ei ole tuottaa talou-
dellista voittoa, vaan varmistaa varallisuuden
säilyminen.

Ydinjäterahaston voitto oli 14,7 miljoonaa euroa
(vuonna 2019 13,9 miljoonaa euroa) ja tase vuo-
den lopussa noin 2,6 miljardia euroa (vuonna
2019 noin 2,7 miljardia euroa). Rahasto jakoi
tutkimusvaroja yhteensä noin 12,4 miljoonaa
euroa. Rahaston varat kattavat arvioidut ydinjä-
tehuollon kustannukset. Rahaston riskit liittyvät
edellä mainittuun lainanantotoimintaan kuulu-
vien vakuuksien arviointiin ja sijoitustoimintaan.
Suoria vaikutuksia valtion ja rahaston talouteen
ei ole.

Öljysuojarahasto

Öljysuojarahaston tehtävänä on toimia öljypäästöjen aiheuttamien vahinkojen ja torjuntakustannusten viimesijaisena korvaajana sekä tukea öljyvahinkojen torjuntavalmiuden ylläpitoa.

Hallinnonala

Ympäristöministeriö

Säädösperusta

Laki öljysuojarahastosta (1406/2004)

Varojen muodostuminen

Öljysuojamaksut ja määrärahasiirto valtion talousarviosta

Varojen käyttö

Öljyvahinkojen ja niiden torjuntakustannusten korvaaminen, öljyntorjuntaan ja torjuntavalmiuden ylläpitämisen kustannusten korvaaminen

Hallitus 1.11.2018–31.10.2021

Frey Nybergh (pj), Elina Herrala, Mika Kättö, Minna Mättö, Teemu Niinimäki, Riitta Rönn, Kirsti Vallinheimo

Tunnusluvut	2020	2019
Tuotot, M€	1,9	6,8
Kulut, M€	16,7	16,6
Taseen loppusumma, M€	21,9	36,5
Taseen ulkopuoliset vastuut, M€	16,4	27,8
Talousarviosiirrot, M€	0,0	+6

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Öljysuojarahasto huolehtii eräissä tapauksissa maa- ja vesialueilla tapahtuvien öljyvahinkojen ja niiden torjuntakustannusten korvaamisesta. Rahasto korvaa alueiden pelastustoimelle ja valtiolle erilaisia öljyntorjuntaan ja torjuntavalmiuden ylläpitämiseen liittyviä kustannuksia. Lisäksi rahastosta voidaan myöntää korvauksia öljyn pilaaman maa-alueen ja pohjaveden puhdistamiskustannuksiin.

Varat rahastoon saadaan pääosin öljysuojamaksun tuotosta. Vuosina 2010–2015 öljysuojamaksu kannettiin kolminkertaisesti korotettuna öljyntorjuntavalmiuden parantamiseksi erityisesti Suomenlahden alueella. Myös öljysuojarahaston pääomarajoja korotettiin vuoden 2019 loppuun saakka.

Valtion viranomaisten ja pelastuslaitosten yhteiksi suunnitellut venehankkeet eivät ole edenneet. Lisäksi alueellisen pelastustoimen öljyntorjuntavalmiuden parantamiseen liittyvät hankinnat toteutuvat ennakoitua hitaammin. Näistä syistä rahaston oma pääoma on edelleen suuri eli 21,7 miljoonaa euroa. Koska öljysuojarahaston varat ylittivät vuoden alussa rahastosta annetun lain 8 §:ssä asetetun enimmäisrajan, keskeytettiin öljysuojamaksun kantaminen 1.3.2020 alkaen toistaiseksi.

Vuonna 2020 öljysuojarahastosta maksettiin korvauksia yhteensä 16,4 miljoonaa euroa. Alueen pelastustoimelle öljyvahinkojen torjunnasta aiheutuneita kustannuksia korvattiin 0,09 miljoonaa euroa. Vahingot olivat pieniä ja niiden aiheuttajat olivat jääneet tuntemattomiksi. Alueellisen pelastustoimen öljyntorjunnan hankinta- ja ylläpitokustannuksista korvattiin yhteensä 13,9 miljoonaa euroa, valtion harkinnanvaraiset korvaukset olivat 0,08 miljoonaa euroa. Öljyn pilaamien maa- ja pohjavesialueiden tutkimus- ja kunnostamiskustannuksiin käytettiin 1,8 miljoonaa euroa.

Öljysuojarahaston antamien ennakkopäätösten mukaiset sitoumukset ovat yhteensä 16,4 miljoonaa euroa. Suurin osa päätöksistä koskee pelastustoimen öljyntorjuntaveneiden ja muun keräyskaluston hankintaa tai peruskorjausta. Öljypilaantuneiden kohteiden kunnostamiskustannuksiin on päätöksillä sidottu 1,2 miljoonaa euroa.

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
valtioneuvosto.fi
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN: 978-952-383-789-8 PDF
ISBN: 978-952-383-773-7 nid.
ISSN: 2490-0966 PDF
ISSN: 2490-0613 nid.